

Martin BUDAJ
Jaroslav ČEČRDLE
Pavel ČERNÝ
Jiří TICHOTA

C D NITIS
LAVIBUS

XII / 1
2023

Clavibus unitis

12/1
(2023)

Editor-in-chief / Hlavní redaktor:
Jiří K. KROUPA

**Online peer-reviewed journal
for the history of culture
especially (but not only) in the Bohemian Lands**

Published by the Association
for Central European Cultural Studies,
Husova 20, CZ-110 00 Praha 1, Czech Republic,
acecs@seznam.cz

**On-line recenzovaná revue
pro kulturněhistorická studia
se zvláštním zaměřením na české země**

Vydává Nadace pro dějiny kultury
ve střední Evropě,
Husova 20, 110 00 Praha 1,
acecs@seznam.cz

ISSN 1803-7747

http://www.acecs.cz/?f_idx=4

© Association for Central European Cultural Studies, 2023

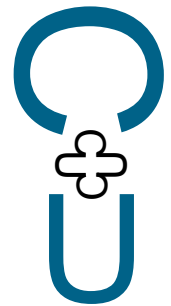
All rights reserved; no part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

Clavibus unitis

12/1 (2023)

Content / Obsah

Martin BUDAJ: České a slovenské preklady <i>Augsburského vyznania</i> a jeho <i>Obrany</i>	3
Pavel ČERNÝ: Varhanní tvorba českých skladatelů 1945-1989: Seznam skladeb, kompoziční styl, dobové nástroje	99
Jaroslav ČEČRDLE: Diskografie českého jazzového basisty Miroslava Vitouše	115
Memorabilia	
Jiří TICHOTA: Jak jsme žili před půl stoletím (svědectví ve dvou dějstvích)	147

Úvodná poznámka

Texty sú citované v diplomatickom prepise¹ s výnimkou príloh 6-9 a niektorých poznámok, v ktorých sa porovnávajú viaceré revízie jedného prekladu, resp. viaceré preklady.

Základné skratky:

AV	<i>Augsburské vyznanie</i>
ECAV	Evanjelická cirkev augsburského vyznania
ev. a. v.	evanjelický/-á augsburského vyznania
NZ	<i>Nová zmluva / Nový zákon</i>
OV	<i>Obrana Augsburského vyznania</i>
SZ	<i>Stará zmluva / Starý zákon</i>

Skratky názvov biblických kníh označujeme podľa *Vulgáty* v súlade s úzom časopisu.

Odseky OV doplnené alebo zmenené v 2. latinskom vydaní (1531 octavo; L2/1531, k tomuto označeniu viď nižšie na s. 14-15) číslujeme podľa anglického prekladu KOLB – WENGERT (2000) s doplneným rozlišovacím písmenom na konci, keďže všetky vydania latinského textu OV s číslanými odsekmi vychádzajú z 1. vydania (1531 quarto; L1/1531).²

Stav bádania

Aj keď AV z r. 1530 a OV z r. 1531 patria medzi konštitučné dokumenty ev. a. v. (luteránskych) cirkví, literatúra k samotnej téme ich českých a slovenských prekladov je prekvapivo skromná. Stručný prehľad vydaní českých prekladov AV podávajú nekriticky JUNGSMANN (1825, 1849) a ZÍBRT (1906), kriticky HREJSA (1910; 1912, s. 686-692). Historické pozadie je najlepšie zmapované pri prvom preklade, AV1576 (LOESCHE 1915, 1923; GELLNER 1936; ŘÍČAN 1963; BURIAN 1975, 1976, 1982a, 1982b). Zmienky o Puchauerových prekladoch vychádzajú z prác BOROVÉHO (1877) a BOSSERTA (1899), resp. BSLK (1930, s. XLIV). Hodnotenie textov prekladov a vzťahov medzi nimi sa objavuje len v ojedinelých náznakoch v úvodoch niektorých vydaní prekladov AV.³

K dohadom o najstarších českých prekladoch

Pred samotnou analýzou známych prekladov považujeme za potrebné uviesť na pravú mieru niektoré tvrdenia o najstaršom preklade AV do češtiny, resp. slovakizovanej češtiny. Napriek tomu, že už HREJSA (1910; 1912, s. 686n.) kriticky rozoberá nezachované, ale citované české preklady spred r. 1576 (keď vyšiel preklad Jakuba Kamenického), nepresné a nesprávne informácie sa opakovanne publikujú aj v najnovších prácach.

Novšie české práce opatrne pripúšťajú vydanie okolo r. 1540,⁴ slovenské práce hovoria o preklade vydanom

¹ Zachovávame grafické varianty znakov (napr. *f* a *s*) a nerozpisujeme ani skratky. Význam použitých skratiek je vysvetlený v typografických poznámkach k AV1576, AV1620 a AV1630 v *Bibliografii*, s. 66-76.

² Por. pozn. 418.

³ Najmä v AV1808, ff. χ^6 ^v, χ^7 ^r; AV1880, s. 7-11; AV1951, s. 57-58; C2006, s. 46, 84-85, 663.

⁴ ŘÍČAN in AV1951, s. 57: »Podle soupisu u B. Baltika (1893) a u Ferd. Hrejsy (Čes. konfesse, 1912) vyšla první česká, bezpečně nezjištěná vydání snad již kolem r. 1540 a pak r. 1574, určitě však v Olomouci [!] r. 1576 na základě latinského textu

Martin BUDAJ

Bratislava

ORCID: 0000-0002-6303-4182

České a slovenské preklady Augsburského vyznania a jeho Obrany

Czech and Slovak translations of the Augsburg Confession and its Apology

This paper is a contribution to the textual history of Czech and Slovak translations of the Augsburg Confession (AV), written in 1530, and its Apology (OV) from 1531. In the first part, we analyse the recurring mistakes of some authors from the nineteenth century onwards, who have claimed the first Czech translation of the AV was published in 1540 or 1562. Next, we investigate the unpublished translations by Sigmund Puchauer from the sixteenth century, most of which have probably been lost. For the first time in scholarly discourse, we bring to light the manuscript of a forgotten Czech translation of the Apology from the sixteenth century, possibly by Puchauer, and we include some excerpts from the text. The main part of our article is an analysis of all Czech and Slovak translations of the AV and OV, focusing on the translators' approach both to translation and adaptation of older translations (if they were used). For a better evaluation of the relationships and dependencies among the translations, we also analyse many recensions of the Latin and German original texts. The closing part provides a descriptive bibliography of Czech and Slovak editions of the AV and OV. The appendices contain archival documents from the period related to the translations of Jakub Kamenický and Sigmund Puchauer, supplementary synopses, and extracts and comparisons of some key texts of the respective translations.

Keywords: Augsburg Confession; Apology of the Augsburg Confession; Czech and Slovak translations; literary history; theology; translatology

Number of characters / words: 376 923 / 57 573

Number of figures / tables: 31 / 3

Number of appendices: 9

Secondary language(s): Czech; German; Latin; Greek; Hebrew

»na našom území«, resp. »na Slovensku« r. 1540,⁵ prípadne 1562 (v tomto prípade aj s uvedením mena údajného prekladateľa, Štefana Třebnického).⁶

Údaje k českým prekladom AV pred r. 1576 vychádzajú najmä z bibliografií z 19. a začiatku 20. storočia. V nasledovnom prehľade nadviažeme na Hrejsu a doplníme najmä pravdepodobné zdroje mylných informácií o predpokladaných starších vydaniach:

913. Augspurská Konfessy aneb Wyznání wjry Neygasnějšmu Cýsaři Karlowi Vtému, od Knjžat a měst Německé Ržjše čistého včenj ewangelického se přidržegjých, na sněmě Augspurském L. P. 1530 podané (bez m. a r.) Giná vydání gsau L. 1536 (Index), 1576 nákladem P. Aleny Berkowé z Lomice. L. 1608 w Dražďanech u Jeronyma Sřice. 1620 w Holomaucy w Kryst. Kutě, opět přeložená (z lat.) a oprawená. Připsaná Těšinským; nákladem Giřjho Tranowského. L. 1630 w tiskárně M. Samuele Martinysa z Dražowa cyrkwe české Perenské S. B. kazatele.

L. 1720 w Žitawě od W. Kleycha. L. 1808 we Wacowě znouw přehlednutá a s nekterými přjďawky w Ant. Gotljbha w 8. archiw 17.

- Ako prvé, **nedatované vydanie** uvádza JUNGSMANN (1825, s. 262, č. 913, ➤ Obr. 1a; 1849, s. 198, č. IV.1215): »Augspurská Konfessy aneb Wyznání wjry Neygasnějšmu Cýsaři Karlowi Vtému, od Knjžat a měst Německé Ržjše čistého včenj ewangelického se přidržegjých, na sněmě Augspurském L. P. 1530 podané (bez m. a r.)«. RŮŽIČKA (1850, s. 140, bod 6a) informáciu

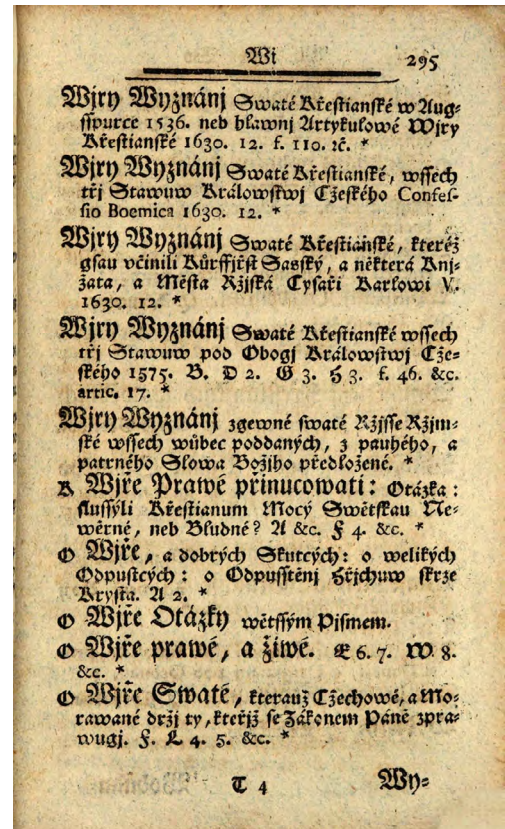
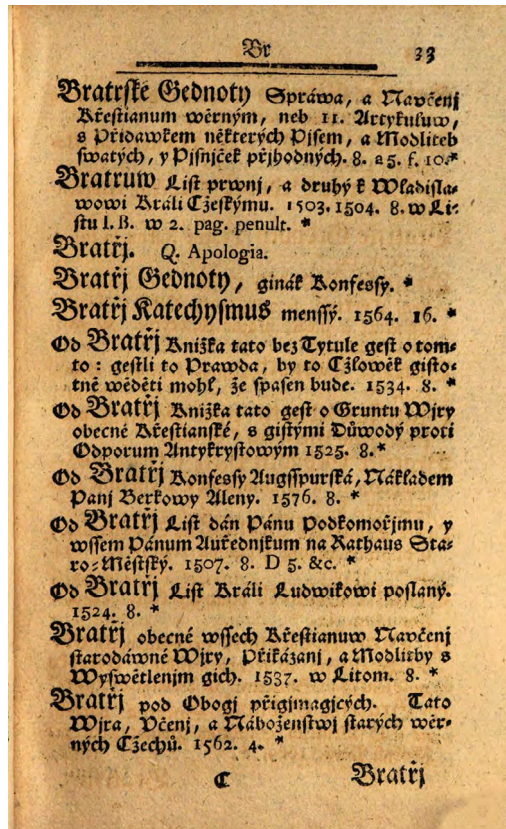
Obr. 1a-b: JUNGSMANN v *Historii literatury české* (1825, s. 262 a 263) uviedol dva fiktívne preklady AV: prvý bez miesta a roku vydania (avšak s názvom prevzatým z AV1808), druhý z r. 1536 podľa *Indexu zakázanych knih* (Index však takéto vydanie neobsahuje). München: Bayerische Staatsbibliothek, sign. H.lit.p. 193 p-1.

[...]« – WERNISCH in C2006, s. 46: »Dochované zmínky o prvních vydáních Augsburské konfese v českých překladech jsou sice podivně neurčité, ale první z nich se snad přece jen objevilo již někdy kolem roku 1540, aby pak bylo opětováno s alespoň relativní pravidelností.«

⁵ ELKO in AV2020, s. 24: »Jeho prvý preklad vyšiel na našom území v roku 1540. V tzv. Heinovej [I] kronike nachádzame o roku 1542 poznámku ako o »roku zvratu«, keď Augsburské vyznanie bolo verejne známe a vyznávané v celom Uhorsku.« Čiastočne adaptované z PETRÍK – RYBÁR 2001, s. 278: »1542 Podľa Hainovej kroniky rok zvratu: vtedy bolo Augsburské vyznanie známe a verejne vyznávané na celom Slovensku.« Úvod k prvým dvom vydaniám tohto prekladu AV formuluje opatrnejšie (AV1980 a AV1982, s. 8): »Prvý preklad Augsburského vyznania vyšiel v r. 1540, zaručene však v roku 1576, lebo sa na tento preklad odvoláva aj Juraj Tranovský.« Keďže poznámka v Hainovej kronike sa v AV2020 interpretuje ako kľúčový poznatok k rozšíreniu AV v Uhorsku, poznamenávame, že v skutočnosti tento záznam hovorí iba to, že v tom roku luteránstvo na Spiši zosilnelo (BAL et al. 1910, s. 85): »Anno 1542. Lutheranismus in Scepusio invaluit«, relevantnejšia je však informácia k r. 1539, že L. Stöckel priviedol k AV (samozrejme, v nemeckom znení) mestá Pentapolitany (tamtiež, s. 82): »Anno 1539. Hatt gelebet Herr Leonhardus Stöckel von Bartfeld ein Schüler Lutherj, welcher die 5 freyen Städte zur Augspurgischen Confession gebracht.«

⁶ VIZNER in C1992, s. 9: »Na Slovensku sme mali už roku 1562 preložené a vydané Augsburské viero-vyznanie. Odytedy vydali ho – nakoľko sa dalo zistiť – dvadsaťdvakrát doma i za hranicami.« PETRÍK – RYBÁR 2001, s. 20: »Na Slovensku vyšiel prvý preklad [AV] r. 1562, od Štefane [I] Třebnického, odytedy je zaznamenaných ďalších 24 vydaní v bibličtine, od r. 1930 v slovenčine.« Na inom mieste (tamtiež, s. 388) sa Třebnického preklad »Augspurská konfessy aneb Vyznání víry« datuje do r. 1614 s miestom vydania v Košiciach. O tieto údaje sa opiera napr. KLÁTIK (2020), keď sumarizuje: »Je otázne, ktorý dátum [1562 alebo 1614] je správny. Poznáme však meno prvého prekladateľa Augustana do Kralickej bibličtiny, ktorá bola vtedy bohoslužobnou rečou slovenských evanjelikov. Osobne sa prikláňam k staršiemu dátumu, nakoľko AV bolo prijaté na synode v Žiline r. 1610, a tak predpokladám, že Třebnického preklad už mohol byť známy.« Ide tu o kumuláciu viacerých omylov: ZOCH (1861, s. 116, č. 2) uvádza Třebnického ako autora prekladu AV vytlačeneho v Košiciach 1614: »2. Augšpurfká Konfessia [...] Tato Konfessy u nás byla neyprwé do slowenfkého gazyka preložena od Štefana Třebnického [...], wytlačena w Kofficech 1614. — Opět z nowu preložena od Gir. Tranowfkého, vydána w Olomúci 1620 a na g. m.« Staršia literatúra (TABLIC 1806, s. XXXIII-XXXIV, § 10. »Štětřpán Třebnický«), ktorú Zoch zrejme zle interpretoval, však hovorí, že Třebnický preložil »do slowenfkého gazyka« *Confessio Pentapolitana* s tým, že »Tato Konfessy neb wznánj wjry teprw r. 1614. w łatinském, německém, vherřkém a slowenřkém gazyku w Kofficých w Fiffera w 4u geft wytřačena.« Takéto vydanie uvádzal predtým WALLASZKY (1785, s. 115, pozn. a) bez mena prekladateľa: »Excusa est ea, Latine, Germanice, Hungarice, Slauice, Cassouiae Anno 1614 Typis Fischerianis in 4to.« Štvorjazyčné vydanie *Pentapolitany* spomína aj košický kazateľ KLEIN (1789, I, s. 33, pozn. 44) bez udania roku vydania: »unter dem Titel ausgefertigt: *Confessio christiana doctrinae*, und zu Kafchau, in allen vier üblichen Landesprachen in 4. gedruckt worden ift.« Toto štvorjazyčné vydanie *Pentapolitany* je inak neznáme, zachovalo sa len latinsko-nemecko-maďarské vytlačené v Košiciach r. 1613 (ČAPLOVIČ č. 464; RMNy II, č. 1053). Pre úplnosť poznamenávame, že Š. Třebnický bol ordinovaný 28. 5. 1566 (SOFFNER 1897, s. 293; CSEPREGI 2016, s. 379) a r. 1562 bol teda ešte (začínajúcim) študentom.

Obr. 2a-b:
Dve strany *Indexu zakázaných knih* (KONIÁŠ, 1770), relevantné pre české preklady AV. Na s. 33 je vydanie AV1576 pripísané cirkvi bratskej; posledný záznam z tejto strany mylne považujú za vydanie AV JUNG-MANN (1849) aj ZÍBRT (1906). Zdrojom pre JUNG-MANNOM (1825) citované vydanie AV z r. 1536 (por. Obr. 1) mohol byť prvý záznam na s. 295, ktorý sa síce vzťahuje na Martinusovo AV1630, obsahuje však tlačovú chybu v roku 1536 namiesto 1530), čo mohlo byť interpretované ako iné vydanie z r. 1536. München: Bayerische Staatsbibliothek, sign. N.lib. 173 h.

preberá »Augšpurcká konfesny, aneb wyznání wjry Neyg. Cjřři Karlowi V. leta Páně 1530 podané (sine loco et anno)«. ZÍBRT (1906, s. 308, č. 6517) toto vydanie datuje »asi po r. 1546« a na rozdiel od Jungmanna a Růžičku uvádza aj formát 4°. Názov tohto vydania sa doslovne zhoduje s názvom Tablicovho vydania z r. 1808, čo znamená, že Jungmann mal k dispozícii neúplnú titulnú stranu relatívne nedávneho Tablicovho vydania. Pokladáme za vylúčené, že Tablic doslovne použil názov dnes neznámeho vydania spred r. 1576, keďže v predhovore uvádza detailný zoznam vydaní, ktoré použil alebo mu boli známe.⁷

- **Vydanie z r. 1536** uvádza podľa indexu zakázaných knih JUNG-MANN (1825, s. 262, č. 913, < Obr. 1a): »Giná wydánj [AV] gsau L. 1536 (Index), 1576 nákladem P. Aleny Berkowé z Lom[n]ice [...]«. Vydanie AV z r. 1536 uvádza aj RŮŽIČKA (1850, s. 140, bod 6a) bez ďalších údajov. V *Indexe* (KONIÁŠ, 1770) takéto vydanie priamo nenachádzame, najbližšie k nemu má záznam na s. 295 (> Obr. 2b): »Wjry Wyznání Swaté Křestianské w Augšpurce 1536. neb hlawnj Artykułowé Wjry Křestianské 1630. 12. f. 110. 2c.« Vzťahuje sa zrejme na Martinusovo vydanie z r. 1630⁸ s chybným uvedením roku Augsburského ríšskeho snemu 1536 namiesto 1530, pričom »hlawnj Artykułowé Wjry Křestianské« sú súčasťou nadpisu prvej časti článkov. Kvôli chybe v roku mohol Jungmann považovať prvú časť názvu za vydanie z r. 1536. V 2. vydaní Jungmannovej *Historie* (1849) už tlač AV z r. 1536 chýba.
- **Vydanie AV z r. 1562** s názvom »Tato wíra učení a náboženstwí starých wěrných Čechů tělo a krew páně pod obojí přijímajících (b. m.) 1562 we 4.« uvádza JUNG-MANN (1849, s. 198, č. IV.1215) a ZÍBRT (1906, s. 308, č. 6518). V skutočnosti však ide o české utrakvistické vyznanie, aj keď Jungmann a podľa neho aj Zíbrt ho mylne označujú ako AV (HREJSA 1912, s. 685-687). Predpokladáme, že Jungmann knihu uvádza podľa záznamu v indexe zakázaných knih⁹ (KONIÁŠ 1770, s. 33, > Obr. 2a): »Bratřj pod Obogj přigimajecých. Tato Wjra, Včeni, a Náboženstwj starých wěrných Čechů. 1562. 4.«, ktorý je len niekoľko riadkov pod záznamom o skutočnom preklade AV: »Od Bratřj Konfesny Augšpurcká, Nákladem Panj Berkowy Aleny. 1576. 8.«

⁷ Išlo o vydania z r. 1576, 1608, 1620, 1630 a 1720. Môžeme uvažovať o tom, že Tablic tento názov prevzal z vydania z r. 1608, ktoré sa nezachovalo; ani v tomto prípade by však nešlo o vydanie spred r. 1576.

⁸ Nezrovnalosť je v rozsahu knihy, keďže AV1630 má 96 fólií; por. *Bibliografiu*, s. 66-76.

⁹ Všeobecne k použitiu *Indexu* pozri JUNG-MANN (1825, s. II).

Dalšou možnosťou, ako vznikla informácia o slovenskom preklade AV r. 1562 od Š. Třebnického, je povrchné a chybné čítanie starších latinských bibliografií AV, ktoré poznajú *versio slavonica* z r. 1562. Tento pojem je možné, pokiaľ je vytrhnutý z kontextu, interpretovať ako slovanský, slovinský, ale aj slovenský preklad. V tomto prípade však ide o slovinskú parafrázu AV a ďalších vyznaní, vydanú Primožom Trubarom r. 1562 v Tübingen, resp. jej chorvátsky preklad.¹⁰

Z prehľadu je zrejmé, že vydania z r. 1536 a 1562 nie sú doložené ani nepriamo, keďže sa do bibliografií dostali chybným citovaním Koniášovho *Indexu zakázaných kníh* (1770). Nedatované staré vydanie AV známe Jungmannovi je v skutočnosti Tablicovo vydanie z r. 1808.

Prvé priamo aj nepriamo doložené vydanie českého prekladu AV je tak až z r. 1576 (preklad J. Kamenického, viď AV1576 nižšie). Dovtedy sa u nás používali nemecké a latinské vydania.¹¹ Poznáme však dve indicie o českom preklade známom v roku 1574, resp. 1575:

- ZÍBRT (1906, s. 308, č. 6519) pozná **vydanie AV z r. 1574**, tvoriace prívázok k niektorým exemplárom bratského vyznania z r. 1574 (s. 303, č. 6465). Nepodarilo sa nám však nájsť exemplár s prívázkom s AV;¹² takýto exemplár nepoznal ani HREJSA (1912, s. 687).¹³ Teoreticky mohlo¹⁴ ísť o niekoľko výtlačkov Kamenického prekladu, ktorý bol dokončený r. 1574 a vytlačený najneskôr v októbri 1575; nemohol sa však vtedy ešte predávať kvôli chýbajúce-
mu povoleniu.¹⁵ Nepovažujeme za pravdepodobné, že bol vytlačený iný preklad, najmä keď dobové práce poznajú AV1576 ako jediný alebo prvý preklad AV.¹⁶
- HREJSA (1912, s. 122, 687) upozorňuje, že AV bolo dňa 16. marca 1575 prečítané na sneme v Prahe v českom jazyku, a to priamo jeho prekladateľom;¹⁷ predpokladá, že to bolo z tlačene-
ného exemplára. V neskoršej práci (1938, s. 315, pozn. 1) stotožňuje tento preklad s Kame-
nického prekladom.¹⁸ S tým je však spojený problém, na ktorý aj upozorňuje, a to že r. 1575

¹⁰ Por. napr. FEVERLINUS (1752, s. 67, č. 273). Aj keď Feverlinus tak (chybne) označuje chorvátsky preklad (zo slovinského Trubarovho vydania z r. 1562), nedorozumenie mohlo vzniknúť, ak iná práca prevzala len stručnú informáciu o *versio slavonica* z r. 1562 bez ďalších detailov a kontextu. Pre vzdialenú podobnosť mien Trubara (Truberus, Truber) a Třebnického (Trebnicus, Trebnitz) môžeme uvažovať aj o chybnom prečítaní hypotetického záznamu »1562 versio slavonica Truberi« ako Třebnického preklad do slovenčiny z r. 1562.

¹¹ Rozšírenie nemeckých a latinských vydaní môžeme ilustrovať na exemplároch zachovaných v niektorých knižniciach. V Lyceálnej knižnici v Bratislave sú nemecké vydania AV z r. 1530 (neautorizované vydanie, 3 ex.), 1531 (3 ex.), 1533 (2 ex.), 1540 (*octavo a quarto*), 1558 a 1570 (4 ex.); latinské z r. 1531 (*quarto* 5 ks, *octavo* 2ks), 1540 (3 ks) a 1562. Z lyceálnej knižnice v Levoči pochádzajú nemecké vydania z r. 1532, 1533 a 1553; z lyceálnej knižnice v Kežmarku latinské vydania z r. 1531 a 1542. Moravská zemská knižnica v Brne má nemecké vydania z r. 1535, 1556, 1565 a 1570; latinské z r. 1540 a 1568.

¹² Zoznam známych exemplárov je v *Knihopise* pod č. 1603, 1604, 1605 a 1605a. Výtlačky v českých knižniciach ochotne preverili ich knihovníčky (okrem ex. v Olomouci, viď ďalej). Dobrý fyzický popis v online databázach alebo úplnú digitálnu podobu majú tieto exempláre: Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu (300.769 a 328.971), Lyceálna knižnica v Bratislave (Š.A.II 1405), Vědecká knihovna v Olomouci (32.535), Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt, Halle (48 G 24), Österreichische Nationalbibliothek (78.J.20). Podľa zaslaných interných katalógových záznamov sme preverili aj exempláre v Strängnäs domkyrkobibliotek (E 45 oct) a Unitätsarchiv Herrnhut (AB II R.4 Nr. 5).

¹³ HREJSA (1938, s. 314-315) už hovorí o tlačiach z r. 1574 a 1576 s tým, že »R. 1576 vydán byl patrně týž překlad [ako 1574] nákladem paní Aleny Berkové Meziříčké z Lomnice, ač-li vydání z r. 1576 není totéž jako z r. 1574.«

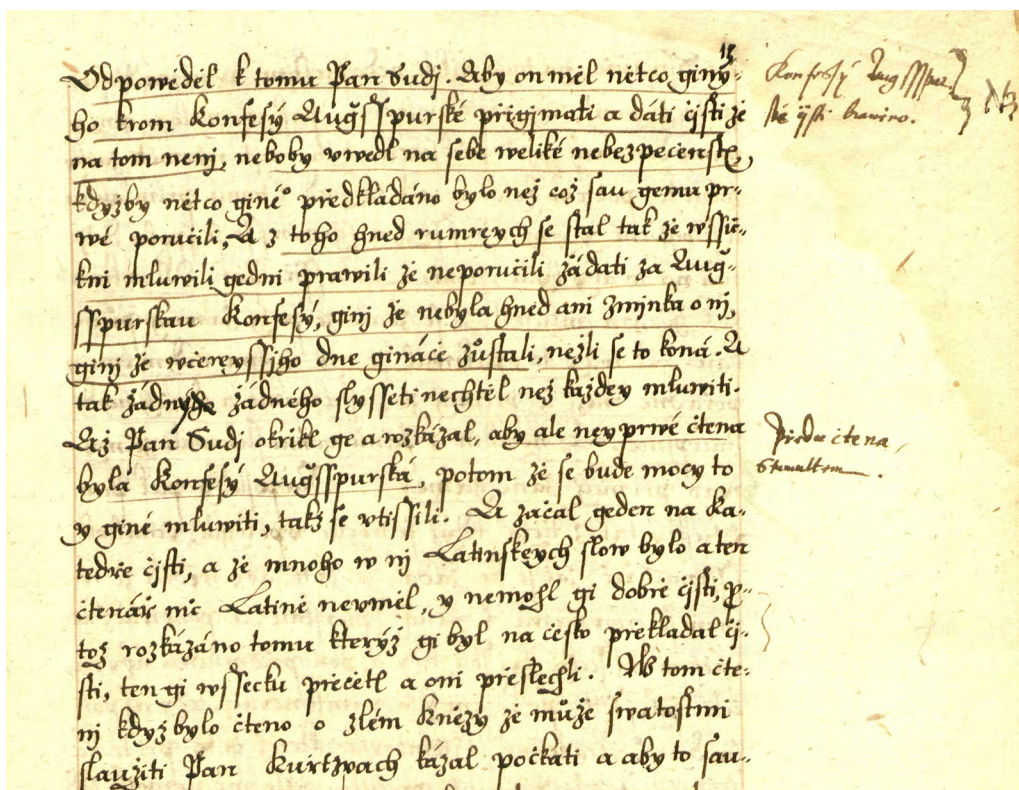
¹⁴ Rozmery oboch tlačí sú veľmi podobné, takže nie je vylúčené, že boli zviazané spolu; por. exempláre 78.M.131 (AV1576, 140 × 93 mm) v Österreichische Nationalbibliothek a Š A II 1405 (*Confessio fratrum bohemicorum* z r. 1574, 137 × 95 mm) v Lyceálnej knižnici v Bratislave.

¹⁵ Pozri nižšie k AV1576.

¹⁶ Haliaeus v liste z r. 1575 (viď nižšie pri AV1576), HEDERICUS (1580, f. S3^v), BRUNCVÍK (1613, s. 176), Tranovský (AV1620, s. 46), Martinius (AV1630, f. A4^v) a Kleych (AV1720, f. b3^v; por. pozn. 233).

¹⁷ Zachoval sa nasledovný záznam z rokovania (AUF XIV, f. 13^v; Praha: Knihovna Národního muzea, sign. II D 8, ➤ Obr. 3): »A tak žádný žádného flyšeti nechtěl než každéy mluwiti. Až Pan Sudj okřikl ge a rozkázal, aby ale neyprwé čtena byla Konfeyý Auğšřpurřká, potom že se bude mocy to y giné mluwiti, takž fe vtiffili. A začal geden na katedře čřti, a že mnoho w nj Latinských flow bylo a ten čtenář nic Latině nevměl, y nemohl gi dobře čřti, protož rozkázáno tomu kterýž gi byl na česko překladal čřti, ten gi všfeku přečtel a oni přeflechli.« Na okraji pri slovách »aby ale neyprwé čtena« je inou rukou pripísané »Předce čtena, s tumultem«. Por. aj *Sněmy české*, IV, s. 400-401 (bez poznámky na okraji).

¹⁸ Rovnako BURIAN (1982a, s. 65-66) je presvedčený (»überzeugt«), že na sneme sa čítal Kamenického preklad.

Obr. 3:
Dobový záznam v Aktoch Jednoty bratskej hovorí, že na rokovaní českého snemu bolo dňa 16. marca 1575 prečítané Augsburské vyznanie v češtine (por. pozn. 17). Praha: Knihovna Národního muzea, sign. II D 8, f. 13^r.

už prekladateľ AV Kamenický nežil a nemohol ho teda čítať.¹⁹ Za zásadnejší problém pre sto-tožnenie s Kamenického prekladom však považujeme tvrdenie, že »mnoho w nj Latinských slow bylo a ten čtenář mč Latini nevměl, y nemožl gi dobre čjsti, p- tož rozkázáno tomu kterýž gi byl na čestě překladať čj- sti, ten gi vsřecth přičetl a omi přestěgřl. Ab tom čte- nj tdyž bylo čteno o zlem knězgy že může svratostmi slaužit Jan Kurtzwach kázal počkati a aby to sau.

Je možné, že sa na sneme čítal iný preklad AV do češtiny? Z r. 1580 máme informáciu o nevydaných rukopisoch prekladu AV, OV, Saského vyznania a Melanchtonových *Loci communes* vyhotovených Sigmundom Puchauerom (viď nižšie). Vzhľadom na rozsah textov je pravdepodobné, že preklady vznikali v priebehu niekoľkých rokov a teda nie je vylúčené, že AV bolo preložené už r. 1575.²¹ Je ťažké povedať, či Puchauerov preklad AV obsahoval množstvo latinských výrazov; ak však zachovaný rukopis OV zo 16. storočia (viď nižšie) je od Puchauera, je to čistý český preklad bez latinských pojmov – to isté by sme mohli predpokladať o preklade AV.²²

Hypotézu o čítaní Puchauerovho prekladu považujeme za pravdepodobnejšiu. Keďže však ani ona nie je bezproblémová, môžeme uvažovať ešte o ďalšej interpretácii zápisu zo snemu, za predpokladu, že zápis bol vyhotovený podľa informácií z druhej ruky a nie je presný: prvý čitateľ začal čítať AV po latincky, a keďže v ňom bolo veľa neznámych pojmov, druhý čitateľ dokázal priamo prekladať latinský text do češtiny.

¹⁹ HREJSA 1938, s. 315, pozn. 1, ako riešenie navrhuje: »Snad ji na sněmu čel jiný překladaťel, snad přece Vřesovec.« BURIAN (1982a, s. 66) uvádza dve možné vysvetlenia: buď je v správe zo snemu zamenený prekladateľ a vydavateľ, alebo sa na preklade podieľal aj Haliaeus (k osobe Haliaea viď nižšie pri AV1576).

²⁰ Tiež je otázne, ako sa mohol neurodzený prekladateľ, resp. editor AV (Haliaeus) zúčastniť snemu, najmä ak pôvodne začal AV čítať niekto iný, a »prekladateľ« teda nebol prizvaný špecificky kvôli prečítaniu AV.

²¹ Podľa listu citovaného v HEDERICUS (1580, ff. R6^r-S6^r), ktorý bol napísaný rok po vydaní AV1576 (»superiore anno [...] publicaretur«, f. S1^r), bola OV v tom čase (r. 1577) už S. Puchauerom preložená (»diligenter translata«, f. S4^r); môžeme predpokladať, že Puchauer preložil AV pred začatím práce na preklade OV. Ďalším dôvodom, prečo Puchauerov preklad AV vnikol pravdepodobnejšie pred vydaním Kamenického prekladu (AV1576) je, že po vydaní AV1576 tlačou nebol asi zásadný dôvod na vyhotovenie ďalšieho prekladu.

²² Je však možné hypoteticky argumentovať aj tak, že kritika kostrbatého prekladu AV na sneme podnietila Puchauera k prepracovaniu prekladov, resp. následnému prekladu OV do lepšej češtiny. Čo sa týka Puchauerovej účasti na sneme, ako rytier mohol byť jedným z relátorov snemu; zachovaný zoznam relátorov pri ukončení snemu však takéto ani podobné meno neobsahuje (por. *Sněmy české IV*, s. 309-310).

Ojedinele sa objavujú aj zmienky o iných rokoch vydania. MOCKO (1891) sa zmieňuje o českom preklade z r. 1544; predpokladáme, že ide o chybnú interpretáciu úvodu AV1620.²³ Kvačala (1931, s. 114, pozn. 2) uvádza prvý český preklad AV z r. 1572: »Preklad Augsburskej konfesie český prvý je z roku 1572 (HREJSA)«; zrejme ide o tlačovú chybu namiesto 1562, keďže vydanie z r. 1572 Hrejsa nespomína. Vydanie z r. 1575 spomína J. Ribay v liste J. Dobrovskému r. 1785,²⁴ môže však ísť o nepresnosť pri citovaní podľa pamäti, keďže namiesto známych vydání z r. 1576 a 1608 píše o vydaniach z r. 1575 a 1609. HREJSA (1912, s. 687-689) tiež upozorňuje, že s AV sa niekedy zamieňali aj vydania *Českého vyznania* z r. 1579, 1609, 1610, 1614, 1620, 1621, 1625; najmä pokiaľ sa v názve používa spojenie *Konfessí česká pravá augšpurská* na zdôraznenie ich súladu s AV.²⁵

Čo sa týka prekladu OV, koncom sedemdesiatych rokov 16. storočia boli pravdepodobne k dispozícii dva české rukopisné preklady: Puchauerov a Zýgov (viď nižšie). HREJSA (1938, s. 315) poznamenáva, že »Bylo sice r. 1576 na Moravě jednáno i o vydání Apologie Augšp. vyznání a výboru spisů Luterových v českém textu, ale k vydání nedošlo.«²⁶ Tlačou zrejme vydané neboli, aj keď sa Puchauerov preklad OV pravdepodobne začal tlačiť pred r. 1580.²⁷

Preklady Sigmunda Puchauera

Z dobových zmienok²⁸ aj archívnych dokumentov uložených v archívoch v Prahe (ďalej ako *Pr1580*),²⁹ Stuttgarte (ďalej *St1583*)³⁰ a ďalších, bližšie neurčených,³¹ sú známe preklady rytiera

²³ MOCKO (1891, s. 32) v Tranovského biografii hovorí o jeho vydaní AV: »Učinil to [ochranu viero-vyznania lutheránskeho] tak, že už r. 1619 podujal nový preklad Augšpurského vyznania, a pripíšuť ho magistrátu tešínskeho, vydal ho v Olomúci r. 1620. Český preklad Augšp. vyznania vyšiel už r. 1544 v Čechách. No potreboval mnohých opráv. K tomu sa vzťahuje nápis Tranovského prekladu znejúci: »Augustana Confessio rursus in Slavicum versa et meliorata et suis Teschiniensibus dedicata.« Ide zrejme o zlú interpretáciu Tranovského úvodu (AV1620, s. 46) k svojmu prekladu: »Podlé toho / poftupovaľ fem věrně, po Staročefké Verfý / před lety 44. wydané«. Tranovský však jednoznačne adresuje AV1576, vydané 44 rokov pred r. 1620.

²⁴ PATERA 1913, s. 24, list z 18. 10. 1785: »Von den alten böhmischen Büchern wünschte ich folgende zu besizen: [...] Besonders und vor allem andern aber Confessy Augsspurská v. J. 1575 und 1609. Die neuern habe ich alle, wie auch Harmoniam confessionum, Srownánj konfessy české s augsspurskau od k. Matěge Krocynowského und Confessy česká práve augsspurská na otázky s odpovědmi od M. Wiktorýna Wrbenského 1614.«

²⁵ Por. aj BURIAN (1982a, s. 66).

²⁶ K tvrdeniu neuvádza prameň. Vychádzať môže z HEDERICA (1580, f. S4^r; resp. 1582, f. Z4^r), ktorý hovorí o vydaní Puchauerovho prekladu OV aj o výbere z Lutherových spisov tiež preloženom Puchauerom, avšak bez datovania do r. 1576. HREJSA (1938, s. 317) datuje túto pasáž z Hederica do r. 1575 alebo 1577, mohol teda zjednodušene použiť priemer týchto rokov. O zámere vydať český preklad OV podľa informácie u HEDERICA (1582) píše novšie JUST (2009, s. 83).

²⁷ Por. pozn. 39.

²⁸ HEDERICUS (1580, f. S4^r) píše: »Ne verò explicatio vberior Confessionis in hac gente diutius defideretur, nunc Bohemico Idiomate, ipsa etiam, quæ ad eam pertinet Apologia, in hoc libro additur, sicut à Nobili viro, Sigismundo à Louenberg in eam linguam diligenter translata, & sumtibus Magnifici Domini Comitis [comes = Iohannes Fridericus, comes in Hardegg, Dominus Cunstadij, v dobovej češtine Hanuš Frydrych, hrabě z Hardeku a na Kunštátu; † 1580] typis excuditur.« Ján Hedericus (nem. Heidenreich) bol farár a superintendent v Jihlave, Puchauerov rodák z Löwenbergu v Sliezsku. HREJSA (1938, s. 317) zmiený preklad OV mylne pripisuje inému Zigmundovi. Zigovi, ktorý podľa AUF XI, f. 301^r, preložil Melancthonov *Corpus doctrinae* (k nemu por. pozn. 34); vychádzal totiž z nemeckého prekladu HEDERICUS (1582, f. Z4^r), ktorý má na tomto mieste len meno bez predikátu: »von dem Edlen Sigmund etc. verdolmetfcht«.

²⁹ Praha: Národní archiv, fond Stará manipulace, sign. R 109/15/2. Na dokument ako prvý upozornil BOROVÝ (1877, s. 123-126), kde podáva sumár a vybrané citáty Puchauerovej rozsiahlej žiadosti z 30. 10. 1580 cisárovi Rudolfovi II. Priezvisko však uvádza v nesprávnej forme »Luchauer«. Ako prameň uvádza »Archiv c. kr. místodržitelství českého. R. 109-15«. Borového cituje HREJSA (1912, s. 407 a 688), ŘÍČAN (1963, s. 249) aj Wernisch (C2006, s. 84). Výňatky z Puchauerovej žiadosti aj Borového sumár sú uvedené v *Prílohe 3*, s. 85-88.

³⁰ Hauptstaatsarchiv Stuttgart, sign. A 63 Bü 61/8 (*Schriften, betreffend die Übersetzung der Concordienformel ins Böhmische durch Sigmund Buchauer von Leonberg. / 1583*). Dokument č. 1 je Puchauerov list (prepis je v *Prílohe 3*, s. 85-88), dokumenty č. 2-5 sú súvisiace posudky a úradné záznamy.

³¹ BOSSERT (1899, s. 472) cituje z dokumentov adresovaných 6. 9. 1584 vedeniu cirkvi (Kirchenrat) v Stuttgarte (bez uvedenia zdroja). Vzhľadom na zmienku o finančnom výdavku boli preverené účtovné knihy z daného obdobia (Hauptstaatsarchiv Stuttgart, sign. A 282 Bd 1319 a 1320 Kirchenkasten-Jahresrechnung 1583-1585; Kirchenkastenrechnung Bossert spomína na inom mieste), avšak bez nájdenia

Sigmunda Puchauera³² z Löwenbergu.³³ Ten podľa vlastných slov do r. 1580 preložil do češtiny *AV*, *OV*, *Saské vyznanie* a *Melanchtonove Loci communes (Pr1580)*;³⁴ preklad *OV* bol hotový do r. 1577;³⁵ preklad *AV* pravdepodobne ešte predtým. V r. 1583 mal preloženú aj *Knihu* (resp. *Formulu*) *svornosti* a Marbachovu knihu o osobe Ježiša Krista a Večeri Pánovej (*St1583*).³⁶

Všetky preklady boli v rukopise a Puchauer skúšal získať jednak privilégium, jednak financie na ich vydanie tlačou. Listami sa r. 1580 obrátil na cisára Rudolfa II. (*Pr1580*), r. 1583 na vojvodu Ludwiga z Württembergu (*St1583*) a r. 1584 aj na vedenie cirkvi v Stuttgarte (BOSSERT, 1899). Posudky k jeho žiadostiam zachované v Stuttgarte sú dosť zdržanlivé,³⁷ keďže išlo o preklad do neznámeho jazyka a Puchauer samotný tam nevzbudzoval veľkú dôveru. Roku 1583 bol už starý a úplne bez prostriedkov.³⁸ Zrejme sa mu žiaden preklad nepodarilo vydať tlačou, možno s výnimkou *OV*, ktorej tlač začala, aj keď nevieme, či bola dokončená.³⁹ Aj keď jeho preklady sa považujú za stratené,⁴⁰ pokladáme za pravdepodobné, že rukopisný preklad *OV* zachovaný vo Wolfenbütteli (viď nižšie pri *OVxvi*) je prekladom práve S. Puchauera.

Preklady Zygmunďa Zýga⁴¹

Podľa zmienky v Bratskom archíve⁴² preložil Zygmund Zýga (Ziga) okolo r. 1575 do češtiny

Bossertovho zdroja. WOLF (*BSLK* 1930, s. XLIV, bez uvedenia zdroja) píše o dobových prekladoch *Formuly svornosti*: »Eine tüchechifche [Übersetzung], wohl im großen Übersetzungsbetrieb des Grafen von Hardeck, scheint ein Pfarrer (?) Sigmund Buchhaver von Leonberg begonnen zu haben.« Wolf mohol použiť Bossertovu (1899) a Hedericovu (1580 alebo 1582) prácu, prípadne *St1583*, č. 3, kde je zmienka o grófovi z Hardeggu (stuttgartský archív však neuvádza ani v rámcovom zozname použitých zdrojov, por. *BSLK* 1930, s. XXXII, pozn. 1).

³² Podľa *Pr1580* (f. 10^r) pochádzal z rytierskeho stavu Koruny českej (»ich [...] als einer, der Cron Böhheim, Rittermefsigen Standes«); por. aj pozn. 28. Istý čas žil asi mimo svojej vlasti, krajín českej koruny (»Bin also verurfacht, wider in mein Vatterland, die Cron Böhheim, zu ewer Keiferlicher Maiefett, [...], mich zubegeben«, f. 1^v). Priezvisko sa zachovalo zapísané vo viacerých formách: vo vlastnoručných listoch »Puchawer von Lewenberg« (*Pr1580*, *St1583*), v úradných záznamoch aj »Buchhaver« (*St1583*).

³³ V prameňoch »Lewenberg«, »Leonberg« aj »Mons Leonis«. Takmer naisto ide o dnešný Lwówek Śląski (nem. Löwenberg in Schlesien, čes. Lemberk), v tej dobe súčasť zemí Koruny českej (tak už BOSSERT, 1899). Iná alternatíva je Lemberk pri Jablöném v Podještčí. Podľa katalógu Hauptstaatsarchiv Stuttgart ide o nemecký Leonberg (Böblingen), čo je však nepravdepodobné vzhľadom na Puchauerove zmienky o svojej vlasti ako Korune českej.

³⁴ V tomto poradí sú všetky štyri spisy súčasťou zbierky *Corpus doctrinae christianae*, známej pod názvom *Corpus doctrinae Philippicum* (1. vyd. Lipsko 1560; NEUSER č. 52; početné ďalšie vydania v latinčine aj nemčine). Táto zbierka obsahuje v niektorých vydaniach *AV* vo verzii L4/1542, v iných dve verzie L1/1531 aj L4/1542; ak prekladal Puchauer z tejto zbierky, je otázkou, ktoré znenie použil pri svojom preklade *AV*. Všetky vydania obsahovali *OV* vo verzii L2/1531.

³⁵ Podľa listu v HEDERICUS (1580), napísaného r. 1577; por. pozn. 21.

³⁶ Podľa *St1583*; podrobnejšie v *Prílohe* 3, s. 85-88. Diskusia, či išlo o *Formulu svornosti*, alebo celú *Knihu svornosti*, je v pozn. 604. BOSSERT (1899, s. 472) však píše, že r. 1584 žiadal o príspevok na preklad (»um die F. C. in die böhmische Sprache zu übersetzen«), nie na vydanie hotového prekladu. Bez pôvodného dokumentu nie je možné povedať, či Bossert vyjadril pôvodnú žiadosť verne.

³⁷ Napr. »man noch nicht wifsen mag, wie wol oder vbel es tranfferirt, oder welcher buchtrucker folch werck annemen wölle« v posudku L. Osiandra (*St1583*, č. 2).

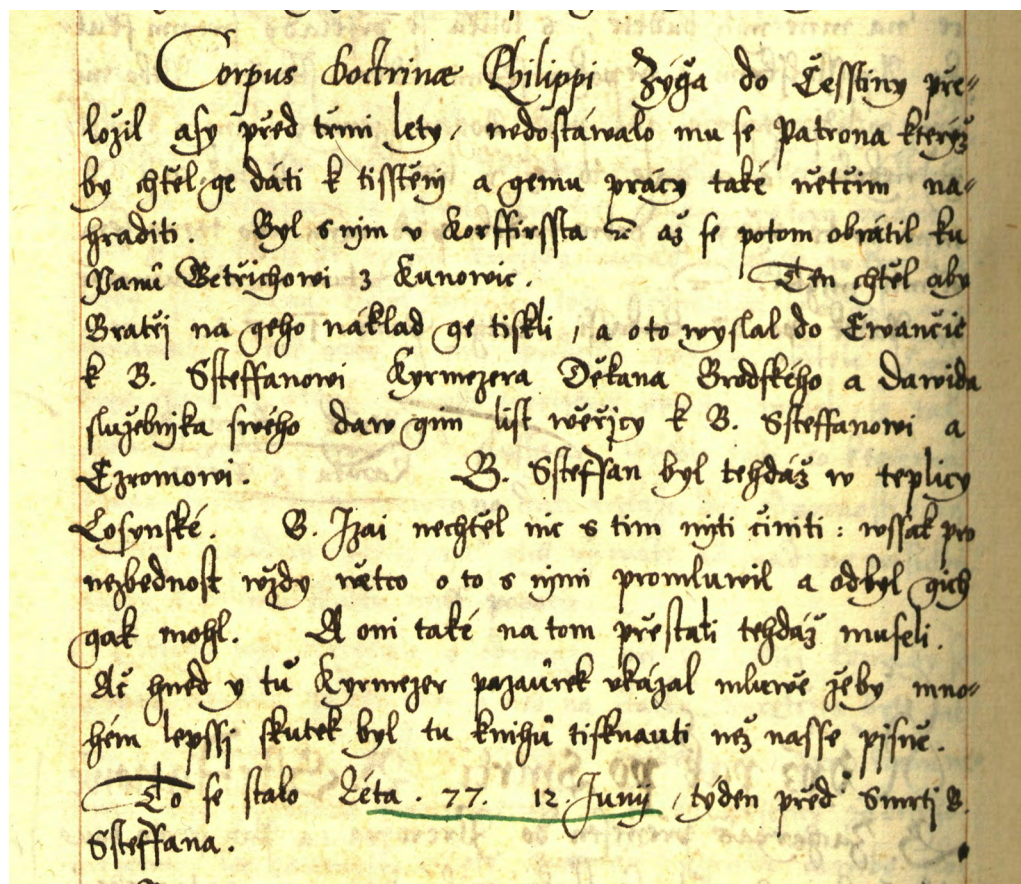
³⁸ Por. *St1583*, č. 2.

³⁹ Podľa HEDERICA (1580) bol Puchauerov preklad *OV* práve v tlači (»typis excuditur«) nákladom grófa z Hardeggu (por. pozn. 28). Nepodarilo sa nám zistiť, či bolo vydanie úspešne dokončené. Otvorený list, doplnený v nemeckom preklade Hedericovho diela (1582, ff. Y4^v-Y5^r) hovorí o chystanom vydaní »eines Christlichen Werckes«, ktoré sa však pre smrť grófa († 1580) nepodarilo dokončiť: »Aber wegen langwiger krankheit und tödtliches abganges nicht hat vollenden können«; je možné, že preklad *OV* mal byť jeho súčasťou.

⁴⁰ WERNISCH (C2006, s. 84) vyjadril aj otázku, nakoľko Puchauer (u Wernischa Luchauer) vôbec pokročil v prácach na prekladoch a nakoľko šlo iba o zámer; por. aj pozn. 93.

⁴¹ *AUF* uvádza len »Zyža«, so Zygmondom ho stotožňuje napr. JIREČEK (1876, s. 356-357); por. však pozn. 45. Zygmund bol pražský mešťan, študoval na wittenberskej univerzite. R. 1544 vydal vo svojom českom preklade Lutherovo *Kázánij Wogenfke* (*Knihopis* č. 5111), r. 1546 Kalvínovo *Pokorne a Poniziene Napomjnaniij / k Nayneprzemozienieyffjmu Czfzarzy Karlowi patemu* (*Knihopis* č. 1408).

⁴² *AUF* XI, f. 301^v (► Obr. 4): »Corpus Doctrinae Philippi Zýga do Čefftiny přeložil afy před třmi lety, nedoftávalo mu fe patrona kterýž by chtěl ge dáti k tiffťenj a gemu prácy také něčim nahraditi. Byl s njm v korffirfta etc. až fe potom obrátil ku Panu Getřichowi z Kunowic. Ten chtěl aby Bratřj na geho náklad ge tiffkli, a o to wyřlal do Ewančic k B. Sfteffanowi Kyrmezera Děkana Brodfkého a Dawida fluzěbnjka

Obr. 4:
O Zýgovom českom preklade Melancthonovho *Corpus doctrinae*, ktoré obsahuje AV aj OV, vieme len z *Aktov Jednoty bratskej*. Praha: Knihovna Národního muzea, sign. II D 8, f. 301v.

Melancthonovo *Corpus doctrinae*,⁴³ ktorého súčasťou sú AV aj OV.⁴⁴ Nepodarilo sa nám zistiť žiadne ďalšie informácie o týchto prekladoch a ich ďalších osudoch.⁴⁵

Pôvodné latinské a nemecké vydania

Pri predstavení prekladov AV a OV do češtiny a slovenčiny je dôležité, z akého originálu boli preložené. Pod originálom rozumieme konkrétnu revíziu nemeckého alebo latinského textu, z ktorej bol preklad vyhotovený. V domácej literatúre sa zvyčajne rozlišujú dve revízie textu AV Filipom Melanctonom: *Invariata* (»nezmenené vyznanie«) a *Variata* (text zmenený r. 1540).⁴⁶

fwého daw gim list věřjcy k B. Szeffanowi a Ezromowi. B. Szeffan byl tehdaž w teplicy Lofynfké. B. Izai nechtěl nic s tím mjtí činiti: wšak pro nezbednost wždy nětco o to s njmi promluwil a odbyl gich gak mohl. A oni také na tom přestati tehdaž museli. Ač hned y tu Kyrmezer pazaurek vkázal mluwě žeby mnohém leppšj skutek byl tu knihu tisknauti než naše pjšně. To se stalo Léta. 77. 12. Junij, týden před smrtj B. Szeffana.»

⁴³ Pri datovaní je možné oprieť sa o informáciu v *AUF* XI, f. 301v: »přeložil ať před třmi lety«, nevieme však presne datovať samotný zápis v *AUF*; podľa kontextu bol zapísaný najskôr r. 1578. Preklady museli byť dokončené dlhší čas pred júnom 1577, keďže medzičasom prekladateľ hľadal patróna na vydanie; por. pozn. 41.

⁴⁴ Okrem diel uvedených v pozn. 34 obsahuje prvé latinské lipské vydanie z r. 1560 aj spisy *Examen ordinandorum*; *Responsiones ad articulos Bavaricae inquisitionis*; *Refutatio erroris Servetii et Anabaptistarum* a *Responsio de controversiis Stancari*.

⁴⁵ Vzhľadom na pozoruhodné paralely medzi informáciami o prekladoch Puchauera aj Zýgu (rovnaké krstné meno; rovnaká doba, kedy prekladali; preklad podľa *Corpus doctrinae Philippicum*; hľadanie sponzora a obrátenie sa na kurfürsta) nevylučujeme ani možnosť, že v *AUF* pri mene »Zýga« nejde o rodové meno, ale o bežný tvar krstného mena Zigmund s možným odkazom na S. Puchauera tak, ako je to v *HERDICUS* (1582, f. Z4^v) »von dem Edlen Sigmund etc. verdolmetfcht«; por. pozn. 28.

⁴⁶ Por. napr. LÚČANSKÝ (1930, s. 13). Pod nezmeneným vydaním sa môže myslieť tak text odovzdaný cisárovi ako aj text prvého autorizovaného vydania z r. 1531. V reformačnej dobe sa používalo zväčša aktuálne vydanie bez rozlišovania zmien; postupne sa však začali rozlišovať rôzne verzie textu AV. Tak jezuita Canisius r. 1557 »brachte den Unterfcheid zwischen der reinen und unreinen Augspurgischen Confeßion auf die Bahn« (SALIG 1735, s. 308). Na Naumburskom sneme (Fürstentag) r. 1561 boli detailne porovnané texty jednotlivých vydaní so záverom, že prvé vydanie z r. 1531 je smerodajné, ale vydania z r. 1540 a 1542 sú prípustné ako o čosi rozsiahlejší výklad AV; na záver kniežatá podpísali text N1/1531 a L2/1531. Postoj k upraveným vydaniám sa neskôr v dôsledku sporov viacerých reformačných prúdov

Niekedy sa s menšou či väčšou mierou detailov zmieňujú viaceré revízie.⁴⁷ Pre účely tejto práce klasifikujeme vydania v pôvodných jazykoch podrobnejšie.

Augsburské vyznanie

Text AV vznikol počas zasadnutia ríšskeho snemu v Augsburgu súčasne v latinskom a nemeckom jazyku – väčšina článkov bola síce napísaná najprv v latinčine, avšak ich nemecký preklad bol potom upravovaný samostatne. Úvod a záver boli napísané pôvodne v nemčine.⁴⁸ Úpravy na poslednú chvíľu robil Melanchton v latinskom texte.⁴⁹ Ani jeden text tak nie je prekladom druhého a existuje medzi nimi množstvo rozdielov. Výstižne charakterizuje oba texty Řičan: »Srovnání obojího textu ukazuje, že latinský text je výrazově určitější, německý srdečnější, často také rozvláčnější. Stilisticky se někdy oba texty pojí zcela těsně k sobě, jindy se mění i pořadí myšlenek, místy je obojí znění navzájem značně odlišné.«⁵⁰ Relevantné zachované texty môžeme rozdeliť do nasledovných skupín:

- rukopisy vzniknuté počas snemu – najvýznamnejšie exempláre latinského a nemeckého textu odovzdané dňa 25. 6. 1530 cisárovi Karolovi V. sa nezachovali. BORNKAMM (*BSLK* 1930, s. XIX) pozná 50 odpisov AV z r. 1530; *BSLK* (1979) ich počet rozširuje na 55. V *BSELK* (2014, s. 69) sa používa 27 nemeckých a 17 latinských odpisov. Problémom je, že odpisy vznikali v rôznych fázach prípravy textu;⁵¹ mnohé z nich sú neúplné a aj tie úplné zachytávajú rôzne pracovné verzie textu pred aj po predložení AV cisárovi. Znenie textu odovzdaného cisárovi rekonštruujú *BSLK* (1930).⁵²

vyostroval. Flaciánsky *Confessionsschrift Etllicher Predicanten* z r. 1567 sa priznáva (f. C3^{r-v}) »zu der Alten / waren / unuerrückten Augspurgifchen Confession [...]. Welche wir hiemit weit abfondern vnd scheiden / von der vormeinten Augspurgifchen Confession / fo hernach von den Adiaphoristen / an vielen örten / nach den worten / vnd fonft in den hendeln vorrücket / gefümmelt / mißdeudet / vnd vorfelfchet [...] worden.« Napokon, predslov ku *Kníhe svornosti* považuje za autentický text AV odovzdaný cisárovi r. 1530 a odmieta druhé vydanie, v ktorom je »Irthumb vom heiligen Abendmal / vnd andere vnreine Lere« (vyd. 1580, f. B1^r). Nemecký text AV v *Kníhe svornosti* tak bol založený na jednom z rukopisov, latinský text bol však prevzatý z *editio princeps*, L1/1531. Por. KOLDE in MÜLLER (1907, s. XXIII-XXX), HAUSCHILD (2007), *BSELK* (s. 1198-1200).

⁴⁷ ŘIČAN (*AV1951*, s. 57), VÍZNER (*C1992*, s. 9) a WERNISCH (*C2006*, s. 45), z ktorého reprezentatívne uvádzame: »Melanchthon její znění nadále bez rozpaků vylepšoval, jak již měl u svých děl ve zvyku. Upravil je hned pro tiskové vydání v němčině, první »oficiální«, jež se uskutečnilo v roce 1531. V úpravách pokračoval i při edici latinské [I], z roku 1533. Především však spis důkladně revidoval v roce 1540, takže výsledek již mohl být označen jako *Augustana variata*, »pozměněná«. Ve čtyřicátých letech se nad tím ovšem téměř nikdo nepozastavoval. *Variata* byla hladce přijata za společný základ říšských rozhovorů mezi evangelickými a římskokatolickými theology, k němuž byla podle úmyslu svého autora uzpůsobena. A obdobně sloužila i později. Posléze se však stala obětí rozdělení mezi protestanty. Neboť právě v této přizpůsobené podobě ji ochotněji uznávali kalvinisté. Melanchthon, který jim i jinými kroky vyšel vstříc, se sám ocitl v podezření, že chce prostě »přejít na jejich stranu«, luterány opustit. A jakkoliv málo toto podezření vystihovalo skutečnost, bylo citelně zesíleno, když takový vývoj opravdu prodělali někteří jeho žáci – ať již spontánněji, nebo ovšem zase i pod tlakem málo snášenlivého prostředí.«

⁴⁸ Por. MÜLLER (1876, s. LX-LXII), *BSLK* (1930, s. XVII-XVIII; 1979, s. XVI-XVIII), BORNKAMM (1956, s. 22); MAURER (1976, 1978).

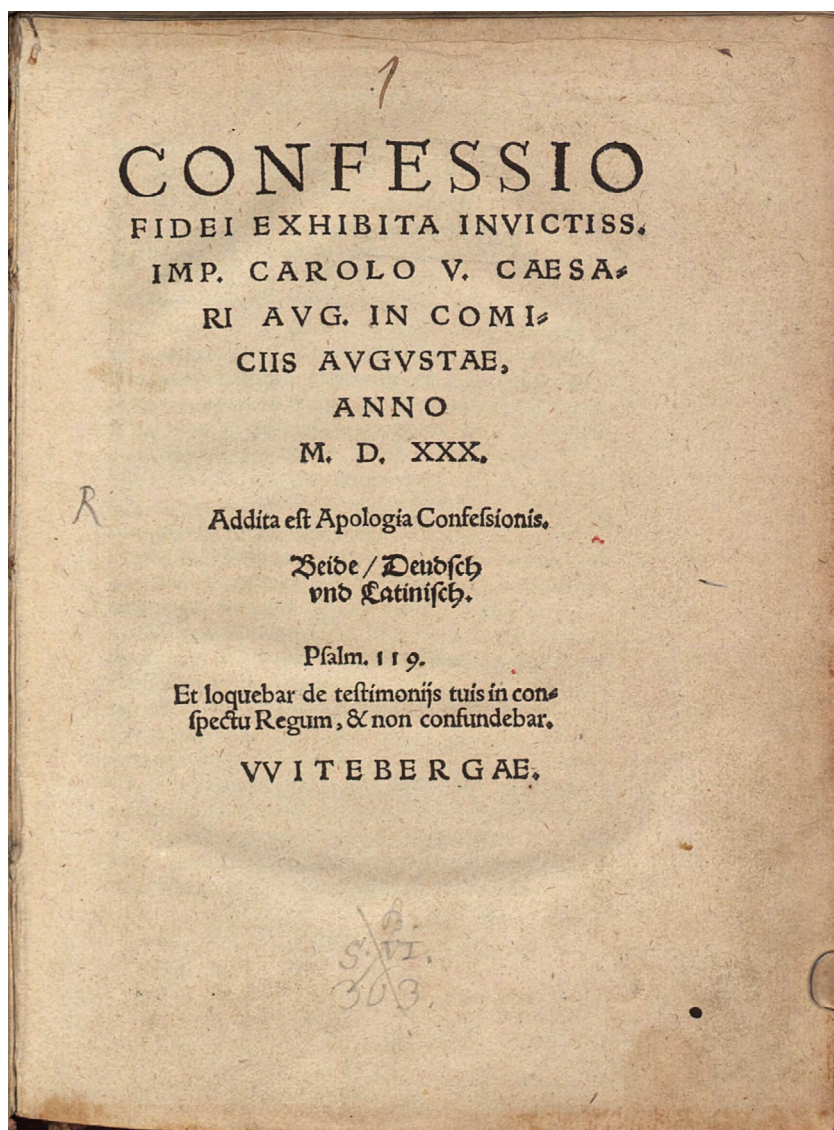
⁴⁹ Išlo o menšie vecné a štylistické úpravy smerujúce k prehľadnenu, zjednodušeniu a vyjasneniu znenia AV. Exemplár s týmito úpravami bol odovzdaný cisárovi a evanjelici tak k tomuto zneniu stratili prístup; tieto úpravy preto neboli až do vydania *BSLK* (1930) obsiahnuté v tlačných vydaniach; por. BORNKAMM (1956), kde je uvedený aj zoznam rozdielov. Vylepšovanie latinského znenia tesne pred odovzdaním ukazuje, že pre Melanchtona bolo dôležitejšie ako nemecké (por. BORNKAMM 1956, s. 22).

⁵⁰ ŘIČAN (*AV1951*, s. 58). Ďalší prekladatelia AV do češtiny si tiež uvedomujú rozdiely, por. TRANOVSKÝ, *AV1620*, s. 49: »Kdo newidj / gak w fPowjch Latinfký a Německý Exemplář Wyznánj tohto, rozdjljný gefť / geffto w fmyfťu vtěffeně fe frownává«; Baltík, *AV1880*, s. 9: »latinský original jest řeč, jako voláme, akademická, německý ale více řeči populární psán. Co oboje jest na svém místě.«

⁵¹ Znenie AV vychádzalo pôvodne zo Švabašských a Marburských článkov z októbra 1529 (prvá časť AV) a Torgauských článkov z marca 1530 (druhá časť AV). Prvý návrh latinského textu AV (ešte bez článku 20 a s pôvodným Melanchtonovým úvodom) poslali Lutherovi 11. 5. 1530 a až do odovzдания cisárovi 25. 6. bol text oboch jazykových verzií neustále prerábaný a spresňovaný. Charakteristické je Melanchtonovo vyjadrenie v liste z 22. mája: »In apologia [= AV] quotidie multa mutamus.« V odpisoch z týchto dní tak ešte niektoré články chýbali alebo mali výrazne inú podobu. Chýbali tiež aj úvod a záver, ktoré napísal kancelár Brück. Por. CR 2 (st. 60), KOLDE (1906, s. 2-3), MAURER (1976, 1978), *BSLK* (1930, s. XVI-XVIII; 1979, s. XV-XVIII), *BSELK* (s. 65-70), *MBW T4* (s. 187, č. 915).

⁵² Por. *BSLK* (1930, s. VII) a k latinskému textu aj BORNKAMM (1956).

- neautorizované tlače z r. 1530 – napriek zákazu cisára vyšlo r. 1530 ešte počas snemu šesť nemeckých a jedno latinské vydanie AV bez vedomia a súhlasu autorov, a to na základe odpisu ešte nedokončeného AV; tieto vydania preto nemajú v porovnaní so známymi rukopismi prínos pre poznanie textu AV a nepočítajú sa medzi autorizované vydania.⁵³
- autorizované vydania za života Melanchtona – prvé vydanie (*editio princeps*) latinského textu vyšlo po dokončení *Obrany* spolu s ňou⁵⁴ na prelome apríla a mája 1531 v *quarto* (4°, > Obr. 5). Už toto vydanie obsahovalo zmeny oproti zneniu predloženému na sneme.⁵⁵ Prvé vydanie (*editio princeps*) nemeckého znenia vyšlo až v októbri 1531 spolu s prekladom *Obrany*, taktiež s prepracovaným textom AV (> Obr. 7). Všetky ďalšie wittenberské⁵⁶ vydania AV boli postupne Melanchtonom v rôznej miere prepracované, pričom v niektorých boli zmeny v rozsahu slov alebo viet, iné boli prepracované zásadne: nemecké vydanie z r. 1533 (tzv. *variata prima*) a latinské vydania z r. 1540 (*variata secunda*, často len *Variata*) a 1542 (*variata tertia*). Celkový prehľad podávame nižšie spolu s vydaniaми OV. V tomto období boli zmenené verzie všeobecne akceptované a používané.⁵⁷
- text prevzatý do *Knihy svornosti*: V nemeckom texte *Knihy svornosti* (1580) nebolo použité žiadne z Melanchtonových vydaní AV, ale v dôsledku sporov o krypto-kalvinizmus v snahe o návrat k »nezmenenému« AV je text založený na nemeckom rukopise⁵⁸ z mohučského (mainzského) archívu. Pri vydaní latinského znenia *Knihy svornosti* (1584)

Obr. 5: Jeden z troch variantov titulnej strany *editio princeps* latinského textu AV a OV z r. 1531 v *quarto* (NEUSER č. 9). Napriek deklarácii »Beide / Deutsch vnd Latiniſch« obsahuje vydanie iba latinský text v znení L1/1531. Tento typ textu používali prekladatelia pri revízii starších prekladov a pri nových prekladoch do češtiny a slovenčiny od 17. do polovice 20. storočia. München: Bayerische Staatsbibliothek, sign. Res/4 H.ref. 204.

⁵³ Por. CR 26 (st. 231-234, 477-516) s podrobným vymenovaním rozdielov medzi vydaniaми, BENZING (1956, s. 18-20) a BSLK (1930, s. XX). NEUSER (1987, s. 11-14) počíta vydania inak, ale celkový počet je rovnaký. Z prvého nemeckého vydania vychádza aj ostatných päť (NEUSER, 1987, s. 12).

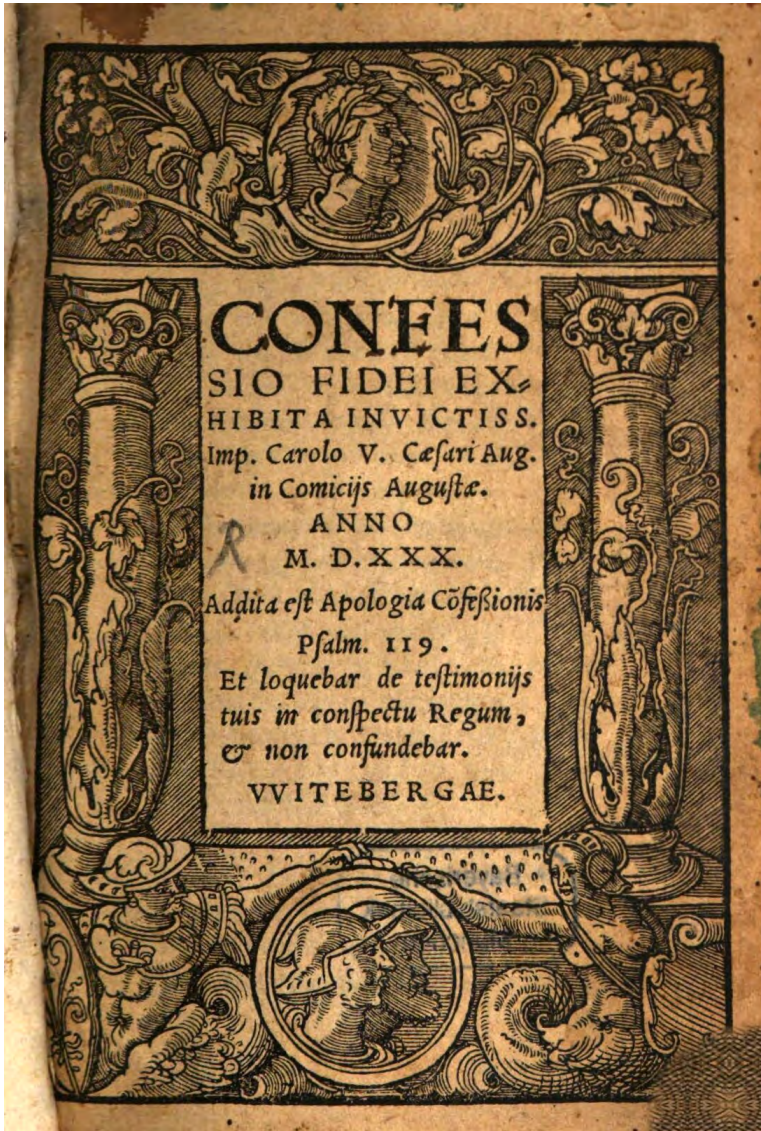
⁵⁴ AV bolo v 16. storočí vydávané spravidla spolu s OV; samostatné vydania AV sú ojedinelé (por. bibliografie BENZING 1956, NEUSER 1987).

⁵⁵ BSELK (s. 70-71); por. pozn. 73. Posledné zmeny urobené v rukopise tesne pred odovzdaním cisárovi sa však do tlačených vydaní nedostali, por. pozn. 49.

⁵⁶ Iné vydania vychádzali z wittenberských a neprinášajú samostatný text; por. NEUSER (1987, s. 15) a PETERS (1997, s. 179-180).

⁵⁷ Do r. 1540 sa vydával text 2. latinského vydania (L2/1531). V období 1540-1560 bola vydávaná latinská *Variata* (L3/1540 a L4/1542), pričom tlače *Invariata* (L1/1531 alebo L2/1531) chýbajú (jedinou výnimkou bol 4. zväzok jenského vydania Lutherových spisov z r. 1558 s textom L2/1531). Podobne to bolo so zmeneným nemeckým vydaním (1533), ktoré vychádzalo až do r. 1561 (s jedinou výnimkou, jenským vydaním Lutherových spisov r. 1557, kde bolo použité *editio princeps*). Por. MAURER (1962), NEUSER (1987, s. 18), BSELK (s. 72).

⁵⁸ Rukopis bol v tej dobe mylne považovaný za originál odovzdaný cisárovi. TSCHACKERT (1901, s. 1) tento text hodnotí veľmi kriticky: »Der offizielle deutsche Text der Augsbürgischen Konfession ist also eine ungenaue Wiedergabe einer schlechten Kopie der Konfession«; pozri už WEBER (1783, s. 192nn.). Pozitívne rukopis napriek množstvu jeho chýb hodnotia FICKER (1916) a BORNKAMM (BSLK 1930, s. XIX-XX; 1956, s. 5, pozn. 2). Text príbuzný mohučskému rukopisu obsahuje už vydanie AV z r. 1572 v *Corpus Brandenburgicum*; por. TSCHACKERT (1901, s. 59), NEUSER (1987, č. 106).

Obr. 6:
Titulná strana druhého latinského vydania AV a OV z r. 1531 v octavo (NEUSER č. 11) s textom L2/1531. Tento typ textu bol základom pre najstaršie preklady AV1576 a OVxvi. München: Bayerische Staatsbibliothek, sign. H.ref. 90.

bol použitý text *editio princeps*.⁵⁹ Tento text sa ako *textus receptus* používal vo vydaniach *Knihy svornosti* až do r. 1930. Eklektické kritické vydanie nemeckého a latinského textu založeného na rukopisoch podáva prvýkrát TSCHACKERT (1901)⁶⁰ a vo vydaní *Knihy svornosti* BORNKAMM (BSLK 1930, prepracované vydanie 1952).⁶¹ Súčasné vydanie *Knihy svornosti* (BSELK, 2014) používa *editio princeps* latinského aj nemeckého textu.⁶²

Obrana Augsburského vyznania

Po predložení AV na ríšskom sneme pripravili katolícki teológovia *Podvrátenie AV* (*Confutatio*), ktoré bolo na sneme prečítané 3. 8. 1530.⁶³ Keďže text nedostali evanjelické stavy k dispozícii, Melancton pripravoval latinskú *Obranu* ako odpoveď na základe poznámok účastníkov. Dňa 22. septembra sa kancelár Brück pokúsil cisárovi odovzdať *Obranu*, ten ju však neprijal. Po návrate do Wittenbergu Melancton znenie ďalej vylepšoval.⁶⁴ Na konci októbra však Melancton získal odpis latinského *Podvrátenia*, svoju *Obranu* tak musel zásadne prepracovať. Latinská OV bola spolu s AV publikovaná na prelome apríla a mája 1531 v quarto ako *editio princeps* (4°, L1/1531). Toto vydanie OV však vzniklo pod veľkým časovým tlakom⁶⁵ a Melancton bol so znením značne nespokojný, keďže text považoval za nedokončený.⁶⁶ Krátko po vydaní začal preto znova pracovať na úpravách textu a druhé vydanie vyšlo v septembri 1531 v octavo (8°, L2/1531, > Obr. 6) so zapracovanými pripomienkami M. Luthera k čl. 4-6 v *editio princeps*.⁶⁷ Tento text bol vydávaný

⁵⁹ Latinské rukopisy vydavateľom neboli známe (TSCHACKERT 1901, s. 1-2).

⁶⁰ TSCHACKERT (1901) vychádzal najmä z rukopisov v archívoch evanjelických signatárov AV.

⁶¹ BORNKAMM (BSLK 1930, s. XIX-XX) text založil najmä na rukopisoch z archívov katolíckej strany predpokladajúc, že sú bližšie originálom odovzdaným cisárovi (ktoré sa tak evanjelikom stali nedostupnými). Text BSLK je »mit den heutigen Mitteln der Wissenschaft erreichbare urfrüingliche Gestalt« (BSLK 1930, s. VII); por. aj pozn. 49.

⁶² Dôvodom je, že tento text »1. in dieser Fassung nachweislich existiert hat und 2. von seinen Autoren selbst als gültige Fassung angesehen wurde« (BSELK s. 73).

⁶³ Podobne ako pri AV, text *Podvrátenia* vznikol vo viacerých revíziách najprv v latinčine; po preklade do nemčiny sa práca sústredila na nemecký text a do latinského sa už nezpracovali všetky zmeny. Na sneme bolo prečítané nemecké znenie. Por. IMMENKÖTTER (1979, s. 41-48). Do slovenčiny *Podvrátenie* podľa dvoch anglických prekladov (vydaných r. 1930 a 2001) s prihliadnutím na latinský text v CR 27 preložil a paralelne s latinským textom vydal BRNICKÝ (2015).

⁶⁴ Texty vybraných latinských aj nemeckých rukopisov raných verzií OV z tohto obdobia podáva BSELK QuM1 (s. 256-390).

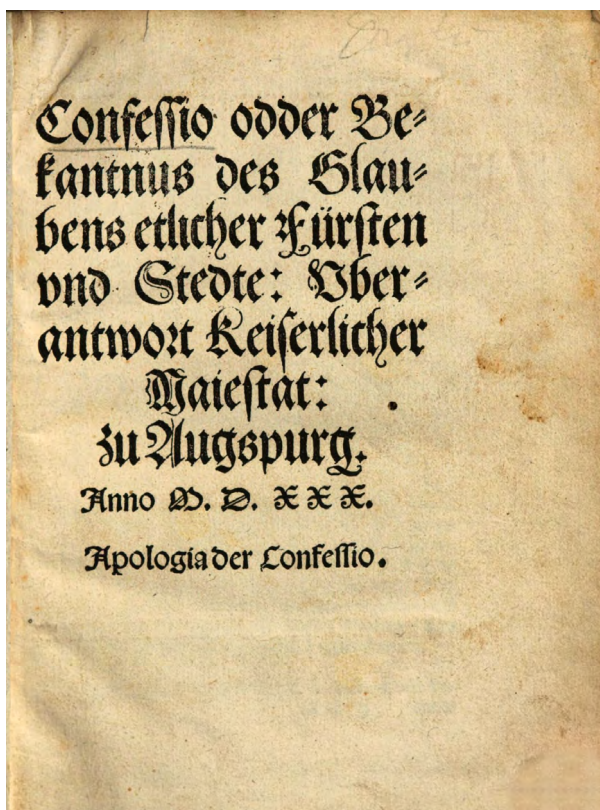
⁶⁵ Karol V. dal signatárom AV termín do 15. apríla 1531 na rozmyslenie, či sa »mit der Chrifftlichen kirchen, Befftlicher heyligkeit, Irer Mt. [...] nochmals bekennen und vereinigen wollen oder nit« (FÖRSTMANN 1835, s. 476, BSELK, s. 232).

⁶⁶ Melancton text upravoval aj počas tlače, preto bolo šesť vytlačených hárkov (i-o, 48 strán) s textom prvej časti článku 4-6 (takmer polovica článku, nezmenený text začína v 3. odseku *Responsio ad argumenta adversariorum*) vymenených počas tlače za 5½ hárku (I-O, 44 strán) s novým znením (NEUSER 1987, s. 16; CR 27, st. 385-398, 460-478; BSELK QuM1, s. 402-426).

⁶⁷ Por. PETERS (1997, s. 433-445).

v 16. storočí až do r. 1584,⁶⁸ kedy bol v latinskej *Knihy svornosti* použitý v snahe o návrat k pôvodnému zneniu⁶⁹ text *editio princeps*. Až posledné vydanie BSELK (2014) sa vrátilo k druhému (októbrovému, L2/1531) vydaniu z r. 1531, ako k smerodajnému textu reformačného obdobia.

Nemecké znenie vyhotovil Justus Jonas a vyšlo spolu s prvým vydaním nemeckého AV; nie je však len prekladom, ale niekedy skôr voľným prepracovaním. Najprv vznikalo z latinského prvého vydania OV, potom však aj z druhého vydania (8°) s viacerými úpravami textu od Melanchtona. Druhé nemecké vydanie OV, zásadne prepracované Melanchtonom, vyšlo r. 1533. Do r. 1560 sa vydával už len text založený na druhom vydaní, potom do r. 1580 obe verzie.⁷⁰ S nemeckou *Knihou svornosti* (1580) sa dodnes presadil Jonasov text z r. 1531.⁷¹

Obr. 7: Titulná strana prvého nemeckého vydania AV a OV z r. 1531 (NEUSER č. 12a). Vybrané pasáže z tohto typu textu použil Tranovský pri svojej revízií AV1576. München: Bayerische Staatsbibliothek, sign. Res/4 H.ref. 188 a (tento exemplár obsahuje len AV).

Prehľad latinských a nemeckých vydání AV a OV

Nasledovná tabuľka prehľadne zhrňa typy textu kľúčových vydání AV a OV. Tučne sú označené prvé alebo výrazne prepracované (odlišné) vydania.⁷² Hviezdička označuje textové typy, z ktorých bol vyhotovený český alebo slovenský preklad alebo ktoré boli použité pri revízií staršieho prekladu (por. aj Obr. 22 pre priradenie východiskových typov textu k prekladom).

	Latinské		Nemecké	
	AV	OV	AV	OV
Melanchtonovské wittenberské vydania				
1531	L1/1531 ⁷³ (4 ^o) *	L1/1531 (4 ^o) *		
	L2/1531 ⁷⁴ (8 ^o) *	L2/1531 ⁷⁵ (8 ^o) *	N1/1531 ⁷⁶ *	N1/1531 ⁷⁷

Tab. 1: Prehľad vydání AV a OV vytlačených vo Wittenbergu pod dohľadom F. Melanchtona a vybraných kľúčových vydání *Knihy svornosti*.

⁶⁸ Jedinou výnimkou bolo vydanie L1/1531 v Coelestinovej zbierke prameňov k ríšskemu snemu r. 1577 (PETERS 1997, s. 186).

⁶⁹ Podrobne PETERS (1997, s. 187-188).

⁷⁰ Por. PETERS (1997, s. 286-297). V období 1533-1560 bol text OV N1/1531 vydaný len v jenskom vydaní Lutherových spisov z r. 1557 (NEUSER 1987, s. 18).

⁷¹ Oba odseky podľa BSELK (2014, s. 229-235), por. PETERS (1997), BSLK (1930, s. XXII-XXIII) a MÜLLER (1876, s. LXXX-LXXXV).

⁷² Prvá časť tabuľky je podľa NEUSERA (1987, s. 15-17) a PETERSA (1997). Už BINDSEIL (CR 26-28, 1858-1860) rozlišuje a detailne porovnáva štyri latinské (L1-L4) a osem nemeckých (N1-N8) tlačených verzií AV a štyri latinské (L1-L4) a sedem nemeckých tlačených verzií OV (N1-N7).

⁷³ Nie je jasné, podľa akých rukopisov bolo prvé vydanie zostavené. V predslove (f. A2^r) Melanchton hovorí, že už toto prvé vydanie je prehliadnuté a opravené (*recognita et emendata*); por. BSELK (s. 70-71). Zmeny oproti rukopisom zo snemu zahŕňajú napr. doplnený záver čl. 13 a 18 a doplnený odsek 26 čl. 26 (por. KOLDE in MÜLLER 1907, s. XXII; TSCHACKERT, 1901, s. 61-62; pozri aj aparát BSLK na príslušnom mieste). Vydanie neobsahuje posledné Melanchtonove úpravy rukopisu pred odovzdaním cisárovi (ich zoznam uvádza BORNKAMM, 1956, s. 15-23).

⁷⁴ Vydanie má opravený záver v čl. 12 (ods. 10), zmeny v čl. 20 (ods. 6-7), 22 (ods. 4), 24 (ods. 3), 26 (ods. 4, 11) a v závere, väčšie zmeny v čl. 27 (ods. 37, 42-44) a 28 (ods. 39-43) a viaceré menších a terminologických úprav; sčasti ide o podobné zmeny, ako v o mesiac neskôr vydanom nemeckom N1/1531; por. BSELK (s. 81) a diskusiu o Tranovského úpravách v AV1620 nižšie (s. 26). V BSELK je textový typ L2/1531 z neznámych dôvodov reprezentovaný až augsburským vydaním z r. 1535.

⁷⁵ Výrazné zmeny oproti L1/1531. Prepracované boli čl. 4-6 a záver čl. 28, zmeny sú v čl. 10, 12, 15,

1533			N2/1533 ⁷⁸	N2/1533 ⁷⁹
1540	L3/1540 ⁸⁰ (*)	L3/1540 ⁸¹	N3/1540 (8 ^o)	N3/1540 ⁸² (8 ^o)
			N4/1540 (4 ^o)	N4/1540 ⁸³ (4 ^o)
1542	L4/1542 ⁸⁴	L4/1542 ⁸⁵		
1550			N5/1550	N5/1550
1555	L5/1555	L4/1542	N6/1555	
1556	L5/1556	L4/1542	N7/1556	N6/1556
1558			N8/1558 (4 ^o)	
			N9/1558 (8 ^o)	N7/1558
1559	L6/1559	L4/1542	N10/1559	[N7/1558]
<i>Kniha svornosti</i>				
Nem. (1580)			N/1580 ⁸⁶ (*)	N1/1531
Lat. (1580) ⁸⁷	L2/1531	L2/1531		
Lat. (1584)	L1/1531	L1/1531		
<i>BSLK</i> (1930)	L/1930 ⁸⁸ *	L1/1531	N/1930 ⁸⁹ *	N1/1531
<i>BSLK</i> (1952)	L/1952 ⁹⁰ *			
<i>BSELK</i> (2014)	L1/1531	L2/1531	N1/1531	N1/1531

16, 21, 23, drobné zmeny aj v iných článkoch (HEPPE 1855, s. 605-640; NEUSER 1987, s. 17; podrobne PETERS 1997, s. 159-167). Text je kratší a najmä v kľúčovom článku o ospravedlnení jasnejšie štruktúrovaný (*BSELK* s. 233).

⁷⁶ Toto prvé nemecké vydanie je oproti rukopisom zo snemu upravené a opravené výrazne viac ako L1/1531. Zásadne sú prepracované čl. 4, 20, 27 (okrem začiatku), 28 a záver. Doplnený je tiež záver čl. 13 a 18 podobne ako v L1/1531 a pridané sú posledné vety v čl. 3.6, 12.10, 24.29; vynechaná je posledná veta v čl. 24.26. Vydanie obsahuje aj ďalšie menšie formulačné zmeny. Por. aparát *BSLK* na príslušnom mieste a *BSELK* (s. 71).

⁷⁷ Sčasti preklad L1/1531, sčasti (najmä v čl. 4-6 a 28) vychádza z L2/1531 s výraznými redakčnými úpravami Melanchtona. Velmi podrobne PETERS (1997, s. 198-254).

⁷⁸ *Variata prima* má upravené čl. 4, 5, 6, 12, 13, 15, 19 a 20, pričom čl. 4 až 6 sú zásadne prepracované. KOLDE in MÜLLER (1907, s. XXIII), NEUSER (1987, s. 17), *BSELK* (2014, aparát na príslušnom mieste a text v *QuMI*).

⁷⁹ V porovnaní s N1/1531 výrazne prepracovaný predhovor a čl. 1-6, 12, 13, 15, 18, 20, 23-28 (PETERS 1997, s. 254-271).

⁸⁰ *Variata secunda* má upravené poradie článkov v druhej časti (24, 22, 25, 26, 23, 27, 28). Nanovo sú spracované články (v poradí podľa 1. vydania) 2, 4-6, 15, 20-23, 25 a 26 a aj iné články (napr. 10, 24) sú výrazne zmenené. NEUSER (1987, s. 17), *BSELK* (s. 74).

⁸¹ Oproti L2/1531 drobné zmeny na úrovni slov, viaceré tlačové chyby (PETERS 1997, s. 168-174). Niekedy býva označované ako vydanie 1535-1540.

⁸² Oproti N2/1533 má rozsiahlejší doplnok na konci čl. 24-26. Základ všetkých ďalších wittenberských vydaní v nemčine do r. 1560 (PETERS 1997, s. 278-283).

⁸³ V porovnaní s N3/1540 obsahuje najmä opravy tlačových chýb a štylistické zmeny (PETERS 1997, s. 284-286).

⁸⁴ *Variata tertia* má oproti *Variate secunde* prepracované články 23 a 28; por. NEUSER (1987, s. 17), *BSELK* (s. 74). Zoznam rozdielov podáva HEPPE (1855, s. 640-649).

⁸⁵ Nevychádza z L3/1540, ale L2/1531; zmeny sú drobné, na úrovni slov s viacerými tlačovými chybami (PETERS 1997, s. 174-179). Niekedy býva označované ako vydanie 1541-1542.

⁸⁶ Text N/1580 v 1. nemeckom vydaní *Knihy svornosti* vychádza z rukopisu v mohučskom archíve (k nemu por. pozn. 58); upravuje ho však jazykovo a obsahuje aj množstvo rozdielov: či už úprav podľa N1/1531, tlačových chýb alebo vlastných čítaní (por. TSCHACKERT 1901, s. 60-61).

⁸⁷ Vydanie sa stretlo s veľkou kritikou za zvolené texty AV a OV, tlačové chyby, ako aj za Osiandrov preklad *Formuly svornosti*. Označuje sa preto za súkromné vydanie N. Selneckera, a za *editio princeps* latinskej *Knihy svornosti* sa považuje až vydanie z r. 1584. Por. *BSELK* (s. 5 a 1178) a PETERS (1997, s. 188).

⁸⁸ Por. pozn. 61 a BORNKAMM (1956).

⁸⁹ Por. pozn. 61.

⁹⁰ Na základe nálezu rukopisov neznámych vydavateľovi *BSLK* (1930) bol vo vydaní *BSLK* r. 1952 prepracovaný najmä kritický aparát k latinskému textu AV; por. *BSLK* (1979, s. IV) a BORNKAMM (1956, s. 6). V texte samotnom sú menšie úpravy, najmä v pravopise a interpunkcii.

Preklady a ich charakteristika

V analýze samotných textov budeme vzhľadom na ich veľký rozsah a na množstvo vydaní porovnávať vydania AV a OV na vybratých miestach. Pri AV to je text 1. a 20. článku, pri OV Predhovor a články 1 a 2.1-5. V oboch textoch robíme *ad hoc* sondy aj na iných miestach.⁹¹

Keďže AV aj OV sú vieroučné texty, pri hodnotení sa zameriavame aj na jeho vernosť či presnosť, resp. vhodnosť interpretácie pôvodného textu. Poznávame, že niektoré typické znaky starších prekladov, ktoré by boli v súčasnom preklade neakceptovateľné, boli bežnou prekladateľskou praxou svojej doby (napr. hromadenie synonym, typické pre preklady zo 16. storočia OVxvi a AV1576).⁹²

Pri prekladoch osobitne skúmame aj adaptácie biblických citátov a v prípade OV aj spôsob vysporiadania sa s gréckymi vsuvkami a ojedinelými hebrejskými výrazmi.

OVxvi – zabudnutý rukopis českého prekladu *Obrany*

Existencia rukopisu českého prekladu OV zo 16. storočia (► Obr. 8 a 26) nebola doteraz v českej a slovenskej odbornej diskusii o OV známa,⁹³ ale zmienky o ňom zverejnil už SALIG (1730), ktorý ho podľa označenia vo wolfenbüttelskej knižnici⁹⁴ pokladá za poľský preklad OV,⁹⁵ a WEBER (1784), ktorý uvádza argumenty ďalších bádateľov, že ide o český preklad.⁹⁶ Polemika o jazyku dokumentu pokračovala aj v 20. storočí,⁹⁷ preklad je však jednoznačne český.⁹⁸

PREDLOHA: Preklad je vyhotovený z druhého latinského vydania L2/1531, podobne ako väčšina ostatných dobových prekladov OV.⁹⁹

⁹¹ Porovnanie textov iba na vybraných pasážach je najväčšou limitáciou tejto práce a úplné porovnanie by samozrejme mohlo priniesť nové poznatky alebo upraviť niektoré závery.

⁹² Por. LEVÝ (1957, s. 23-50) a ZEMENOVA (2012). K amplifikácii v humanistických prekladoch uvádza Levý (s. 30-31): »Zvlášť príznačné pro humanistického překladatele je rozšiřování textu, nejčastěji používáním slovních dvojic místo výrazu jednoho. [...] [napr.] »esto hilar animo« – »buď vesel a nechtěj se rmutiti«. [...] současně upozorňuje J. Vilikovský i na vliv středověkých poetik a rétorik, u nás zvlášť Galfreda de Vinosalvo, v jehož Nové poetice se výslovně praví: »Užiješ-li jediného výrazu, jest to jako prvotní, neztvárněná látka; připoj k němu druhý a toto připojení dá mu tvar.« I pro studie o autorech českého humanismu platí připomínka H. Larwilla: »A tak se stále vyčítá jakási stylistická rozvláčnost každému z autorů 16. století, když jsou individuálně studováni, kdežto ve skutečnosti, jde-li vůbec o nedostatek (což je sporné), pak jde o nedostatek, který každý z autorů této epochy chtěl mít. Neboť bez jisté mnohomluvnosti (»šíře« a »bohatství«, jak říkal Seyssel) výrazu, byli by na autora pohlíželi svrchu, že má styl »holý« a bez »ozdob.« Ide však o typický znak svetských prekladov; pri biblických prekladoch sa prekladateľské dodatky pre odlišenie vyznačovali kurzívou, zátvorkami alebo menším písmom (por. LEVÝ 1957, s. 42).

⁹³ LEŠKA (C1898, s. IX) nepozná starší preklad OV; VÍZNER (C1992, s. 12) pozná len Leškov preklad OV. WERNISCH (C2006, s. 84) vie o Puchauerovom úmysle preložiť AV, OV a *Loci communes*, ale »pokud bylo dílo vůbec provedeno, ztratilo se pod tlakem cenzury – ale možná, že jím byl podlomen hned úmysl«.

⁹⁴ U Saliga označená »W. B.«, dnes Herzog August Bibliothek, skrátené ďalej HAB.

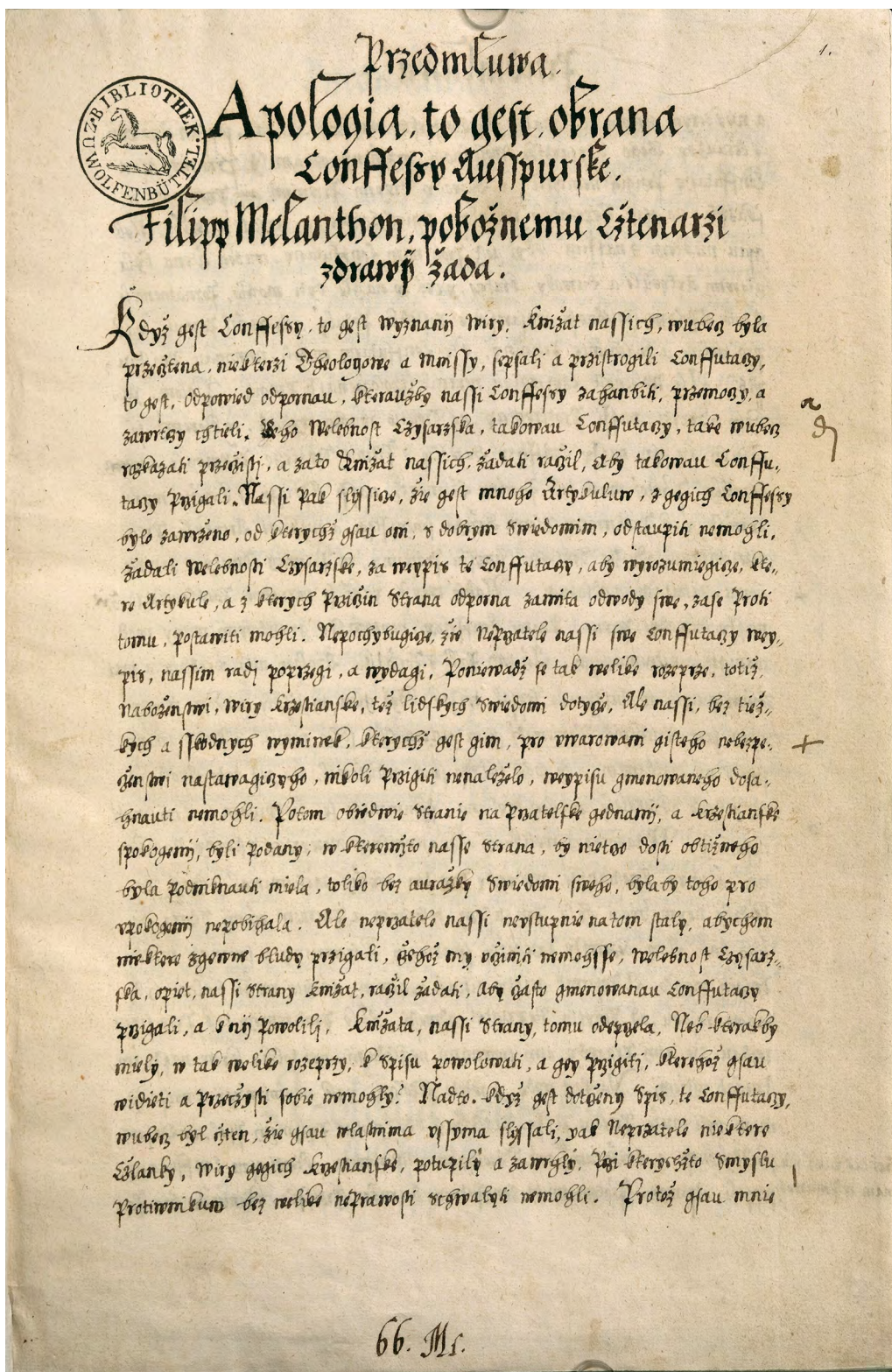
⁹⁵ Uvádza označenie »W. B. 66. MSt. fol.«, nápis vzadu (»hinten drauf«) »Confessio Auguftana Polonice« a podľa citovaného incipitu »Przedmluwa, Apologia, to gest obrana Confessy Auffpurske Filipp Melanthon poboznemu Cztenarzi Zdrawy Zada« usudzuje aj bez znalosti jazyka, že ide o OV a nie AV, ako je označené (SALIG, 1730, s. 713, pozn. n). Rukopis sme našli na základe Saligovej a Weberovej referencie; súčasná signatúra je Cod. Guelf. 66 Aug. 2°.

⁹⁶ Argumentácia sa opiera len o prepis názvu, nie o samotný dokument. WEBER (1784, s. 252) uvádza relevantný Haseho argument: »Kein Wort entfcheidet fo fehr als Cztenarzi, der Lefer, welches auf polnisch Czyteńnik heift.«

⁹⁷ »[A] hand written note in our printed catalogue refers to the observation of Prof. Emil Skála made in 1992 says that it is Czech. Another note made by M. Kahan in 1972, however, says th[at] it is Polish.« E-mail Christiana Heitzmanna (HAB Wolfenbüttel) autorovi 4. 1. 2022. Katalóg samotný (HEINEMANN 1898) rukopis označuje za »die Augsburgische Confession in polnischer Sprache« s poznámkou k väzbe: »Nach durchschimmernden Buchstaben zu schliessen, ist es eine polnische Urkunde.« Je zaujímavé, že rukopis sa nespomína v novších prehľadoch slovanských rukopisov v nemeckých knižniciach (GÜNTHER, 1960; MATTHES, 1990 – aj keď oba zoznamy uvádzajú iné slovanské rukopisy z wolfenbüttelskej HAB); to mohlo prispieť k tomu, že rukopis zostal v odbornej diskusii o OV neznámy.

⁹⁸ Porovnaj napr. prepis vybraných úryvkov v *Prílohe 1*, s. 81-82.

⁹⁹ Iné dobové preklady používali ako východisko pre preklad nasledovné typy textu (por. NEUSER, 1987): anglický preklad AV L2/1531, OV L2/1531 (vyd. 1536, NEUSER č. 20); francúzsky preklad AV L3/1540 (vyd. 1541?, 1542/43, 1566, NEUSER č. 26, 29, 82), AV L4/1542 (vyd. 1561, NEUSER č. 60); holandský preklad AV L4/1542, OV L2/1531 (vyd. 1558, NEUSER č. 45), AV N2/1533 (vyd. 1563, NEUSER č. 72), AV L4/1542, OV L2/1531 (vyd. 1566, NEUSER č. 83), AV L1/1531, OV L1/1531 (vyd. 1567, NEUSER

Obr. 8:
Začiatok rukopisu
prvého zachovaného
prekladu OV do češ-
tiny zo 16. storočia
(OVxvi). Wolfenbüttel:
Herzog August Bib-
liothek, sign. Cod.
Guelf. 66 Aug. 2°.

PŮVODCA: Rukopis neobsahuje žiadne údaje o prekladateľovi, alebo o dátume dokončenia prekladu alebo odpisu, v knižnici bol katalogizovaný spolu s inými rukopismi v lete r. 1627.¹⁰⁰

č. 89); grécky preklad AV eklekticky vychádza z viacerých vydání s vlastnými doplnkami (vyd. 1559, NEUSER č. 50; por. JENIKE 1730, s. 281-284; SALIG 1730, s. 721; WEBER 1784, s. 282-283); poľský preklad AV N2/1533 (vyd. 1561, NEUSER č. 61), AV L4/1542 (vyd. 1561, NEUSER č. 62); taliansky preklad AV L4/1542, OV L2/1531 (vyd. 1562/63, NEUSER č. 71). Slovenské a chorvátske vydania zo šesťdesiatych rokov 16. storočia sú voľné parafrázy. Anglický preklad R. Singletona (Syngylton, [USTC č. 518387](#)) z prvej polovice 16. storočia sme nemali k dispozícii.

¹⁰⁰ Bücherradkatalog HAB, zv. 2 (sign. BA I, 323), kap. Libri manuscripti in folio (táto časť katalógu bola písaná v júli/auguste 1627, por. záznamy na s. 1486 a 1522); záznam o OVxvi na s. 1517 znie:

Datovanie do 16. storočia vychádza z kombinácie nasledovných skutočností:

- je tak datovaný v novšom katalógu knižnice,¹⁰¹
- používajú sa v ňom digrafy *rz* (ř), *cž* (č), *cz* (c), *ie* (ě), *ij* (i) typické pre staršie obdobie,¹⁰²
- ide o preklad latinského textu založeného na L2/1531, namiesto ktorého sa od r. 1584 začal vydávať text založený na L1/1531.¹⁰³

Ďalšie informácie pre spresnenie datovania by mohol poskytnúť nález nových relevantných archívnych dokumentov, paleografický a jazykový rozbor rukopisu, analýza väzby a v ideálnom prípade aj priame datovanie pomocou izotopu ¹⁴C.

Aj keď rukopis neobsahuje meno prekladateľa, považujeme za pravdepodobné, že ide o Puchauerov preklad *OV*, známy z dobovej žiadosti o jeho vydanie (viď časť *Preklady Sigmunda Puchauera a Prílohu 3*, s. 85-88).¹⁰⁴ Pokiaľ je prekladateľ Puchauer, preklad vznikol do r. 1580.¹⁰⁵ Menej pravdepodobná je možnosť, že prekladateľom je Zygmond Zýga (viď časť *Preklady Zygmonda Zýgu*).¹⁰⁶ Považujeme za nepravdepodobné, že by bol prekladateľom J. Kamenický, autor *AV1576*, keďže sa preklad *OV* nespomína v dobových dokumentoch viažucich sa na *AV1576* (por. *Prílohu 2*, s. 83-84) a preklad citátu z *AV* v čl. 2.2 *OV* nenadväzuje na *AV1576*.¹⁰⁷ Na druhej strane má štýl prekladu *AV1576* a *OVxvi* veľa podobných znakov¹⁰⁸ a hlbší výskum lexiky a štylistiky by mohol bližšie osvetliť, či táto podobnosť poukazuje na jedného autora *AV1576* a *OVxvi*, alebo ide len o zhodu okolností alebo o v tej dobe typické znaky prístupu k prekladu.

CHARAKTER PREKLADU: Preklad je väčšinou vecne správny, s dobrým pochopením zmyslu latinského textu.¹⁰⁹ Typické sú časté prekladateľské dodatky priamo v texte,¹¹⁰ najčastejšie krátke opisné preklady a pleonazmy alebo doplnenie kontextu,¹¹¹ niekedy dlhšie interpretačné

»LXVI. Przedmluwa: Apologia, to gest obrana Conffesy Auffpurfké: Ift die Augfpurg. Confeffion mit d[er] Apologia. Polonicé.« V knižnici je rukopis zaradený do skupiny augustovských rukopisov, ktoré zozbieral vojvoda August II. Braunschweig-Wolfenbüttelský (1579-1666); k týmto rukopisom por. HEINEMANN 1890, s. VI-XI. V Heinemannovom katalógu žiaľ pri rukopise chýba proveniencia a jeho história.

¹⁰¹ HEINEMANN (1898, s. 338, č. 2640).

¹⁰² Aj keď digrafy sa v písárskej praxi používali aj v 17. storočí, ich použitie v 16. storočí je pravdepodobnejšie.

¹⁰³ Nie je síce vylúčené, že aj v 17. storočí mohol byť preklad založený na staršom výtlačku latinskej *OVxvi* s textom L2/1531, konsenzus po r. 1584 však už za autentický text *OV* považoval vydanie L1/1531 (PETERS, 1997, s. 180), preto nie je pravdepodobné, že by prekladateľ použil iný východiskový text.

¹⁰⁴ Rukopis *OVxvi* je napísaný písmom výrazne odlišným od Puchauerom vlastnoručne napísaných záverečných riadkov s podpisom v listoch *Pr1580* a *St1583*; je však dobre možné, že bol vyhotovený profesionálnym písařom.

¹⁰⁵ R. 1580 žiada o súhlas s tlačou a predajom s tým, že o šírenie prekladu sa pokúšal už skôr (por. pozn. 29).

¹⁰⁶ Celkový prístup prekladateľa k prekladu *OVxvi* je značne odlišný od Zýgovho prístupu v jeho známom preklade Lutherovho *Kázánij* (por. pozn. 42), ktorý analyzovala ZEMENOVA (2012). Aj keď v tomto prípade ide o preklad z nemčiny, nič to nemení na celkovej charakteristike: ide o verný preklad bez množstva prekladateľských doplnkov, ktoré sú typické pre *OVxvi*.

¹⁰⁷ Aj keď je v čl. 2.2 *OV* citát z nemeckej verzie *AV*, obsahovo nie sú na tomto mieste *AV* také rozdiely medzi nemeckým a latinským znením, aby sa nedal využiť preklad *AV* z latinčiny, pokiaľ by prekladateľ *OVxvi* mal *AV1576* k dispozícii.

¹⁰⁸ Napr. časté používanie prekladateľských dodatkov, vcelku dobré vystihnutie zmyslu latinského textu, *ad hoc* preklad biblických citátov.

¹⁰⁹ Zo všetkých prekladov (*OV1880/OV1898*, *OV1992*, *OV2006*) najlepšie vystihuje pôvodinu napr. v pasážach tak označených v pozn. 300 a 491.

¹¹⁰ Pre názornosť ich v ukážke textu v *Prílohe 1*, s. 81-82, označujeme jemne modrým podfarbením.

¹¹¹ Napr. v P1 [P = Predhovor] (f. 1^r) »adornaverunt« prekladá »sepfali a prziftrogili«; v P2 (f. 1^r) »žadali Welebnosti Czyfarzŕke« (lat. »rogaverunt«); v P2 (f. 1^r) »ŕe tak welike rozepzre, totiž, naboženftwi, wiry krzeftianŕke [...] dotyczŕe« (lat. »quae ad religionem [...] pertinet«); v P3 (f. 1^r) »przatełŕke gednanij a krzeftianŕke fpokogeniŕ« (lat. »pacificatio«); v P4 (f. 1^r) »aby czafto gmenowanau Conffutaczy przigali, a knij powolilj« (lat. »ut [...] assentirentur confutationi«); v P4 (f. 1^r) »Człanky, wiry gegich krzeftianŕke« (lat. »articulos«); v P10 (f. 1^r) vsůva »w Auffpurczŕe«; v P11 (f. 1^r) »W takowych welikych a znamenitych rozepzrech, z strany naboženftwi a wiry krzeftianŕke« (lat. »in his controversiis«); v P11 (f. 1^r) »bezewffy przekażky fnadniegij« (lat. »facilius«); v P15 (f. 2^r) »o Swatem Ewangelium, Pana a Spafytele naffŕeho Geżiffŕ Kryfta« (lat. »de evangelio Christi«); v nadpise pred čl. 1 (f. 2^r) dopłňa »Auffpurŕke«; v čl. 1.1 (f. 2^{r-v}) prekladá probant »schwalugi a ftwrzugij«; v čl. 2.3 »neb fwietle prawime« (lat. »dicimus enim«); v čl. 2.3 (f. 3^r) »ŕkażenou przirozenau żadofł a nachylnoft« (lat. »concupiscentiam«); v čl. 2.4 (f. 3^r) za »weykład« vsůva »o hrzichu a padu prwotnim przirozenym«; v čl. 2.4 (f. 3^r) »tohoto czaflu nyniegffih« (lat. »hoc tempore«).

vsuvky¹¹² a občas aj doplnenia v rozsahu viet.¹¹³ Rovnako do textu vkladá vysvetlivky.¹¹⁴ Občas neprekladá kratšie úseky originálu.¹¹⁵ Volný preklad,¹¹⁶ parafráza¹¹⁷ alebo nesprávny preklad¹¹⁸ nie sú časté.

Rukopis obsahuje najmenej dva druhy korektúr:

- C1: rovnakým písmom aj atramentom ako hlavný text – napr. škrtnutie nadbytočného textu¹¹⁹ alebo doplnenie omylom vynechaného textu na okraji so značkou »#« v texte,¹²⁰
- C2: inou rukou, iným písmom a svetlejším hnedým atramentom, zjavne doplnené neskôr – podčiarknuté¹²¹ alebo prečiarknuté¹²² časti textu; alternatívne znenie na okraji alebo priamo nad pôvodným textom¹²³ a hojné korektorské znaky na okraji: »+«,¹²⁴

¹¹² Napr. v P1 (f. 1^r) dopĺňa »kteraužby [naffi Confessy] zahanbiti, przemocy, a zawrtczy chtieli«; v P6 (f. 1^v) vsúva »kratcze, ykž w nahle byti mohlo«. Por. aj pozn. 121 so vsuvkami, ktoré podčiarknutím označil už korektor C2.

¹¹³ Napr. v P17 (f. 2^r): »a na ruby obratily, žie fau lyde, o Swatem Ewangelium žadne prawe znamofti nemiely, Nebe a Sprawedliwofti wiry, wfficzknij kostelowe, klaffterowe, wffeczky Sškoly, kolege ktomu wffeczky knihy Theologuw nowych, przedtim niem[...] [?] byli, pokanij nikdež prawie newyvczowaly.« V čl. 2.1 (f. 2^v): »Timo lftnym a podwodnym wykładem, zrzedednie fe pronaffegj, žie newierzi a nedrži o hrzichu a padu prwotnim, wniemžto fe wfficzknij lyde pocžinagij a rodij.« (lat. »Igitur negant esse culpam originale.«)

¹¹⁴ Napr. názov diela prekladá »Apologia, to gefť obrana Confessy Auffpurfke« (lat. »Apologia confessionis«); v P1 (f. 1^r): »Confessy, to gefť Wyznanij wiry« (lat. »confessio«) a »Confutaczy, to gefť, odpowied odpornau« (lat. »confutatio[nem]«).

¹¹⁵ Napr. v čl. 1.2 (f. 2^v): »et sentimus«; v čl. 2.2 (f. 2^v): »haec absolvet nos suspicione novitatis«; v čl. 2.3 (f. 3^r): »natos«; v čl. 2.4 (f. 3^r): »in scholis«. Por. aj pozn. 126 pre nepreložené miesta označené na okraji korektorom C2.

¹¹⁶ Napr. v P14 (f. 1^v): »mi [...] do rukau prziffła, kteraužto cžta« (lat. »vidi«); v P17 (f. 2^r): »k naprawie prziwedeno« (lat. »patefacti et illustrati«); v P17 (f. 2^r): »bludnymi a Modlarzfkymi fmyfflenkami« (lat. »periculosus opinionibus«); v P19 (f. 2^r): »bratrfkau« (lat. »piam«); v čl. 2.2 (f. 2^v): »žie o hrzichu a padu prwotnim a przirozenem dobrze fmeyfllime a prawie včžime« (lat. »nos nihil absurdi de hac causa docere«).

¹¹⁷ Napr. v čl. 2.2 (f. 2^v): »Przedkem porzadnie ted položime, o hrzichu a padu prwotnim, Słowa wzata, z naffy Confessy, yazykem Niemeczky m sepfane, kteraž takto zniegij.« (lat. »primum petimus, ut inspiciatur germanica confessio«); v čl. 2.4 (f. 3^r): »s weykładem, včžiteluw Starych« (lat. »cum usitata ac veteri definitione«).

¹¹⁸ Napr. v P9 (f. 1^r): »Nadto weyfs, ykž fe neprawie pochlaubagi, zie naffy duwodne, pewne a prawe Confessy, neymenffy gruntownij wieczy neodwozugij a neprzemahagij.« (lat. »tantum abest, ut nostras sententias per scripturas labefactaverint«); v P11 (f. 1^r): »abych [...] przy giftem, wlaftnim a prawem včženj Słowa Božihofal« (lat. »ut [...] retinerem formam usitatae doctrinae«); v P18 (f. 2^r): »mnoha swiedecztyw« (lat. »publica testimonia«); v čl. 2.1 (f. 2^v): »ale wyloženi a wyfwtienij naffe [...] chytrze przewrtczy [= převrci] chtiegij« (lat. »reprehendant tamen definitionem«; správne Vizner »napádajú našu definíciu«); v čl. 2.1 (f. 2^v): »nenij« (lat. »negant«); v čl. 2.2 (f. 2^v): »fplozenij« (nem. geborn); v čl. 2.3 (f. 3^r): »Nepochybugem, žie wfficzknij dobrzj a pobožnij, tento nafs wykład, yako profy a wlaftnij oblybugij, a kniemu prziftupugij« (lat. »Bonis viris quidem arbitramus nos satis purgatos esse«; korektorom C2 označené »+« aj »a«).

¹¹⁹ Napr. v P5 (f. 1^r, r. 3) je prečiarknuté gramaticky nevhodné »gij« (= jí).

¹²⁰ Napr. v P13 (f. 1^v) dopĺňa na okraji preklad vynechaného »quos, ut debeo, venero« »[kte]rež tak ykž flu-|[fffi] mam w pocztiwoftj«. Začiatocné písmená oboch riadkov chýbajú kvôli orezaniu strán pri väzbe (por. pozn. 580). Rovnaký prípad je na f. 29^v (čl. 4.180A) a 89^v (čl. 12.146). Na f. 141^r (čl. 24.23) je na okraji týmto spôsobom doplnená interpretačná vysvetlivka.

¹²¹ Podčiarknutím sú označované tak vsuvky, ako aj problematický preklad; napr. vsuvka v P8 (f. 1^v) »a wnicz obratily«; v P10 (f. 1^v) vsuvky »poniewadz gfem ginych przy fobie niemiel« a »domniwage fe, žie bychom fe knj znati nefmiely«; v P17 (f. 2^r) celá vedľajšia veta »žie potomczy ginacze o nas fmyffleti a fauditi budau, než protiwnicz naffy«, ktorá je však kombináciou prekladu a dodatkov (lat. »[et speramus] aequiora de nobis iudicia posteritatis fore«); v P17 (f. 2^r) volný preklad »k naprawie prziwedeno« (lat. »patefacti et illustrati«); na konci P19 (f. 2^r) doplnené »Amen.«; v čl. 2.1 (f. 2^v) nesprávny preklad »kratcze« (lat. »obiter«); v čl. 2.1 (f. 2^v) nesprávny preklad »gefť toliko hrzich neplnieni a necžinieni« (lat. »est culpa actualis«). Občas je však podčiarknutý aj korektný preklad – napr. v čl. 2.1 (f. 2^v) »ftwrzugij« (lat. »probant«); v čl. 2.3 (f. 3^r) »a sylu« (lat. »et vim«); v čl. 2.4 (f. 3^r) »podftata« (lat. »materiale«).

¹²² Napr. na konci P17 (f. 2^r) je v dlhej vsuvke »a na ruby [...]« prvá časť po »nemiely« podčiarknutá, druhá prečiarknutá (por. pozn. 113).

¹²³ Napr. v P17 (f. 2^r) je nad »[na] ruby« nadpísané »opak«.

¹²⁴ Pravdepodobne sa používa vo viacerých významoch a môže označovať z pohľadu C2 nevhodne

»a«¹²⁵
»s«¹²⁶

ktoré sú používané značne nesystematicky a ich analýza by si zaslúžila hlbší výskum).

Spracovanie gréckych citátov je slabou stránkou tohto prekladu. Prekladateľ zjavne gréčtine dobre nerozumel a dlhšie citáty spravidla vynecháva úplne,¹²⁷ výnimočne ich prekladá.¹²⁸ Izolované grécke pojmy niekedy prekladá vecne správne¹²⁹ aj nesprávne,¹³⁰ niekedy vynecháva¹³¹ a ojedinele prepisuje do latinky.¹³² Niektoré vynechané citáty označil korektor C2.¹³³ Hebrejské výrazy neprekladá.¹³⁴

Biblické citáty sa nadržia dobových českých prekladov *Biblie* a sú prekladané *ad hoc*.¹³⁵

preložený text alebo nadbytočný text. Je použitý napr. v P2 (f. 1^r) pri riadku s textom »kterychž gest gim, pro vwarowani gisteho nebezpečenstwi nastawagiczgho«, ktorý vychádza z L2/1531 a chýba v L1/1531; v čl. 2.1 (f. 2^v) pri podčiarknutých nesprávne preložených »kratcze« (lat. »obiter«) a »geft toliko hrzich neplnieni a necžinieni« (lat. »est culpa actualis«), por. pozn. 121; v čl. 2.4 (f. 3^v) vedľa riadku, v ktorom je podčiarknuté slovo »podftata« (lat. »materiale«; tento pôvodný výraz je pripísaný aj nad slovom a na okraji je opäť *materiale* [...] a alternatívny preklad »korzen«). Niekedy je zmysel nejasný; napr. v čl. 2.1 (f. 2^v) a 2.3 (f. 3^v) je vedľa dobre preloženého riadku, v ktorom je podčiarknuté »ftwrzugij« (lat. »pro-bant«), resp. »a sylu« (lat. »et vim«), prípadne na miestach, kde sa síce napr. nachádzajú doplnky prekladateľa (P9 na f. 1^v, P19 na f. 2^v), ale nie je zrejme, prečo sú označené práve tieto riadky a nie mnohé iné.

¹²⁵ Označuje niektoré doplnky a vsuvky. Objavuje sa napr. v P1 (f. 1^r) pri dlhej vsuvke »to gest, odpowied odpornau [...] chtieli«; v P10 (f. 1^v) pri vsuvke »poniewadż gfem ginych przi fobie niemiel« a pri vsuvke »domniwage fe, że bychom fe knij znati nefimiel«; v čl. 2.1 (f. 2^v) pri vsunutej vete »Timto lftnym [...] rodij.« Por. aj pozn. 113.

¹²⁶ Väčšinou označuje miesta, na ktorých prekladateľ nepreložil časť originálu; napr. v P9 (f. 1^v) je takto označený riadok, na ktorom chýba preklad »retulimus enim bona fide«; v P17 (f. 2^v) riadok, na ktorom chýba preklad »quos maxime prodest exstare«; v čl. 2.1 (f. 2^v) riadok, kde chýba preklad »quam nos obiter recitavimus«. Na viacerých miestach je však význam opačný, teda označuje text, ktorý je nadbytočný a mal by sa vymazať – napr. v P17 (f. 2^v) dvakrát pri dlhej vsuvke »a na ruby [...]« (por. pozn. 113). Niekedy je význam nejasný, napr. v P1 (f. 1^r) hneď pod inou značkou »a«.

¹²⁷ Úplne vynecháva dlhšie grécke citáty v čl. 4.185 na f. 32^v (aj s lat. úvodom), 7.42 na f. 61^r (aj s lat. sumárom), 12.12 na f. 67^r, 24.8 na f. 138^r, 24.88 na f. 155^v (»Καὶ ποιήσων [...]«), 24.93 na f. 157^r (aj s lat. úvodom), 28.24 na f. 176^v. Pokiaľ latinská OV uvádza latinský preklad gréckeho textu, je v OVxi preklad z latinčiny (napr. v čl. 24.81 na f. 154^r a 24.88 na f. 155^v po dva citáty).

¹²⁸ V čl. 4.72 (f. 17^r) »ἀρχὴ ἤμισυ παντός« prekladá »początek ma mocz velikau«.

¹²⁹ Napr. v čl. 2.41,42,45 na f. 7^r »ἀδιάφορον« »wiecez przipadla«; v čl. 4.49 (f. 14^r) »λατρεία« »služba a poczta Božij«; v čl. 4.188 (f. 32^v) »ὀρθοτομεῖν« »rozumnie a oppatrnne rozdil čžiniti«; v čl. 4.335 (f. 49^r) »ἀντιστρέφον« »przewraczegi«; v čl. 4.362 (f. 51^r) »λογομαχία« »walky«; v čl. 7.23 (f. 57^v) »potestatem ἀνυπεύθυνον« »šam nadewffemi, neywietffj mocz miti ma«; v čl. 13.13 (f. 98^v) »ἐνθουσιασताί« »Entuzjastowe«; v čl. 15.19 (f. 103^v) »ipsam formam et πολιτείαν« »rzad a sprawa«; v čl. 15.22 (f. 105^r) »εὐταξία« »twarznoft«;

¹³⁰ Napr. v čl. 15.28,33 (ff. 105^v a 106^v) »ἐπιείκεια« »gifte miry« a »gifte miry a cyle«.

¹³¹ Napr. v čl. 7.34 (f. 59^v) vynecháva »Hoc est κρινόμενον in hac controuersia«; v čl. 7.43 (f. 61^r) vynecháva »τὸ ῥήτόν« vrátane kontextu »et vituperat Audianos [...] quam nos interpretamur«.

¹³² Osobitosti v prepise: η, ή a ει prepisuje itacisticcky »i« alebo »y« (napr. v čl. 24.81 na f. 154^r »Λεπτίτην« »Leptynyn«, »Φήσει« »Ffifý« a »μή« »mi«); θ prepisuje niekedy chybne ako »d« (napr. v čl. 24.81 »ἀνθρώπους« »andropus«), niekedy ako »t« (napr. v čl. 24.23 na f. 141^r »καθάρματα« »katarmata«); občas i prepíše ako »y« (napr. v čl. 24.81 »τινάς« »tynas«); »καί« prepisuje »ke« (napr. v čl. 24.81); σ medzi samohláskami prepisuje »z« (napr. v čl. 24.81 »πασών« »Pazon«). Prepis je niekedy skomolený (napr. v čl. 24.93 na f. 157^r »λογική λατρεία« »Logiky pak a Latrya«).

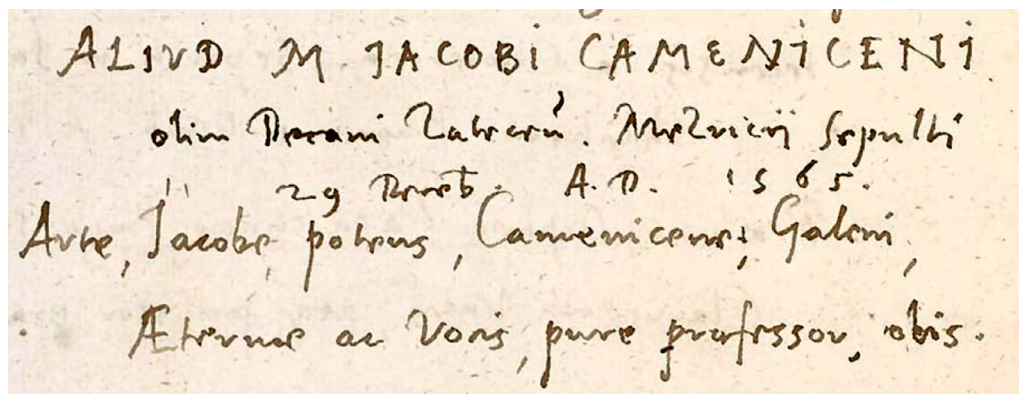
¹³³ Napr. na mieste chýbajúcich citátov v čl. 7.42 na f. 61^r (znakom »+«), 12.12 na f. 67^r (znakom »*«) a 24.8 na f. 138^r (znakom »-«).

¹³⁴ V čl. 24.23 (f. 141^r) opisuje שׁוּא »flowo Židowfke« a »flowiczko Židowfke« bez prekladu; v čl. 24.84 (f. 155^v) vynecháva מִזְבֵּחַ, čím sa stráca citované odvodenie pojmu »missa« od מִזְבֵּחַ a zostáva nezrozumiteľné »žie mffe flowe od oltarze«.

¹³⁵ Porovnali sme citáty v čl. 2.34 na f. 6^r (Jer 31,19, Ps 116,11); čl. 4.42 na f. 13^r (Rom 4,14); čl. 7.35 na f. 60^r (Col 2,16.17.20-23); čl. 12.94 na f. 80^r (Ez 33,11); čl. 15.8 na f. 101^v (Gal 5,4); čl. 24.22 na f. 140^v (Hebr 10,4.10); čl. 27.23 na f. 163^v (Mt 15,9); čl. 28.15 na f. 174^v (Gal 5,1) so znením reprezentatívneho výberu biblií Padeřovskej, Pražskej (1488), Melantrichovej (1549) a Kralickej (1579-1594; 1613), pričom sme nenašli systematickú zhodu ani podobnosť so žiadnym z týchto prekladov. Citát z Gal 5,1 sme porovnali aj s ostatnými prekladmi zmienými v pozn. 174. Rovnako sa vyššie uvedené citáty z Mt, Gal, Col, Hebr, ktoré sú použité aj v AV, líšia od prekladov v AV1576. Charakteristické odlišnosti od ostatných prekladov (zvýrazňujeme ich kurzívou) vznikli niekde inou interpretáciou latinského textu, niekde aj pre odlišnosť

AV1576 (► Obr. 10)

Obr. 9: Záznam s nesprávnym dátumom pochovania J. Kamenického (29. 12. 1565) v rukopisnom zborníku Jana Rosina Žateckého. Prevzatý bol do Lupáčovho *Historického kalendára* z r. 1584 a podľa neho používajú tento dátum viacerí autori až do súčasnosti. Chronogram vo forme elegického dvojveršia znie: »Arte, IaCobe, potens, CaMenICene, gaLenI, || æternæ aC VoCIs, pVre professor, obIs.« Rajhrad: Benediktinské opatství, sign. R 583; D/K.I.a.19.

latinského textu *OV* od *Vulgáty*. Sú zrejme napr. v citátoch z *Ier* 31,19: »yakž gfy mi vkaZal a znamo včZinil [prekladateľský dodatok, lat. ›Postquam ostendisti mihi-], bil fem *luno* [ostatné preklady ›bedra-, lat. ›femur-] fwe«; *Ps* 116,11: »Rzekl fem przi odchodu [lat. ›in excessu-] fwem«; *Rom* 4,14: »Kdyby diedicZtwj bylo z Zakona [lat. *OV*: ›Si ex lege esset hereditas-; *Vulgáta*: ›Si enim qui ex lege heredes sunt-], wira-by byla daromna, a zaflýbenj by bylo shlazenø.«; *Col* 2,20,23: »naleZky dielate [lat. *OV*: ›decreta facitis-; *Vulgáta*: ›decernitis-] [...] w *Zbytecznoŧi* a poniženøŧi [lat. ›in superstitione et humilitate-]«; *Ez* 33,11: »Pan [lat. *OV*: ›Dominus-; *Vulgáta*: ›Dominus Deus-] [...] hrZiffnika [lat. *OV*: ›peccatoris-; *Vulgáta*: ›impij-]«; *Gal* 5,1: »aniž fe Ghu fluzebnoŧi znøwu poddaweyte [lat. *OV*: ›subiciamini-; *Vulgáta*: ›nolite ... contineri-]«.

¹³⁶ Alena Mezeřícká z Lomnice (1540-1610), v tej dobe už dvojnásobná vdova, výrazná podporovateľka nemeckej reformácie na Morave. Jej prvý manžel bol pán Zikmund Heldt z Kementu († 1564), druhý manžel pán Václav Berka z Dubé († 1575). Por. BURIAN (1976).

¹³⁷ V českej a slovenskej diskusii figuruje doteraz napospol ako anonymný preklad, por. úvody k všetkým vydaniam *AV*, vrátane najnovších.

¹³⁸ LOESCHE (1915, s. 198-199, pozn. 92) udáva neúplnú signatúru, LOESCHE (1923, s. 296) neúplnú signatúru s preklepom. Správna signatúra je Hauptstaatsarchiv Dresden, fond 10024 Geheimer Rat (Geheimes Archiv), sign. Loc. 8302/3, ff. 63^r-64^v. Loesche podáva stručný sumár oboch žiadostí, BURIAN (1982a) aj krátke úryvky z Haliaeovej latinskej žiadosti. Celý text podávame v *Prílohe 2*, s. 83-84.

¹³⁹ Kňaz podobojí, r. 1551 pražským utrakvistickým konzistóriom odvolaný a uväznený. Magister teológie vo Wittenbergu r. 1552, neskôr pôsobil ako lekár v Prahe, opäť pôsobil v cirkvi a opäť uväznený 1559. Následne pôsobil v Prahe ako lekár (ako prvý popísal žľové kamene), stále však bol napádaný ako ženatý kňaz. Asi r. 1567 odchádza na Moravu, asi od 1572 dekan vo Veľkom Meziříčí. K jeho pohnutému životu pozri GELLNER (1936, s. 336-339), ŘÍČAN (1963, s. 246-247), BURIAN (1975) a BURIAN (1982a, s. 67-78).

¹⁴⁰ Zomrel po 25. 9. 1574, kedy napísal závet, a pred 15. 11. 1574 (GELLNER, 1936, s. 338).

¹⁴¹ Kamenického kaplán v Žatci od r. 1549, dekan v Mladej Boleslavi (1550), r. 1555 je medzi 200 kňazmi vykázanými cisárom pre teologické postoje z krajiny. Návrat z nemeckého exilu najneskôr 1560, asi od r. 1573 Kamenického kaplán vo Veľkom Meziříčí. Pozri BURIAN (1982a, s. 79-89), HREJSA (1938) uvádza podobu mena »Hakeus«, podľa zrejme chybného prepisu v *AUF* XIV, f. 267^r.

¹⁴² LOESCHE (1923, s. 296) poznamenáva, že vydanie financoval Haliaeus (»auf Haliceus' [I] Kofthen gedruckt«), čo nemá oporu v nám známych dokumentoch.

¹⁴³ Simonius bol v tej dobe kurfirstským profesorom na univerzite v Lipsku, ako osobný lekár spre-vádzal kurfirsta od konca septembra 1575 aj na ríšsky snem v Regensburgu. V auguste 1575 Simonius píše kurfirstovi, že chce najprv »seinen Patienten, Herrn Siegmund Freiherrn von Meseritz in Mähren, der gegenwärtig in Annaberg weilt, besuchen« (LUDWIG 1909, s. 239); predpokladáme, že išlo o syna pani Aleny Mezeříckej z prvého manželstva Zikmunda († 1581, por. BURIAN 1976, s. 228); pani Alena svoj list kurfirstovi v novembri 1575 píše rovnako v Annabergu. Toto by vysvetľovalo väzbu medzi p. Alenou a S. Simoniom. K lipskému Simoniovmu pôsobeniu referuje podrobne LUDWIG (1909).

¹⁴⁴ Listy A. Berkovej a S. Haliaea sú v plnom znení v *Prílohe 2*, s. 83-84.

PREDLOHA: Podľa titulného listu bol preklad vyhotovený »z latinšského originalnij^o exempláře«. Použitý typ textu je L2/1531, ako bude zrejmé z rozboru nižšie.¹⁴⁵ Niektoré krátke vsuvky sú však prevzaté z nemeckého znenia.¹⁴⁶

PREKLADATELSKÁ METÓDA: Vydavatelia zdôrazňujú, že ide o verný preklad.¹⁴⁷ V skutočnosti sú často úsporné a stručné latinské formulácie pri preklade rozšírené vysvetľujúcimi vsuvkami, či už pre lepšiu prístupnosť čitateľom, alebo ako interpretácia prekladateľa.¹⁴⁸ Tieto prekladateľské dodatky zahŕňajú tak drobné spresnenia oproti originálu,¹⁴⁹ doplnenie kontextu,¹⁵⁰ zosilnenie textu,¹⁵¹ doplnenie ustálených¹⁵² a zdvorilostných¹⁵³ formulácií, rozvinutie,¹⁵⁴ reinterpretáciu,¹⁵⁵ ale aj rozsiahlejšie vsuvky.¹⁵⁶ Veľmi časté sú nadbytočné pleonazmy.¹⁵⁷ Odborné a abstraktné pojmy často prekladá Kamenický opisne.¹⁵⁸ Len výnimočne označuje vlastný dodatok zátvorkami.¹⁵⁹ Celkovo tvoria tieto prekladateľské dodatky asi štvrtinu textu.¹⁶⁰

Na príklade čl. 10 a 20.1 ilustrujeme kurzívou množstvo doplnení pri preklade: »0 Wečeři Páně včij / že tu na Wečeři Páně / Tělo a Krév Pána naſſe^o Gezu Kryfta / práwě přítomné ſau / a poživagickým Wečeře Páně / že ſe podawagij. Na odporu ſau ſewſſemi ginak včicími.«¹⁶¹ – »Wtomto

¹⁴⁵ K charakteristickým pasážam na rozlíšenie vydání latinského textu por. pozn. 272 a diskusiu o Tranovského úpravách v AV1620 v pozn. 187-196.

¹⁴⁶ Niektoré príklady sú uvedené v pozn. 325.

¹⁴⁷ Slovmi »wěrně a vprějmně přeložená« na titulnom liste. Podobne ho charakterizujú S. Haliaeus a A. Berková: »illam [...] diligenter et fideliter transtulit« a »dreulich [= treulich] in Bemische sprach gebracht und transferirt«; por. *Prílohu 2*, s. 83-84.

¹⁴⁸ Vsuvky v čl. 1 sú vyznačené v *Prílohe 6*, s. 91-92. Z čl. 20 v ďalšom texte vyberáme len typické príklady. K tomuto prekladateľskému prístupu por. pozn. 92.

¹⁴⁹ Často vsúva napr. prídavné mená (»yakýfý«, »znamenitý«, »žádný«), zámená (»gegich«, »mý«, »od nás«, »v tom«, »k těm«, »fobě«, »fwé«, »wffij«), príslovky (»welmi«, »pofawád«, »wždy«, »hned«, »giž«, »opět«, »toliko«, »wřkutku«, »nikterakž«), častice (»totiž«, »také«), spojky (»protož«, »yako«, »nebo«).

¹⁵⁰ Napr. vsunutie »ztohto tak kratičkého předloženíj« v čl. 20.35 (f. B5^v); doplnenie mena Platina na »Platina Hyftoricus« v čl. 23.2 (f. C2^v).

¹⁵¹ Napr. v čl. 20.5 (f. B2^v) »přediwne nafkrz hned a hluboké« (lat. »mirum«).

¹⁵² Napr. v čl. 20.2 (f. B2^v) »fkutkové dobřj« a »Pánu Bohu« (lat. »opera a Deo«); v čl. 20.9 (f. B3^v) »Bůh Otec« (lat. »pater«); v čl. 20.10 (f. B3^v) »Pána Gezu Kryfta« (lat. »Christi«); v čl. 20.12 (f. B3^v) »S[wa-téh]o Pawřa« a »Swatých Otců« (lat. »Pauli« a »patrum«).

¹⁵³ Napr. v čl. 20.10 (f. B3^v) »takto geft ráciř promřuwiti« (lat. »dixerit«).

¹⁵⁴ Napr. v čl. 20.14 (f. B3^v) »y ginde ná rozličných mijřtech / w Knihách fwých« (lat. »et alibi«); v čl. 20.22 (f. B4^v) »přeftraffená / a yako zděffená hřijchy lidřká fwědomij« (lat. »pavidis conscientii«); v čl. 20.25 (ff. B4^v-B5^v) »yako něyakého vhlwnijho fwého nepřijtele« (lat. »tamquam hostem«); v čl. 20.33 (f. B5^v) »na pohankých Mudrcých« (lat. »in philosophis«).

¹⁵⁵ Napr. v čl. 20.25 (f. B5^v) »gměna geho« (lat. »eum«).

¹⁵⁶ Napr. v čl. 20.3 (f. B2^v) »a ktěm podobné skutky wykonáwali / lid řpofntný napomijnali y přijdrželi« (lat. »et similia«); v čl. 20.23 (f. B4^v) »Napomnag ſe pořřuchači / y wfficknj ginij lidě / aby tomu ſe wyučowali« (lat. »Admonetur etiam homines«); v čl. 20.37 (f. B6^v) »neffaffij Křijže / a wzřožených y dopuffěných na ſe wtrpnoftij« (lat. »non tolleratur crucem«).

¹⁵⁷ Napr. »scripta« prekladá »Knihy a řpifowé« (čl. 20.2, f. B2^v); »altissimum silentium fuisse« prekladá »ani téměř zmijny nebřwařo / ale owřšem mlčenijm ſe toho pomijeřo« (čl. 20.8, f. B2^v); »Principio« prekladá »Předkem a neřpřwé« (čl. 20.9, f. B2^v); »consequimur« prekladá »dochazýme a nabywáme« (čl. 20.9, ff. B2^v-B3^v); »ad illud certamen« prekladá »k pútce neb k bogi« (čl. 20.17, f. B4^v); »per vitam« prekladá »řkrz řiwot / a obcowánij« (čl. 20.20, f. B4^v); »est« rozvíja »geft a nacházý ſe« (čl. 20.23, f. B4^v); »errigit« prekladá »k powřtánij zaře pozdwihuge« (čl. 20.26, f. B5^v); »genitrix« prekladá »Matka a Rodička« (čl. 20.30, f. B5^v); »impellit [...] ad« prekladá »nutij / a yako mocý řéne k« (čl. 20.32, f. B5^v); »in omnes afflictionibus« prekladá »we wřfech trápeních řauřenijch / y zámutých nařřijch« (čl. 21.3, f. B6^v). Por. aj pozn. 92.

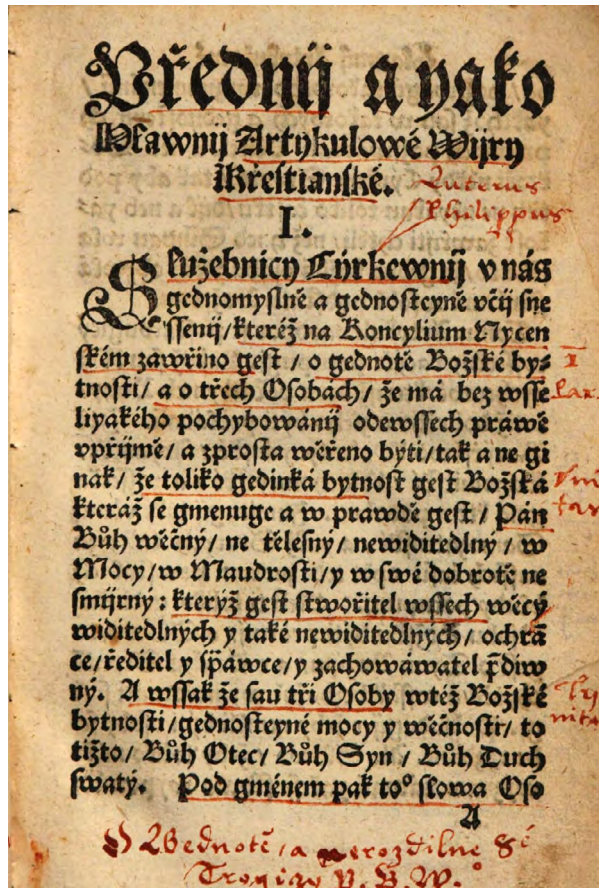
¹⁵⁸ Napr. »cultus« prekladá »wymyřflená od nás pocta neb řřuřba« (čl. 27.37, f. E4^v), ale aj len »poc-ta« (čl. 28.48, f. F6^v); »praecepta; consilia« prekladá »Přikázanj Staréř Zákona«; »rady a naučenij novéřo Zákona« (čl. 27, f. E6^v).

¹⁵⁹ Napr. v čl. 20.8 (f. B2^v) vsúva »(že prawda geft)«; v čl. 20.16 (f. B3^v) v biblickom citáte »řřka«; v čl. 22.1 (f. B8^v): »Laykům (to geft wřfechněm lidem obecnijm / geftto wřřadu Kněřřkého na fobě ndrřij) [...]«

¹⁶⁰ Odhad podľa čl. 20, kde prekladateľské dodatky tvoria 25,8 % plnovýznamových slov výsledného textu prekladu.

¹⁶¹ Čl. 10 (f. A5^v); lat. »De coena Domini docent, quod corpus et sanguis Christi vere adsint, et distribuuntur vescentibus in coena Domini; et improbant secus docentes.«

Obr. 10:
AV1576 sa dodnes zachoval pravdepodobne v jedinom exemplári s rukopisnými poznámkami neskorších majiteľov v češtine aj latinčine. Zobrazený je začiatok prvého článku na f. A1^r. Wien: Österreichische Nationalbibliothek, sign. 78.M.131.

fe nassijm Včitelom zřetedlná křiwda dēge / když se onijch to pijše y mluwj / žeby Skutků dobrých činiti lidem zbraňowali.«^{162 163}

Zriedkavo sú vynechané¹⁶⁴ alebo transponované¹⁶⁵ kratšie úseky textu. Kamenický miestami volí pomerne voľný¹⁶⁶ alebo nepresný¹⁶⁷ preklad.

Je možné nájsť gramaticky aj vecne nesprávny preklad: »Deus [...] iustificet hos, qui credunt se propter Christum in gratiam recipi« je preložené »[...] Pán Bůh [...] osprawedlňowati / a ty kteříž w Kryšta wěřij na milost přigijmati ráčij« (čl. 5.3, f. A3^v; tento text je bez zmeny vo všetkých ďalších revíziách).¹⁶⁸ Podobne, pravdepodobne v dôsledku nepochopenia obsahu pojmu *casus reservati*:¹⁶⁹ v čl. 28.2 vo väzbe »Pontifices [...] reservatione casuum [...] conscientias oneraverunt« prekladá nezrozumiteľne »Papežové [...] wtom sobě přijpadných přijhod [...] zanechavše / lidfka fwědomij stijžili« (f. E8^v);¹⁷⁰ v čl. 28.41 vo väzbe *peccatum in casu reservato* je preklad rovnako nezrozumiteľný »hřijch w přijhodě a připadnosti žanechaný [!]<«

¹⁶² Čl. 20.1 (ff. B1^v-B2^r); lat. »Falso accusantur nostri, quod bona opera prohibeant.«

¹⁶³ Dlhší typický príklad extenzívneho prekladu je v čl. 28.13 (f. F2^v); pre prehľadnosť včleňujeme latinský text priebežne do prekladu: »Nechť tehdy newskakuge / a wfšetečně nepřiwfastňuge sobě cyzýho wřadu a cyzý powinnosti. [Non irrumpat in alienum officium.] Necht Králowánij Swěta tohoto neodgjmá / a nepřenášij na giné [non transferat regna mundi.] / necht Práw fwětských / a nařizenij dobrých od Wrchnosti neruffij [non abroget leges Magistratum.] / necht pořádného posľuffenftwij a poddané sľužebnosti wnic neobráčij. [non tollat legitimam oboedientiam.] Necht Saudú pořádných a giných dobrých a chwalitebných Swětských pořádků nepřetrhugé / necht wortelů lidfských yakož sau prodegi a kupowanij / překážek nečinij [non impediatur iudicia de ullis civilibus ordinationibus aut contractibus.] / nech se w Práwa ani w sřrawy Wrchnostem Swětským newkřádá / necht Saudům gich na odpor se nestawj / necht Obcý dobře nařizených nebauřij / necht gich w pokogi zanechá [non praescribat leges magistratibus de forma rei publicae].« TRANOVSKÝ tento text ešte rozširuje vlastnými vsuvkami (AV1620, s. 190-191) a podľa originálu upravuje až MOLNÁR (AV1857, s. 55), ktorý doslovne preberá znenie nového Martinekova prekladu (S1856, s. 18).

¹⁶⁴ Napr. v čl. 20.2 (f. B2^r) neprekladá »quae genera vitae«; v čl. 20.8 (f. B2^v) neprekladá »in ecclesiis«.

¹⁶⁵ Napr. v čl. 20.3 (f. B2^r) v zozname skutkov »žiwot Mnižfky / giftý počet páteřuw wyřijkali« (lat. »rosaria, monachatum«).

¹⁶⁶ Napr. v čl. 20.4 (f. B2^r) »neshwalugij« (lat. »nec [...] praedicant«); v čl. 20.5 (f. B2^r) »přiwýkagij« (lat. »incipiunt«); v čl. 20.22 (f. B4^r) »p[ře]d sebe wzato« (lat. »tradetur«); v čl. 20.31 (f. B5^v) »zlých« (lat. »impiis«).

¹⁶⁷ Napr. v čl. 20.15 (f. B3^v) »lidij pobožných přestrafená fwědomij« (lat. »piae ac pavidae conscientiae«).

¹⁶⁸ Správne prekladá až MARTINEK (S1856, s. 3): »Bůh [...] osprawedlňuje těch, jenž wěřij, že pro Křista na milost přijímání býwagi.« Velmi podobne potom aj BALTÍK (AV1880, s. 25). K podobnému prípadu, kde Kamenického nesprávny preklad záveru prvého článku (»significet [...] spiritus motum in rebus creatum«) zostal neopravený až do vydania AV1951, por. pozn. 346.

¹⁶⁹ K pojmu por. BSLK (1930, s. 120, pozn. 1; 1979, s. 120, pozn. 2).

¹⁷⁰ Lepšie prekladá MARTINEK (S1856, s. 18): »papežové [...] ponechawše sobě gifté pády, [...] fwědomí obtížili«, veľmi podobne Baltík (AV1880, s. 54) »papežové [...] ponechánjm sobě giftých pádů, [...] fwědomí obtěžovali«. Úplne zrozumiteľne, aj keď opisne, prekladá Šimša (AV1951, s. 101): »papežové [...] zatížili svědomí <mnoha lidí> tím, že si vyhradili právo v určitých případech sami rozhřešovat«.

(f. F6^r).¹⁷¹ Nesprávne tiež prekladá začiatok čl. 28.20 »Cum igitur de iuris dictione Episcoporum quaeritur«: »A protož když fe fkrz odpory vyhľadává wrchnost Biskupůw / a otázky fe děgij o mocy gich« (f. F3^r).¹⁷² Na hranici parafrázy a nesprávneho prekladu je napr. preklad vety »nostri de fide sic admonuerunt Ecclesias«: »Protož aby tomu lépe mohlo fe wyrozuměti. Yaké w Cýrkwjch naffijch fe otom naučenij y napomjnaniy děgij šířegj fe položij« (f. B2^v).¹⁷³

Pri biblických citátoch predpokladáme, že ich prekladal *ad hoc* bez systematického používania existujúceho prekladu.¹⁷⁴ Je to zrejme z piatich dubletov, ktoré sa v AV nachádzajú, pričom všetky sú preložené rôznym spôsobom.¹⁷⁵ Jedným z dôvodov môže byť, že latinské biblické citáty v AV sú často odlišné¹⁷⁶ od znenia *Vulgáty* (z ktorej vychádzajú staršie české preklady) a Kamenický sa pri preklade drží textu v AV.¹⁷⁷ Aj z iných príkladov je zrejme, že prekladá *ad hoc*.¹⁷⁸ Vo viacerých prípadoch je však možné nájsť relatívnu zhodu so staršími prekladmi.¹⁷⁹

¹⁷¹ TRANOVSKÝ (AV1620, s. 207) ho upravuje na »hřich w příhodě a w případnosti nějake k dalšjmu rozfauzenj a wýpowědi zanechánj«; vhodne prekladá až BALTÍK (AV1880, s. 57): »hřich w pádu wýhradním« a ŠIMŠA (AV1951, s. 105): »hřich ve vyhrazeném případě«.

¹⁷² TRANOVSKÝ (AV1620, s. 194) opravuje na »A protož když fe mřuwj, anež Otázka gefť / o mocy Biskupřké«.

¹⁷³ TRANOVSKÝ (AV1620, s. 60-61) sa snažil priblížiť originálu vsuvkou namiesto nahradenia problematického textu: »Protož Naffi, Cýrkwi Božj to předložili: Aby pak tomu lépe mohlo fe wyrozuměti, gaká w Cýrkwjch naffijch fe o tom Naučenj y napomjnánj děgij / šířegj fe položj.« Bližšie k originálu je BALTÍK (AV1880, s. 32), na preklad perfekta však použil nedokonavý vid: »naffi o wjře takto napomjnali cirkwe:« Správne prekladá až ŠIMŠA (AV1951, s. 76): »dali naši církvím takovéto poučení o víře:«

¹⁷⁴ Nepodarilo sa nám nájsť systematickú zhodu alebo podobnosť ani s reprezentatívnymi zástupcami jednotlivých revízií staročeského prekladu (rukopisné bibliie: Olomoucká z r. 1417, Boskovická z obdobia cca 1415-1430 a Padeřovská z r. 1432-1435; tlačené bibliie: Pražská z r. 1488, Benátska z r. 1506, Severínova z r. 1529 a 1537 a Melantrichova z r. 1549), s Optátovým a Gzelovým prekladom NZ z r. 1533 ani s bratskými vydaniaми NZ (Klaudyánov z r. 1518, Blahoslavov preklad z r. 1564 a 1568).

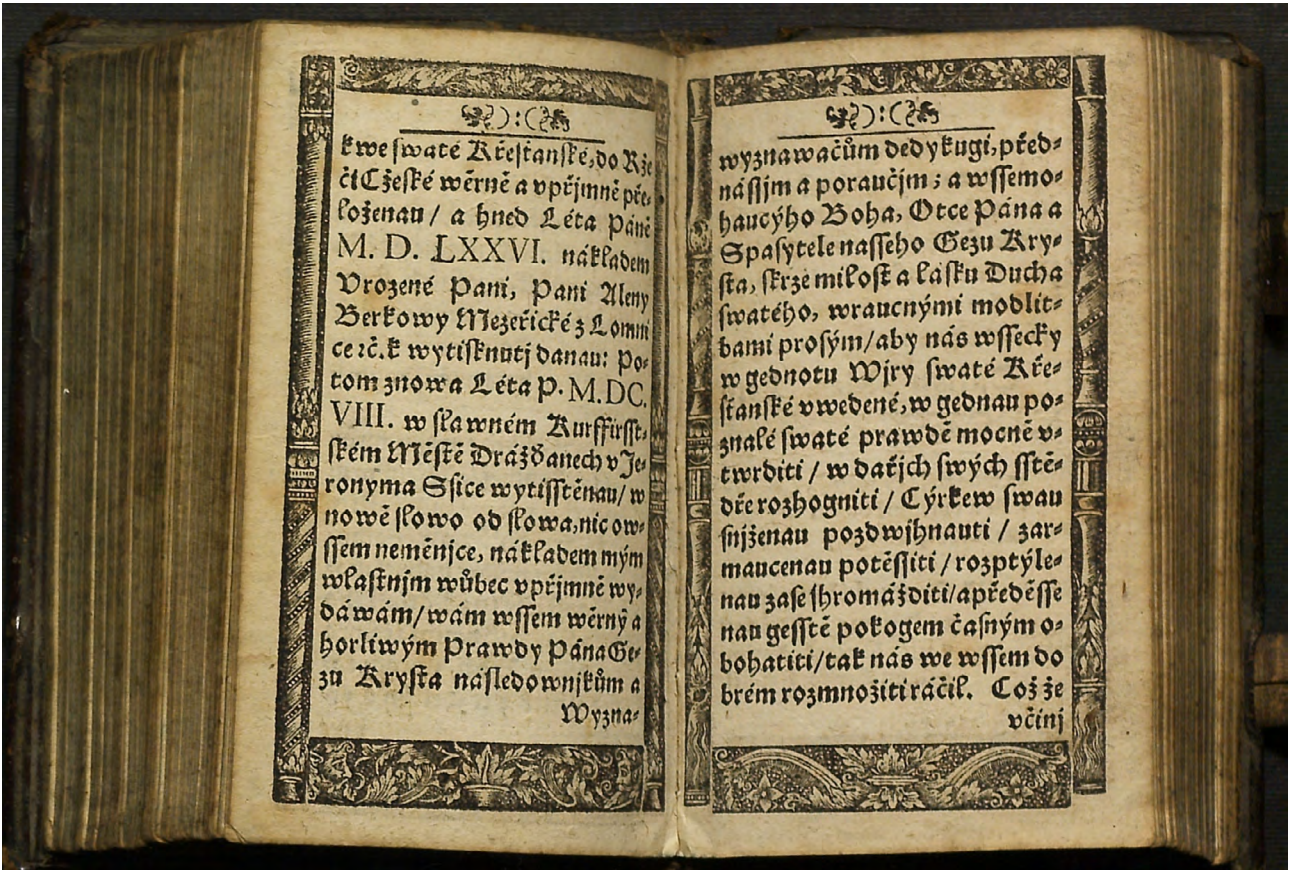
¹⁷⁵ Rovnaký citát zo Ps 19,13 (»Delicta quis intelligit?«), použitý v čl. 11.2 aj 25.7, prekladá na týchto dvoch miestach rôzne: »Kdo hřichům porozumijwá« (f. A5^v) a »Hřichům (řka) kdo wyrozumij« (f. D1^v). Citát z Mt 15,9 (AV: »Frustra colunt me mandatis hominum«; *Vulgáta*: »sine causa autem colunt me docentes doctrinas mandata hominum«) prekladá v čl. 26.22 »Nadarmo mne ctij lidřkými rozkazy« (f. D5^v) a v čl. 27.36 »Nadarmo (řka) mne ctij přikazanijm lidřkým« (f. E4^v). Pri citáte z 1Cor 7,2 dodržiava rôzny slovosled v latinskom texte AV: v čl. 23.4 (AV: »Unusquisque habeat uxorem suam propter fornicationem«) prekladá »aby geden každý měř fwau Manžepku / pro wwarowánij fmliftwa« (f. C2^v); v čl. 27.19 (AV: »Propter fornicationem habeat unusquisque uxorem suam«) prekladá »pro wwarowánij fmliftwa / geden každý měř fwau wřastní Manžepku« (f. E2^v). Citát z Col 2,16 v čl. 26.25 (AV: »Nemo iudicet vos in cibo, potu, sabbato aut die festo«) prekladá: »Ziadný wás nefud w pokrmu / wnápogi / w Sobotě / neb wedni fwátečnijm« (f. D6^v); v čl. 28.44 (AV: »Nemo vos iudicet in cibo, potu, parte diei festi, novilunio aut sabbatis«) prekladá »Ziadný wás nefud w pokrmu a wnápogi / wřánce dne Swatečnijho / při nařtánj nowého Měřyce a neb w Sobotě« (f. F6^v). Citát z Col 2,20 (AV: »Si mortui estis cum Christo ab elementis mundi, quare tanquam viventes in mundo, decreta facitis: Ne attingas, ne gustes, ne contractes«; vo *Vulgáte* sú drobné rozdiely na začiatku a záver znie: »[...] in mundo decernitis: ne tetigeris, neque gustaveris, neque contractaveris«) v čl. 26.25b »Geftli že fte zemřeli s Kryřtem od žiwřůw tohoto řwěta / pročěž geftťe yakobyřte žiwi byli / řwěta wřtanowenij držijte / řjkagijc / Nedotyky fe / Nezakufuy / Nedotykey fe.« [tomu, že ide o vlastný preklad nasvedčuje aj preklad latinských synonym rovnakým slovom v zozname zákazov] (f. D6^v); v čl. 28.45 »geftli že fte s Kryřtem zemřeli / od žiwřů tohoto řwěta / proč jako žiwi fauce w řwěťe / wřtanowenij a neb nařizenij držijte: Nedotykey fe / neokuffuy / neber wruce« (f. F6^v).

¹⁷⁶ Vzťah znenia biblických citátov v latinskom AV k dobovým biblickým vydaniaм by si zasluhoval samostatnú štúdiu. Zhodu so znením AV na príklade citátu z Mt 15,11 (por. pozn. 177) sme nenašli v nasledovných vydaniach *Vulgáty*: Frobeniovo bazilejské vydanie z r. 1509, Lutherova revízia z r. 1529 (NZ a časti SZ; WA DB 5, WA DB 10.2), oxfordské kritické vydanie NZ (WORDSWORTH – WHITE); rovnako ani v Erazmovom latinskom preklade NZ (¹1516, ²1519 a ⁴1527). V citátoch z Mt 15,11 štruktúra latinskej vety sleduje nemecké znenie AV (»Was zum Munde eingehet, verunreinigt den Menschen nicht.«), ktoré vychádza z Lutherovho nemeckého prekladu NZ z r. 1522.

¹⁷⁷ Napr. citát z Mt 15,11 v čl. 26.23 znie v AV: »omne quod intrat in os, non inquinat hominem«, ale vo *Vulgáte*: »non quod intrat in os coinquinat hominem«. Kamenický presne prekladá »Wřěcko, což do Vřt wcházřj / nepořkwrřuge řlowěka«, pričom české preklady NZ alebo bibliie sledujú štruktúru *Vulgáty*; reprezentatívny príklad je Melantrichovo vydanie z r. 1549: »Ne to což wcházřj w vřta pořkwrřuge řlowěka.«

¹⁷⁸ Citát zo Ps 37,5 (AV: »Revela ante Deum viam tuam«, *Vulgáta*: »Revela Domino viam tuam«) v čl. 25.11 prekladá svojím typickým expanzívnym štýlom »Wygew a neb předpoř před Pánem Bohem wřěcku ceftu twau« (f. D2^v), na rozdiel od existujúcej tradície (reprezentatívne Melantrich 1549: »Oznā Pānu ceftu řwū«).

¹⁷⁹ Napr. dobrá zhoda (v niektorých prípadoch s drobnými rozdielmi v zámenách, spojkách, slovosle-

Obr. 11:

Najstaršia zmienka **AV1608**

o nezachovanom Vydanie je známe len zo zmienok v neskorších vydaniach AV (AV1630, AV1720, AV1782 a AV1808), keďže sa žiaden exemplár nezachoval.¹⁸⁰ Martiniusovu zmienku v AV1630 (► Obr. 11) môžeme pokladať za spoločlivú vzhľadom na to, že písal s relatívne krátkym odstupom 22 rokov v neďalekej Pirne.¹⁸¹

Bratislava: Lyceálna knižnica, sign. V. teol. 4167 priv. 2.

PREDLOHA: Predpokladáme, že išlo o vydanie textu podľa AV1576 bez výraznejších redakčných úprav. Martinius (AV1630, s. A4^v) totiž po prehlade jemu známych starších vydaní (AV1576 a AV1608) hovorí o svojom vydaní »w nowě slowo od slowa, nic owšem neměnjce, nákladem mým vlastnjm wúbec vpřjmně wydávám«. Martiniusov text sa od AV1576 líši len drobnými zmenami, ktoré je možné pričítať buď vydavateľovi AV1608 alebo Martiniusovi.¹⁸²

AV1620 (► Obr. 12)

PŮVODCA: Preklad vydal kňaz Juraj Tranovský (1592-1637)¹⁸³ počas svojho pôsobenia v susedných mestách Meziříčí nad Bečvou a Krásná (obe sú dnes časťami Valašského Meziříčí).

de) s Blahoslavovým prekladom NZ (1564, 1568) je v čl. 7.4 (Eph 4,5,6); čl. 19 (Jo 8,44); čl. 20.10 (Jo 14,6); čl. 20.39 (Jo 15,5); čl. 22.2 (Mt 26,27); čl. 24.12 (1Cor 11,27); čl. 28.15 (Lc 12,14); čl. 28.16 (Phil 3,20); čl. 28.22 (Lc 10,16); 28.48 (Mt 15,13).

¹⁸⁰ MARTINIUS (AV1630, f. A4^v, ► Obr. 11): »Potom znowa Léta P. M.DC.VIII. w Spawném Kurffirftfkém Měště Draždanech v Jeronyma Sfice wytišťtēnau«. KLEYCH (AV1720, s. 14): »Jtem Léta 1608. w Slawnem Měště Draždanech v Jeronyma Sfice wytišťtēna byla.« AV1782: »Potom znowa Léta P. M.DC.VIII. w Spawném Kurffirftfkém Měště Draždanech«. TABLIC (AV1808, f. x^{6v}): »Mimo Kleychowu edycy nasledugjcy wydanj této knihy wznámoft mi prišfla: [...] L. P. 1608 w Draždanech v Jeronyma Sfice«. Vzhľadom na podobnú formuláciu je pravdepodobné, že vydavatelia AV1720, AV1782 a AV1808 toto vydanie k dispozícii nemali a citujú AV1630.

¹⁸¹ HREJSA (1912, s. 688) upozorňuje na možnosť zámeny tohto vydania s Českým vyznaním u JUNG-MANNA (1849) a ZIBRTA (1906). Nepozná zmienky v AV1630 a AV1720, iba v AV1808. Martinius ako vydavateľ AV tieto texty musel vedieť bezpečne rozlíšiť.

¹⁸² Napr. v 1. článku je jediný rozdiel »gedinkau Ofobu Božfkau« (AV1630) oproti »gedinkú Ofobu Božfkú« (AV1576). Pozri aj Prílohu 6, s. 91-92, pre porovnanie zmien v tomto článku v iných vydaniach.

¹⁸³ K životu a dielu pozri napr. ĎUROVIČ (1942); por. aj SBS VI, s. 114-116; PETRÍK – RYBÁR (2001, s. 388).

PREDLOHA: Tranovský v úvode (s. 45-47) píše, že pripravil revíziu¹⁸⁴ AV1576 s prihliadnutím na latinský text v *Knihě svornosti* a autentický nemecký text (s odkazom na »Tom. Ienen. germ. 6. pag. 362.«). Ide o lipské vydanie latinskej *Knihy svornosti*,¹⁸⁵ ktoré podáva typ textu L1/1531 a o 6. zväzok nemeckého jenského vydania Lutherových spisov,¹⁸⁶ ktorý prináša typ textu N1/1531. Podľa zoznamu tlačových chýb (*Errata*, s. 237) je zrejmé, že existovalo viac druhov tlači AV1620, keďže »W některých Exemplářch« boli, v iných neboli niektoré tlačové chyby opravené.

ÚPRAVY KAMENICKÉHO PREKLADU: V celej histórii vydávania Kamenického prekladu AV je Tranovského vydanie najvýraznejšou revíziou. Pri hodnotení úprav sa zameriame najprv na odlišnosti latinského textu, ktorý mal k dispozícii Kamenický (L2/1531) a Tranovský (L1/1531). Rámcovo môžeme rozlíšiť:

- rozšírenia textu v L2/1531 oproti L1/1531 – Tranovský v zásade osobitné texty L2/1531 ponecháva, a to bez ohľadu na to, či sa ich ekvivalenty nachádzajú alebo nenachádzajú v nemeckom N1/1531;¹⁸⁷
- skrátenia textu v L2/1531 oproti L1/1531 – Tranovský na jednom mieste nedoplňa podľa L1/1531,¹⁸⁸ inde dopĺňa voľný preklad podľa L1/1531,¹⁸⁹ inde dopĺňa text podľa L1/1531;¹⁹⁰
- nahradenia iným textom v L2/1531 – v prípade, že L2/1531 obsahuje iný text ako L1/1531, Tranovský používa viacero prístupov: niekedy text nanovo prekladá z L1/1531;¹⁹¹ niekedy ich ponecháva bez zmeny¹⁹² (a to bez ohľadu na to, či sa – v rovnakom alebo podobnom znení – nachádzajú alebo nenachádzajú v nemeckom N1/1531);¹⁹³ inokedy rôznymi spôsobmi kombinuje znenia L2/1531 a L1/1531: v čl. 26 po texte L2/1531 nasleduje L1/1531;¹⁹⁴ v čl. 27 pri nahradení v rozsahu niekoľkých viet dáva prvú časť textu L2/1531 do hranatých zátvoriek, prekladá časť L1/1531, nasleduje zvyšok L2/1531 a na záver dopĺňa vetu z N1/1531;¹⁹⁵ v čl. 28 ponecháva L2/1531 (čiastočne v zátvorkách) a vsúva časti textu L1/1531.¹⁹⁶

Pri drobných zmenách L2 oproti L1 v rozsahu slov Tranovský poväčšine ponecháva Kamenického preklad bez zmeny.

Niekoľko pasáží dopĺňa Tranovský podľa nemeckého znenia.¹⁹⁷ Tieto niekedy vyznačuje hra-

¹⁸⁴ Viacerí autori považujú Tranovského vydanie za nový preklad (C1898, s. III a IX: »[AV] máme preložené od kněze Jiřího Tranovského«; AV1951, s. 57: »v novém překladu«; AV1980, s. 8: »vo svojom preklade«; C2006, s. 46: »[v]ydávaje svůj překlad«). Tranovský však v svojom úvode (s. 47) píše jasne: »Wyznávám pak i to, že sem fílepgemi ftarého Wýkřadu kráčel / aby Protiwnjk můg neřekl, že mlče o tom, cyzý prácy sobě přiwpařtňugi.« Tak správne hovoria o Tranovského revízii AV1720 (s. 29); AV1808 (f. 6^v); AV1880 (s. 8), ĎUROVIČ (1942, s. 93).

¹⁸⁵ Konkrétne vydanie nie je možné určiť, ale na základe Tranovského citátu z *Formuly svornosti* (*Sofida Declaratio, De Compendiaria Doctrinae Forma*, v AV1620 na s. 235-236), ktorý bol v ním použiteľ *Knihě svornosti* na strane 633, je možné povedať, že použil vydanie z r. 1602, 1606, 1612, alebo 1618. Text AV v týchto vydaniach je L1/1531. Vydania z r. 1580 a 1584 majú Tranovského citát na iných stranách.

¹⁸⁶ Jenské súborné vydanie vyšlo viackrát: 6. zväzok bol vytlačený päťkrát, v r. 1557, 1561, 1568, 1578 a 1604. Na f. 362^r (resp. na f. 361^v, kde je nadpis AV), označenom Tranovským, začína AV vo vydaniach od r. 1561. Všetky vydania obsahujú text N1/1531 (vydavatelia pred dlho hľadali »Exemplaren erfter Edition«).

¹⁸⁷ Záver I. časti článkov ods. 1, BSELK s. 131 var. α, AV1576 f. B7^r, AV1620 s. 78 (N1/1531 obsahuje analogický text); čl. 24.3, BSELK s. 141 var. σ, AV1576 f. C4^r, AV1620 s. 102 (N1/1531 obsahuje vzdialene podobný text); čl. 26.4, BSELK s. 153 var. κ, AV1576 f. D3^r, AV1620 s. 128 (bez ekvivalentu v N1/1531).

¹⁸⁸ Čl. 22.4, BSELK s. 133 var. ι, AV1576 f. C1^r, AV1620 s. 87.

¹⁸⁹ Čl. 28.41, BSELK s. 203 var. α, AV1576 ff. F5^v-F6^r, AV1620 s. 206.

¹⁹⁰ Čl. 28.42, BSELK s. 203.205 var. ε, AV1576 f. F6^r, AV1620 s. 207-208.

¹⁹¹ Čl. 20.6-7, BSELK s. 117 var. o, AV1576 f. B2^v, AV1620 s. 59-60 (v tomto prípade na konci dopĺňa vetu z N1/1531).

¹⁹² Alebo s len obvyklými redakčnými úpravami ako úprava terminológie, zmena slovosledu a pod.

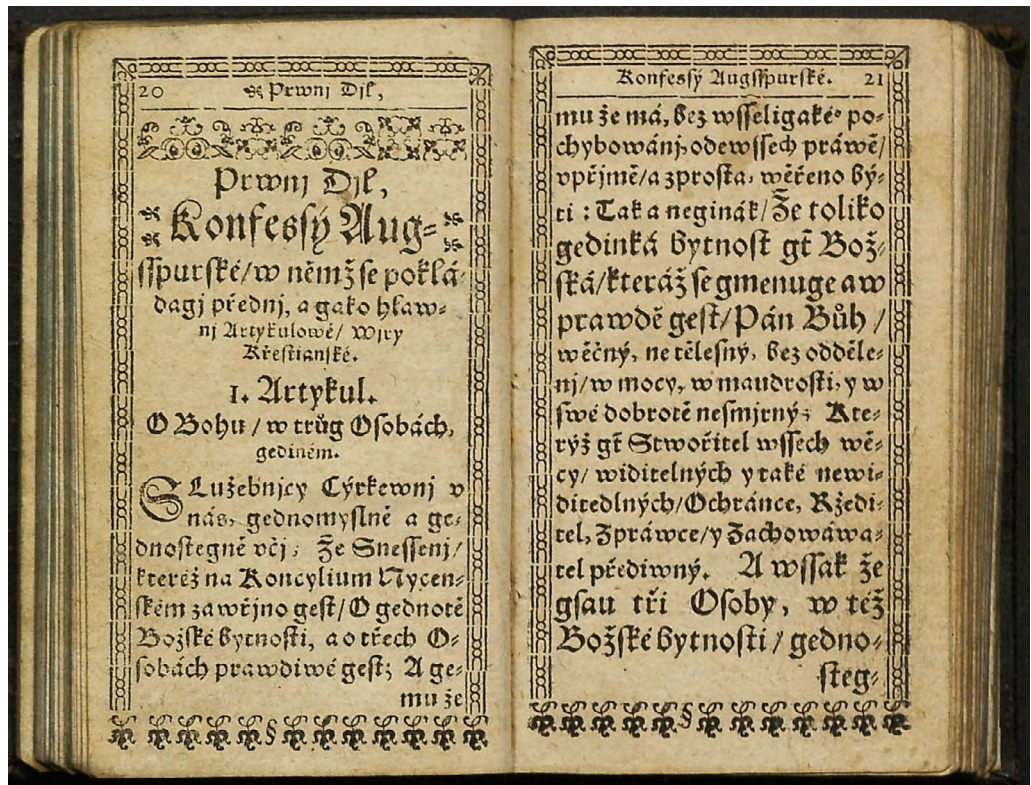
¹⁹³ Čl. 12.10, BSELK s. 107 var. σ, AV1576 f. A6^r, AV1620 s. 42 (N1/1531 obsahuje analogický text); čl. 27.37, BSELK s. 177 var. ζ, AV1576 f. E4^r, AV1620 s. 168 (bez analógie v N1/1531, v tomto prípade ponecháva bez zmeny Kamenického veľmi voľný preklad L2/1531); čl. 28.43, BSELK s. 205 var. η, AV1576 f. F6^r, AV1620 s. 208.

¹⁹⁴ Čl. 26.11, BSELK s. 153 var. μ, AV1576 f. D4^r, AV1620 s. 132-133;

¹⁹⁵ Čl. 27.42-44, BSELK s. 179. var. θ, AV1576 ff. E5^v-E6^r, AV1620 s. 171-175.

¹⁹⁶ Čl. 28.39-40, BSELK s. 201.203 var. ω, AV1576 f. F5^v, AV1620 s. 203-206.

¹⁹⁷ V úvode (s. 47) píše: »A protož, vbjrage fe profředkem řatinfké y německé Konfesřy / co mne, k prawého Smřřřu vkázánj aneb k wyřřwřtlenj vřřitečného, potkařo / to řem wzpař a dořožil. Gakož pak

Obr. 12: Tranovského revízia Kamenického prekladu vyšla v r. 1620. Pridané sú nadpisy článkov v prvej časti, kľúčové myšlienky sú odlišené väčším písmom. Bratislava: Lyceálna knižnica, sign. V. teol. 4361.

natými zátvorkami,¹⁹⁸ inokedy ich vsúva priamo do textu bez označenia.¹⁹⁹ Preklad je zväčša relatívne verný,²⁰⁰ niekedy je však voľný až vecne nesprávny.²⁰¹

Tranovský pridáva nadpisy článkov v prvej časti, ktoré sú v dobových vydaniach len číslované;²⁰² predpokladáme, že ich vytvoril sám pre toto vydanie.²⁰³ Upravuje tiež Kamenického preklady nadpisov článkov v druhej časti (čl. 25, 27 a 28).

V zvyšnom texte urobil pomerne veľa redakčných úprav (zmenu slovosledu, spresnenie²⁰⁴

někdy celý *paragraphus*, někdy celé svědectví, někdy věc aneb slovo památky hodné, najiti se dařo.« Nedá sa však povedať, že by Tranovského text bol uprostred latinskej a nemeckej verzie, keďže vsuvky do Kamenického prekladu z latinčiny podľa nemeckej verzie AV sú len príležitostné.

¹⁹⁸ Napr. vsuvka (s. 192³⁻¹⁰): »[Gakoby řekl ... wedli.]«

¹⁹⁹ Napr. vsuvky (s. 59⁶⁻⁶⁰): »Ačkoli w tom, [...] nepřetáwaj.« a (s. 175^{6,5}): »A tak se tudy y Kryttem děřagj.«

²⁰⁰ Napr. vsuvky na s. 59-60 a 175.

²⁰¹ Napr. v čl. 28.16 (N1/1531): »Das ist / wir richten kein neue weltliche *Politia* auff Erden an / Sondern lassen weltliche *Politia* bleiben / Vnd leren daneben etwas vom ewigen wesen / Das ist / nicht eufferlich / Sondern in der Seel.« prekladá (s. 192): »Gakoby řekl / My negfme k tomu nařzeni / abychom nowau Polityj aneb svěťfkými řády se zaměťknáwali / a to předkřáđali / ale abychom k duchwnjmu nebeskému obcowánj / k němuž y přináležjme, wedli.«

²⁰² Bez nadpisov sú články v prvej časti článkov v latinských aj nemeckých dobových vydaniach, vrátane latinskej *Knihy svornosti* a nemeckého jenského vydania Lutherových spisov, ktoré Tranovský používal. Nadpisy sa v neustálenej podobe objavujú napr. vo vydaniach polemických (FABRICIUS, *Harmonia confessionis augustanae*, 1573; VD16 L 940) alebo komentovaných (PAPPUS, *Confessionis augustanae et augustiniane παράλληλα*, 1591; VD16 ZV 3807).

²⁰³ Nadpisy sú výrazne dlhšie, ako nadpisy známe z neskorších latinských a nemeckých vydání AV (por. napr. pri 3. článku »O Kryftu Pánu; geho Ofobě, a dofti včiněnj« v AV1620 a »Von dem Sohn Gottes / De filio dei« vo Walchovom nemecko-latinskom vydaní *Knihy svornosti* v Jene r. 1750. Pozri aj nadpis článku 8 v *Prílohe* 7, s. 93-94).

²⁰⁴ Napr. v čl. 20 upravuje Kamenického preklad »o wśech wěcech a lidřkých powinnostech« (f. B2^v) na »o wśech Stawjch, y o wśech powinnostech gegich« (s. 57) [lat. »de omnibus vitae generibus et officiis«]. Rovnako v čl. 20 upravuje »kterauž wěřij a yako vgjmá / netoliko běh Hystornij / ale také to což se geft wřkutku wřij té Hystorye zbehlo« (B4^v) → »kterauž člověk netoliko wěřj a mjřto dáwá, řečj Hystorické / ale také přiwlařtňuge sobě Včinek té Hystorye« (69) [lat. »quae credit non tantum historiam, sed etiam effectum historiae«]; »měřoby gměno wjry přjgjmáno býwati / ne aby se brařo za poznánij toliko / a wyrozuměnij něgaké« (B5^v) → »měřoby gměnu Wjry wřařtně se rozuměti; Ne aby se brařo za poznánj

Tranovský väčšinu Kamenického prekladateľských dodatkov,²¹⁷ ako aj mnoho problematických pasáží.²¹⁸

Biblické citáty väčšinou ponecháva bez zmeny²¹⁹ (a to tak v prípadoch, keď sa Kamenického znenie zhoduje s Blahoslavovým prekladom, ako aj keď sa líši), prípadne v nich robí menšie redakčné úpravy podobne ako v ostatnom texte.²²⁰ V niektorých prípadoch upravuje citát podľa Blahoslavovho, resp. kralického znenia,²²¹ väčšinou však len tak, že nahradí kľúčové pojmy alebo slovné spojenia a nezmení citát ako celok.²²² Nájdú sa aj citáty, ktoré mení na iné znenie odlišné od kralického,²²³ a na jednom mieste mení text zhodný s kralickým na iné znenie.²²⁴

Na konci knihy je pridaný obsah (*Regiftřjk aneb poznamenánj wſſech Artykulů Konfeſſý této*) s krátkymi sumármi oboch častí AV a názvami článkov. Tento obsah vrátane sumárov bol prezatý do viacerých ďalších vydaní AV.²²⁵

AV1630

PŮVODCA: Vydanie pripravil aj vytlačil kňaz Samuel Martinius z Dražova (1593-1639)²²⁶ počas svojho pôsobenia v Pirne pri príležitosti storočnice od predloženia AV na augsburskom sneme (f. A2^r).

PREDLOHA: Martinius v úvode odkazuje priamo na AV1576 a AV1608 s tým, že toto vyznanie »w nowě ſłowo od ſłowa, nic owſſem neměnjce, nákladem mým wſaftnjm wůbec wprjmně wydávám«. Je zaujímavé, že hoci nespomína AV1620 a do textu nepreberá Tranovského úpravy, v obsahu (*Regiftřjk*) na konci knihy (ff. Q4^r-Q5^r) dopĺňa nadpisy k článkom v prvej časti v rovnakom znení, aké sú v AV1620; *Regiftřjk* má navyše doslovne rovnaký nadpis aj niekoľkokrátové sumáre prvého a druhého dielu.²²⁷

f. B2^r₇₋₆ [= 7. a 6. riadok zdola]), ktorý chýba tiež v latinskom L1/1531 aj L2/1531. Podobne v čl. 20 aj »někdeyſij odpornijcy« (B2^r) → »Opdornijcy« (58) [lat. »adversarii«]; »k pútce neb k bogi« (B4^r) → »k Bogi« (66) [lat. »ad illud certamen«].

²¹⁷ K čl. 1 por. názorné vyznačenie Kamenického vsuviak a Tranovského zmeny v *Prílohe* 6, s. 91-92. Bez zmeny tiež ponecháva napr. v čl. 20.8 rozvitý preklad »altissimum ſilentium fuiſſe« (por. pozn. 157).

²¹⁸ Napr. v čl. 1.4 ponecháva »w takowých a gednoſteyných přičinách« (lat. »in hac causa«; správne prekladá BALTIK »v té věci«) a »než hned ſūmau wſaftně to, že gedna každá ofoba ztěch obzwſáftně má wſobě podſtatu Božfkau« (lat. »sed quod proprie ſubſiſtit«; MARTINEK »ale něco, což famo w ſobě jeft«).

²¹⁹ Čl. 7.4 (*Eph* 4,5,6); čl. 8.1 (*Mt* 23,2); čl. 11.2 (*Ps* 19,13); čl. 19 (*Jo* 8,44); čl. 20.10 (*Jo* 14,6); čl. 20.16 (*Rom* 5,1); čl. 20.39 (*Jo* 15,5); čl. 22.2 (*Mt* 26,27); čl. 23.4 (*1Cor* 7,9); čl. 24.12 (*1Cor* 11,27); čl. 24.26 (*Hebr* 10,10); čl. 24.27 (*Hebr* 10,14); čl. 25.7 (*Ps* 19,13); čl. 25.7 (*Ier* 17,9); čl. 25.11 (*Ps* 37,5); čl. 26.22 (*Mt* 15,9); čl. 26.23 (*Mt* 15,11); čl. 26.24 (*Rom* 14,17); čl. 26.25 (*Col* 2,16); čl. 26.36 (*Mc* 9,29); čl. 27.20 (*Gen* 2,18); čl. 28.7 (*Mc* 16,15); čl. 28.9 (*Rom* 1,16); čl. 28.15 (*Lc* 12,14); čl. 28.16 (*Pſl* 3,20); 28.26 (*2Cor* 13,10); čl. 28.47 (*Mt* 15,14); čl. 28.48 (*Mt* 15,13).

²²⁰ Čl. 21.4 (*1Io* 2,1); čl. 23.4 (*1Cor* 7,2); čl. 23.5 (*Mt* 19,11); čl. 24.19 (*Deut* 5,11); čl. 27.19 (*1Cor* 7,2); čl. 27.36 (*Mt* 15,9); čl. 28.6 (*Jo* 20,21-23); čl. 28.17 (*2Cor* 10,4); čl. 28.23 (*Mt* 7,15); čl. 28.24 (*Gal* 1,8); čl. 28.31 (*Jo* 16,12,13); čl. 28.75 (*Act* 5,29). Redakčné úpravy zahŕňali napr. zmenu slovosledu, vsunutie zámena, zmena predložky alebo iné drobné štylistické zmeny.

²²¹ Podľa znenia čl. 26.27 (*Act* 15,10,11) a čl. 27.41 (*Gal* 5,4) je možné upresniť, že Tranovský použil buď niektoré z Blahoslavových vydaní, alebo jedno z prvých dvoch kralických vydaní (1593/4, 1596), nie však tretie (1613).

²²² Čl. 6.2 (*Lc* 17,10); čl. 18.2 (*1Cor* 2,14); čl. 20.11 (*Eph* 2,8); čl. 26.25b (*Col* 2,20,21); čl. 26.27 (*Act* 15,10,11); čl. 26.35 (*Lc* 21,34); čl. 26.37 (*1Cor* 9,27); čl. 27.41 (*Gal* 5,4); čl. 28.14 (*Jo* 18,36); čl. 28.46 (*Tit* 1,14).

²²³ Čl. 28.25 (*2Cor* 13,8); čl. 28.44 (*Col* 2,16); čl. 28.45 (*Col* 2,20-23); čl. 28.52 (*Gal* 5,1). Citát z *Col* 2,16 mení vecne nesprávne vsunutím »prwnjho dne«, ktoré sa v latinskom (ani nemeckom) texte AV nenachádzajú.

²²⁴ Čl. 28.22 (*Lc* 10,16).

²²⁵ AV1630 (s úpravami), AV1720, AV1782 (podľa AV1630), AV1808, AV1837. Sumáre znejú: »Prwnj Džl, Konfeſſý Augſſpurkė / obſahuge w ſobě, přednj a gako hławnj Artykule Wjry Křeřtianſkė / gichž geft gedenmecyťma.« a »Druhý Džl, Konfeſſý Augſſpurkė / obſahuge w ſobě ty Artykule, w nichž ſe wyprawugj předeřſpá zPá některých wěcy poſjwánj / Kteráž giž také k proměně přiwedená ſau; Těch geft Sedm.«

²²⁶ Pražskú univerzitu ukončil r. 1614, následne utrakvistický kňaz, od r. 1621 v exile. Od r. 1628 do smrti kazateľ v Pirne (Perno), kde od r. 1630 prevádzkoval aj vlastnú tlačiareň. Por. VOIT (2006, s. 567-568).

²²⁷ Možné vysvetlenie je, že AV1620 poznal, nesúhlasil však s Tranovského zásahmi do textu a neuvádza ho teda ani medzi dovedejšími vydaniaми AV; použil však nadpisy prvej časti článkov, ktoré v AV1576 chýbali (nepreberá však nadpisy v 2. časti, v ktorých má AV1620 miestami upravené znenie oproti AV1576) a inšpiroval sa aj úpravou a sumármi »regiftřjku«. Iná možnosť je, že nadpisy a »regiftřjk«

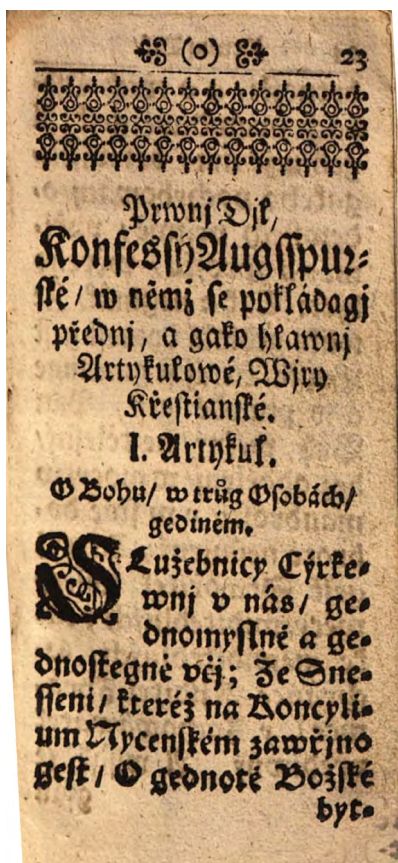
TEXT VYDANIA: Konštatovanie v úvode, že ide o doslovnú reprodukciu predchádzajúcich vydaní (AV1576, AV1608), je vcelku presné. Martinius sa vyhýba väčším obsahovým zásahom do textu.²²⁸ Vydanie obsahuje drobné úpravy gramatiky,²²⁹ pravopisu,²³⁰ interpunkcie a členenia textu na odseky oproti AV1576. Ako je uvedené vyššie, v obsahu sú doplnené nadpisy článkov prvej časti.

AV1720 (► Obr. 13)

PŮVODCA: Knihu vydal žitavský exulant, vydavateľ a kníhkupec Václav Kleych (1682-1737),²³¹ keďže AV nebolo od r. 1630 vydané a staré exempláre boli zriedkavé.²³²

PREDLOHA: Podľa úvodu a predhovoru ide o nové, doslovné vydanie textu AV1620.²³³ K dispozícii mal Kleych aj AV1630, z ktorého preberá začiatok názvu diela na titulnej strane a zmienku o AV1608 v predhovore.

TEXT VYDANIA: Prepis textu AV1620 je v zásade verný, vrátane veľmi podobnej interpunkcie. Aj malé úpravy sú relatívne zriedkavé (zmena kvantity,²³⁴ rozpisovanie niektorých skratiek), v niektorých prípadoch môže ísť o tlačové chyby.²³⁵ Vecné zásahy do textu sú ojedinelé.²³⁶

Obr. 13: AV1720, Kleychova textovo verná reedícia Tranovského vydania. Praha: Národní knihovna České republiky, sign. 54 K 12751.

preberajú obaja z AV1608 (Tranovský však toto vydanie nespomína), čo však pre chýbajúci exemplár nie je možné potvrdiť.

²²⁸ Napr. v čl. 20 sú nasledovné zmeny, odhliadnuc od pravopisu a interpunkcie: »knepotrěbným« (f. B2^r) → »nepotrěbným« (s. 29); »toliko wijrau« (B3^r) → »wjrau« (31); »dũminka« (B3^r) → »zmjnkau« (32); »Filozoffickau« (B4^r) → »Filozoffkau« (34); »že wyznamenáwá« (B4^v) → »wyznamenáwá« (36); »Artykule / odpufftěnj hřjchůw« (B4^v) → »Artykule O odpufftěnj hřjchů« (36); »býwati« (B5^r) → »býti« (37); »wykonánij« (B5^v) → »wykonáwanj« (39). Pri podpisoch opravuje meno saského kurfirsta z »Jan Hanufš« na »Jan« (lat. »Ioannes«). V čl. 1 je len pravopisná úprava »gedinkú [...] Božfkú« (f. A1^v) → »gedinkau [...] Božfkau« (3); por. aj *Priloha 6*, s. 91-92.

²²⁹ Por. pozn. 182. Často opravuje kvantitu; napr. v čl. 6 »magi činěnj a wykonawanj býwati« (f. A3^v) → »magj činěni a wykonáwani býwati« (s. 10).

²³⁰ Upravuje napr. »fau« (f. π2^r) → »gfau« (f. A6^r) [»fau« však ponecháva na mnohých iných miestach]; »za winnu« (f. A2^r) → »za winu« (s. 6); »wtom« (A3^r) → »w tom« (10); »hřichůw« (A4^r) → »hřjchů« (10); »wočiftčowých« (A6^r) → »očiftcowých« (17); »weykpad« (B3^r) → »wýklad« (32). Príležitostne upravuje písanie veľkých písmen a viaceré termíny píše verzálkami (napr. PAN BVH, s. 2; SLOWO, s. 5). Rímske čísla kapitol pri biblických citátoch mení na arabské.

²³¹ Por. SBS III, s. 96; BLS IV, s. 546-547; PETRÍK – RYBÁR (2001, s. 163).

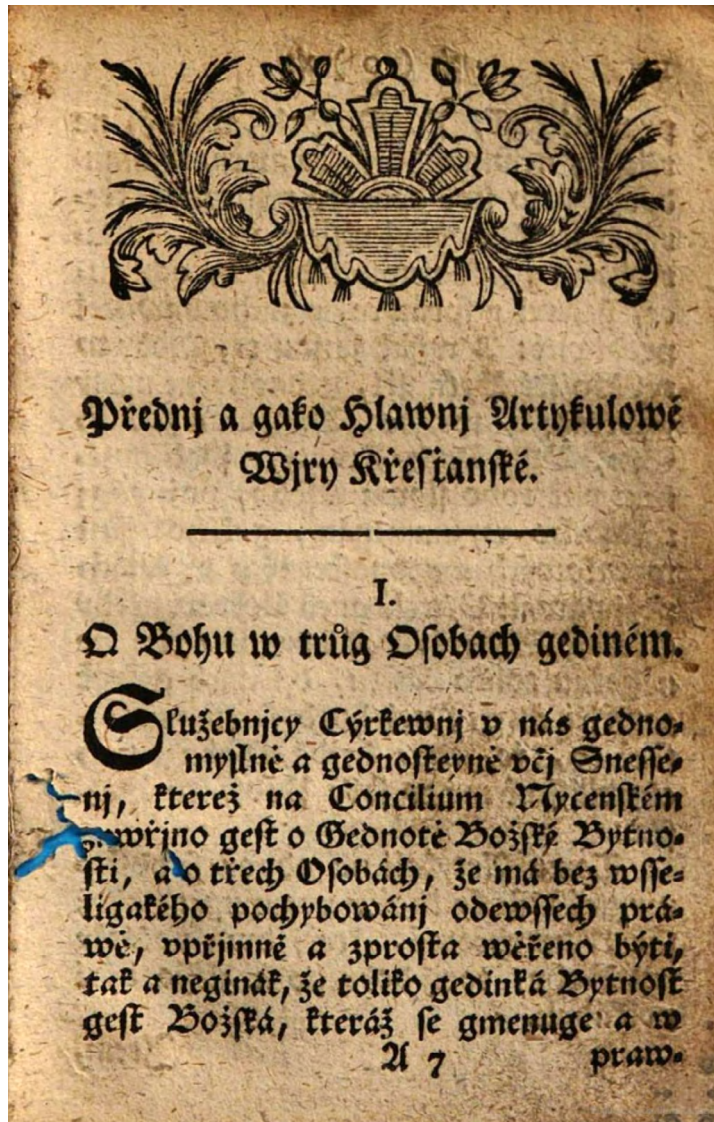
²³² Pozri ff. A6^v-A7^r: »Poněwadž pak giž / od dewadefati Let w Jazyku českém tpačena nebyla / tak že pro gj nedostat z rítka se vkoho špatřiti / nadto byt kto kde kaupiti chtěl / doftati se mohla: Protož aby ten nedostat poněkud mohł naplneň [!] byti / tak aby opět wnowě wydana byla / o to fem pilnořt wynařožil / a tak gakž před tim Léta Páně 1620. od dobré Paměti Kněze Gjřika Třanowfkého podle Originalniho Exemplaře [...] Wydana byla / z nowu řlowo od řlow nic owřfem neměnic / Nakřadem řwým / pro Čžeřt a řlawo Božj a wzdeřpanj Cřrkwe / wřfem věrným a horliwým Prawdy Páně miřlownjkům / wydawam.«

²³³ Pozri f. b3^r: »Konffesfj [...] ktera se gim tuto znowu wytiffěna / řlowo od řlowa tak podowa [!] / gak gi před řto leti (totiž 1620.) K. Gjřik Třanowfky / podle prwnjho do Čžeřftiny přeřloženj / verfy řtare [...] geřt wydař«. Por. aj pozn. 232.

²³⁴ Napr. »poněwadž« (s. 35) → »poněwadž« (s. 38); »Kagjcých« (38) → »Kágjcých« (41); »Cýřařfké« (230) → »Cyřařfke« (249).

²³⁵ Zjavná chyba prevzatá aj do AV1808 a AV1837 je »Eumonitřké« namiesto »eunomitské« v 1. článku.

²³⁶ Napr. v čl. 20 mení len v nadpise »Papeženců« (s. 56) → »Vtrhaču« (s. 60) [ponecháva však »Papeženců« v *Regiřtřjku* na s. 251; znenie v *Regiřtřjku* zosúladuje s nadpisom až AV1808]. V samotnom texte čl. 20 nie sú žiadne zmeny; je tu len opravená tlačová chyba a do textu sa dostali nové tlačové chyby: »Swátby« [!] (58) → »Swátky« (62); »takowé« (66) → »tatowé« [!] (70); »řobě« (67) → »řabé« [!] (72); »wel-||mi« (67) → »welmi||mi« [!] (72).

Obr. 14:
AV1782, posledné
v rade relatívne ver-
ných reedícií Kame-
nického prekladu bez
Tranovského textó-
vých úprav. Praha:
Národní knihovna
České republiky, sign.
54 S 109 přív. 1.

AV1782 (► Obr. 14)

PŮVODCA A PREDLOHA:

Vydanie je anonymné, podpísaný nie je ani úvod. Predlohou je AV1630,²³⁷ z ktorého je prevzatá aj väčšina textu úvodu.²³⁸

TEXT VYDANIA: Ide o verný²³⁹ prepis textu AV1630 so zriedkavými malými zásahmi do textu.²⁴⁰ Najväčšou zmenou je doplnenie názvov článkov v prvej časti, ktoré AV1630 prináša len v ob- sahu na konci knihy.²⁴¹

S1784

PŮVODCA: Vydanie je anonymné, chýba aj ozna- čenie tlačiara a miesta tlače.²⁴² Prostredie nazna- čuje len titulný list, kde je dielo určené »k Vžjwánj Cýrkwj Bratrských«, teda v zboroch obnovenej Jed- noty bratskej.²⁴³

PREDLOHA: V úvode sa píše o priamom prevzatí textu z AV1620.²⁴⁴ Z tex- tu samotného je vidieť, že editor miestami upravil text aj podľa nemeckého znenia.

TEXT VYDANIA: Die- lo je podľa titulu určené

²³⁷ AV1782 obsahuje zmeny AV1630 v porovnaní s AV1576, ale nie zmeny iných vydaní.

²³⁸ Úvod je z väčšej časti prevzatý z AV1630 (tam ff. A2^v-A4^v s vynechaným odsekom z f. A2^v; v AV1782 s. VII-XI). Posledné dva riadky na s. XI a XII sú napísané pre AV1782, tento text však obsahuje len informáciu o AV1630 a želanie čitateľovi.

²³⁹ Vráťane zvláštností pravopisu ako »Swatého Páwla« (AV1630 s. 32, AV1782 s. 37).

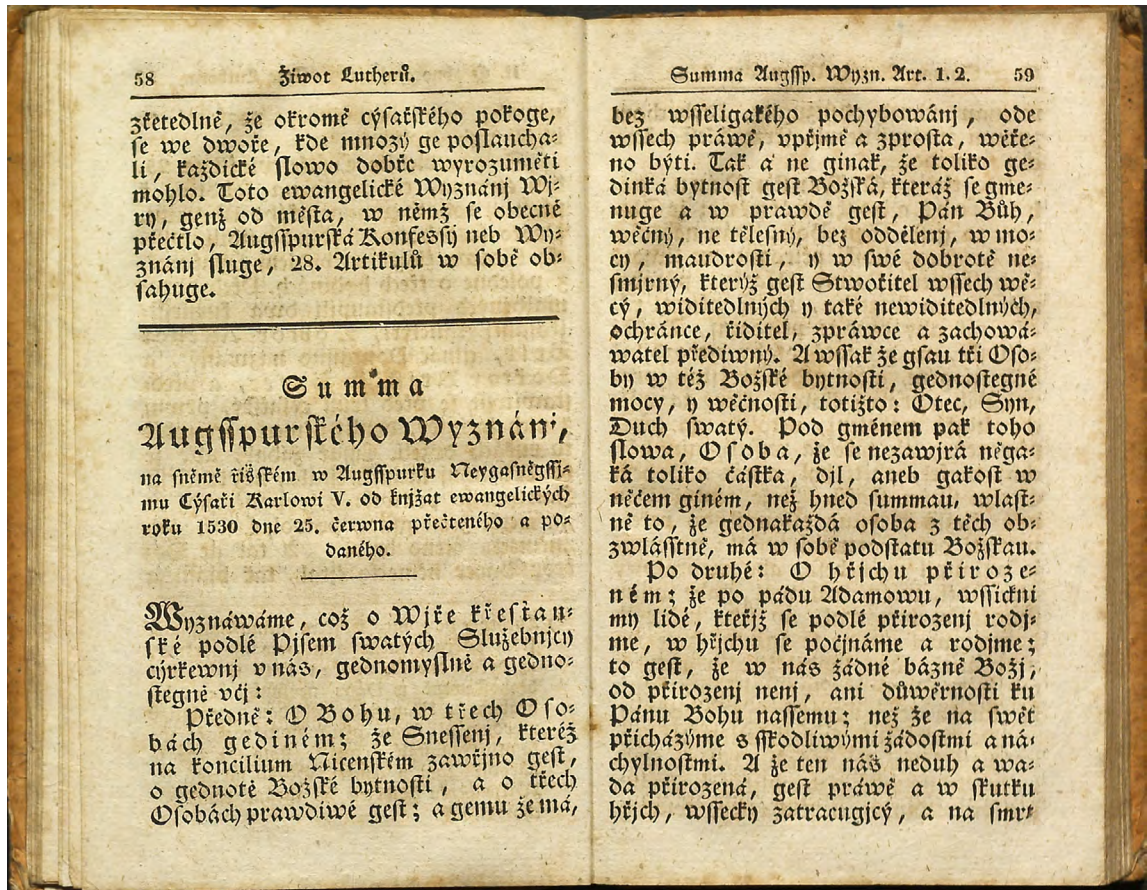
²⁴⁰ Napr. v čl. 20 mení: »kteržž« (s. 28) → »kteržž« (s. 34); »k těm« (29) → »těm« (34); »Prawda« (32) → »y Prawda« (36) [v bibl. citáte]; »dar« (32) → »darť« (37) [v bibl. citáte]; »nevčenyých« (33) → »vev- čenyých« [I] (37); »Hyftoriálnj« (36) → »Hyftorycké« (39); »Hyftornj« (36) → »Hyftoryi« (39); »hřjchům odpufftěnj« (36) → »hřjchůw odpufftěnj« (40); »na fe« (38) → »da [I] febe« (41).

²⁴¹ V obsahu chýba v porovnaní s AV1630 koniec názvu čl. 20; v nadpisoch samotných je skrátenej názov čl. 4 a 20 (v tomto prípade ešte výraznejšie, ako v obsahu).

²⁴² ŘÍČAN (AV1951, s. 57) poznamenáva, že S1784 bolo vydané »snad v Berlíně«. K miestu tlače por. aj pozn. 243.

²⁴³ Exemplár, ktorý sme použili, je zviazaný s ďalšími tromi tlačami z r. 1784 z toho istého bratského prostredia: 1) »Obfaženj Hřawnjch Čpanků Včenj Gežiffe Kryfta [...], XII + 68 s. Ide o preklad 2. nemeckého vydania »Der Hauptinhalt der Lehre JĚfu Christi zum Gebrauch bey dem Unterrichts der Jugend in den evangelischen Brüdergemeinen. Zweyte Ausgabe. Barby, 1778« (za 1. vyd., Barby 1774, zodpovedal Samuel Lieberkühn, 1710-1777) s podobnou grafickou úpravou, avšak vzhľadom na rozdielny výber vlnet a typografických ozdôb nepredpokladáme, že z tej istej tlačiarne ako české vydanie (tretie nemecké vydanie - Barby, 1794 - používa rovnaké vlnety a ozdoby ako druhé nemecké, takže tlačiari nimi dis- ponovala až do tohto roku); 2) »Katechyfmus D. Martina Lutera«, 28 s.; 4) »Krátké a šproftné Ponavčenj co Čpowěk činiti má, když rád špafen býti chce«, 16 s.

²⁴⁴ Pozri f. A1^v: »Následownj Artykulové wzati šau z Konfesý Auğšpurğské, wytiffťěné w Hořomaucý, Léta MDCXX.«

Obr. 15:

Langsfeldovo skrátené vydanie AV z r. 1831 je založené na texte AV1808. Bratislava: Lyceálna knižnica, sign. A 10286.

S1831 (► Obr. 15)

PŮVODCA: Širšie koncipovanú publikáciu, v ktorej je výťah z AV a jeho výklad zasadený do všeobecných aj domácich cirkevných dejín, vydal gelnický slovenský farár a učiteľ Daniel Langsfeld (1794-1845).²⁵⁷

PREDLOHA: Langsfeld v predhovore nehovorí o tom, či a aký starší preklad AV použil. V pripojenej stručnej histórii (s. 153) uvádza zoznam všetkých dovtedajších vydaní českého prekladu AV s výnimkou AV1782 a S1784. Podľa textu vychádzal určite z Tablicovho AV1808;²⁵⁸ je možné, že použil aj niektoré z predchádzajúcich vydaní.²⁵⁹ Využil tiež nemecké komentované skrátené vydanie AV,²⁶⁰ ktoré vydal r. 1830 Langsfeldov kolega M. L. Theiss, nemecký ev. farár v Gelnici.²⁶¹

²⁵⁷ Na titulnom liste S1831 je označený za »včítel cýrkewnjo y školnjho w Gelnicy we Spiffi a welebn. bratřtwa Spišškobaňského Notária«. Narodil sa v Sučanoch, študoval v Kežmarku a v r. 1811-1816 na Prešovskom ev. kolégiu; 1816-1821 učiteľ v Gelnici; 1821-1828 farár v Krompachoch. PETRIK – RYBÁR (2001, s. 114) a BLS ho uvádzajú ako gelnického farára v r. 1832-1845; podľa gelnickej ev. matriky sobášených tu však bol farárom (»Verbi Divini Minister«) už od februára 1829 (spolu s nemeckým farárom Martinom Ludwigom Theissom, o ktorom sa zmieňuje aj v S1831, s. V). Sobáš v Gelnici 4. 1. 1818. Por. BLS V, s. 628; DUROVICS – KÓNYA (2015, s. 229).

²⁵⁸ Preberá zmeny prvýkrát zavedené v AV1808 (napr. »třech« namiesto »trůj« v nadpise 1. čl.; formulácia »Otec, Syn, Duch« v 1. čl.; tvar »wěrau« namiesto »wjrau«).

²⁵⁹ V 1. čl. použil formuláciu »Pod gménem pak« (rovnako ako všetky vydania pred AV1808) namiesto »Pod gménem« (AV1808). Vzhľadom na rovnaké motto vydania S1831 ako AV1782 (1Petr 3,15-16; iné vydania používajú iné alebo žiadne motto, por. Bibliografu, s. 66-76) sa toto vydanie ponúka ako ďalšia predloha použitá Langsfeldom; v zozname vydaní na s. 153 však AV1782 neuvádza.

²⁶⁰ »Die Augsburgische Confession oder das evangelische Glaubensbekenntniß, mit beigefügten Erklärungen und einer historischen Einleitung. Ein Gedenkbüchlein für jeden evangelischen Christen, besonders für die evangelische Jugend, zum Gebrauche beim Schul- und Confirmanden-Unterricht, bearbeitet und herausgegeben von Martin Ludwig Theiß, evangelischem Pfarrer zu Gölnitz in der Zips. Kaschau, 1830. Gedruckt bei Carl Werfer, k. k. priv. akadem. Buchdrucker.« Predhovor k 1. vydaniu je datovaný 2. 6. 1830, k 2. vydaniu 21. 7. 1830. Langsfeld z neho prekladá a upravuje Lutherov životopis a používa Theissove poznámky a komentáre k AV. Aj keď Theissove nemecké vydanie textu AV je tiež skrátené, Langsfeld text skraca iným spôsobom, menej radikálne ako Theiss.

²⁶¹ K osobe Theissa por. SBS VI, s. 53.

ÚPRAVA TEXTU: V predhovore (s. IV) je zhrnutá metodika skrátania textu nasledovne: »famé to Augſſpurſké Wyznánj w fummě aneb obſahu fwém ſe nachodj tak, že kratſj Artikulowé geho (wygmauc wſtudy polemické čáſtky, genž nynějſjch čaſů pro poſpolitost malé aneb žádné platnoſti nemagj) gſau w celoſti zanecháni, obſjrnějſj pak w fwém hlawnjm obſahu wěrně wyloženi.« Podobne ako pri *S1784* sú vynechané polemické časti článkov. Niektoré krátke články v prvej časti sú v podstate bez zmeny,²⁶² v niektorých vynecháva viac či menej rozsiahle časti,²⁶³ prípadne mení formulácie v rozsahu viet.²⁶⁴ Dlhšie články výrazne skrakuje, zachováva však ich ucelené kľúčové časti, ktoré niekedy prepája vlastnou krátkou parafrázou alebo inou redakčnou úpravou.²⁶⁵ Na rozdiel od *S1784* podáva v skrátenej forme aj články druhej časti AV.²⁶⁶

AV1837

PŮVODCA: Vydanie je anonymné, podpísaný nie je ani rozsiahly predhovor písaný v prvej osobe.²⁶⁷

PREDLOHA A TEXT VYDANIA: Podľa informácie na titulnom liste ide o opätovné vydanie AV1808. Preberá z neho len samotné články AV (bez predhovoru cisárovi) a *Regiſtrjčk*. Text je reprodukováný verne (vrátane interpunkcie a niektorých tlačových chýb),²⁶⁸ s výnimočnými drobnými úpravami.²⁶⁹ Niekoľko zmien je v nadpisoch a podpisoch mimo hlavného textu.²⁷⁰

S1856 (> Obr. 16)

PŮVODCA: Autorom prekladu je Karol Martinek (1815 – najskôr 1873),²⁷¹ v tej dobe farár v Čankove (dnes miestna časť Levíc).

PREDLOHA: Jediná informácia o vydaní a preklade sa uvádza na titulnej strane: »Míſty zkrácené, z půwodní řeči w nowě preložil [...] K. Martinek«. Tak, ako sa tu píše, ide o nový preklad, prvý od Kamenického prekladu vydaného r. 1576. Pri »půwodní řeči« nešpecifikuje, či ide o latinčinu alebo nemčinu; z textu samotného je zrejme, že prekladal z latinčiny, a to v znení L1/1531.²⁷²

²⁶² Napr. čl. 2 (okrem prvých dvoch slov a polemickéj časti) a 4 (okrem prvých dvoch slov).

²⁶³ Napr. v čl. 3.2 vynecháva »narozený z Panny Marye« ako aj časť 3.5 »Ducha Swatého [...]« (s. 60).

²⁶⁴ Napr. v čl. 3.2-3 mení (AV1808, s. 15) »kterýžto za wſecko lidſké pokolenj práwě a opravdowě trpěl, w křižován, w mřel, y pohřben gefť; aby nás s Bohem Otcem fwým fmjřil, a oběť byl, netoliko za winu neb hřjch přirozený, ale také za wſecky giné hřjchy, kterýchž ſe koli lidé dopauſtěgj.« na (AV1831, s. 60) »který za wſecko lidſké pokolenj, netoliko za hřjch přirozený, ale také za wſecky giné hřjchy, w mřel, oběť byl, a nás s Bohem Otcem fwým fmjřil.«

²⁶⁵ Napr. čl. 20 skrakuje asi na štvrtinu: použil čl. 20.8-11 (tiež skrátenej), 20.15-16 (skrátenej), 20.27-29 (skrátenej), 20.35 (skrátenej), 20.38 (skrátenej a preformulovaný), 20.13-14, 20.26 a 20.30 (len odkazom »gadž tomu y wčitelowé řtařj Ambrož a Auguſtin včj«) a 20.39; miestami s menšími úpravami.

²⁶⁶ Systematické zhodnotenie úprav a posúdenie prípadnej teologickej motivácie by bolo prínosné, presahuje však rámec tejto práce.

²⁶⁷ Vydavateľ nemohol byť B. Tablic, ktorý zomrel r. 1832. Podľa predhovoru pochádzal vydavateľ z bratského prostredia v Čechách alebo na Morave: »Tato pak Konfeſjy docela nic giného w fobě neobſahuge a nevčj, než co před tjm Čěfké a Morawſké Bratrſké Cýrkwe wěřily a wčily. Semeno této ewangelické Bratrſké Cýrkwe a Wjry y tak mnohým pronáſledowanjm docela wyplemeněno býti nemohlo, tak že w Čechách a w Morawě na mnohých mjſtech wyznáwači této ewangelické Cýrkwe ſe nalezagjcy w ſkrytoſti a w gefkynjch [...]«.

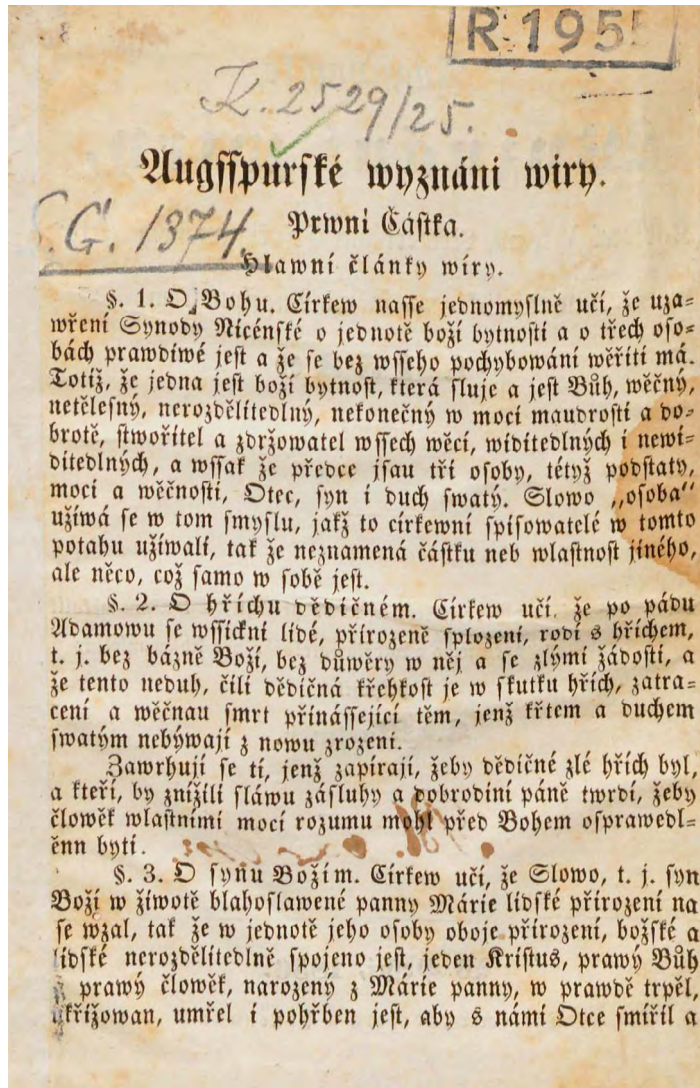
²⁶⁸ Napr. v čl. 8.1 »gimž« namiesto »gimiž«.

²⁶⁹ Text čl. 1 reprodukuje bez zmeny, v texte 20. čl. sú tieto rozdiely: »fkuťky prawjce« (s. 34) → »fkuťky prawjce« (s. 20); »podle [...] zdánj« (38) → »podle [...] zdánj« (22); »s důwěrnofťj« (39) → »důwěrnofťj« (23); »gako, přeſtraffených« (40) → »gako přeſtraffených« (23); »Swatého Jana« (43) → »Swatého Janá« [!] (24).

²⁷⁰ V nadpise 1. článku vynecháva »Artykul« (v nadpisoch ostatných článkov AV1808 sa »Artykul« neopakuje). V druhej časti článkov zavádza ich číslovanie (1-7). Opravuje napr. meno saského kurfirsta z duplikovaného »Jan Hanuſ« na »Jan« (lat. len »Ioannes«). Predtým túto opravu urobil len Martinus (AV1630) a z neho vychádzajúce AV1782.

²⁷¹ Narodil sa 30. 6. 1815 v Trenčine, študoval v Štiavnicí a Prešporke, teológiu vo Viedni od r. 1836; učiteľ ev. lýcea v Banskej Štiavnicí v r. 1838-1849; farár v Čankove v r. 1849-1861; v r. 1862-1873 ev. vojenský kňaz v Lvove (por. *Handbuch des Statthalterei-Gebietes in Galizien / Szematyzm królestwa Galicyi i Lodomeryi z wielkiem księstwem krakowskiem* z r. 1862-1872; v schematizme za r. 1873 už uvedený nie je, ale v r. 1873 sa o ňom ešte zmieňuje *Der Kamerad. Illuſtrirter öſterreichiſcher Militär-Kalender für 1874*, s. 274). Por. *Koraúhev na Sionu* 1878, č. 20, s. 290; SBS IV, s. 91.

²⁷² Pre odlišenie variantov L1/1531 a L2/1531 por. napríklad charakteristické znenie v čl. 12.10

Obr. 16:
Nový preklad AV,
nezávislý na Kamenic-
kého AV1576, vydal
r. 1856 Karol Marti-
nek. Preklad je kvaliti-
ný, miestami je však
skrátenej. Bratislava:
Univerzitná knižnica,
sign. SG 1374.

**CHARAKTER PREKLA-
DU:** Preklad je na rozdiel
od Kamenického prekladu
veľmi vecný, bez opisných
prekladov a vysvetľujúcich
vsuviek.²⁷³ Na Kamenic-
kého v znení neskorších reví-
zií však do istej miery nad-
väzuje, čo je možné vidieť
na prevzatí niektorých ne-
typických pojmov²⁷⁴ alebo
formulácií;²⁷⁵ je však ťažké
nájsť zhodu v súvislejších
úsekoch textu. Na viacerých
miestach (aj vďaka
časovému odstupu skoro
troch storočí) volí pri pre-
klade oveľa výstižnejšie
pojmy ako Kamenický.²⁷⁶
Niekdé upravuje text kvôli
zrozumiteľnosti.²⁷⁷ Články
26-28 sú omylom číslované
27-29.²⁷⁸ Nevhodný preklad
je ojedinelý.²⁷⁹

Biblické citáty sú spravidla uvedené podľa niekto-
rej z reedícií²⁸⁰ vydania
Kralickej biblie z r. 1613
s niektorými výnimkami,

a 20.6-7. Na odlišenie L3/1540 a neskorších je možné použiť napr. text čl. 10. L1/1531 bol štandardným textom vydávaným v latinskej *Knihе svornosti* od r. 1584 až do vydania *BSLK* (1930).

²⁷³ Napr. v čl. 20 sa od latinského znenia sa výraznejšie odchyľuje, resp. prekladá voľne, iba na nasledovných miestach: 20.15 »bázliwá frdce« (lat. »pavidae conscientiae«); 20.22 »frdci přeftrassenému« (lat. »pavidis conscientii«); 20.23 »u dáblů a bezbožných« (lat. »impiis et diabolo«); 20.25 »bezbožníci, nemající wíry o odpustění hříchů, Boha, co swého nepřitele nenáwídejší [...]« (lat. »impium non possunt hunc articulum credere, Remissionem peccatorum. Ideo Deum tanquam hostem oderunt [...]«); 20.37 vynecháva »sine fide« pri štylistickom zlúčení vety s predchádzajúcou. K čl. 20.36 por. pozn. 276. V časti čl. 1, ktorú prekladá, sa od pôvodiny významne neodchyľuje.

²⁷⁴ V čl. 20.1 »zbraňowali«; v čl. 20.20 »wypaudilo na paufftě«.

²⁷⁵ Zhoduje sa napr. začiatok čl. 20.24 »Již pak, kdo ví, že skrže Krifta má« (»Iam qui scit se per Christum habere«).

²⁷⁶ Napr. v čl. 20.29 »novým chtěním naplněna« (»induunt novos affectos«; Kamenický »a přigimagj na se nowá hnutij«; Tránovský »a docházegj nowých náchylnostj«). V čl. 20.36 má ako jediný zo všetkých českých a slovenských prekladov prenesene, ale na tomto mieste podľa kontextu vecne správne »fktky prwní a druhé tabule zákona naplniti« (»primi aut secundi praecepti opera facere«; L3/1540 má v tomto článku, aj keď výrazne prepracovanom, formuláciu »opera secundae tabulae«). Ostatné preklady sú doslovné v zmysle »konati skutky prwního nebo druhého přikázání« (AV1951) a podobne.

²⁷⁷ Napr. v úvode čl. 2-4 »Item docent« prekladá »Cirkew učí«.

²⁷⁸ Ďalšia tlačová chyba je napr. v čl. 25.8 v citáte z *Ier* 17,9 »nepřewrácěnjšii« namiesto »nejpřewrácěnjšii«.

²⁷⁹ Napr. v čl. 28.23 prekladá zjednodušene a dvojzmyselne »tehďa mají cirkwe rozkaz Boží poflaucha-
ti« (»tunc habent Ecclesiae mandatum Dei, quod oboedientiam prohibet«).

²⁸⁰ V ďalšom texte budeme pod skrátenejším označením »vydanie z r. 1613« a podobne tiež rozumieť niektoré z neskorších vydaní založených na tomto texte; k vývoju kralického textu por. DITTMANN (2012, najmä s. 310-342).

v ktorých sa buď pridrža Kamenického znenia,²⁸¹ alebo robí v kralickom znení drobné redakčné zásahy.²⁸²

SKRÁTENIA TEXTU: Na rozdiel od *S1784* a *S1831* nevynecháva Martinek všetky polemické odseky (»damnant [...]«) v prvej časti, ale niektoré ponecháva.²⁸³ Miestami skracuje text článkov v prvej aj druhej časti tak, že vynechá slovo,²⁸⁴ časť vety alebo celé odseky,²⁸⁵ a to väčšinou bez upozornenia; niekedy vynechaný text krátko sumarizuje vlastnými slovami.

AV1857

PŮVODCA: Autorom je Daniel Bohumil Molnár (1819-1889),²⁸⁶ v dobe vydania ev. a. v. farár v Krucemburku (okr. Havlíčkův Brod).

PREDLOHA: Jediná zmienka o predlohe je na titulnej strane: »Starřij čefké vydánj opravil a řwým nákladem vydal Daniel Bohumil Molnár«. Podľa tejto formulácie (singulár) upravil jedno zo starších českých vydání AV. Podľa textu sa dá usúdiť, že použil Tablicovo vydanie (AV1808).²⁸⁷ Pri úpravách však zrejme používal aj latinské znenie, keďže identifikoval a opravil najproblematickejšie pasáže Kamenického prekladu v Tablicovom vydaní.

ÚPRAVY TEXTU: Hlavným ťažiskom zmien je jazyková a štylistická úprava a modernizácia textu.²⁸⁸ Samostatne robil menšie jazykové a terminologické úpravy,²⁸⁹ v prípade potreby

²⁸¹ Podľa Kamenického ponecháva citáty v čl. 19 (*Io* 8,44; vynecháva tu nadbytočné »vlastního«); čl. 20.10 (*Io* 14,6); čl. 20.16 (*Rom* 5,1).

²⁸² Redakčné úpravy kralického znenia sú: prispôsobenie latinskému textu AV – čl. 21.4 (*Ilo* 2,1: »apud Deum«) a 26.25 (*Col* 2,16: »sabbato aut die festo«); doplnenie alternatívneho Kamenického znenia do zátvoriek – čl. 23.4: *1Cor* 7,2: »z příčiny (pro uwarování fe)« a čl. 28.17: *2Cor* 10,4 »odění (zbroj)«; zmeny v slovoslede a drobné redakčné úpravy – čl. 26.26 (*Col* 2,20), 28.9 (*Rom* 1,16), 28.23 (*Mt* 7,15) a 28.24 (*Gal* 1,8) a 28.26 (*2Cor* 13,10). Z neznámych dôvodov vynecháva niektoré slová, aj keď sú v latinskom AV aj u Kamenického – čl. 24.12 (*1Cor* 11,27: »Páně« v spojení »pil kalich Páně«) a čl. 28.15 (*Lc* 12,14: »aneb děličem«).

²⁸³ Ponechal polemické odseky 2.3, 12.10, 13.3, 16.3-7, 17.4.

²⁸⁴ Napr. »Pelagianos et« v čl. 2.3.

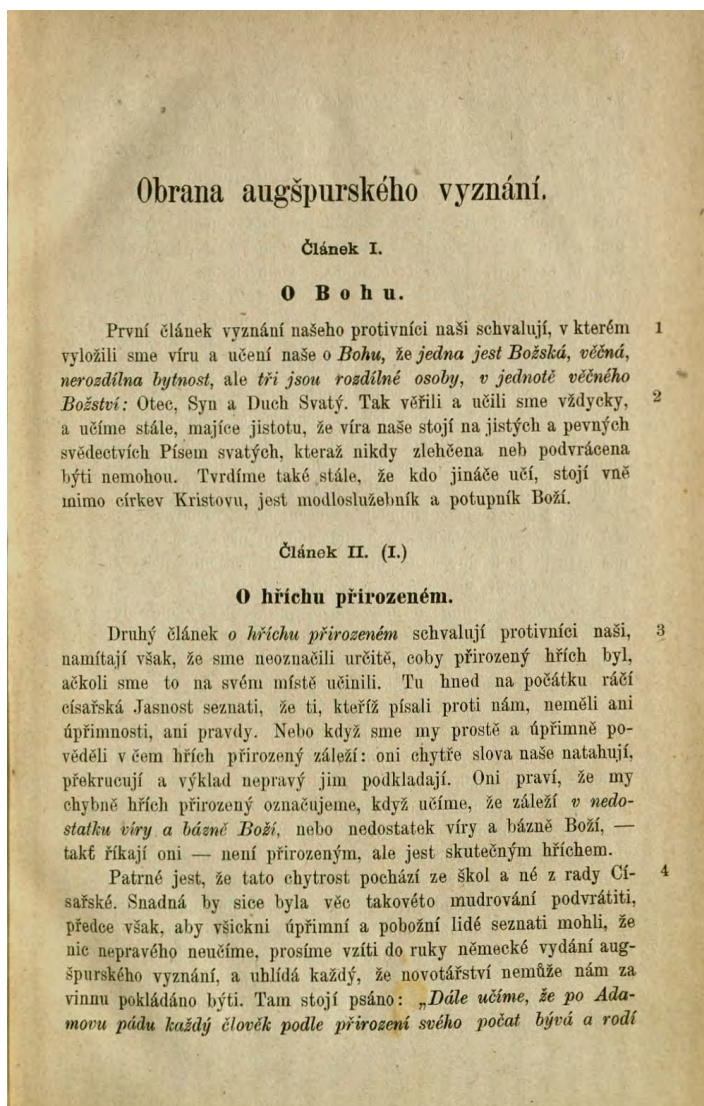
²⁸⁵ Napr. v čl. 20 vynecháva odseky 20.26, 20.30, 20.40; odseky 20.13-14 sumarizuje »tak Auguřtina, Ambrože a j.«; v čl. 28 (chybne označenom §. 29.) vynecháva odseky 28.3-4, 28.6b-7, 28.9b-11, 28.12b, 28.18 a 28.27-78.

²⁸⁶ Syn ev. farára slovenského pôvodu. Vikár v Prahe v r. 1843-1846, farár v Krucemburku v r. 1846-1865, v Humpolci v r. 1865-1866 a v Prahe v r. 1866-1889. Od r. 1863 senior, od r. 1874 superintendent. Por. *ŮBL* VI, s. 356; k otcovi *SBS* IV, s. 216.

²⁸⁷ Text obsahuje špecifiká Tablicovho vydania, napr. v čl. 20 slovosled »swědomj někeré vypudilo« (s. 23) a formuláciu »ten zná« (s. 24) namiesto »ten takový zná« v starších vydaniach. Nepoužil zrejme reedíciu Tablicovho vydania AV1837, keďže táto neobsahuje predhovor cisárovi (a v čl. 20, str. 24, r. 1, Molnár nenasleduje jediný významový rozdiel AV1837 oproti AV1808 »s důvěrnostj« → »důvěrnostj; por. pozn. 269).

²⁸⁸ Okrem modernizácie pravopisu (napr. »zřetelná« → »zřetelná; -au- → -ou-; »fau« → »gfou«) dôsledne zrevidoval interpunkciu, najmä písanie čiarok v súlade s modernými zásadami (označenie významových celkov namiesto niekdajšieho označovania miest na nádych).

²⁸⁹ V čl. 20 ide o nasledovné zmeny: »Geffto knihy« (s. 33) → »Knihy zagifté« (s. 20); »defaterém« (33) → »defateru« (20); »páteřú« (34) → »růžencú« (20); »řprawednofti« (34) → »ofřprawedlněj« (21); »řpogugj« (34) → »řpogugj w gedno« (21); »řprawedliw« (34) → »ofřprawedlněn« (21); »předce řwých« (34) → »řwých předce« (21); »předek držeti« (35) → »přednoft mjti« (21); »o řprawednofti wjry [...] zmjny nebýwalo« (35) → »fe o ofřprawedlněj řkrze wjru [...] zmjny nečinilo« (21); »položj« (35) → »wyložj« (21); »Předkem« (35) → »Předně« (21); »nařfi řkutkowé nemohau k řmjřenj Pána Boha přiwefiti, aneb zařlaužití řobě řřjchů odpufftěj, dořáhnauti řobě milofti« (35) → »nařfi řkutkowé nemohou nás s Pánem Bohem řmjřiti, aneb že nimi nemůžeme řobě zařloužití řřjchů odpufftěj a dořáhnouti milofti« (21) [podobnú konštrukciu vety má MARTINEK, s. 7]; »řkrz něhožby mohl býti w hněwu řwém vkogen Bůh Otec« (35-36) → »řkrze něhož Bůh Otec řmjřen býwá« (21) [podobne MARTINEK, s. 7]; »A protož ten, který w řkutčých řwých dauffánj řwé pokládá, a řpoléhá, žeby řám řobě mohl zařlaužití milofti, ten a takový potupuge zářluhu y miloft Pána Gezu Kryřta, a wylředáwá řobě bez Kryřta řwými lidřkými řnařnoftmi a mocý, ceřtu k Bohu. Geřfto Pán Kryřtus« (36) → »A tak kdo ře na to řpoléhá, že řobě řkutky miloft zařloužj, ten zamjřá zářluhu a miloft Křiftowu a bez něho řwou lidřkou mocj hledá ceřtu k Bohu, kdežto Křiftus Pán« (21-22) [Martinekovo preklad (s. 7) s drobnými úpravami]; »řtířhati nemohl« na inom mieste vo vete (22); »řprawednoft« (37, 40) → »ofřprawedlněj« (22, 24); »proti zářluhám řkutků« (37) → »nikoli ze řkutků« (22); »za předčité zářluhy mělo powinně dáwáno býti, tak aby« (37) → »na předcházegjch zářluhách lidřkých záleželo, a takř by« (22); »lidj pobožných přěřtraffená řwědomj« (37) → »přěřtraffená řwědomj lidj pobožných« (22); »řkrz řádné« (37) → »řádnými« (22); »řpokogéného«

Obr. 17:
Prvý český preklad
OV vydaný tlačou
vychádzal v r. 1879-
1880 na pokračovanie
ako príloha časopisu
Korouhev na Sionu;
bolo to až tri storočia
po vzniku rukopisné-
ho prekladu OVxvi.
Ide o prvú tlač našich
prekladov AV alebo
OV, ktorá nahradila
švabach alebo fraktúru
antikvou. Bratislava:
Univerzitná knižnica,
sign. 20E 827.

výraznejšieho zásahu však na niektorých miestach použil priamo nový Martinekovo preklad (S1856).²⁹⁰ Do textu doplnil poznámky pod čiarou s odkazmi na biblické pasáže a s vysvetlivkami. K niektorým nadpisom článkov doplnil odkazy na články s podobným obsahom. Tlačové chyby sú ojedinelé.²⁹¹

Biblické citáty uvádza spravidla podľa kralického znenia (1613), s niekoľkými výnimkami.²⁹²

OV1880 (➤ Obr. 17)

PŮVODCA: Prekladateľom je ev. farár Ján Leška (1831-1909),²⁹³ preklad vyšiel pri 300. výročí vydania *Knihy svornosti*.

PREDLOHA: Leška sa v predhovore nezmieňuje o pôvodnom texte, z ktorého prekladal. Z prekladu samotného je zrejmé, že prekladal z latinčiny, a to z vtedy štandardného textového typu L1/1531.²⁹⁴ Po zabudnutom preklade OVxvi ide po zhruba troch storočiach o prvý preklad OV do češtiny.

CHARAKTER PREKLADU: Leška v predhovore hovorí o preklade ako o »preklade česko-slovenském«. Ide o český archaizujúci preklad imitujúci reč Kralickej biblie s občasnými slovačkami.²⁹⁵ Preklad je relatívne voľný, miestami až parafrázujúci,²⁹⁶ s vysvetľujúcimi a inter-

(37) → »fmjřěného« (22); »Filosofů« (38) → »mudrců« (23); »nadáwagjcy fe« (38) → »naděgjcye fe« (23); »gměno wjry« (39) → »flowo »wjra« (23); »poznánj« (39) → »pouhou známoft« (23); »bylého« (39) → »býwalého« (23); »artykule« (39) → »článku« (24); »fkrz« (39, 40) → »fkrze« (24); »něg« (40) → »něho« (24); »artikuli« (40) → »článku« (24); »totižto« (40) → »totiž« (24); »pjfmjch« (40) → »pjfmjch« (24); »gměno [...] rozuměti« (40) → »gměno [...] rozuměti« (24); »Na to výřfe« (41) → »Dále« (24); »wěrau« (41) → »wjrou« (24); »půfobiti« (41) → »půfobili« [!] (24). Upravuje tu tiež biblické citáty z Io 14,6 (s. 22); Epř 2,8-9 (s. 22) a Rom 5,1 (s. 23) podľa Kralickej biblie (1613). Pre zmeny v čl. 1 por. Prílohu 6, s. 91-92.

²⁹⁰ Napr. v čl. 28.12a-13 na s. 55 preberá doslovne 7 riadkov; odsek 12b, ktorý Martinek vynecháva, preberá Molnár od Tablica. K tejto pasáži por. pozn. 163. Ďalšie príklady sú v pozn. 289.

²⁹¹ Napr. »fmjřfeuj« namiesto »fmjřfej« v nadpise čl. 8.

²⁹² V čl. 23 (1Cor 7,2) a 24 (Ex 20,7) sa drží Tranovského a Tablicovho znenia. V čl. 25 (Ps 37,5); 26 (Col 2,16 a Mc 9,29) a 27 (1Cor 7,2) upravuje kralické znenie.

²⁹³ V r. 1855-1860 farár v Bukovci, 1860-1881 v Bzinciach [pod Javorinou], 1881-1909 v Brezovej [pod Bradlom]; v r. 1880-1897 senior nitrianskeho seniorátu. Por. SBS III, s. 391-392; BLS V, s. 718-719; PETRÍK – RYBÁR (2001, s. 193).

²⁹⁴ Podľa číslovania odsekov a dvojitého číslovania článkov OV je pravdepodobnou predlohou buď niektoré z prvých štyroch Müllerových latinsko-nemeckých vydání symbolických kníh (1848, 1860, 1869, 1876) alebo berlínske Schlawitzovo latinské vydanie symbolických kníh z r. 1857. V II. článku chybné čísloje prvé dva odseky, nenašli sme však latinské vydanie, z ktorého by túto chybu mohol prevziať.

²⁹⁵ Napr. »přěčitáno«, »přěčitati« v P1 [P = Predhovor]; »přěsali« v P13 a čl. 2.1; »úprimně« v čl. 2.1; »smysel« v čl. 2.3; »Ján« v čl. 24.75 (s. 196).

²⁹⁶ Napr. v P.16 »Sed non possumus abiicere manifestam veritatem et ecclesiae necessariam« prekladá

pretujúcimi dodatkami²⁹⁷ priamo v texte, niekedy je však naopak skrátenej.²⁹⁸ Niektoré pojmy prekladá opisne, viacerými alternatívami.²⁹⁹ Nezriedka je nepresný až vyslovene nesprávny.³⁰⁰

Biblické citáty sú uvádzané podľa posledného kralického vydania (1613).³⁰¹ Grécke citáty v texte zväčša prekladá (s rôznou mierou úspechu³⁰²), niekedy ich však jednoducho vynecháva.³⁰³ Pokiaľ sa argumentácia týka gréckeho pojmu, uvádza ho často v alfabete,³⁰⁴ hebrejské pojmy prekladá alebo transliteruje.³⁰⁵ Pri komplikovanejšom texte vynecháva časti, ktorým nerozumie. Napr. v čl. 22.11, kde grécky výraz a odkaz na literárnu postavu určujú zmysel, »Haec est ἐωλοκρασία Ecciana. Agnoscimus enim istas Thrasonicas voces, quas si exagitare vellemus, non defutura nobis esset oratio.« preložil »Známeť vás po řeči a jestlibychom se s vámi zapodívati chtěli, nechýbovaloby nám na způsobu podvrátiti vás.«, čiže úplne vynechal prvú vetu a za-

»avšak od nebeské pravdy, na níž spočívá církev Kristova, nemůžeme odstoupiti.«; v P. 16 »propter gloriam Christi« prekladá »pro čest a slávu jména Kristova«; v P.19 »et in concordiam piam et perpetuum redigat« prekladá »navrátil ji jednotu a pokoj a způsobil utišení a potěšení stálé«; v čl. 2.4 »cum de ea nonnulli parum religiose philosophantur« prekladá »že mnozí ji bludně více dle filosofie, než podle smyslu písem svatých považují a označují.« (OV2006 upravuje tento text hlavne jazykovo, OV1992 prekladá vhodne »že [...] niektorí nie celkom po kresťansky o nej filozofujú«). Ďalšie príklady sú uvedené pri Víznerovom preklade v pozn. 491.

²⁹⁷ Napr. v P1 vsúva »v Augšpurku« (podľa nem. znenia); v P3 vsúva »z obou stran«; v P6 dopĺňa »a podle těchto sestavena byla naše Obrana« (podľa nem. znenia); v P.15 dopĺňa »a po vše časy«; v P17 »multi loci« prekladá »mnohý důležitý článek«; P.18 »necessariis« »potřebných a spasitelných«; v P.19 vsúva »nejspravodlivější«, »s vroucností«, »[církvě] své milé« (k P.19 por. aj pozn. 296). V čl. 1.1 vsúva »o Bohu« a »věčná«; v čl. 2.3 vsúva »dostatečně pravý smysl učení našeho«; v čl. 2.3 dopĺňa kontext »že označujeme přirozený hřích a né skutečný«; v čl. 2.4 vsúva vysvetlivku »že přirozený hřích záleží v zlé žádosti, to jest.«; v čl. 2.5 dopĺňa »nebo nenese toho vinnu tak.«.

²⁹⁸ Napr. v P4 neprekladá »in causa religionis«; v čl. 2.1 vynecháva »per se nihil habentem«; v čl. 2.5 neprekladá »optimo animo«.

²⁹⁹ Napr. v P1 »ut illi confutationi assentirentur« prekladá »aby [...] dali jí za pravdu a přistali na ni«; v P.14 »insidiose et calumniose« prekladá »lživě, jízlivě a úskočně«; v P.15 »omnes cavillationes« prekladá »všech křivých a lstivých«; v P.15 »recte et pie« prekladá »čistě, věrně a úpřímně«; v P.18 »bonorum« »úpřímných a pobožných« (podobne aj v čl. 2.3); v čl. 2.3 »fiduciam erga Deum« interpretuje »v něho věřiti a doufati a jej nade vše milovati«; v čl. 2.4 »materiale, ut vocant, peccati originalis esse concupiscentiam« rozvíja »že přirozený hřích záleží v zlé žádosti, to jest, že zlá žádost jest materie přirozeného hřichu« (OV2006 ponecháva túto konštrukciu).

³⁰⁰ Napr. v čl. 2.1 prekladá »Sic iniquant: Sine metu Dei, sine fide esse est culpa actualis; igitur negant esse culpam originale« nasledovne: »Oni praví, že my chybně hřích přirozený označujeme, když učíme, že záleží v nedostatku víry a bázně Boží, nebo nedostatek víry a bázně Boží – takť říkají oni – není přirozeným, ale jest skutečným hřichem.« (OV1898 dopĺňa na konci »a tak přirozený hřích zapírají«; podobné znenie ponecháva aj OV2006). V čl. 2.3 prekladá »detrahit et in adultis actus« vetou »Potom nasledují také skutečné hřichy.« (OVxvi prekladá volne, ale s dobrým vystihnutím zmyslu »Odnima tež y lydem wieku dośpieleho, czynienij a plnienij przikazanij Bożich.«, OV1992 prekladá doslovne, aj keď nie úplne jasne, OV2006 upravuje len jazykovo; zmysel je, že ani v dospelosti sa nedostatok vlastných schopností k viere nemôže pretaviť do »uskutočnenia« viery). V čl. 7.34 »Hoc est κρινωμενον in hac controuersia, quo constituto postea iudicari potest, utrum [...]« prekladá »A to je hlavní a rozsoudný punkt v otázce této, který když sme učinili mírou, podle níž učení naše rozsuzováno býti má, snadně se dá rozhodnouti, zdaliž [...]« (OV1992 prekladá správne »Toto je rozhodující v tejto otázke, keď sa o tomto dohodneme, lahko sa neskôr rozsúdi, či [...]«; OV2006 len zjednodušuje a upravuje Leškov text).

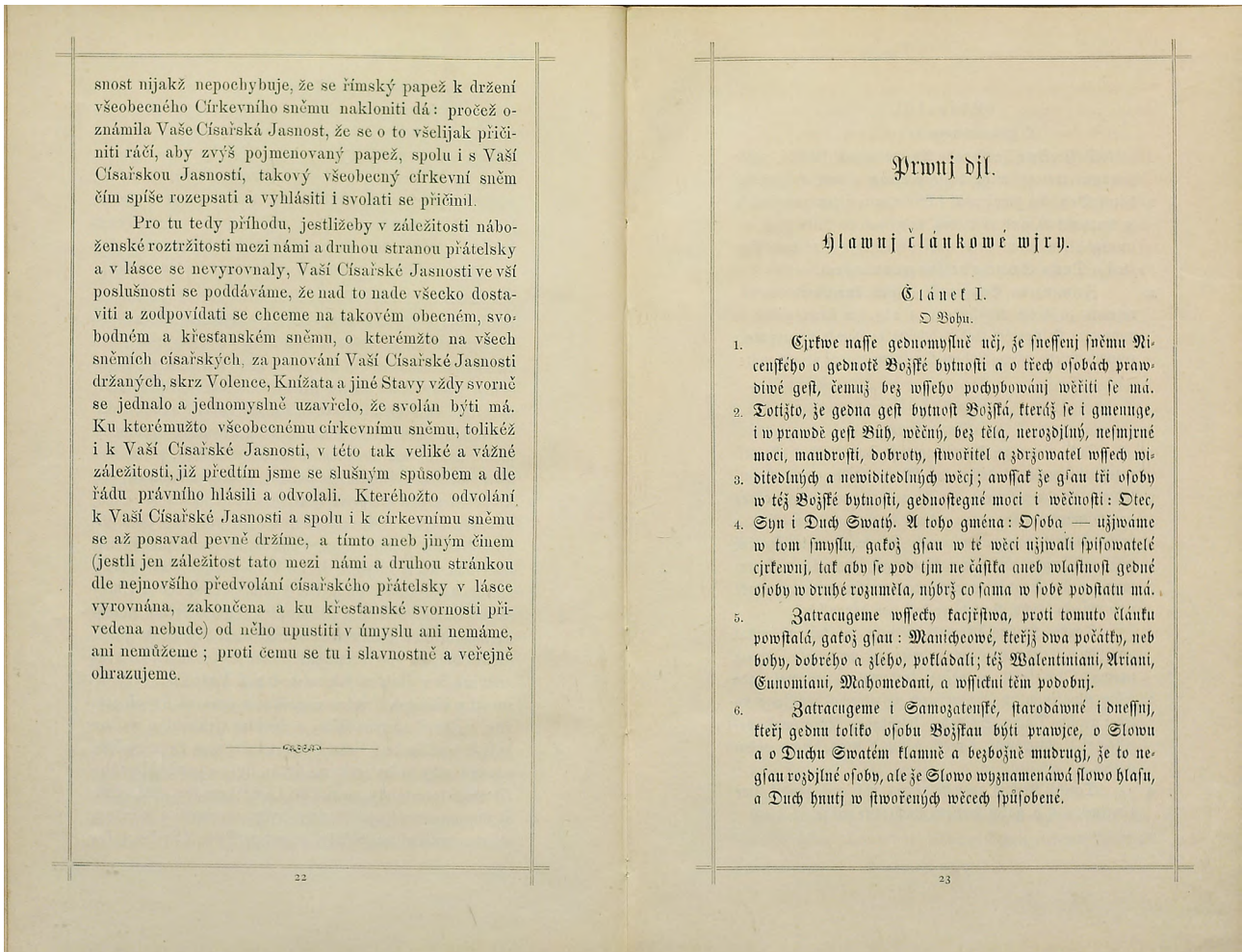
³⁰¹ Vzhľadom na rozsah OV a množstvo citátov sme porovnali nasledovný výber: čl. 2.34 (Jer 31,19, Ps 116,11); čl. 4.42 (Rom 4,14*); čl. 4.89 (Rom 4,4-5); čl. 4.97 (Act 13,38-39); čl. 4.155/34 (Lc 11,41); čl. 4.244/123 (Iac 2,24); čl. 4.306/185 (1Cor 1,30, 2Cor 5,21); čl. 7.35 (Col 2,16,17,20-23*); čl. 12.94 (Ez 33,11); čl. 15.8 (Gal 5,4); čl. 21.17 (Io 16,23*); čl. 24.22 (Hebr 10,4,10); čl. 27.23 (Mt 15,9); čl. 28.15 (Gal 5,1). Drobné odchýlky v rozsahu slov sú na miestach označených hviezdíčkou, inak sa líšia len pravopisom.

³⁰² Napr. citát z Epifánia v čl. 7.42 veľmi volne parafrázuje a citat »ἀπιέναι πρὸ τῶν μυστηρίων« v čl. 12.12 prekladá nepochopiteľne »Tolká převrácenost v náhledech jejich« (OV1992 skratkovito »nepripustit k tajemstvu«; OV2006 správne »A tak se i oni vzdalují, když má dojít na tajemství.«).

³⁰³ Napr. dlhší citát z Eurípida (čl. 4.185/64), viď v texte nižšie a pozn. 307. Z krátkych gréckych vsuviiek vynecháva napr. grécky pojem v čl. 15.19 v texte »ipsam formam et πολιτείαν«.

³⁰⁴ Napr. v čl. 24.23 a 24.81-83 a 88. Grécky pravopis je miestami problematický, používa napr. koncovú sigma, resp. stigmú ako sigma uprostred slova a ϖ namiesto ω (»παςων« v čl. 24.81; »προσφείρειν« v čl. 24.88), ako aj prízvuky a prídychy na nesprávnych miestach (»τάς λείτουργίας« namiesto »τάς λειτουργίας« v čl. 24.81). Iný prístup zvolil pri niektorých známejších pojmoch; napr. v čl. 24.86 prepisuje italikou »agapé« a v čl. 24.87 »eucharistie«.

³⁰⁵ Napr. v čl. 24.23 שֶׁח prekladá »obět« a v čl. 24.84 מִזְבַּח prepisuje »mizbach«.

Obr. 18:

Prvé z troch Baltikových vydaní AV. Vychádza z Kamenického prekladu revidovaného

Tranovským, výrazne ho však upravuje a zosúladuje s latinským textom L1/1531. Na sadzbu samotných článkov AV sa stále používa fraktúra, aj keď sprievodné texty sú sádzané antikvou.

Bratislava: Lyceálna knižnica, sign. V. teol 2137.

AV1880, AV1893, AV1910 (► Obr. 18)

PŮVODCA: Preklad vyhotovil Fridrich (Bedrich) Baltík (1834-1919)³⁰⁸ pri príležitosti 350. výročia AV.³⁰⁹

³⁰⁶ Vďaka vysvetlivkám v BSLK sú preklady C1992 a C2006 vecne správne, aj keď pri začiatku druhej vety zvolili rozdielne prístupy: Vízner prekladá »Veď známe tie kriklúnstva«; ČERNÁ »Dobře poznáváme zvučný hlas vojína Tlučhuby« s odkazom na postavu Thrasa z Terentiovej komédie *Eunuch* v poznámke pod čiarou.

³⁰⁷ Text »Ambiguae et periculosae causae multas et varias solutiones gignunt. Verum est enim illud veteris poetae, 'Ο δ' ἄδικος λόγος νοσῶν ἐν αὐτῷ φαρμάκων δεῖται σοφῶν. Sed in bonis et firmis causis una atque altera solutio, sumpta ex fontibus, corrigit omnia quae videntur offendere. Id fit et in hac nostra causa. Nam illa regula quam modo recitavi, interpretatur omnia dicta, quae de lege et operibus citantur.« prekladá po vynechaní prvých dvoch viet takto: »Naše otázka jest čistá a jasná, která žádného dvojmyslného výkladu a překrucování nedopouští; ano tak jasný jest punkt učení našeho, který tu hájíme, že ním všechny záhadné neb závadné otázky k článku tomuto se vztahující vysvětleny, vyrovnány a rozluštěny býti mohou. Punkt náš jest mírou a pravidlem, podle kterého všechno, což o zákonu a o skutcích pověděno jest, vážiti a rosuzovati se má.« Lepšie Leškov preklad z latinčiny upravila ČERNÁ v C2006 (nesprávne však prekladá grécky citát); jasne prekladá VÍZNER v C1992.

³⁰⁸ V r. 1870-1895 vrbicko-svätomikulášsky farár, následne farár v Balážskych Ďarmotách; od r. 1875 liptovský senior, od r. 1890 biskup Preddunajského dištriktu. Por. SBS I, s. 130; BLS I, s. 201; PETRÍK – RYBÁR (2001, s. 23); *Cirkevné listy*, 1919, s. 149-151. SBS aj BLS chybné uvádzajú deň narodenia 24. 6. 1834 namiesto 24. 7. 1834. Priezvisko sa niekedy uvádza aj v tvare Baltik; v latinskej matrike pokrstených je pravopis mena »Fridericus Gustavus Baltigh«. Vlastnoručne sa podpisoval »Fridrik Baltík« (por. napr. ev. matriky v Lipt. Mikuláši od r. 1870).

³⁰⁹ Niektorí autori (DROBNÝ in AV1930a, s. 19; ŘÍČAN in AV1951, s. 57; MICHÁLKO in AV1980, s. 8)

DŮVODY PRE NOVÝ PREKLAD: Baltík v predhovore veľmi stručne, ale správne charakterizuje stav dovtedajších vydaní AV: text AV1576, vytlačený aj r. 1608, prevzali Třanovský (AV1620) a Martinius (AV1630), pričom »oba dva spisy jsou vlastně jeden text, avšak dvě recensie, o čemž tu v příkladech obšírněji mluvíti pro šetření místa nepřichodí« (AV1880, s. 7). Do tejto textovej tradície zaraďuje aj AV1720, AV1808 a AV1837³¹⁰. Opätovné vydanie tohto typu textu »dnes již ani pro řeč ani pro věc učiniti nelze« (s. 8). Aj keď oceňuje jazykovo vylepšené Molnárovo AV1857, zásadnou prekážkou pre využitie dovtedajších vydaní je ich prístup k prekladu. Tablicovo pozorovanie o kombinácii latinskej a nemeckej pôvodiny dopĺňa vlastným zistením, že preklad je opisný, až parafrázujúci.³¹¹ Baltík argumentuje, že pri preklade »obě osnovy spolu míchati nelze« a prekladateľ si má zvoliť, či bude používať latinský, alebo nemecký originál; sám uprednostňuje v súlade s prekladateľskou tradíciou latinský.³¹² Nie je možné použiť ani Martinekov nový preklad³¹³ (AV1856), keďže je skrátenejší, a symbolické knihy sa majú vydávať bez zmeny (s. 10).

LATINSKÁ PREDLOHA je v úvode označená presne, ide o latinsko-nemecké vydanie symbolických kníh J. T. Müllera, 4. vydanie z r. 1876.³¹⁴ Toto vydanie je založené na texte L1/1531. Zo starších českých prekladov používal podľa vlastných slov najmä Tranovského »osnovu« (v skutočnosti Kleychovo a Tablicovo vydanie),³¹⁵ niektoré formulácie preberá z AV1857.³¹⁶ Napriek tomu, že Baltík hovorí o preklade z latinčiny bez primiešavania formulácií z nemeckého znenia, miestami toto pravidlo porušuje a vsúva krátke fragmenty z nemeckého textu.³¹⁷

CHARAKTER PREKLADU: Baltík charakterizuje svoj preklad ako doslovný a verný preklad z latinčiny (s. 10-11).³¹⁸ Uvádza však, že vedome úzko nadväzuje, najmä v oblasti terminológie, na dovtedajšie vydania, hlavne Tranovského.³¹⁹ Ide teda o zásadnú revíziu Tranovského znenia

považujú za rok vydania AV1880 rok 1879, zrejme podľa predhovoru datovaného v 2. adventnú nedeľu 1879.

³¹⁰ Chybne datované 1873.

³¹¹ AV1880, s. 8-9: »Tablic dobře píše, že »zvláště« toho ta jest příčina, nebo i krom toho to přeložení i proto obšírnější jest, že na mnohých místech nepřekládá původiny, nýbrž ji opisuje a synonymami vysvětluje. Text tedy překladu onoho, jenž se nám Třanovským, Kleychem a Tablicem zachoval, není jen doslovný překlad latinského originalu augšpurského vyznání, ale jest tu i tam jistá harmonie mezi textem latinským a německým parafrazou českou podaná, ačkoli text latinský zůstal hlavním.«

³¹² Argument pre vlastný výber latinskej pôvodiny je (AV1880, s. 9-10): »Když pak dle svědectví Martiniusa, a samých vydání až po dnes, překlady české »z latinského originalního exempláře« se staly: nám nutno pro šetření nábožných čtenářů při překladu z latinské osnovy na vždy zůstati, ačkoli překlad z německé osnovy pro lid byl by snadnější, jako i nábožný a učený kněz L. Otto svůj polský překlad augšpurského vyznání dle německé původiny ne bez příčiny vydal (r. 1852).«

³¹³ Baltík (AV1880, s. 10) preklad hodnotí nasledovne: »Držel se též latinské původiny; na staré překlady sice ne veliký ohled bral, při tom však šťastným výrazem mnohou pravdu pro smysl Slováků jadrně vložil.«

³¹⁴ Baltík si uvedomuje rozdiely v rôznych vydaniach latinského AV, Müllerov text však pokladá za zhodný s textom predloženým cisárovi (AV1880, s. 11): »Recensiem i historií latinských textů tu nikoho unuvati nejdu. Kdož však jedno neb druhé jinak nalezeš, než v jiném svém vydání máš: přijmi vděčně tuto Müllerovu osnovu: zajisté v této podobě bylo augšpurské vyznání roku 1530 císaři Karlovi V-mu podáno.« Je však zaujímavé, že v čl. 20.28 neprekladá podľa citovaného Müllerovho 4. vydania, ktoré tu (od 2. vydania) obsahuje tlačovú chybu »ac gratis« namiesto »ac gratia«; obe verzie pritom vo vete dávajú zmysel a je ťažké si chybu všimnúť bez porovnania s iným vydaním. Je však možné, že tu Baltík porovnával viac latinských vydaní, keďže Kamenický a jeho revízie majú na tomto mieste preklad »et pax conscientiae« z L2/1531.

³¹⁵ Por. s. 11. Samotné AV1620 však k dispozícii nemal, pretože z predslovu k nemu (v AV1620 s. 49) cituje na s. 9 z druhej ruky, podľa AV1720 alebo AV1808, ktoré majú v tomto citáte iný slovosled ako AV1620 (por. aj pozn. 253). Z prvej ruky cituje z úvodov k AV1630 (s. 8, pozn. 4), AV1720 (s. 7, pozn. 2 a s. 8, pozn. 5) a AV1808 (s. 8, pozn. 3 a 6).

³¹⁶ Napr. v čl. 20.9 preberá Molnárovo reinterpretáciu »non possint reconciliare Deum« »nemohau nás s Bohem smjřiti« (Molnár: »[...] s Pánem Bohem [...]«; predchádzajúce vydania mali »nemohau k smjřenj Pána Boha přiwěsti«). Až na slovosled Baltíkovu formuláciu preberá aj LEŠKA v AV1898.

³¹⁷ Por. príklady v pozn. 325.

³¹⁸ Preklad pokladá »za čisto osobní literární podniknutí« bez nároku na úradné uznanie cirkvou, tak ako žiadne z dovtedajších vydaní cirkev neoznačila za úradný preklad (s. 6-7).

³¹⁹ AV1880, s. 11: »Při samém již překladu nešlo mi o to, cele nový překlad podati, co by nejsnadnější věc byla bývala. Ale když jsem všecky mně přístupné vydání důkladně rozebral a tak řečeno co do hlavnějších theologických výrazů v slovník uvedl: chtěl jsem řeči doposud tu běžnou mluvíti, aby lid mýlen

podľa latinského textu L1/1531, nie úplne nový, nezávislý preklad. Revízia je omnoho hlbšia, ako všetky dovtedajšie úpravy Kamenického textu.³²⁰ Aj keď niekedy ponecháva bez zmeny celé vety,³²¹ v prípade odchýlok od latinského znenia alebo pri potrebe jazykovej modernizácie text upravuje,³²² prípadne adaptuje Martinekov preklad.³²³ Snaha o doslovný a verný preklad je niekedy na úkor zrozumiteľnosti.³²⁴ Revízia smerom k vernosti k latinskej pôvodine však nie je dôsledná,³²⁵ ojedinele sa objavujú aj nové chyby.³²⁶ Na niektorých miestach Baltík používa interpretačné vsuvky aj tam, kde v Kamenického texte nie sú.³²⁷

Biblické citáty uvádza podľa posledného kralického vydania (1613) príležitostnými jazykovými a redakčnými³²⁸ zásahmi. Výnimočne vychádza z Tranovského a Molnárovho znenia založenom na prvom alebo druhom kralickom vydaní.³²⁹

Celkovo ide o výrazné zlepšenie textu z obsahovej aj jazykovej stránky.

Zmeny textu v ďalších vydaniach (AV1893, AV1910) sa podľa úvodov k týmto vydaniám obmedzujú na prepis z fraktúry do antikvy a opravy pravopisu a tlačových chýb,³³⁰ niektoré

nebyl a naše pěkné symbolické výrazy, každý na svém místě [!] dle možnosti důsledně (co se v starších vydáních vždy přísně nezachovávalo), se podaly. A tak tedy vydání mé není předce nic jiného, než obnovené vydání [!] blahé paměti mého předchůdce Jiříka Třanovského, jehož osnovy jsem se nejvíce přidržel.« V skutečnosti mal k dispozícii zrejme iba reedície Kleycha a Tablica (por. pozn. 315).

³²⁰ Pozri *Prílohu 6*, s. 91-92, pre porovnanie všetkých revízií pred Baltíkom na príklade prvého článku.

³²¹ Napr. prvá veta v *Predhovore*. V čl. 20.2 ponecháva takmer bez zásahu dlhšiu ťažkopádnú parafrázu, ktorá sa s menšími obmenami nachádza vo všetkých revíziách Kamenického textu »že gfaou užitečná [AV1808: »a prospěšná«] naučenj o wfšech stawjch, [AV1808: »y«] o wfšech powinnoftch gegich, na fwětlo wydali, předkládajce, kteřjby skutkové dobřj při gednom každém powolánj lidfkém Pánu Bohu fe ljbili« (lat. »quod utiliter docuerint de omnibus vitae generibus et officiis, quae genera vitae, quae opera in qualibet vocatione Deo placeant«).

³²² Najčastejšie vynechaním nadbytočných synonym a vsuviak (por. napr. znenie čl. 10) a jazykovou modernizáciou. Je zaujímavé, že v niektorých prípadoch volí ľudovejšie a archaickejšie pojmy ako predchádzajúce vydania (napr. v čl. 20.18 »sprawedlnoft [...] mudrců fwětfkých«, »philosophicam iustitiam«; v AV1576 »sprawedlnoft [...] filozoffickau«, v AV1620 »sprawedlnoft [...] podlé včenj filozofů fwětfkých«).

³²³ Z AV1856 preberá napr. znenie čl. 28.13, ktoré však reviduje, aby bolo bližšie latinskému textu (hranatými zátvorkami a kurzívou vyznačujeme Baltíkove vynechávky a doplnenia; pravopis zjednocujeme): »[Moc církevní] nechť tedy nesahá do cizího úřadu, nechť království světa [na jiné osoby] nepřenáší, nechť zákony vrchnosti [neplatnými nečiní] neruší, nechť [příslušnou] zákonnou poslušnost [neruší] nevyzdívá, nechť nečiní překážky soudům v nařízeních aneb závazcích světských, nechť vrchnostem zákony nepředpisuje, kterakby [správu] se správa krajiny věsti [měly] měla«. Latinský text uvádzame v pozn. 163.

³²⁴ Napr. v čl. 28.13 prekladá »non tollat legitimam oboedientiam« slovnou hračkou »nechť zákonnau popluffnoft newyzdwihuge« (kde sloveso »vyzdvihovati« má podobne ako latinské »tollere« významy »dvíhať« aj »odstraňovať, rušiť«), aj keď »non tollat« preložil zrozumiteľne už Kamenický »[nechť] [...] wnic neobrácý« aj Martinek »nech [...] neruší«; pre kontext por. pozn. 323.

³²⁵ Niektoré výrazy z Kamenického prekladu ponecháva bez opory v latinskom texte (v niektorých prípadoch sú však prítomné v nemeckom texte), napr. v čl. 1.2 »i w prawdě gefť Bůh« (»et est Deus«; v nem. texte: »wahrhaftiglich«); v čl. 1.3 »gfaou tři ofoby w též Božfké bytnofti« (»tres sint personae«; v nem. texte: »seind doch drei Personen in demselben einigen göttlichen Wesen«); v čl. 1.5 »dwa počátky, neb bohy« (»duo principia«; v nem. texte: »zween Götter«); v čl. 1.6 »ofobu Božfkau« (»personam«); v čl. 20.1 »naffi učitelé« (»nostri«); v čl. 20.4 ponecháva zlý preklad »nefchwalugj« (»nec [...] praedicant«); v čl. 20.8 ponecháva zdvojenie »má a muřj« (»oportet«). V čl. 1.6 ponecháva nesprávny Kamenického preklad »v stvořených věcech« (por. pozn. 346).

³²⁶ V čl. 20.13 napríklad nepreložil spojenie »gratiam et«; v čl. 20.20 nevhodne preložil »sperantes« »fe domnívali«, aj keď už AV1576 prekladá správne »naděgje se«, v AV1620 a z neho odvodených vydaniach je použitý (v neskoršom období možno menej zrozumiteľný) ekvivalent »nadáwagjčj fe« (= dúfajúci); v čl. 20.40 nepreložil záver »nihil est innoxium«.

³²⁷ Napr. v čl. 8.2 a 8.3 »mali« prekladá »zlí a nehodní« (je zaujímavé, že AV1576 má na tomto mieste »zlí« a AV1620 »nepříkladní«); v čl. 20.40 »in homine« »v človeku hrđjfném«.

³²⁸ Napr. v čl. 25.8 v citáte z *Ier 17,9* dopľňa »kdo wyrozumí jemu« nad rámec skráteného latinského znenia v AV.

³²⁹ V čl. 23.4 a 27.19 pri citáte z *1Cor 7,2*.

³³⁰ Pri pravopise ide najmä o zmeny v interpunkcii a kvantite samohlások. Tlačové chyby sa objavovali aj v neskorších vydaniach, napr. v čl. 28.48 má 3. vydanie »nestípil« namiesto správneho »neštípil« v 1. a 2. vydaní.

zásahy v 3. vydání sú však aj štylistické a formulačné.³³¹ Tretie vydanie zachováva až na niekoľko výnimiek³³² zalomenie riadkov a strán druhého vydania.

AV1884, AV1889

PŮVODCA: AV1884 je prílohou k 7. vydaniu Leškovho spevníka,³³³ ktorý do tlače pripravil³³⁴ Václav Mareček (1824-1901), v r. 1853-1893 ev. a. v. farár v zbere Trnávka (okres Pardubice). Podobne AV1889 je prílohou k 8. vydaniu tohto spevníka.

PREDLOHA: AV1884 uvádza na prvej strane textu AV zdroj »Dle vydání veledústoj. p. superintendenta D. B. Molnára roku 1857.« AV1889 tento odkaz vynecháva, z textu samotného je však zrejmé, že preberá priamo znenie AV1884; zjavné chyby však opravuje podľa AV1857.³³⁵ Oproti AV1857 chýba predhovor cisárovi a záver. Keďže obe vydania boli pripravené za života D. Molnára, môžeme predpokladať, že vyšli s jeho vedomím a súhlasom.

TEXT VYDANIA: AV1884 reprodukuje svoju predlohu verne, zachováva interpunkciu, poznámky pod čiarou, nadpisy článkov a odkazy³³⁶ na iné články pod nadpismi. Pri prepise z fraktúry bolo riedené písmo nahradené italicou. Text obsahuje len minimálne jazykové úpravy.³³⁷ AV1889 preberá text AV1884 len s ojedinelými zmenami.³³⁸

C1898 (AV1898, OV1898)

PŮVODCA: Obe diela sú súčasťou prvého českého súborného vydania *Knihy svornosti*, ktorú preložil³³⁹ a vydal Ján Leška.

PREDLOHA: Leška v predhovore (s. IX) zdôrazňuje nadväznosť svojho prekladu AV na staršie vydania; použil AV1620, AV1857 a niektoré z Baltíkových vydaní (AV1880 alebo AV1893) s tým, že sa snažil byť čo najbližšie k Baltíkovmu textu.³⁴⁰ Prekladal z latinského textu,³⁴¹ ne-

³³¹ Napr. v čl. 20.2 »že gřau užitečná« a »kteřjby skutkové dobřj« (1. a 2. vyd.) → »že užitečná« a »jakéby skutky dobré« (3. vyd.); v čl. 20.15 »zakufugj toho pobožná a zděffená swědomj, že ono« a »swědomj nemohau býti [...] ufpokogena [...] magj« (1. a 2. vyd.) → »však zakušuje toho pobožné a zděšžené svědomí, že ono učení« a »svědomí nemůže býti [...] uspokojeno [...] má« (3. vyd.); v čl. 24.40 »cožby« (1. a 2. vyd.) → »což« (3. vyd.).

³³² Najmä pri úpravách textu oproti 2. vydaniu (por. pozn. 331).

³³³ Štefan Leška (1757-1818) vydal svoj spevník r. 1796 v Prahe pod názvom *Nowá Kniha Zpěwů Křefťan/jkých, s připogeným Ržádem Ewangelickým Cýrkwj Augšpurjského Wyznánj w Králowstwj Českém...* Ďalšie vydania ²1818, ³1843, ⁴1854 (pod názvom *Štěpána Lešky cýrkewnj zpěwnjk pro ewangelické křefťany...*), ⁵1865, ⁶1875, ⁷1884, ⁸1889.

³³⁴ Predpokladáme to podľa predslavu k tomuto vydaniu, pod ktorým je podpísaný.

³³⁵ Por. pozn. 338.

³³⁶ V čl. 2 je odkaz na čl. 8 namiesto 18 (tlačová chyba v AV1884 aj AV1889).

³³⁷ V čl. 20 sú nasledovné úpravy: »nařjm« (s. 20) → »nařim« (s. 13); »ftawjch« (20) → »stavech« (13); »předce« (21) → »přece« (14); »fmjřce« (21) → »smřice« (14); »zpoléhá« (21) → »spoléhá« (14); »darť« (22) → »dar't« (15); »žebychom« (22, 24) → »že bychom« (15, 17); »honoffenj« (22) → »honosení« (15); »ale to flowo že wyznamenává« (23) → »ale to slovo že »víra« nevyznamenává a neobsahuje v sobě toliko pouhou známost historie aneb skutku někdy bývalého, jakož jest a nachází se při lidech bezbožných ano i při ďáblu; ale slovo že wyznamenává« [!] (16, dittografia len v AV1884); »užitek« (23) → »úžitek« (16, len v AV1884); »totižto« (24) → »totiž to« (16); »Auğuftýn« (24) → »Augustin« (16); »a vřfak« (25) → »avřak« (17); »doweřti« (25) → »dověsti« (17); »zprawowati« (25) → »spravovati« (17); »můž« (25) → »můž« (17); »w řrdci« (25) → »srdci« (18).

³³⁸ Opravuje napr. dittografiu v čl. 20.23 a líši sa v kvantite samohlásky v tom istom článku (por. pozn. 337). V čl. 21, 24, 25 a 28 vynecháva niektoré poznámky pod čiarou; v čl. 23 zlučuje dve poznámky do jednej.

³³⁹ S výnimkou *Malého katechizmu* (MK), ktorého text adaptoval z niektorého z Baltíkových vydaní (¹1876, ²1887 alebo ³1889); por. C1898 (s. IX) a TUČKOVÁ (2010, s. 111). Leškove vlastné vydania *Katechizmu* (¹1870, ²1871, ³1878, ⁴1883) síce v niektorých otázkach a odpovediach využívajú texty Lutherovho MK, ide však celkovo o úplne prepracovaný text, ktorý nebolo možné prevziať do *Knihy svornosti* (od 2. vydania je v podtitule charakterizovaný ako »Wýklad Katechizmu Lutherowa«). Nie je však zrejmé, prečo popri Baltíkovom vydaní MK neprevzal aj Baltíkov preklad AV.

³⁴⁰ C1898, s. IX: »Tranowfkého, Molnárovo a Baltíkovo [wydání] měl jsem při rukou a před očima při ofnowě w tuto Knihu pojaté a snažil jsem se k wydání Baltíkovému, u nás nejrozřřřenějšimu, řtáti co nejbliže.« VIZNER (C1992, s. 9) nesprávne tvrdí, že Leška do *Knihy svornosti* »prevzal« Baltíkov preklad.

³⁴¹ Je zaujímavé, že z latinčiny prekladal všetky spisy *Knihy svornosti* vrátane tých, ktoré pôvodne vyšli iba v nemčine (C1898, s. X): »Při překlade bral jsem za základ ofnowu latinfkou a to i při těch knihách, které půwodně byly psány jazykem německým, anebo řúběžně německy a latinřky. Takt jsem řhledal i při překladech již z dáwněřřřich řřřfů pocházejících.«

upresňuje však z akého vydania.³⁴² Text *OV* vychádza z autorovho skoršieho vydania *OV1880*, pre *C1898* ho však Leška upravil.

TEXT AV: Podľa vlastných slov sa Leška pri preklade *C1898* snažil uprednostniť zrozumiteľnosť obsahu pred doslovným gramatickým prekladom.³⁴³ Aj keď nejde o nezávislý preklad (používa tri staršie vydania *AV*, vid' vyššie), nejde o revíziu konkrétnej predlohy (nepreberá bez zmeny dlhšie formulácie a vety, často sa od nich líši aspoň slovosledom alebo inou jazykovou úpravou).³⁴⁴ Podobne ako Baltík, aj Leška sa snaží byť relatívne blízko latinskému textu a nepreberá Kamenického rozvláchny a opisný štýl prekladu.³⁴⁵ Nepodarilo sa mu však opraviť všetky problémy svojich predchodcov³⁴⁶ a niekedy prináša zjednodušené znenie³⁴⁷ alebo chybný preklad³⁴⁸ aj tam, kde jeho predlohy prekladajú správne. Príležitostne robí redakčné³⁴⁹ a interpretačné³⁵⁰ zásahy. Biblické citáty uvádza v zásade podľa kralického prekladu (1613) s občasnými jazykovými³⁵¹ alebo redakčnými³⁵² zásahmi; iné znenie uvádza len výnimočne.³⁵³

³⁴² Keďže z latinčiny preložil aj ostatné symbolické knihy, predpokladáme, že mal k dispozícii niektoré zo štandardných vydání *Knihy svornosti* s úplným latinským textom (vzhľadom na číslovanie odsekov a vyznačovanie riedením por. pre možné spresnenie pozn. 294; prehľad existujúcich vydání uvádza napr. MÜLLER, 1876, s. XIV). Preklad čl. 20.28 *AV* podľa tlačovej chyby v Müllerovom vydaní naznačuje, že používal práve toto vydanie (k tlačovej chybe pozri pozn. 314).

³⁴³ *C1898*, s. X: »Překládání neuvažoval jsem za nějakou říkolkou úlohu, kde se musí bráti ohled na wfecky mluwnické zwláfftnosti, ale za přenášení prawé nauky z cizího jazyka do řeči našfi matěřínkfé, w které abych se co možná nejšpráwněji a nejřrozumitedlněji wyjádřil, bylo fnahou mou.« Vydanie je archaizujúce tak písmom (fraktúra, aj keď už autorova *OV1880* bola tlačaná antikvou), pravopisom (por. »nejřrozumitedlněji« v tejto poznámke) aj slovníkom (napr. ponechanie »fchwalowáno« ako preklad »*laudandam*« v čl. 20.35 podľa svojich predlôh).

³⁴⁴ Výrazy a slovné spojenia z použitých prekladov si vyberá eklekticky: napr. v čl. 20.9 prekladá »fuktky nemohou nás fmiřiti s Bohem« podľa Molnára a Baltíka proti doslovnému Tranovského prekladu, por. pozn. 316; v tom istom článku však používa formuláciu »ukojen býwá Bůh-Otec« podľa »mohf Býti [...] vkogen Bůh Otec« u Tranovského, pričom Molnár a Baltík majú vhodnejšie »Bůh Otec fmjřen býwá«, resp. »fmjřen byl Otec« (»reconcilietur Pater«); v čl. 20.27 »docent nostri« prekladá »učf našfi kazatelé« podľa Tranovského a Molnára, ktorí vsúvajú slovo »kazatelé« na rozdiel od Baltíka, ktorý má len neosobné »učf se u nás«.

³⁴⁵ Ponecháva však napr. v čl. 20.8 pleonazmus svojich predlôh »má a muřf« pri preklade »oportet«.

³⁴⁶ Napr. záver čl. 1.6 »significet [...] spiritus motum in rebus creatum« znie v *AV1620* aj *AV1857* »Duch pak žeby toliko vyznamenával sprostné jakési hýbání aneb hnutí v stvořených věcech spůsobené« (už *AV1576* používa formuláciu »wřtwořených věcech«), u Baltíka »wyznamenává [...] Duch hnutí w řtwořených věcech řpůsobené« a Leška »creatum« podobne chybne viaže na »in rebus« »duch jeřt ruch wzbuzený we věcech řtwořených«; správne prekladá z latinčiny jedine *AV1951* »Duch pak pohyb řpůsobený ve věcech« (zvýrazil autor). V čl. 20.40 tak ako Baltík vynecháva záver »nihil est innoxium«.

³⁴⁷ Napr. v čl. 1.5 prekladá »et omnes horum similes« zjednodušene »a jiné«; v čl. 20.13 »multis voluminibus« prekladá »we řwých knihách« (Tranovský a Molnár »mnohými řwými knihami«; Baltík »w mnohých knihách«).

³⁴⁸ Napr. v čl. 1.5 »Eunominiany«; v čl. 20.2 »et alia simili argumento testantur« prekladá »a jiné, jednak důwodně řwěďďf« napriek Baltíkovmu správne prekladu »a giné podobného obsahu, řwěďďf« (bez čiarky v 2. a 3. vydaní); v čl. 20.26 »de fidei nomine hoc modo admonet lectorem, et docet in scripturis nomen fidei accipi non pro notitia« prekladá »upozorňuje řtenáře na jméno wíry a w knihách řwých poučuje, že jméno »wíra« nemá se bráti za známořt« a teda nesprávne vřťahuje »in scripturis« na Augustínove knihy (Baltík prekladá správne »o flowu wjra napomjná řwé řtenáře, a učf, že w řpřfmjch řwatých flowo wjra nebere se co wědomořt«; u Kamenického sa »in scripturis« môže vřťahovať na obe zřvřzrazené miesta: »o gménu wjry řwých řnih / řtenáře napomjná / a wřj / kterak w řpřřfmjch řwatých měřřobý gméno wjry řřřřjmáno býwati / ne aby se brařo za poznání toliko«).

³⁴⁹ Napr. v čl. 20.15, 20.19 a 20.22 prekladá »conscientiae« singulárom, podobne v čl. 20.25 »diaboli« (nom. pl.) prekladá sg. »řábel«, v čl. 20.26 pl. »mentes« prekladá »myřel«; v čl. 20.29 »corda« prekladá sg. »řrdce« a v čl. 20.30 »vires« singulárom »řila«.

³⁵⁰ Napr. v čl. 20.21 »gratiam« prekladá »milořti Bořžj« (upresnenie nemá řiadny z ním použitých prekladov); v čl. 20.40 »sine tuo numine« prekladá »nebo bez jeho k dobrému pomoci« a »in homine« prekladá s Baltíkom »w řłowěku řřřřřném«.

³⁵¹ Napr. zmena slovosledu alebo písanie predložky ze namiesto z pred slovom začínajúcim spoluhláskou s.

³⁵² Na niektorých miestach dopľňa citát podľa kralického znenia aj tam, kde je v latinskom texte citát skráteneý (napr. v čl. 6.2, *Lc* 17,10 dopľňa »coř wám řřřřřáno«; v čl. 25.8 *Ier* 17,9 »kdo wřozumí jemu«); v viacerých miestach kralický preklad skracuje alebo upravuje podľa latinského textu. V čl. 26.37 (*1Cor* 9,27) prevádza (dvojitou tlačovou chybou?) citát do plurálu: »Podmařňují řělo řwé a w řlužbu podobují« [!]; táto chyba je opravená v *C1918*, ale prevzatá je do *AV1930c*.

³⁵³ V čl. 21.3 začína citát z *Ilo* 2,1 »Žřřřřř-li by kdo« [!] (podľa »Hřřřřřli kdo« z *AV1620*) namiesto kralického »Pakřf by kdo řřřřřl«.

TEXT OV: Pri novom vydaní *OV* využil Leška možnosť revidovať text vlastného vydania *OV1880*. Miera zásahov je rôzna: prvá časť predhovoru F. Melanchtona je miestami výrazne preformulovaná, v druhej časti a v samotných článkoch sú zásahy menšie a zriedkavejšie.³⁵⁴ Časté sú jazykové³⁵⁵ a terminologické³⁵⁶ úpravy, ako aj snaha o väčšie zosúladenie s latinským znením.³⁵⁷ Revízia textu však zďaleka nebola dôsledná a napríklad problematické pasáže rozobraté vyššie pri *OV1880*³⁵⁸ zostali nezmenené. Grécke pojmy tlačené v alfabeto majú ešte viac chýb ako v *OV1880*.³⁵⁹ Občas sa chyby objavujú aj v číslovaní odsekov.³⁶⁰

C1918 (AV1918, OV1918)

PŮVODCA A PREDLOHA: Toto prvé americké vydanie vyšlo nákladom »Slov. Ev. Lut. Vyd. Spoločnosti«. Motiváciu k vydaniu osvetľuje slovensky písaný, ale nepodpísaný Príhovor, podľa ktorého rástla »všestranná poptávka« po symbolických knihách, ktoré ako zdroj čistého učenia musia zostať smerodajným pravidlom pre cirkev.³⁶¹ Reprodukuje text Leškovho vydania *C1898* vrátane väčšiny obsahu titulnej strany a snaží sa dodržať aj stránkovanie svojej predlohy.

ÚPRAVY TEXTU: Text je z fraktúry prepísaný do antiky, pasáže v predlohe zvýraznené riedením sú vysádzané tučným písmom. Grécke pojmy sú z alfabety prepísané do latinky.³⁶² Iné zásahy zahŕňajú najmä opravy tlačových chýb podľa zoznamu opráv v *C1898* (s. 723-724), ale aj zrejmych omylov tam neuvedených;³⁶³ iné nedôslednosti alebo úpravy v prepise sa objavujú zriedkavo.³⁶⁴ Číslovanie odsekov (v *C1898* na okraji, v *C1918* zapustené do textu) je niekedy posunuté do nesprávneho riadku;³⁶⁵ v čl. 2 *OV* sú odseky chybné prečíslované.³⁶⁶

³⁵⁴ Pre porovnanie oboch znení P.1-3 pozri *Prílohu 8*, s. 95-96. Výraznejšie je v *Predhovore* upravený text aj v P.5 »v nížby námitky protivníků byly podvráceny a spolu také proveden byl důkaz, proč my k odpovědi jejich přistati nemůžeme« → »w níž by před cířářkou Milořtí, wyloženy byly přičiny, pro které Refutácii přijati nemůžeme a řpolu byly i podvráceny námitky protiwníků naffich«, čo lepšie zodpovedá lat. »in qua exponerentur Caes. Maiest. causae, quare non reciperemus confutationem, et ea, quae obierant adversarii, diluerentur«. V čl. 1.1 »v jednotě věčného božství« → »w jednotě bytnosti a podřtaty božřké, řpoluwěčné« (»eiusdem essentiae divinae et coaeternae«); na konci čl. 2.1 dopřňa po vete nevhodne preložená v *OV1880* ešte raz zřý preklad jej latinského záveru (por. pozn. 300).

³⁵⁵ Ide o pravopisné úpravy (napr. »sme« → »řjřme«; v P.9 »naří Obranu« → »naffř Obranu«; v čl. 2.1 »ří« → »ři«; v čl. 2.5 »vinnu« → »winnu«), zmena slovosledu a interpunkcie, náhrada slovakizmov (napr. v čl. P.6 »řítána« → »řtena«).

³⁵⁶ Napr. v P.4, P.5 »odpověř« → »refutácie«; v P.8 »ohlas« → »dekrět«.

³⁵⁷ Ide o jednoduchřie opravy, napr. v P.7 »obrany naří« → »přřma nařeho« (»scriptum«); vynechanie »a po vře řasy« v P.15 a »a potěřeni« v čl. P.19, ktoré v *OV1880* boli Leřkom vložené bez opory v latinskom texte.

³⁵⁸ Por. pozn. 300, preklad čl. 22.11 a pozn. 307.

³⁵⁹ Napr. v čl. 24.23 »καδάρματα« namiesto »καθάρματα« (správne v *OV1880*), v čl. 24.81 »πασων namiesto »πασων« a »τὰς λείτουργίας« namiesto »τὰς λειτουργίας«; por. pozn. 304 k zneniu *OV1880*.

³⁶⁰ Chřba napr. číslovanie posledných dvoch odsekov *Predhovoru OV*; ods. 1 na s. 190 je chybné číslovaný 98.

³⁶¹ *C1918*, s. V: »Naře symboly musia nám zostať takým pravidlom smerodajným a zaväzujúcim v nařej evanjel. luter. cirkvi, v učení i v praxi a vo všetkom pokračovaní, ak sa nechceme uchřlíť od pravdy a upadnúť do všelijakých bludov a neriadov, do jakých upadli modernisti, liberáli, synergisti, chiliasti a iní všeliakí poblůdili luteráni novřieho veku. Tohoto pravidla musíme sa pridržať, ak nechceme upadnúť do takého poblůdenia, do akého upadla takzvaná řtátna luteránska cirkev v Nemecku, ktorá pestuje otvorený unionismus s kalvinmi, alebo do akého upadla cirkev evanj. luter. v Uhorsku, v ktorej i falořné učenie má volný priedchod a rozjedá sa jako rak, a v ktorej zavládlí také pohorřlivé pomery a neriady, ře sa oprávnene tvrdí o nej, ře priřla na melčnu, ře sa nachodí na říkmej ploche, áno ře má »tristissimam faciem,« — t. j. ře jej výzor je najsmutnejří.«

³⁶² Neprepisujú sa prízvuky; ř sa prepisuje ako e aj é (»peripsemata« v čl. 24.23; »lité« v čl. 24.83); ω sa prepisuje ó; ou sa prepisuje u aj ou (»leiturgias« aj »leitourgion« v čl. 24.81) a φ sa zrejme pod vplyvom anglofónneho prostredia prepisuje př (»prospherein« v čl. 24.88).

³⁶³ Napr. v čl. 21.3 *AV* (s. 38) opravuje začiatok citátu z *Ilo 2,1* na »Zhřeřil-liby kdo« (por. pozn. 353). Opravy neboli úplne dôsledné. *AV1918* napr. opakuje tlačovú chybu v obsahu na s. 719 (rozsah 2. řasti *Formulř svornosti* na stranách 551-798 namiesto správneho 551-708).

³⁶⁴ Napr. v *AV* v čl. 1.1 »totiřto« → »totiřto«; v čl. 20.4 »i naffř« → »naří«; v čl. 20.22 »o wřie« → »vo wřie«. V *OV* napr. v nadpise predhovoru »Melanchthon« → »Melanchton«; na konci odseku P.4 dopřňa otáznik; v čl. P.8 »s Přem« → »z Přem«; v čl. P.9 »zajiřtě« → »zajistě«; v čl. P.17 »řřřeři« → »řřřeři«; v čl. 2.1 (chybné ozn. 2.3) »úřřimnosti« → »úřřimnosti«.

³⁶⁵ Napr. v *AV* v čl. 20.4 patři říslo odseku 4 na začiatok vety pred »Nyní jiř«; podobne je posunuté říslovanie aj v odsekoch 11 a 12 toho istého článku.

³⁶⁶ V *OV1880* a *C1898* sú tu odseky chybné číslované 3, 4, 3, 4, 5...; *C1918* opravuje číslovanie na 3, 4, 5, 6, 7... (nadväzujúc v číslovaní na dva odseky prvého článku) namiesto správneho 1, 2, 3, 4, 5...

PRVÝ DIEĽ.
HLAVNÉ ČLÁNKY VIERY.

Článok I.

O Bohu.

„Cirkve naše jednomyselne učí, že snešení sněmu Nicenského o jednotě Božské bytnosti a o třech osobách pravdivé jest. Totižto, že jedna jest bytnost Božská, kteráž se i jmenuje, i v pravdě jest Bůh, věčný, bez těla, nerozdílný, nesmírné moci, moudrosti, dobroty, stvořitel a držovatel všech viditelných a neviditelných věcí“. Takto o Bohu vyznáváme na základe slova Božieho, kde V. Mojž. 6, 4. čítame: „Slyš, Izraeli, Hospodin Bůh náš, Hospodin jeden jest“; potažne v Evanj. Marka 12, 29; kde Spasiteľ náš Ježiš Kristus odpovedá zákoníkovi: „Slyš, Izraeli, Pán Bůh náš, Pán jeden jest.“ Týmto vyznaním stáva sa evanjelická cirkev cirkvou monotheistickou, vyzýva jedného Boha. Avšak že jsou tři osoby v též Božské bytnosti, jednostejné moci i věčnosti: Otec, Syn i Duch Svatý ako nám to slovo Božie jasne určuje: „Protož jdouce, učte všechny národy, křtíce je ve jméno Otce i Syna i Ducha Svatého (Mat. 28, 19.), alebo: „Nebo tři jsou, kteříž svědectví vydávají na nebi: Otec, Slovo a Duch Svatý, a ti tři jedno jsou“ (I. Ján 5, 7.) A toho jména: Osoba — užíváme v tom smyslu, jakož jsou v té věci užívali spisovatelé církevní, tak aby se pod tím ne částka aneb vlastnost jedné osoby v druhé rozuměla, nýbrž co sama v sobě podstatu má.

25

AV1930a (► Obr. 19)

PŮVODCA: Toto komentované vydanie AV vydal pri príležitosti 400. výročia AV Ján Pavol Drobný³⁶⁷ (1880-1930), v r. 1925-1930 farár v Bratislave.

PREDLOHA: Drobný prevzal Baltíkov preklad,³⁶⁸ neuvádza však, ktoré vydanie. Podľa textu samotného použil prvé alebo druhé vydanie.³⁶⁹

ÚPRAVY TEXTU: Drobného vydanie je výnimočné v tom, že text AV nie je reprodukován súvisle, ale je kombinovaný s komentárom a vysvetlivkami rôzneho rozsahu priamo v texte. Text AV je odlišený kurzívou, komentár je tlačený antíkvou, biblické citáty použité v komentári sú vysádzané tučným písmom (► Obr 19).³⁷⁰ Fragments AV majú rôznu dĺžku: od izolovaných slov,³⁷¹ cez vety,³⁷² odseky³⁷³ až po celé články.³⁷⁴ Baltíkov preklad AV miestami redakčne upravuje, a to na rozhraní textu a komentára,³⁷⁵ ako aj v texte samotnom.³⁷⁶ Text je miestami upravený aj jazykovo.³⁷⁷ Komentár ku každému článku, predhovoru aj záveru zakončuje príslušnou slohou z piesne č. 408 z *Cithary sanctorum*.³⁷⁸

AV1930b

PŮVODCA: AV preložil žibritovský farár Ján Jahoda (1878-1965),³⁷⁹ vydal ho kňazský spolok zvolenského ev. a. v. seniorátu k 400. výročiu AV.³⁸⁰

PREDLOHA: Vo vydaní samotnom nie je žiadna zmienka o použitej predlohe ani o metodike prekladu. Z textu je možné vyvodit, že ide o prevod Leškovo českého prekladu do slovenčiny s využitím niektorých Baltíkových formulácií.

Obr. 19:

Drobného vydanie obsahuje komentár k AV priamo zapracovaný do Baltíkovho prekladu AV. Text AV je tlačený kurzívou v češtine, komentár antíkvou v slovenčine a biblické citáty tučným písmom v českom preklade podľa posledného kralického vydania.

³⁶⁷ Ordinovaný 1902, kaplán v Brezovej, farár v Prietrži (1904-1913), Starej Turej (1913-1925) a Bratislave (1925-1930); redaktor niekoľkých časopisov a autor viacerých publikácií, činný v rôznych cirkevných, kultúrnych aj hospodárskych spolkoch. Por. SBS I, s. 504; BLS II, s. 328; PETRÍK – RYBÁR (2001, s. 90).

³⁶⁸ AV1930a, s. 135: »Poznámka: V práci tejto užil som Baltíkovho prekladu len preto, že je viac rozšírený po domácnostiach našich a v tak vážneho dosahu, ako je text Augustany, nechcel som vyvolať prípadné nedorozumenie.«

³⁶⁹ Neobsahuje úpravy 3. vydania, por. pozn. 330.

³⁷⁰ Niekedy je kurzíva použitá aj na členenie komentáru (napr. na rozhraní strán 26 a 27).

³⁷¹ Napr. »Ariani«, »Eunomiani« v čl. 1 (s. 27) s príslušným vysvetlením za daným pojmom.

³⁷² Napr. v čl. 3 (s. 31).

³⁷³ Napr. čl. 7 (s. 42).

³⁷⁴ Napr. čl. 27 (s. 114-119).

³⁷⁵ Napr. v čl. 3 Baltíkov text »[...] narodený z Panny Marie, kterýžto skutečně trpěl [...]« rozdeľuje komentárom a upravuje: »narodený z Panny Marie. Vieroučný článok tento odvodzujeme [...] Tento Syn Boží a syn Panny Márie skutečně trpěl [...]«

³⁷⁶ Napr. v čl. 1.1 vynecháva »čemuž bez všeho pochybování věřiti se má«.

³⁷⁷ Napr. v čl. 1.5 »Mahomedani« → »Mohamedáni«; v čl. 20.35 »spůsobem« → »způsobem« a »mohlibycom« → »mohli bychom«; v čl. 24.40 »cožby« → »což by«; »žeby« → »že by« (passim).

³⁷⁸ V závere však vynecháva slohu »To jest summovní učení [...]«

³⁷⁹ V r. 1904-1909 kaplán v Sučanoch, 1909-1910 farár tamže, 1910-1955 farár v Žibritove. Por. BLS IV, s. 137-138; PETRÍK – RYBÁR (2001, s. 150). V dobe vydania bol Žibritov súčasťou Zvolenského seniorátu.

³⁸⁰ Preklad revidovali profesori ev. vysokej školy teologickej v Bratislave dr. J. Kvačala (1862-1934) a dr. M. Lúčanský (1897-1933), spolu s ev. farárom v Deviči Gustávom Plavcom (1904-1971).

CHARAKTER PREKLADU: Jahoda neprekladá z latinčiny alebo nemčiny, ale jednoznačne vychádza z českého Leškovho prekladu, ktorý preložil do slovenčiny, ako je zrejme z celkového vyznenia textu³⁸¹ aj z mnohých osobitých Leškových formulácií.³⁸² Niektoré formulácie v slovenskom znení však vychádzajú z Baltíkovho prekladu,³⁸³ niekedy na miestach, kde Leška prekladá voľne alebo sa inak odchyľuje od latinského znenia,³⁸⁴ niekedy však bez opory v latinskom texte.³⁸⁵ Predpokladáme, že prekladateľ prihladal k latinskému zneniu, keďže na niektorých miestach prináša vlastné riešenia – či už alternatívny preklad,³⁸⁶ alebo úpravu smerujúcu k doslovnému prekladu z latinčiny.³⁸⁷

Viaceré problémy Leškovho znenia však Jahoda prevzal,³⁸⁸ miestami prináša nové problematické znenie.³⁸⁹

Biblické citáty preberá od Lešku v kralickom znení, s príležitostnými úpravami³⁹⁰ a slova-kizmami.³⁹¹ Objavujú sa aj tlačové chyby.³⁹²

AV1930c

PŮVODCA: Autormi tohto prekladu, vydaného v Spojených štátoch amerických, sú ev. kňazi

³⁸¹ Napr. čl. 20.4 prekladá »Teraz už i naši odporcovia, súc od nás napomenutí, tomu sa odúčajú a týchto neužitočných skutkov tak, jako predošle nehlásajú.«; por. Leškov preklad »Nyní již i naši odporníci, jsouc od nás napomenuti, toho se odučují a těchto neužitečných skutků, tak jako předešle nehlásají.« Baltík prekladá podobne, avšak zakončuje »[...] a těchto nepotřebných skutků, tak jako předešle, více neschvalují.«

³⁸² Napr. preklad podmetu pôvodne v pluráli singulárom v čl. 20.15, 20.19, 20.22, 20.29 a 20.31; v čl. 20.40 bez zmeny preberá v češtine [!] Leškov preklad latinskej sekvencie »Veni sancte spiritus et emitte caelitus«.

³⁸³ Napr. v čl. 1.4 »jednej osoby v druhej« (lat. »in alio«; Leška »jiné bytnofti«; Baltík »gedné ofoby v druhé«); v čl. 1.5 »dva počiatky« (lat. »duo principia«; Leška »dwojii božftwí«; Kamenický aj Baltík »dwa počátky neb bohy«); v čl. 1.6 »klamne« (lat. »astute«; Leška »offemetně«; Kamenický »chytře«; Baltík »klamně«); v čl. 20.8 »temer ani spomenutá nebývalo« (lat. »altissimum silentium fuisse«; Leška »nejhlubší zachowáwalo fe mlčení«; Baltík »ani téměř zmjny nebýwalo«); v čl. 20.9 »smierený« (lat. »reconciliatur«; Leška »ukojen«; Baltík »fmjřen«); v čl. 20.10 »na toto spolieha« (Leška »fpolehá«; Baltík »na to fpolehá«); v čl. 20.11 »O takomto spôsobe učenia [...] sa zmieňuje« (lat. »haec doctrina [...] tractatur«; Leška »Toto učení [...] fe předkládá«; Baltík »O tomo učení [...] zmjnká fe činj«); v čl. 20.14 dopĺňa podobne ako Baltík »V knihe«; v čl. 20.15 »od nezkušéných« (lat. »ab imperitis«; Leška »od nemoudrých«; Baltík »od nezkušených«); v čl. 20.15 »najviac« (lat. »plurimum«; Leška »mnohé«; Baltík »negwjce«); v čl. 20.26 vsúva »tým spôsobom« (lat. »hoc modo«; Leška neprekladá, Baltík »tjm fpúfobem«).

³⁸⁴ Napr. v čl. 1.5 dopĺňa »a iní tým podobní« (lat. »et omnes horum similes«; Leška »a jiné«; Baltík »a wfickni tým podobnj«); v čl. 20.12 a 20.16 vynecháva Leškovo »fw.« (svatého/svatých); v čl. 20.21 vynecháva Leškove »Boží«; v čl. 20.22 upravuje slovosled »predkladat a obnovit« (lat. »tradere et renovare«; Leška »obnowiti a předkládati«); v čl. 20.25 »diabli« (lat. »diaboli«; Leška »Ďábel«); v čl. 20.27 vynecháva Leškovo »kazatelé«; v čl. 20.28, kde Leška prekladá tlačovú chybu Mülleroého vydania (por. pozn. 314 a 342) sa drží Baltíkovho prekladu; v čl. 20.31 vynecháva Leškove spresnenie »mnohem«.

³⁸⁵ Napr. v čl. 1.2 dopĺňa »v pravde«; v čl. 1.3 dopĺňa »božskej« (tieto vsuvky majú všetky revízie Kamenického prekladu aj Baltík, pravdepodobne podľa nemeckého textu).

³⁸⁶ Napr. v čl. 20.2 »o všetkých postaveniach a povolaniach života« (lat. »de omnibus vitae generibus et officiis«; Leška »o wfěch ftawech a powinnoftch žiwota«; Baltík »o wfěch ftawjch, o wfěch powinnoftch gegjch«); v čl. 20.8 »učenie [...] bolo [...] prizvukované« (lat. »doctrinam [...] versatam esse«; Leška »učení [...] míwalo průchod«; podobne už Kamenický a Baltík s odlišným slovosledom); v čl. 20.18 »spravdnosťou rozumovou« (lat. »philosophicam iustitiam«; Leška »fprawedlnoft [...] mudrcká«; Baltík »fprawedlnoft [...] mudrců fwěftkých«); v čl. 20.29 »sa [...] srdce [...] oblieka v nové úsilia« (lat. »corda [...] induunt novos affectus«; Leška »oblěká nowé náchylnofti«; Baltík »w nowé žádofti obláčj«).

³⁸⁷ Napr. v čl. 20.2 vynecháva Leškovo nadbytočné »dobře«; v čl. 20.20 vynecháva Leškovo »jiné«.

³⁸⁸ Napr. v čl. 1.5 tlačovú chybu »Eunominiani«; v čl. 20.2 »a iné jednako dôvodne svedčia« (lat. »et alia simili argumento testantur«; Leška »a jiné, jednak důwodně fwědčj«).

³⁸⁹ Napr. v čl. 20.3 neprekladá »peregrinationes«; v čl. 20.6 spresňuje »docent« »učia teraz«; v čl. 20.13 neprekladá »multis voluminibus«.

³⁹⁰ Napr. v čl. 20.11 (*Eph* 2,8) vynecháva »Boží« (v lat. texte AV je prítomné); v čl. 25.8 vynecháva »kdo vyzozumí jemu« (v lat. texte AV chýba); v čl. 28.45 (*Col* 2,22) mení slovosled »jich užíváním«; v čl. 28.51 zosúladuje Leškov text s kralickým znením. Jazykovo v citátoch upravuje »všickni« na »všichni«, azda podľa konkrétneho vydania, ktoré mal k dispozícii.

³⁹¹ Napr. v čl. 22.1 (*Mt* 26,27) »pite«.

³⁹² Napr. v čl. 4.3 »spradlnost«; v čl. 28.17 »vytřřování« namiesto »rytřřování«.

slovenského pôvodu Andrej Rolík (1896-1981)³⁹³ a Jozef Horváth (1897-1937).³⁹⁴ Pri príležitosti 400. výročia AV ich úlohou pripraviť slovenský³⁹⁵ preklad poverila Konferencia slovenských evanjelických lutheránskych kazateľov božieho slova v Spojených štátoch sev. Ameriky.³⁹⁶

PREDLOHA: *Predmluva* uvádza niektoré podrobnosti (s. 4): »Pri prekladaní použili sme latin-skú osnovu³⁹⁷ Aug. Vyznania, pri čom vypomáhali sme si pri porovnávaní anglickým prekladom dr. H. E. Jacobs-a³⁹⁸ a českým nášho Lešku.«³⁹⁹

CHARAKTER PREKLADU: Zo samotného textu je zrejmé, že nejde o pôvodný preklad z latinčiny, ale že základ textu tvorí priamy prevod Leškovo českého textu do slovenčiny⁴⁰⁰ so zachovaním mnohých špecifických výrazov aj slovných väzieb,⁴⁰¹ a to vrátane niektorých osobitých alebo problematických prekladov.⁴⁰² Na druhej strane niekedy volí vhodnejšie výrazy.⁴⁰³ Text bol tiež miestami upravený do lepšieho súladu s latinčinou,⁴⁰⁴ občas sa drží ekvivalentov

³⁹³ Narodil sa v Brdárke na Gemi, r. 1909 sa vysťahoval do USA, tu vyštudoval teológiu, ordinovaný bol r. 1921. V r. 1921-1961 farár vo viacerých zboroch; v čase vydania AV1930c v Johnstowne, Pa. Významný činiteľ v slovenských ev. krajanských spolkoch; básnik a publicista. Por. SBS V, s. 109; PETRÍK – RYBÁR (2001, s. 304). Rukopisy v LA SNK, osobný fond Andrej Rolík a v University of Minnesota – IHRC Archives, Andrew Rolik papers (IHRC2279).

³⁹⁴ Bližšie údaje o J. Horváthovi sme v súvislosti so zmienkami o tomto preklade (AV1951, s. 58; AV1980, s. 8; C1992, s. 9) nenašli. Predpokladáme, že ide o Jozefa Horvátha, narodeného 8. 2. 1897 v Mošovciach. Teológiu študoval v Lipsku (1914), Paríži (1919-1920), Springfielde, Ill. (1920-1921) a na Lutheran Theological Seminary at Philadelphia (1922). R. 1922 ordinovaný za kňaza v Slovenskej synode Sion, farár v Pittsburghu, Pa. V období prvej svetovej vojny v čs. légiách. Zomrel 6. 4. 1937 v Chicagu. Por. REED (1923, s. 246) a databázu legionárov <https://web.archive.org/web/20221116201101/https://www.vuapraha.cz/legionari/33259>.

³⁹⁵ Dôležitosť prekladu zrozumiteľného najmä druhej a ďalším generáciám Slovákov v USA zdôrazňuje *Predmluva* (s. 3): »Nepozdávalo sa nám múdrym vydávať ho v češtine, zkusujúc stále s jakou nevolou odoberá a do ruky berie náš obecný ľud knihy písané po česky, preto, že tej reči nesnadno rozumie. Je len prirodzené, že čo je ťažko zrozumiteľné, to nevábí, nezaujima, nedáva plného pôžitku a úžitku, ale naopak, vzbudzuje nechuf. Toto zkusujeme zvlášť v práci s mládežou v Amerike odchovanou, ktorá sotva ovláda reč materinskú, nieto aby chápala češtinu.«

³⁹⁶ Prekladatelia v predhovore vyjadrujú vďaka aj ďalším farárom: »za výpomoc pri preklade« I. Vangorovi a E. Lukáčovi a »za prezretie rukopisu, vzácne pokyny a poznámky na preklad« Jurajovi Gonovi, Jozefovi Kuchárikovi a Vladimírovi J. Hroboňovi.

³⁹⁷ Konkrétne vydanie latinského textu nie je možné určiť. Použitie BSLK je vzhľadom na rok vydania síce možné, ale z časových dôvodov nepravdepodobné.

³⁹⁸ H. E. Jacobs podľa všetkého AV nepreložil, vydavatelia tak môžu mať na mysli 1) Jacobsovo kritické vydanie (*The Augsburg Confession*. Translated from the Latin, in 1536..., Philadelphia, 1888) Tavernerovho prvého anglického prekladu AV z r. 1536 a niektorých jeho ďalších revízií (z r. 1586 = A, 1844 = B, 1868 = C, 1877 = C¹, 1882 = C² a 1878 = D); 2) text AV v Jacobsovom vydaní *The Book of Concord* (Philadelphia, 1882) – ide o Krauthovu revíziu starších prekladov, pod označením C² je uvedená aj v aparáte kritického vydania (1888); 3) text AV v Jacobsovom vydaní *The Book of Concord* (Philadelphia, 1911) – tu ide o text pripravený spoločnou komisiou viacerých ev. synod. Podľa porovnania vybraných pasáží v pozn. 404 a 405 sa zdá najpravdepodobnejšie, že ide o Jacobsovo vydanie z r. 1911. Pokiaľ sa na danom mieste všetky anglické vydania vecne zhodujú, budeme v porovnaní nižšie hovoriť len o anglických vydaniach.

³⁹⁹ Text AV v C1898 alebo C1918. Vzhľadom na minimálne rozdiely je stanovovanie konkrétneho vydania problematické; kvôli prevzatíu unikátneho znenia citátu 1Cor 9,27 (por. pozn. 352) je pravdepodobné použitie C1898.

⁴⁰⁰ Ako jeden príklad z mnohých por. napr. v čl. 20.19: »Předeffle třízněno bylo svědomí učením o fcutcích a žádného neflyffelo potěšení z ewanjelium.« (AV1898) a »Predošle trýznené boly svedomia učením o skutkoch, a žiadneho potešenia neslyšaly z Ewanjelia.« (AV1930c) Zmena čísla je úprava podľa latinského znenia; por. pozn. 404.

⁴⁰¹ Napr. v čl. 1.6 »ošemetne« (lat. »astute«; pre porovnanie Kamenický prekladá »chytře«; Baltík »klamně«); v čl. 20.35 »zbraňovalo« (lat. »prohibeat«); v čl. 20.37 genitívna väzba »neznáša kríža« (Leška »nesnáší kříže«).

⁴⁰² Zachováva niektoré chyby Leškovo prekladu a to aj tam, kde anglické vydania sú v súlade s latinským (napr. záver článku 1 »[...] vo stvorených veciach«; por. pozn. 346). Z osobitosti prekladu sa drží napr. Leškovo skrátene v čl. 1.5 »et omnes horum similes« »a jiné« → »a iných«; v čl. 20.22 slovosledu »obnoviti a předkládati« → »obnoviť a predkladať« (lat. »tradere et renovare«); preberá tiež tradičný staročeský výraz v čl. 20.35 »schvalováno« → »schválované« (lat. »laudandum«; stč. »schváliti« = »pochváliť«); v čl. 20.40 rovnako neprekladá záver »nihil est innoxium«.

⁴⁰³ Napr. v čl. 20.9 »ukojen« → »smierený« (lat. »reconciliatur«).

⁴⁰⁴ Napr. v čl. 1.4 zmena »užíváme« → »užívajú (cirkve naše)« (lat. »utuntur«) a podobne na viacerých miestach; v čl. 1.4 dopĺňa »v takej veci« podľa »in hac causa« (ekvivalent chýba aj v angl. vydaní 1911);

alebo štýlu anglických prekladov.⁴⁰⁵ Do textu sú v zátvorkách príležitostne vložené stručné vecné vysvetlivky, objasnenie kontextu alebo alternatívny preklad.⁴⁰⁶ Tlačové chyby sú ojedinelé.⁴⁰⁷

Biblické citáty preberá od Leška v kralickom znení; tam kde sa Leška od kralického znenia odchyľuje, drží sa AV1930c kralického znenia (podľa vydania z r. 1613).⁴⁰⁸ V prepise češtiny sa objavujú slovakizmy, resp. pravopisné chyby.⁴⁰⁹ Ojedinele prekladatelia nerozoznali biblický citát a preložili ho do slovenčiny.⁴¹⁰

AV1951 (► Obr. 20)

PŮVODCA: AV1951 je súčasťou zbierky štyroch vyznaní, relevantných pre historické evanjelické cirkvi v Československu.⁴¹¹ Text AV bez predhovoru preložil z latinčiny farár českobratskej cirkvi evanjelickej Rudolf Šimša (1912-1993)⁴¹² s prihliadnutím najmä na Baltíkov preklad;⁴¹³ Rudolf Řičan (1899-1975)⁴¹⁴ preložil predhovor k AV a spolu s Františkom Mrázkom Dobiášom (1907-1972)⁴¹⁵ a čiastočne aj Amedeom Molnárom (1923-1990)⁴¹⁶ zrevidovali Šimšov preklad

v čl. 1.5 dopĺňa alternatívu »božstvá (princípiá)« (lat. »principia«, angl. »principles«); v čl. 20.15 »od ne-moudrých« → »od nezkúsených« (lat. »ab imperitis«) a »mnohé« → »najväčšie« (lat. »plurimum«; angl. vyd. »greatest« - 1911; »very great« - A, B, C); v čl. 20.15, 20.19, 20.22, 20.29, 20.31 prevedenie podmetu do plurálu (por. pozn. 400; v čl. 20.22 chybné »aby [...] svedomie nezostávaly«); v čl. 20.18 »mní« → »snívajú« (lat. »somnia[n]t«); v čl. »za své hříchy« → »za hriechy« (lat. »pro peccatis«); v čl. 20.26 »v knihách svých« → »v Písme svätom« (lat. »in scripturis«; ku kontextu por. pozn. 348). Pokiaľ neuvádzame inak, na všetkých uvedených miestach sú anglické vydania v súlade s latinským textom a mohli tak slúžiť ako nástroj na rýchlu identifikáciu odchýlok Leškovo znenia.

⁴⁰⁵ Napr. v čl. 1.5 »bonum et malum« prekladá »jedno dobré a druhé zlé« (Leška »dobré a zlé«, podobne aj všetky ostatné české a slovenské preklady; angl. »one good and another bad« - 1536, »one good and one evil« - D, »one Good, and the other Evil« - 1911); v čl. 20.22 »aby [...] ne-« → »na to, aby [...] ne-« (lat. ne + konj.; angl. »to the end that [...] might/should not«); v čl. 20.24 »milostivého« → »smiereného« (lat. »propitium«; ang. »reconciled« - 1911; »merciful« - A, B, C); v čl. 20.24 »konečně« → »slovom« (»denique«; angl. »in a word«); v čl. 20.26 »upozorňuje čtenáře na jméno víry« → »upozorňuje svojich čitateľov vzhľadom na slovo »viera« (»de fidei nomine [...] admonet lectorem«; angl. »admonishes his readers concerning the word 'faith'« - 1911); v čl. 20.29 »srdce [...] obléká« → »sú srdcia [...] obdarené« (lat. »corda [...] induunt«; angl. »are [...] endowed« - 1911, »put on« - A, B, C; AV1576 »přigimajj na fe«, AV1620 »docházegj«, AV1856 »bývají [...] naplněna«, AV1880 »obláčí«); v čl. 20.30 »spravedlivého« → »pravého« (lat. »iustae actionis«; angl. »right« - 1911, »just and good« - A, B, C; AV1576 »dobrého«; AV1880 »fprawedliwého«).

⁴⁰⁶ Napr. v čl. 1.6 vysvetlivka »(Logos=Slovo — Kristus, Jána 1, 1-14)«; v čl. 1.4 ozrejenie kontextu »užívajú (cirkve naše)«; v čl. 2.2 alternatíva »prirozená vada (porušenost)«.

⁴⁰⁷ Napr. v čl. 20.12 »svedoctvá«.

⁴⁰⁸ Napr. v čl. 20.10 (Io 14,6) »tá [!] cesta«; čl. 21.3 (IHo 2,1) »Pakliť by kdo zhřešil«; čl. 24.27 (Hebr 10,14) »kteříž«; v čl. 26.36 (Mt 17,21) vsúva »pak«; v čl. 28.10 (Rom 1,16) »jeft moc Boží« → »moc zajiste Boží jest«; v čl. 28.45 (Col 2,20) vsúva »tedy«.

⁴⁰⁹ Napr. v čl. 8.1 (Mt 23,2) »Mojžišové« namiesto »Mojžišové«; v čl. 20.10 (Io 14,6) »tá cesta« namiesto »ta cesta«; v čl. 27.19 (ICor 7,2) »příčiny«; v čl. 27.20 (Gen 2,18) »neni« a »človeku«; v čl. 27.41 (Gal 5,4) »v zákone ospravedlnění« namiesto »v zákoně ospravedlnění«; v čl. 28.6 (Io 20,22) »přijmete«; v čl. 28.7 (Mc 16,15) »kážte«; v čl. 28.10 (Rom 1,16) »zajiste« a »veřícímu«; v čl. 28.14 (Io 18,36) »království«; v čl. 28.17 (2Cor 10,4) »odení«; v čl. 28.42 (Act 15,10) »vzkladati« a »učedlníku«; v čl. 28.45 (Col 2,20) »zemreli«, »živi«, »řika«, »příkázání«; v čl. 28.46 (Tit 1,14) »nešetřice«.

⁴¹⁰ V čl. 25.11, kde je Ps 37,5 použitý v Chrysostomovom citáte; v čl. 26.26 (Col 2,21) »Keď sa hovorí«.

⁴¹¹ Augsburské, Bratské, Helvétske a České vyznanie, spolu so štyrmi starocirkevnými vyznaniami a štyrmi pražskými článkami.

⁴¹² Vikár v Prahe-Žižkove (1937-1938), farár v Opatove (1938-1943), Humpolci (1943-1949) a Znojme (1950-1988).

⁴¹³ Podľa úvodu (s. 58) »přihlížel, pokud jde o starší překlady, především k textu Baltíkovu«. Pravdepodobne bol využitý aj Leškov preklad (por. napr. netypickú voľbu »ošemetné« pre lat. »astute« v čl. 1.6 podobne ako Leška).

⁴¹⁴ Vyštudoval teológiu a históriu, učil na reálnych gymnáziách (1923-1925), farár v zboroch Třebíč (1926-1931), Hustopeče (1931-1935), Bohuslavice (1935-1946). Doktorát teológie 1930, od r. 1935 súkromný docent, od r. 1946 profesor cirkevných dejín Husovej československej evanjelickej fakulty bohosloveckej v Prahe.

⁴¹⁵ Farár v zboroch Krabčice (1930-1945, do r. 1932 vikár), Pardubice (1945-1948). Doktorát teológie 1938, od r. 1945 docent Husovej československej evanjelickej fakulty bohosloveckej v Prahe, od r. 1948 mim. profesor, 1950 riadny profesor sociálnej teológie.

⁴¹⁶ R. 1948 doktorát teológie Straßbourg a Praha, 1949 docent cirkevných dejín na Husovej česko-

Augsburské vyznání.

HLAVNÍ ČLÁNKY VÍRY [A UČENÍ].

I. O Bohu.

1. [Především] církev u nás učí s naprostou jednomyslností, že usnesení Nikajské synody¹⁾ o jednotě božské bytnosti a o třech osobách jest pravdivé a že se mu má věřiti bez jakéhokoli pochybování; totiž, že jest jedna božská bytnost, která se nazývá i [skutečně] jest Bůh věčný, netělesný²⁾, nedílný, nesmírné moci, moudrosti, dobrotivosti, stvořitel a udržovatel všech věcí, viditelných i neviditelných; že však jsou tři osoby téže bytnosti a moci a spoluvěčné: Otec, Syn a Duch svatý. Slova „osoba“ pak užívají v tom smyslu, jak ho v té věci užívali církevní spisovatelé, takže neoznačuje část anebo vlastnost v někom jiném, nýbrž to, co má své vlastní bytí.³⁾

2. Odsuzují¹⁾ všechna kacířstva, která povstala proti tomuto článku, jako manichejce²⁾, kteří hlásali dva principy, dobrý a zlý³⁾, též valentinovce, ariány, eunomiovce, mohamedány a všechny jim podobné. Odsuzují také staré i novodobé Samosatské, kteří tvrdí, že jest toliko jedna osoba, o Slovu a Duchu svatém pak vedou ošemetné a bezbožné hádky, že to nejsou rozličné osoby, nýbrž že Slovo znamená slovo pronášené hlasem, Duch pak pohyb způsobený ve [stvořených] věcech.

II. O prvotním¹⁾ hříchu.*)

1. Rovněž učí¹⁾, že po Adamově pádu všichni lidé přirozeně se rodící [v hříchu se počínají a] s hříchem se rodí, to jest [že všichni jsou již

1,1

¹⁾ Míněno t. zv. nikajskokoařhradské vyznání; je otištěno vpředu. V dalším textu tohoto článku se ozývají také ohlasy t. zv. vyznání Athanasiova, rovněž vpředu otištěného. ²⁾ N. neobmezený ³⁾ Proti modalismu.

1,2

¹⁾ Lat. damnant, lze přeložit také zavrhnou. Tak v celé konfesi. ²⁾ O manichejích a o všech dále odmítnutých skupinách viz vysvětlivky na konci knihy. ³⁾ N. dva bohy, dobrého a zlého. — Lat. text lze přeložit také: dva principy, dobro a zlo.

2

*) Viz ještě článek 19. ¹⁾ N. dědičném

2,1

¹⁾ totiž naše církev, jako v čl. 1 i v dalších. (Něm. text má na počátku každého článku zpravidla: „Učí se“, a „Odsuzují se“ na poč. každého odmítnutí učení cizích.)

64

Obr. 20:
AV1951 je založené
na kritickom latin-
skom vydaní L/1930.
V hranatých zátvor-
kách a v niektorých
poznámkach pod
čiarou (označené sú
»N.«) však prináša aj
významnejšie rozdiely
nemeckého znenia
N/1930.

a doplnili ho o odlišné čítania nemeckého textu. Jazykovú korektúru prekladu z oboch jazykov vykonal klasický filológ Ladislav Vardl (1909-1980).

PREDLOHA: Preklad vznikol z kritického vydania BSLK (1930, s textami L/1930, N/1930). Z tohto vydania preberá AV1951 aj časť poznámok.⁴¹⁷ Na rozdiel od dovtedajšej tradície číslovania tzv. odsekov, resp. myšlienkových celkov⁴¹⁸ zavádza vlastné číslovanie, ktoré zodpovedá

slovenskej evanjelickej fakulty bohosloveckej v Prahe. r. 1950 docent historickej symboliky na Komenského evanjelickej bohosloveckej fakulte. Profesor cirkevných dejín (Praha, 1962) a dejín valdénstva (Rím, 1964).

⁴¹⁷ Údaje prevzaté z BSLK zrejme neboli overované, keďže napr. v poznámke k článku 20.14 (20.5 podľa číslovania AV1951) obsahuje AV1951 rovnako chybnú referenciu na MSL 51, 670 ako BSLK (správny odkaz je MSL 51, 669).

⁴¹⁸ Prvé latinské vydanie symbolických kníh s číslovanými odsekmi (resp. menšími celkami: vetami alebo časťami viet) bolo Haseho lipské vydanie z r. 1827 (založené na texte L1/1531 pre AV aj OV); toto

členení na skutočné odseky textu.⁴¹⁹ Prekladatelia mali k dispozícii aj staršie Müllerovo vydanie symbolických kníh (11912).⁴²⁰

CHARAKTER PREKLADU: Vydanie sa snaží na obmedzenom priestore poskytnúť čo najviac informácií.⁴²¹ Odlišnosti nemeckého textu sú sčasti zakomponované priamo do textu (vsuvky v hranatých zátvorkách),⁴²² sčasti sú uvedené v poznámkach pod čiarou (odlišné formulácie, ktoré nahrádzajú preklad z latinčiny v hlavnom texte).⁴²³ Vysvetľujúce vsuvky prekladateľov sú v lomených zátvorkách.⁴²⁴

Samotný preklad z latinčiny má vďaka kvalifikovanému tímu prekladateľov vysokú úroveň; až na ojedinelé výnimky⁴²⁵ je presný aj zrozumiteľný. Prekladateľské riešenia často prekonávajú dovtedajšie preklady,⁴²⁶ ojedinele sú však skôr krokom späť.⁴²⁷ Charakteristickým prvkom je použitie inverzií.⁴²⁸ Preklady z nemčiny sú podobne presné, len výnimočne voľné alebo otázne.⁴²⁹ Občas sa nájde nejasný preklad.⁴³⁰

číslovanie bolo s menšími úpravami preberané vo vydaniach pôvodných textov až do *BSLK* (*BSELK* už odseky nečísľuje). Nevieme o vydaní latinského textu *OV L2/1531* so štandardizovaným číslovaním odsekov (okrem jeho anglického prekladu *KOLB – WENGERT, 2000*).

⁴¹⁹ Dôvodom na zavedenie nového číslovania je, že *AV* sa v dovtedajších vydaniach »pro přehlednost dělí v odstavce poměrně velmi krátké« (s. 345). *C2006* pri číslovaní na *AV1951* nenadväzuje a používa číslovanie podľa *BSLK*.

⁴²⁰ Oba odseky podľa *AV1951* (s. 58).

⁴²¹ Okrem prekladu latinského a odlišností nemeckého textu sú v rozsiahlych poznámkach okrem vysvetliviek a referencií preložené aj vybrané články *Variaty* (4., 5., 6., 10., čiastočne aj 7. a 20. článok podľa textu *L3/1540*).

⁴²² Rozšírenia nemeckého textu však nie sú uvedené dôsledne, napr. v čl. 1.1 a 1.3 (= 1,1 podľa *AV1951*) je v preklade len »učí« (lat. »docent«; nem. »wird [...] gelehrt und gehalten«) a »Otec, Syn a Duch svätý« (lat. »pater, filius et spiritus sanctus«, nem. »Gott Vater, Gott Sohn, Gott heiliger Geift«).

⁴²³ Štylistické rozdiely, iné usporiadanie a niektoré formulačné odlišnosti nemeckého a latinského textu prekladatelia neuvádzajú (s. 58): »Pokud jde o něm. text, nepřihlíželi jsme k místům, kde nejde o více než o odchylnou slohovou úpravu.« Niekedy nie sú označené ani miesta, ktoré v nemeckom texte chýbajú (napr. citát z *Io* 14,6 v čl. 20.10).

⁴²⁴ Niektoré interpretačné vsuvky však nie sú označené lomenými zátvorkami, napr. »v knize« dvakrát v čl. 20.14 (= 20,5 podľa číslovania *AV1951*). V preklade z nemčiny napr. v čl. 20.25 (= 20,9) »důvěřování člověka Bohu« (nem. »Zuversicht haben zu Gott«).

⁴²⁵ Napr. v čl. 20.11 (= 20,4 podľa číslovania *AV1951*) »ubique in Paulo tractatur« prekladá »se u Pavla zřetelně probírá«. Voľný preklad je napr. v čl. 1.5 (= 1,2) »hlásali« (lat. »ponebant«); v čl. 1.6 (= 1,2) »vedou [...] hádky« (lat. »rhetoricantur«); v čl. 20.33 (= 20,10) »mnoha ohavnostmi« (lat. »multis manifestis sceleribus«); v čl. 20.40 (= 20,11) »Bez tvé Božské pomoci« (lat. »Sine tuo numine«).

⁴²⁶ Napr. v čl. 20.3 (= 20,1) »pevně stanovené svátky« (lat. »certas ferias«; dovtedajšie preklady »jistě svátky«); v čl. 20.23 (= 20,8) »neznamená jen známost (spasitelných) událostí [...] nejenom věří, že se událost stala, nýbrž (věří) i v její účín« (lat. »non significat tantum historiae notitiam [...] credit non solum historiam, sed etiam effectum historiae«; Kamenický »newyznamenává w fobě toliko yakéfy Hyftoryalnj poznánij [...] věřij a jako vgjmá / netoliko běh Hyftornij / ale také to což se gest wřkutku wřij té Hyftorye zběhlo«; Tranovský »newyznamenává, a neobřahuge w fobě toliko, poznánj Hyftorye / aneř fřkutku někdybylého [...] netoliko věřj a mjřto dáwá, řečj Hyftorické / ale také přiwlařřnuge fobě Vřčinek té Hyftorye«; Martinek »neznamená jen pauhau známořř hřtorie [...] nejen hřtorii za prawdiwau držj, než která plodj i owoce této známořř«; Baltík »newyznamenává gen wědomořř hřtorie [...] věřj negen hřtorii, nýbrž i účinek hřtorie«; Leřka »neznamená tu pouhou známořř hřtorie [...] věřj ne jen hřtoriu, než také i účinek hřtorie«).

⁴²⁷ Napr. v čl. 20.14 (= 20,5) v citáte z Pseudo-Ambróza »a nárok lidských skutků by nepodléhal Božimu milosrdenství« (lat. »nec misericordiae Dei humanorum operum praerogativa succumberet«; Leřka voľnejšie ale zrozumiteľne »aniž by dána byla přednost milořřřenřtwj Božimu před řřkutky lidřřkými«); v čl. 20.29 (= 20,10) »srdce [...] odřvájj se novými náklonnostmi« (lat. »corda [...] induunt novos affectus«; Martinek »řřdce [...] nowým řřřřenřm naplněna«).

⁴²⁸ Napr. v čl. 20.1 »proti pravdě« (lat. »falso«); v čl. 20.35 (= 20,11) »bez nesnázi« (lat. »facile«).

⁴²⁹ Napr. v čl. 20.27 (= 20,10) »Bohu ke cti« (nem. »Gott zu Lob«). Otázna je napr. interpretácia »bei unverfuchten Leuten« v čl. 20.15 (= 20,6) ako »pokuřením neprořřli«. *DW6* (heslo »unversucht«, písm. c) interpretuje »u.« ako protiklad »expertus, peritus« aj v duchovnom zmysle a dokladá dobové použitie »ym glauben u.« na viacerých miestach u Luthera. V tomto zmysle interpretujú aj novšie nemecké preklady *AV*: »von nicht sachkundigen Leuten« (*ABD, 1978, s. 35* aj *PÖHLMANN, 1986, s. 78*); »Unerfahrene Menschen« (*SLENCZKA in: HUND – SCHNEIDER, 2013, s. 62*).

⁴³⁰ Napr. v čl. 20.19 (= 20,7) »Ubohá svědomí byla odkazována na vlastní skutky. Podnikaly se skutky všeho druhu.« (nem. »hat man [...] die armen Gewissen auf eigne Werk trieben, und feind mancherlei

Biblické citáty vychádzajú z (posledného) kralického znenia s potrebnými úpravami tam, kde AV citáty skrakuje alebo parafrázuje.⁴³¹

AV1980, AV1982, AV2019, AV2020

PŮVODCA: Preklad vyhotovili biskupi Ján Michalko (1912-1990)⁴³² a Rudolf Košťial (1913-1991).⁴³³ V predslove sa uvádzajú tri hlavné dôvody pre nový slovenský preklad: 50 rokov nebolo AV vydané v slovenčine, trvalý význam AV pre cirkev a 450. výročie AV.⁴³⁴ Preklad sa stal úradným prekladom ev. cirkvi na Slovensku.⁴³⁵

PREDLOHA: Michalko v predhovore uvádza, že preklad vznikol podľa nemeckého⁴³⁶ originálu; zrejme niektorého z vydání *BSLK*.⁴³⁷ Dodáva tiež, že »veľkou pomôckou« bol »opravený revizovaný text Augsburského vyznania« (*ABD*); v skutočnosti ide o preklad do modernej nemčiny. Predhovor obsahuje aj zdôvodnenie výberu niektorých použitých termínov.⁴³⁸

CHARAKTER PREKLADU: Aj keď sa v predhovore spomína, že preklad bol vyhotovený z nemeckého originálu a *ABD* bol pomôckou, na základe rozboru textu je zrejme, že preklad vznikol primárne z vnútrojazykového prevodu do modernej nemčiny *ABD*: AV1980 sa napr. drží vetnej stavby *ABD* tam, kde sa odlišuje od *BSLK*,⁴³⁹ pridáva sa *ABD* pri použití pomocných prvkov, ako

Werk furgenommen«; Vizner »ale úbohé svedomie, odkazované len na svoje skutky, utiekalo sa ku všetkým možným skutkom«).

⁴³¹ AV1951 uvádza presnú metodiku práce s biblickými citátmi (s. 23-24): »Při překládání biblických citátů (odlišujeme je kursivou) jsme se zásadně přidrželi textu kralického, hleděli jsme se však vystříhat archaismů. A kde konfese latinská nebo německá překládá biblický text odchýlně od pojetí Kralických, následovali jsme ji. Rovněž tam, kde autoři konfesí biblický text neuvádějí plně, ale parafrázují jej, překládali jsme jejich slova slovy kralického textu co nejbližšími, ale přece tak, abychom pověděli, co chceli říci autoři konfese. Na odchylky od kralického textu upozorňujeme při tom jen výjimečně.«

⁴³² Od r. 1937 kaplán a farár vo viacerých zboroch, v r. 1946 ThDr., 1950 docent, 1952 profesor; dekan Slovenskej evanjelickej bohosloveckej fakulty (1952-1958 a 1960-1969), generálny biskup (1970-1990). Por. *BLS* VI, s. 428-429; PETRÍK – RYBÁR (2001, s. 222).

⁴³³ Ordinovaný 1937, farár v Detroit (USA), Prahe a vo viacerých zboroch na Slovensku, myjavský senior (1966-1969), biskup západného dištriktu (1969-1991); r. 1984 ThDr. h. c. Prekladateľ z nemčiny, francúzštiny a angličtiny. Por. *BLS* V, s. 225-226; PETRÍK – RYBÁR (2001, s. 175). V r. 1971 spolupracoval na revízii rukopisu Viznerovho prekladu *Knihy svornosti* (por. C1992, s. 342).

⁴³⁴ Autori sa rozhodli vydať vlastný preklad AV namiesto staršieho Viznerovho prekladu, ktorý im bol známy (por. pozn. 480).

⁴³⁵ Preklad bol na základe odporúčania bohoslužobného výboru schválený dňa 7. 11. 1979 generálnym presbyterstvom ECAV, ktoré »rokovalo ešte o niektorých formuláciách (najmä o tom, že v texte sa nepoužíva označenie »pod obojím«, ale sa hovorí o »dvoch podobách« (v podobe chleba a v podobe vína)«. Ústredný archív ECAV na Slovensku, fond Ústredné orgány ECAV, Generálne presbyterstvo, zápisnica z rokovania GP 6.-7. 11. 1979; por. aj AV1980 (s. 9-10).

⁴³⁶ Výber nemeckej pôvodiny sa v predslove nezdôvodňuje, konštatuje sa len, že »[d]oterajšie preklady boli vyhotovené zväčša na základe latinského originálu.« Považujeme za pravdepodobné, že prekladateľom bola nemčina omnoho bližšia ako latinčina, berúc do úvahy najmä časový odstup od ukončenia štúdia r. 1937.

⁴³⁷ Michalko v *Predhovore* (s. 9) nespresňuje, o aké vydanie nemeckého textu išlo. Ďalšie, menej pravdepodobné možnosti sú niektoré z Müllerových vydání, prípadne Tschackert (1901). Rozlíšenie podľa textu prekladu je nespoľahlivé, keďže preklad vychádza hlavne z vydania v modernej nemčine *ABD*, preloženého z *BSLK* (1963). Situáciu komplikuje aj poznámka 29 k čl. 28.75 »zmiernenie – v texte grécky výraz epieikeias, úlava z prísnosti zákona«, keďže žiadne nám známe vydanie tu grécky výraz nemá (všetky znejú až na rozdiely v pravopise »daß man [...] mäßige«; *ABD* »gelockert [...] werden«). Spomínaný grécky výraz je síce v tradičnom texte *Knihy svornosti* (N/1580), ale na iných miestach: v čl. 26.14 »ἐπιεικείας« (gen.); v *BSLK* je tu však »Äquität«, v *ABD* »entlastende Regelungen«; v čl. 28.64 »ἐπιεικείαν« (ak.); v *BSLK* »epikeia«, v *ABD* »sinvolle Erfüllung«. Predpokladáme, že ide o poznámku prevzatú z iného zdroja a umiestnenú na nesprávne miesto.

⁴³⁸ Ide o pojmy »zavrhujeme«, »kacírstvo«, »v podobe chleba a vína«, »bezbožný« a pod. a »bohoslužba«. Terminológiu prekladateľa konzultovali na poradách bohoslužobného výboru a s »teologickými rečovými odborníkmi« (s. 9-10).

⁴³⁹ *ABD* na mnohých miestach rozdeľuje dlhé súvetia *BSLK* do kratších viet, niekedy sa však pri tom stráca príčinná alebo iná väzba medzi časťami súvetia (por. napr. rozdelenie viet a vynechanie dvojice »wiewohl« a »dieweil« na začiatku čl. 8, verne prevzaté do AV1980). To, že AV1980 prekladá priamo z *ABD* je zrejme najmä z úpravy súvetí (napr. v čl. 20.8-9 rovnako oddeľujú vedľajšie vety tromi pomlčkami; v čl. 20.15-16 vsúvajú pomlčku, v čl. 20.19-20 dvojbodku a v čl. 20.22 menia rovnako štruktúru vety a vsúvajú dvojbodku a pomlčku).

sú napr. spojky a častice, ak sa *ABD* líši od *BSLK*;⁴⁴⁰ preberá posun významov a interpretáciu⁴⁴¹ ako aj interpretačné vsuvky *ABD*;⁴⁴² a najmä drží sa *ABD* aj v prípadoch, keď *ABD* interpretuje text *BSLK* nesprávne.⁴⁴³ Niekde omylom preberá aj formálnu úpravu *ABD*.⁴⁴⁴ Len niektoré výrazy alebo kratšie úseky textu boli upravené podľa *BSLK*;⁴⁴⁵ ojedinele sa odchyľujú od oboch.⁴⁴⁶ Odhliadnuc od zdroja, preklad je zväčša korektný, miestami sa však nájdu problematické formulácie⁴⁴⁷ a nedôslednosti.⁴⁴⁸ Okrem vysvetliviek na konci sa nájdu vysvetlivky priamo v texte v zátvorkách.⁴⁴⁹ Tlačové chyby sú zriedkavé.⁴⁵⁰

Preklad je neúplný, keďže prekladatelia (bez vysvetlenia) vynechali predhovor cisárovi.

Biblické citáty sa držia úradného prekladu ev. cirkvi (spravidla vydania z r. 1977/78, na jednom mieste vydania *NZ* z r. 1942; oba vydané v *Tranosciu*).⁴⁵¹

Ďalšie vydania

AV1982 je nezmeneným druhým vydaním *AV1980*.⁴⁵² Výber niektorých článkov podľa *AV1980/AV1982* bol v revidovanom znení, no s chybami prevzatý do prílohy *Evanjelického spevníka*.⁴⁵³

⁴⁴⁰ Napr. spolu s *ABD* v čl. 20.2 vynecháva na začiatku vety »dann«, čím zaniká väzba na predchádzajúcu vetu; na začiatku čl. 20.9 vynecháva zdôrazňujúce »Erstlich«; por. tiež preklady v čl. 20.9 »keď totiž veríme« (*BSLK* »fo man glaubt«; *ABD* »wenn man nämlich glaubt«) a »kto« (*BSLK* »wer nun«; *ABD* »wer«); v čl. 20.23 »okrem toho« (*BSLK* »auch«; *ABD* »außerdem«).

⁴⁴¹ Napr. v čl. 1.6 »vraj nie sú« (*BSLK* »es nicht müffen [...] fein«; *ABD* »es seien nicht«) a »znamená tolko ako povedané slovo« (*BSLK* »bedeut leiblich Wort«; *ABD* »bedeute so viel wie gesprochenes (urspr.: Leiblich) Wort«); »nepokladajú za také dôležité« (*BSLK* »ruhmt [...] nicht mehr so hoch«; *ABD* »halten [...] nicht mehr für so wichtig«); v čl. 20.9 »oboje« (*BSLK* »folchs«; *ABD* »beides«); v čl. 20.13 »obširne« (*BSLK* »fleißig«; *ABD* »ausführlich«); v čl. 20.15 »zväčša« (*BSLK* »fehr«; *ABD* »meist«); v čl. 20.23 »dôveruje« (*BSLK* »glaubet«; *ABD* »vertraut«); v čl. 20.26 »napríklad« (*BSLK* »alfó«; *ABD* »zum Beispiel«); v čl. 20.39 »naozaj dobré« (*BSLK* »hohe«; *ABD* »wahrhaft guten«; *AV1992* »vznešené«).

⁴⁴² Napr. v čl. 1 »ktorá sa nazýva Boh a naozaj je Bohom« (*BSLK* »welchs genennt wird und wahrhaftiglich ift Gott«, *ABD* »das Gott genannt wird und wahrhaftig Gott ist«); v čl. 20.2 »o iných témach« (*BSLK* »und andere«; *ABD* »und über andere Themen«); v čl. 20.3 »cirkevné sviatky« (*BSLK* »Feier«; *ABD* »kirchliche Feiertage«); v čl. 20.5 »v Ježiša Krista« (*BSLK* »an Christum«; *ABD* »an Jesus Christus«); v čl. 20.26 »biblické deje« (*BSLK* »die Hiftorien«; *ABD* »die biblischen Berichte«) a »úplne dôverovať« (*BSLK* »Zuverficht haben«; *ABD* »volles Vertrauen [...] zu haben«).

⁴⁴³ Napr. v čl. 20.28 prekladajú »Viera vždy prijíma len milosť a odpustenie hriechov.« podľa *ABD* (»Der Glaube ergreift immer nur die Gnade und die Vergebung der Sünden«), aj keď v *BSLK* sa »allein« viaže na vieru, nie milosť (»Der Glaub ergreift allzeit allein Gnade und Vergebung der Sunde«), čo je zrejme z kontextu aj z paralelného latinského znenia (»Tantum fide reprehenditur remissio peccatorum et gratia«). *Vizner (C1992)* prekladá správne »Milosť a odpustenie hriechov dosahuje vždy len viera.«

⁴⁴⁴ Napr. v čl. 7.4 *ABD* (ale nie *BSLK*) zvyrazňuje kurzívou *ein*, *eine* na odlišenie číslovky od neurčitého člena; *AV1980* tu preberá zvyraznenie čísloviek *jeden*, *jedna* kurzívou aj v slovenčine.

⁴⁴⁵ Napr. v čl. 1.5 »a všetci im podobní« (*BSLK* »und alle dergleichen«; *ABD* »und alle, die ähnlich denken«); v čl. 20.3 »sa [...] sotvačo učilo« (*BSLK* »man [...] wenig gelehret hat«; *ABD* »ist [...] so kaum geschehen«).

⁴⁴⁶ Napr. v čl. 20.15 prekladá rovnako ako *AV1951* »pokušením nevyskúšaní ľudia« (*BSLK* »bei unversuchten Leuten«; *ABD* »von nicht sachkundigen Leuten«); v čl. 20.37 »chcenie« (*BSLK* »Vermugen«; *ABD* »Können«). Vlastné interpretačné vsuvky má napr. v čl. 20.8 »naši kazatelia« (nem. »die Unseren«).

⁴⁴⁷ Gramaticky zlý preklad je napr. v čl. 20.26 »Vieru nechápe ako známosť, to [I] má aj diabol« s možným vplyvom nemeckého »das«. Archaicky, resp. nárečovo, znie v čl. 20.27 »skladali nádej« a »poväzovať« v čl. 28.42 a 49. V čl. 20.32 používa »preto« ako preklad »darzu« (*ABD* »und«). K prekladu »bývalí ženatí kňazi« v čl. 23.18 por. pozn. 453.

⁴⁴⁸ Napr. v čl. 1 vynecháva »ein« vo význame číslovky: »Stvoriteľ« (nem. »ein Schöpfer«; v *ABD* »ein« zvyraznené na odlišenie od neurčitého člena); v čl. 1.4 vynecháva »in dieser Sache«; v čl. 20.36 presúva v zozname príkladov dobrých skutkov na iné miesto »milovať bližneho«.

⁴⁴⁹ Napr. v čl. 5.4 »bez vonkajšieho slova evanjelia (Písmo sväté, kážeň, sviatosti)«; v citáte z *Io* 8,44 v čl. 19 »Keď (diabol) hovorí lož«.

⁴⁵⁰ Napr. v citáte z *Lc* 12,15 v čl. 28.15 »dediča« namiesto »deliča«. Ďalšie príklady sú v pozn. 459.

⁴⁵¹ Malé redakčné úpravy sú v čl. 26.27 (*Act* 15,10n.), 26.36 (*Mt* 17,21), 28.9 (*Rom* 1,16), 28.24 (*Gaf* 1,8) a 28.51 (*Gaf* 5,1). Podľa vydania *NZ* z r. 1942 je citát v čl. 28.45 (*Col* 2,21, »Nedotýkaj sa«).

⁴⁵² Neopravené zostali aj tlačové chyby *AV1980* (príklady sú uvedené v pozn. 450 a 459).

⁴⁵³ *Evanjelický spevník* (Liptovský Mikuláš: *Tranoscius*; ¹1992, ²1995, ³2007, ⁴2010, ⁵2015, 5. opr. vyd. 2021) obsahuje čl. 4, 7-11, 13, 20-23 *AV*. Rozdiely v texte 1.-4. vydania oproti *AV1980/AV1982* (všetky

AV2019 aj **AV2020** vychádzajú z prepisu textu AV1982, ktorý je vo viacerých verziách dostupný na internete (napr. *Wk*, *Wz*).⁴⁵⁴ Tieto prepisy obsahujú viacero zmien oproti zneniu AV1982 (vynechané časti textu,⁴⁵⁵ chybné čítanie, resp. vecné zásahy do textu niekedy meniace aj jeho zmysel,⁴⁵⁶ jazykové úpravy,⁴⁵⁷ doplnenie textu,⁴⁵⁸ opravy niektorých tlačových chýb AV1982,⁴⁵⁹ nové preklepy⁴⁶⁰). Takmer všetky zmeny (až na zrejme preklepy, resp. ojedinelé

významové zmeny sú bez opory v nemeckom texte *BSLK*: čl. 4 »hriech bude« (s. 14) → »bude hriech« (s. 695); čl. 7 »káže a sväté sviatosti podľa evanjelia prislúhujú. Lebo k pravej jednote kresťanskej cirkvi stačí, keď sa evanjelium v správnom poňatí jednomyselne káže a« (15) → »káže a« (695; haplografia medzi »káže a«); čl. 13 »svedectvom« (17) → »svedectvami« (696); čl. 20 »sotvačo« (20) → »sotva« (697); »ten aj pozná Boha, vzýva Ho« (22) → »vzýva Ho« (698); »to tu rozviedli« (22) → »to rozviedli« (698); »to má« (22) → »veď tú má« (698); »k chvále« (22) → »na chválu« (699); »nedosišli, ale upadli do mnohých veľkých a zjavných hriechov« (22) → »nedosišli a upadli do mnohých veľkých zjavných hriechov« (699); »vytýkať« (22) → »vyčítať« (699); čl. 22 »sviatosti« (25) → »sviatosti Večere Pánovej« (700); »len jednu podobu« (25) → »pod jednou podobou« (700); čl. 23 »zretelne« (26) → »dobro« (701); »sa proti tomu bránili« (27) → »sa bránili« (701); »ale to« (27) → »ale« (701); »bohobojní a rozumní« (27) → »bohobojní« (702); »len mnoho veľkých, zlých nerestí« (27) → »mnoho veľkých nerestí« (702); »v svojom« (27) → »vo svojom« (702); »všeobecnú kresťanskú« (28) → »kresťanskú všeobecnú« (702); »bývalí ženatí kňazi« (28) → »bývalí neženatí kňazi« [I] (702; ide tu o zlú úpravu nevhodného prekladu: namiesto »dejiny dokazujú, že bývalí ženatí kňazi a slub čistoty zapríčinil mnoho odporných nekresťanských pohoršení« je zmysel originálu »dejiny dokazujú, že (kedysi) boli ženatí kňazi, a že slub čistoty zapríčinil mnoho odporných nekresťanských pohoršení« (»die Historien beweifen, daß die Priester ehelich gewefen, fo auch das Gelubd der Keufchheit fo viel häßliche, unchriftliche Ärgernus [...] hat angericht«; je možné, že Michalko a Košťal preložili »bývalí ženatí kňazi« a »bývalí« je oprava redaktora AV1980 alebo tlačová chyba); »mnoho odporných« (28) → »mnoho« (702); »vo Svätom písme« (28) → »vo svojom Svätom písme« (703). Rozdiely 5. a 5. opraveného vydania oproti predchádzajúcim sú okrem interpunkcie a písania medzier nasledovné: »prostredníkom« (697) → »Prostredníkom« (827); »a ktorý« (699) → », ktorý« (829); »na mnohých miestach sa« (700) → »sa na mnohých miestach« (830); »žiaduće« (702) → »žiaduce« (832).

⁴⁵⁴ Text vznikol koncom 20. storočia, prvá archivovaná verzia je z r. 2000; por. <https://web.archive.org/web/20000824081532/http://www.kaplanka.sk/av/> (*Wk*); táto stránka uvádza ako zdroj AV1982 (> Obr. 21). Revidovaný text s opravou niektorých preklepov (por. preklepy označené [*] v pozn. 460) je dostupný v PDF dokumente, vytvorenom r. 2010, na https://web.archive.org/web/20120324175640/http://www.ecavza.sk/files/dokumenty/Augsburske_vyznanie.pdf (*Wz*). Vznikla aj hybridná, výrazne editovaná verzia kombinujúca *Wk* a AV1992, v r. 2005-2009 dostupná na stránke ECAV: <https://web.archive.org/web/20060117192227/http://www.ecav.sk/archiv/dokumenty/av.zip> (*Wt*).

⁴⁵⁵ V čl. 4.3 »to hovorí« → »hovori«; v čl. 7.1 »byť a zostať« → »zostať«; v čl. 20.7 »než keď sa« → »než sa«; v čl. 20.20 »milosť. Iní si vymysleli inakšie skutky, ktorými si chceli zaslúžiť milosť« → »milosť [haplografia]; v úvode II. časti »vypočítať tieto zmeny« a uviesť dôvody, prečo sme tu pripustili tieto zmeny« → »vypočítať tieto zmeny«; v čl. 24.36 »Zlatoústý (Chrysostomos)« → »Zlatoústý«; v čl. 26.45 »mnoho rozdielných« → »mnoho«; v čl. 28.41 »vraj pôstne cvičenia sú také skutky, ktoré uzmierujú Boha; vraj« → »vraj« [haplografia]; v čl. 28.74 »kresťanskej cirkvi« → »cirkvi«.

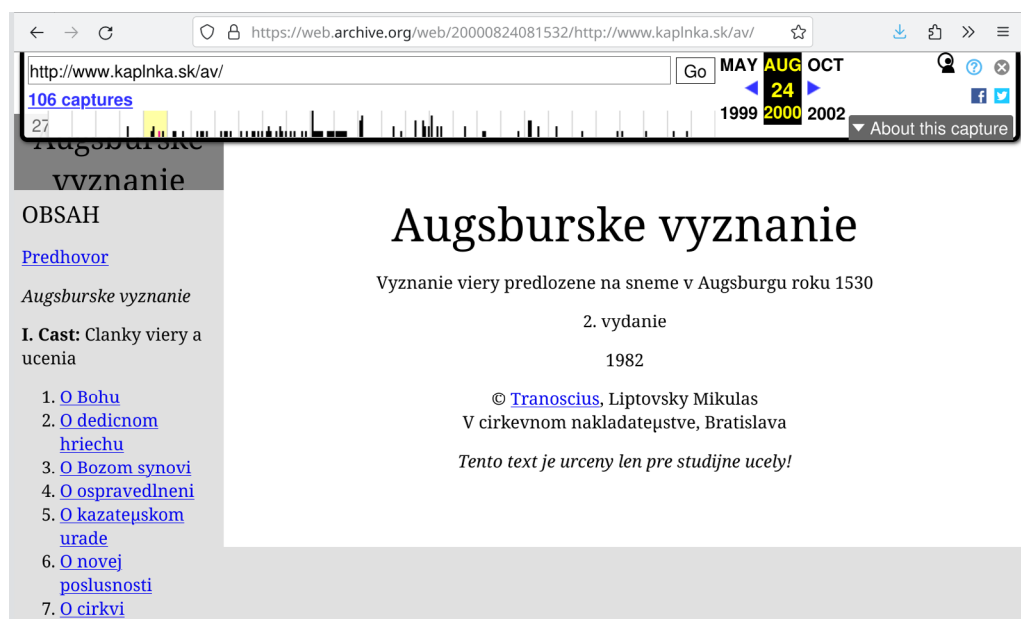
⁴⁵⁶ V čl. 15.4 »ktorými« → »ktorým« [I]; v čl. 20.19 »potecha« → »potreba« [I]; v čl. 27.23 »záväzný« → »záväzkom« [*Wk*] / »záväzkom« [*Wz*]; v čl. 28.37 »celkom a úplne« → »celkom úspešne« [I]; v čl. 28.45 »viazať« → »vziať« [I]; v čl. 28.61 »o zmenení zákona« → »o znení zákona« [I]; v čl. 28.68 »radiť« → »riadiť« [I].

⁴⁵⁷ V čl. 1 »mocná, rovnako« → »mocná a rovnako«; v čl. 5.1 »takejto« → »tejto«; v čl. 7.1 »sa prislúhujú« → »prislúhujú«; v čl. 22.1 rozpísanie »Mt« → »Matúš« [iba *Wz*]; v čl. 23.3 a 28.43 »Sväté písmo« → »sväté písmo« v príslušnom páde; v čl. 24.10 »predávali« → »sa predávali«; v čl. 26.23 »nato« → »na to« [I] a »čo« → »to čo« [v bibl. citáte]; v čl. 26.29 »Timoteovi« → »Timotejovi«; v čl. 26.30 »obžalovávať« → »obžalovať« [I]; v čl. 27.15 »náukam« → »náukám« [iba *Wz*]; v čl. 27.57 »si vymysleli« → »vymysleli«; v čl. 27.62 »Pretože to všetko však je« → »Preto je všetko však« [I, zmena kauzality]; v čl. 28.11 »trestmi« → »trestami« [iba *Wz*]; v čl. 28.13 »vládnúcim« → »vládnucim« [iba *Wz*]; v čl. 28.63 »prebojovali« → »prebojovali« [I]; v čl. 28.72 »prosia [...] to« → »prosia [...] o to« a »sa zaviedli« → »zaviedli«.

⁴⁵⁸ V čl. 24.41 »v dejepisnej« → »v jednej dejepisnej«.

⁴⁵⁹ V čl. 20.25 »hovori« → »hovori«; v čl. 23.10-13 »vyznamní« → »významní«; v čl. 26.2 »zatiat« → »zatial«; v čl. 28.41 »poškrňujú« → »poškvňujú«; v pozn. 19 »ododmieta« → »odmieta«; v pozn. 27 »o 15. h.« → »o 15. h.«.

⁴⁶⁰ Napr. v čl. 7.4 »Efezkým«; v čl. 19 »hvorí«; v čl. 23.26 »zákon« → »zákonu«; v čl. 23.(23) »hvori« [*]; v čl. 24.21 »hriechu« → »hriecho«; v čl. 24.40 »cikrvi« [*]; v čl. 25.4 »že« → »že«; v čl. 26.8 »ked« → »ked« [*]; v čl. 27.10 »rozumenjším« [*]; v čl. 27.14 »knihách« → »kiahách« [*]; v čl. 27.15 »ináč« → »ináč« [*]; v čl. 27.16 »kláštorňý« [*]; v čl. 27.17 »prednášame« [*]; v čl. 27.32 »kóli« [*]; v čl. 27.61 »domienok« [*]; v čl. 28.65 »svedomia« → »svedmia« [*]; v pozn. 17 »Gelasius« → »Celasius« [*]; v pozn. 29 »epieikeias« → »epiekeias«. Preklepy označené [*] sú len vo *Wk*; vo *Wz* sú opravené. *Wz* však obsahuje chyby vzniknuté pri konverzii kódovania slovenčiny: v pozn. 4 »božskosť« → »bolskos«; v pozn. 5 »že« → »le«.

Obr. 21:
Prepis textu AV1982 dostupný v období 1999-2020 na internetovej stránke www.kaplka.sk sa stal základom pre vydania AV2019 a AV2020, a to aj so svojimi chybami, ktoré vznikli pri prepise. V súčasnosti je text dostupný už iba v archivovanej podobe na stránke <https://web.archive.org>; pri archivácii boli nesprávne konvertované znaky s diakritikou.

výnimky) preberajú aj AV2019 a AV2020. Každé z týchto vydaní však upravuje Wk/Wz svojim spôsobom.

AV2019 vydala Asociácia slobodných zborov ECAV v atraktívnej grafickej úprave.⁴⁶¹ Neuvádza sa v ňom, na akom texte je založené,⁴⁶² ide však evidentne o Wk alebo Wz. Namiesto predhovoru J. Michalka obsahuje predhovor J. Meňkyho.⁴⁶³ Jazyková korektúra okrem odstránenia evidentných preklepov predlohy⁴⁶⁴ text ďalej upravuje (modernizuje a formalizuje jazyk,⁴⁶⁵ mení slovosled,⁴⁶⁶ upravuje interpunkciu), pričom niektoré úpravy menia význam textu.⁴⁶⁷ Ponchané sú však všetky neopodstatnené vecné zmeny a chyby Wk/Wz, vrátane vynechaných častí textu a úprav meniacich zmysel prekladu.⁴⁶⁸ Znenie viacerých poznámok na okraji je oproti AV1980/AV1982 doplnené alebo prepracované.

AV2020 vyšlo pri 450. výročí AV s rozsiahlym historickým predhovorom I. Elka, bez pôvodného predhovoru J. Michalka. Text je tiež založený na Wk/Wz s prebratím jeho chýb,⁴⁶⁹ aj keď úvod (s. 30) hovorí, že ide o znovuvydanie AV1980. Jazyková korektúra popri častých menších úpravách (oprava zrejmych preklepov predlohy,⁴⁷⁰ veľmi hojné dopĺňanie čiarok, modernizácia,⁴⁷¹

⁴⁶¹ Editorica a zodpovedná redaktorka bola Martina KOVÁČIKOVÁ, jazyková korektorka Zuzana ZIMANIOVÁ.

⁴⁶² Tiráž uvádza len informáciu, že ide o tretie vydanie.

⁴⁶³ Ako dôvod pre nové vydanie je v *Predhovore* označený »vnútorný zápas, ktorý v súčasnosti prebieha v ECAV«.

⁴⁶⁴ Všetky preklepy uvedené v pozn. 460 okrem »epiekeias« v poznámke č. 29 vo Wk/Wz (v AV2019 pozn. na okraji na s. 64).

⁴⁶⁵ Napr. v čl. 1 »jestvuje« → »existuje« a »kacírstva« → »kacírské učenia«; v čl. 20.3 »sotvačo« → »máločo«; v čl. 20.31-32 »jednako« → »aj tak«.

⁴⁶⁶ Napr. v čl. 20.2 »k tomu napomínali« → »napomínali k tomu«; v čl. 20.26 »tak máme« → »máme tak«; v úvode II. časti »také zmeny dovolí« → »dovolí také zmeny«.

⁴⁶⁷ Napr. v čl. 15.4 »zadostučiniť« → »zadostučenie«.

⁴⁶⁸ Uvedené sú v pozn. 455-458; nepreberá sa rozpísanie »Mt« na »Matúš« v čl. 22.1. Tam, kde Wz jazykovo upravuje znenie Wk, je text AV2019 zhodný z Wz. Niektoré nezrozumiteľné miesta ďalej upravuje (napr. v úvode II. časti »vypočítať tieto zmeny« → »uviesť tieto zmeny«; AV1980 »vypočítať tieto neporiadky a uviesť dôvody, prečo sme tu pripustili tieto zmeny«).

⁴⁶⁹ Text obsahuje všetky odchýlky uvedené v pozn. 455-458, pokiaľ nešlo o očividné chyby opravené jazykovou korektúrou. Tam, kde Wz jazykovo upravuje znenie Wk, je text AV2020 zhodný z Wz.

⁴⁷⁰ Všetky preklepy uvedené v pozn. 460 okrem »epiekeias« v poznámke 29 (v AV2020 pozn. 3 na s. 108).

⁴⁷¹ Napr. »čo« → »kto/ktorí«; »nič nového/spoločného/takého« → »nič nové/spoločné/také«. Občas je jazyková úprava problematická aj formálne, napr. keď nahrádza »nato« → »na to« vo väzbách typu »tradície, ktoré ľudia ustanovili nato, aby« (čl. 15.2; 24.30-33).

zmena formuláci a slovných väzieb⁴⁷²) mení text aj štylisticky⁴⁷³ a snaží sa napraviť aj miesta, kde chybný text *Wk/Wz* nedáva dobrý zmysel;⁴⁷⁴ je však zarážajúce, že podobne ako pri *AV2019*, ani tu korektori neporovnali text s pôvodným *AV1980* resp. *AV1982*. Občas sa objavujú nové tlačové chyby.⁴⁷⁵ V niektorých riadkoch sú medzislovné medzery tak úzke, že takmer zanikajú.⁴⁷⁶

C1992 (AV1992, OV1992)

PŮVODCA: Autorom tohto doteraz jediného slovenského prekladu symbolických kníh je Otto Vízner (1920-1990).⁴⁷⁷ Aj keď preklad bol vyhotovený v r. 1948-1951 v spolupráci s viacerými konzultantmi,⁴⁷⁸ tlačou vyšiel kvôli odporu komunistického režimu⁴⁷⁹ až r. 1992, a to po viacerých revíziách.⁴⁸⁰

PREDLOHA: Vízner prekladal z *BSLK* (1930), pri revíziách mohol využiť aj ďalšie vydania *BSLK*.⁴⁸¹ Vychádzal vždy z jazyka v ľavom stĺpci *BSLK* (nemčina pre *AV*, latinčina pre *OV*). V úvode ani v doslove sa nehovorí o využití starších prekladov, pri *OV* však zrejme využíval Leškov preklad.⁴⁸²

CHARAKTER PREKLADU: Preklad *AV* z ranej novej hornej nemčiny je celkovo veľmi verný. Pri vetnej stavbe sa drží dlhých rozvitých súvetí originálu, niekedy na úkor čitateľnosti. Miestami doslovný preklad môže byť niekedy ťažšie zrozumiteľný.⁴⁸³ Volný, resp. interpretujúci

⁴⁷² V čl. 5.1 »došli k tejto viere« → »nadobudli vieru«; v čl. 5.3 »nám« → »k nám« a »to veríme« → »v ne veríme«; v čl. 15.2 »ako by také veci boli« → »že také veci sú«; v čl. 15.4 »zadosťučiniť« → »zadosťučinenie« so zmenou významu; v čl. 18.4 »mohlo« → »dalo«; čl. 19 »u Jána« → »v Jánovi«; v úvode II. časti »dovoliť« → »zaviesť«; v čl. 24.10-12 »sa predávali a kupovali« → »sa predávalo a kupovalo« so zmenou podmetu; v čl. 27.26 »kde ide« → »keď ide«; v čl. 27.43 »česť dávajú svojim slubom a kláštornému životu« [datív] → »česť dávajú svojim slubom [...]« [I, inštrumentál]; v čl. 27.60 »to bolo« → »bolo«; v čl. 28.37 »A to je tiež zrejme« → »A je tiež zrejme«; v čl. 28.42 »poväzovať« → »zväzovať«; v čl. 28.49 »zaťažovať cirkvi a poväzovať« → »zaťažovať cirkev a pozväzovať«; v čl. 28.64 »musí trvať« → »bude trvať«. Drobné jazykové úpravy sú aj v poznámkach k textu.

⁴⁷³ Napr. v úvode II. časti »usúdi, že sme [...] nekonali« → »neusúdi, že sme [...] konali«; v závere »zabránili, aby sa [...] nové [...] učenie nedostalo, aby sa nezakorenilo a neprevládlo« → »[...] dostalo, aby sa zakorenilo a prevládlo«.

⁴⁷⁴ V čl. 20.7 »než sa učilo spoliehať sa« → »ako učenie spoliehať sa« (*AV1980* »než keď sa učilo spoliehať sa«); v čl. 20.20-21 »získajú milosť a za hriechy vykonať zadosťučinenie.« → »získajú milosť a za hriechy zadosťučinenie.« (*AV1980* »získajú milosť. Iní si vymysleli inakšie skutky, ktorými si chceli zaslúžiť milosť a za hriechy vykonať zadosťučinenie.«); v úvode II. časti »vypočítať tieto zmeny« → »vymenovať tieto zmeny« (*AV1980* »vypočítať tieto neporiadky a uviesť dôvody, prečo sme tu pripustili tieto zmeny«); por. pozn. 455.

⁴⁷⁵ Napr. v čl. 26.14 nadbytočné slovo »píše«: »to vidíme na pisateľoch teologických súm² píše a na teológoch«; v čl. 28.30 »sviakoch«.

⁴⁷⁶ Napr. na s. 73 r. 7 zdola.

⁴⁷⁷ Nar. v Ľubietovej, reálne gymnázium v Banskej Bystrici ukončil r. 1939, Slovenskú evanjelickú bohosloveckú fakultu v Bratislave r. 1943. Kaplán a administrátor na viacerých miestach; v r. 1946-1950 katechéta na gymnáziu v Martine; potom administrátor vo Vysokých Tatrách, farár v Kraskove a Dačovom Lome. Prenasledovaný komunistickým režimom a v r. 1962-1963 väznený. V r. 1968 predstaviteľ obrodného procesu v ev. cirkvi. Por. PETRÍK – RYBÁR (2001, s. 407); UHORSKAI (2015, s. 55-71, 252-263).

⁴⁷⁸ Preklad recenzovali prof. dr. Ján Beblavý, farár Juraj Struhárik a biskup Vladimír P. Čobrda; terminológiu konzultoval s Eugenom Jónom a Rudom Brtáňom, vtedy gymnaziálnymi profesormi v Martine, a s prof. dr. Karolom Gábrišom. Texty z pripravovaného prekladu Starej zmluvy mu poskytoval doc. dr. Július Janko. Rukopis lektorovali farári Július Madarás a Ondrej Šimek (*C1992*, s. 342).

⁴⁷⁹ Preklad nevyšiel napriek zaradeniu do edičného plánu *Tranoscia* r. 1955. O. Vízner bol r. 1962 odsúdený za podvracanie republiky, k čomu sa mu započítalo aj prekladanie *Symbolických kníh*. Rozsudok bol zrušený až r. 1990 (*C1992*, s. 342; UHORSKAI 2015, s. 60-63).

⁴⁸⁰ Text revidovali O. Vízner, V. P. Čobrda a J. Struhárik r. 1960 a O. Vízner a biskup Rudolf Košťál r. 1971 (*C1992*, s. 342).

⁴⁸¹ Por. *C1992*, s. 342. V tiráži sa však uvádza len 2. vydanie *BSLK* z r. 1955, čo je pre tlač 2. vydania, ktoré pôvodne vyšlo r. 1952.

⁴⁸² Por. príklady v pozn. 491, 493, 494 a 496.

⁴⁸³ Napr. v čl. 20.2 »o pravých kresťanských stavoch a dobrých skutkoch« (nem. »von rechten christlichen Ständen und Werken«).

preklad nie je častý;⁴⁸⁴ občas dochádza k zmene čísla.⁴⁸⁵ Kvôli dobe vzniku niektoré formulácie dnes znejú archaicky, príp. nárečovo.⁴⁸⁶ Nedôslednosti⁴⁸⁷ a zjednodušenia⁴⁸⁸ sú zriedkavé. Pozoruhodné sú občasné zameny podobne znejúcich slov, ktoré vznikli azda pri príprave tlačových podkladov.⁴⁸⁹ Relatívne časté sú aj tlačové chyby.⁴⁹⁰

Preklad **OV** z latinčiny má podobné pozitívne charakteristiky ako preklad **AV**. Na rozdiel od predchádzajúceho Leškovo prekladu sú až na menej podstatné nepresnosti⁴⁹¹ správne interpretované aj zložitejšie pasáže.⁴⁹² Miestami používa interpretačné vsuvky,⁴⁹³ rozvinutie,⁴⁹⁴ zmenu čísla⁴⁹⁵ alebo voľný⁴⁹⁶ preklad. Občas text zjednodušuje cielene,⁴⁹⁷ niekedy však možno nedopatrením.⁴⁹⁸ Voľba ekvivalentov je spravidla⁴⁹⁹ vhodná. Jazyk je miestami archaický⁵⁰⁰

⁴⁸⁴ Napr. v čl. 1.1 »učíme a veríme« (nem. »wird [...] gelehrt und gehalten«); v čl. 20.8 »sa [...] nevykladalo« (nem. »nicht getrieben worden«); v čl. 20.13 »veľa uvažoval« (nem. »fleißig handelt«); v čl. 20.15 »uspokojuje« (nem. »heißt mich«).

⁴⁸⁵ Napr. v čl. 20.19 »úbohé svedomie« (nem. »die armen Gewissen«); v čl. 20.23 »diabol« (nem. »die Teufel«).

⁴⁸⁶ Napr. v čl. 20.20 »prechovávali nádej«; v čl. 28.37 »známo je«.

⁴⁸⁷ Napr. v čl. 1.5 slovosled »dobré a zlé« (nem. »ein bofen und ein guten«).

⁴⁸⁸ Napr. v čl. 20.3 »pôstoch« (nem. »gefätzte Faften«).

⁴⁸⁹ Napr. v čl. 20.34 »ktorý sa správa [...] vlastnými [...] silami« (nem. »regieret«; správne »ktorý sa spravuje [...]«); v čl. 28.64 »úľavu a zameranie« (gr.-nem. »epikeia und Linderung«; správne »úľavu a zmiernenie«).

⁴⁹⁰ Napr. v čl. 18.3 odkaz na »1. Kor.25,14«; v čl. 27.41 »ktorýkoľvek chcete byť v citáte z Gal 5,4; v čl. 27.43 »svojím« v datíve.

⁴⁹¹ Napr. v P11 podobne ako Leška »hoci by som oprávnene mohol obšírnejšie rozviesť rozdiel medzi našim a medzi učením našich protivníkov« (lat. »etsi recte possem longius abducere huius aetatis homines ab adversariorum opinionibus«; verne prekladá už *OV* »acžbych mohl daleko lydi tohoto wieku, od fmyflu neprzatel odwefti«); v P16 podobne ako Leška »Nemáme radosť z nesvornosti a uvedomujeme si aj hroziace nám nebezpečenstvo, lebo dobre vieme, aký zatvrdilý hnev blčí proti nám v našich protivníkoch.« (lat. »Non delectat nos discordia, nec nihil movemur periculo nostro, quod quantum sit in tanta acerbitate odiorum, quibus intelligimus accensos esse adversarios, facile intelligimus«; správne aj keď obšírne prekladá *OV* »Ruzniczem fe netieffyme, na tiežkofti a nebezpečenftwi naffé take nedbame, kterehožto welykofti, w takowem proti nam pozdwiženij a rozpalenij, protiwnikuw naffich, fnaдно rozumieti, a ge znati mužeme«); v čl. 2.3 má (s podobnou štruktúrou vety ako Leška) »Hovoríme tu o zlej žiadostivosti a že takto narodení nemôžu mať bázeň Božiu a dôveru v Boha.« (lat. »Dicimus enim, ita natos habere concupiscentiam, nec posse efficere verum timorem et fiduciam erga Deum.«); v čl. 2.4 »najmä aj preto nie, že dnes [...]« (lat. »praesertim hoc tempore, cum [...]« s významom »predovšetkým dnes, keď [...]«); v čl. 2.6 »nazvali sme ju s dobrým svedomím chorobou a vysvetlili sme« (lat. »optimo animo morbos nominavimus et exposuimus« so zmyslom »s dobrým svedomím sme pomenovali choroby a vysvetlili sme«).

⁴⁹² Por. pozn. 300, 306, 307 a 546.

⁴⁹³ Napr. v P2 dopĺňa »v odpovedi teológov«; v čl. 1.1 vsúva »večná, jednotná« (Leška vsúva »včerná«); na konci čl. 2.3 vsúva »k zlému« rovnako ako Leška.

⁴⁹⁴ Napr. v P2 »odpovede alebo Podvrátenia« (lat. »confutationis«) a »aby vlastne videli a mohli uvážiť« (lat. »ut et videre [...] possent«); »sme to nemohli a nechceli« (lat. »non possumus«); v P11 »kresťanského učenia« (lat. »doctrinae«); v P14 »zákerne, jedovato a podvodne« (lat. »insidiose et calumniose«; por. Leškovo »lstivě, jízlivě a úskočně«); v P18 »velmi potrebných a spasiteľných« (lat. »necessariis«; Leška »potřebných a spasitedlných«).

⁴⁹⁵ Napr. v P19 »rozdelenu cirkev« (lat. »dissipatas ecclesias«).

⁴⁹⁶ Napr. v P5 »dôvody, pre ktoré [...] nemôžeme prijať« (lat. »causae, quare non recipemus«); v P13 »vyskytne« (lat. »videtur«); v čl. 2.4 »učia« (lat. »fatentur«); v čl. 2.5 »nie z vlastnej viny« (lat. »sine naturae vitiis«); volne narába s adjektívom »nostri« vo vzťahu k »adversarii« (napr. vynecháva ho v čl. 1.1 a pridáva v čl. 2.1 a 2.4). V príkladoch z P5, 2.4 a 2.5 nadväzuje na Leškov preklad.

⁴⁹⁷ Napr. v P12 »[ide] o našu krv« (lat. »ut sanguinem nostram exsorbeant«).

⁴⁹⁸ Napr. v P3 a P7 vynecháva »deinde«, resp. »ad extremum« označujúce časovú následnosť; v čl. 2.2 vynecháva »has argutias« (»tieto chytráctva«).

⁴⁹⁹ Výnimky sú napr. v P17 »znetvorené« (lat. »obruti«; Leška »včel ve tmách [...] znetvářený«); v čl. 2.1 »zlomyselným spôsobom« (lat. »incommodi arte«); dvojznačné je v čl. 2.2 »z rady cisárovej« (lat. »in consilio Caesaris«).

⁵⁰⁰ Napr. v P1 antepreteritum »keď sa [...] bolo prečítalo«; v P9 vokatív »čitateľu«; v čl. 2.3 »nemajú [...] bázne [...] a dôvery«; v čl. 7.14 »zovňajšie«; v čl. 23.3 vokatív »cisáru Karle«.

a ťažkopádny;⁵⁰¹ objavujú sa bohemizmy⁵⁰² a dialektizmy;⁵⁰³ pri preklade využíva aj inverziu.⁵⁰⁴ Rovnako ako v *AV* sa objavujú zámery podobných slov.⁵⁰⁵ Tlačové chyby sú časté,⁵⁰⁶ nájde sa aj chybné číslovanie odsekov.⁵⁰⁷ Grécke texty v *OV* buď prepisuje do latinky⁵⁰⁸ aj prekladá,⁵⁰⁹ buď len prekladá⁵¹⁰ a ojedinele len prepisuje bez prekladu.⁵¹¹ Preklady sú výstižné a správne.⁵¹² Prepis z alfabety do latinky je miestami nedôsledný,⁵¹³ niekedy aj zavádzajúci.⁵¹⁴

Biblické citáty vychádzajú z ev. prekladu *NZ* (Tranoscius 1942);⁵¹⁵ pri *SZ* používal Vízner pracovnú verziu prekladu pripravovaného komisiou.⁵¹⁶

⁵⁰¹ Napr. v P4 »bez toho, aby nezhrešili« (lat. »sine scelere«).

⁵⁰² Napr. v čl. 15.35 »omlúva«; v čl. 24.23 »zmierčou obefou«; v čl. 28.26 »zrovnávanie« (lat. »comparatio[nem]«).

⁵⁰³ Napr. v čl. 15.35 »pôverčivosti«; v čl. 16.8 »Známo je«; v čl. 27.10 »vypočúť«.

⁵⁰⁴ Napr. v P2 »radi vydajú« (lat. »non gravatim exhiberent«); v P3 »s dobrým svedomím« (lat. »sine offensione conscientiae«).

⁵⁰⁵ Napr. v P9 »predpokladáme« (lat. »retulimus«; správne zrejme »predkladáme«); v P10 »spoločne sa riadiac« (lat. »communicato cum aliis«; správne »spoločne sa radiac«); v P15 »zamýšľali o [...] evanjeliu« (lat. »sentiamus«; správne »zmýšľali«). Tento prípad je pravdepodobne aj »čo všetko je v prirodzenom hriechu obsažené« v čl. 2.1 (lat. »quae peccatum originis complectitur«), kde pravdepodobne mal byť použitý bohemizmus »obsažené«.

⁵⁰⁶ Napr. v čl. 2.39 »...« namiesto otváracích úvodzoviek; v čl. 2.42 »žiadosťovosť«; v čl. 4.15 »prišiel«; v čl. 4.154 »atd*«; v čl. 4.155 »čisté«; v čl. 7.3 a 12.71 je použitá dvojica zátvoriek »/« a »)«; v čl. 7.9 »dôslednej«; v čl. 7.11 »nbečistotou« a »nemôžeme« namiesto »nemôže«; v čl. 12.50 »u Lukáša« namiesto »u Izaiáša«; v čl. 12.51 »j« namiesto »je«; v čl. 19 »Devätnásty«; v čl. 21.17 »Ján 16,33« namiesto »Ján 16,23«; v čl. 21.34 »horšie« namiesto »horšie«; v čl. 21.35 »Kristofora«; v čl. 23.6 »ocelibáte«; v čl. 27.41 »marnou«. Možno sem je možné zaradiť prepis »ἀδιόφορον« iným gréckym slovom »λατρεία« [I] opakované v čl. 2.41, 42 a 45.

⁵⁰⁷ Napr. čl. 24.83 má začínať až nasledovnou vetou (»Nenačím viac«), podobne čl. 24.85 (»Prečo bolo treba [...]«).

⁵⁰⁸ Neprepisuje prízvuky ani prídychy; η a ω prepisuje é a ó.

⁵⁰⁹ Niekedy však preklady nie sú dobre odlišené od okolitého textu a tak sú ťažko zrozumiteľné (napr. v čl. 4.188 »Et haec oportet ὀρθοτομεῖν, ut ait Paulus« prekladá »A toto načim orthotomein správne rozlišovať, ako hovorí Pavel«). Pokiaľ je preklad odlišný, vyznačuje sa rôznymi spôsobmi: v čl. 4.49 »λατρεία (služba)«; v čl. 7.43 »to réttón (príkaz)«; v čl. 15.22 »eutaxia — poriadok a kázeň«. Zaujímavý príklad je na konci čl. 12.12, kde je preklad v zátvorkách, ale grécky text chýba; na jeho mieste je však väčšia medzera: »Na toto sa naozaj vzťahuje výpoveď: (nepripustíš k tajomstvu).«

⁵¹⁰ Napr. príslovie v čl. 4.72, vetu na konci čl. 24.8 a väčšinu jednoslovných pojmov a krátkych spojení, hlavne ak nie sú kľúčovými teologickými pojmami: napr. v čl. 4.335n »prevrátili/prevracanie« (»ἀντιστρέφον«), v čl. 4.358 »protirečenie« (»ἀνακόλουθα«), v čl. 4.362 »škriepka« (»λογομαχία«), v čl. 7.23 »neobmedzená« (»ἀνυπεύθυνον«), v čl. 7.34 »rozhodujúce« (»κρινόμενον«), v čl. 13.13 »entuziasti« (»ἐνθουσιασταί«), v čl. 15.19 »správa« (ak. »πολιτεῖαν«), v čl. 24.16 »zlí kuchári« (»κακοὶ μάγειροι«), v čl. 24.21 »vdáky« (»εὐχαριστικά«).

⁵¹¹ Napr. v čl. 24.81 »Démosténova reč pros leptinén ktorá sa celá zaoberá [...]«.

⁵¹² Len výnimočne je možné nájsť vecne problematický preklad; por. napr. *crux interpretorum* v čl. 15.28 »Nec tamen potest constituere ἐπιείκειαν in gradu certo«, kde v preklade vynecháva predmet ἐπιείκειαν: »A aj tak nemôže bezpečne určiť príslušnú mieru«; prekladá azda podľa prvej časti nemeckého Jonasovho prekladu (nem. »und kann doch nicht finden einen gewissen Grad, da er darf dem Herzen Sicherheit und Friede gewiß zufügen«).

⁵¹³ Napr. dvojhlásku ou prepisuje nedôsledne u, ou aj o (»leiturgia«, »leitourgia«, »leitorgeó«); všetky príklady v čl. 24.82-83. Niekde prepisuje ω krátko (»farmakon« v čl. 4.185). Niekde zamieta ξ a ζ (v čl. 24.81 »ἀναξίους« »anazious«); chybné prepisuje napr. aj »ποιεῖτε« »poite« a »πλανηθῶσι« »plauéthósi« (čl. 7.42), »ἀτέλειαν« »ateleiau« (čl. 24.81), »προσφέρειν« »proferein« (čl. 24.88), »ἀναίμακτον« »anamakton« (čl. 24.88), »πατριάρχων« »patriarxón« a »λατρεία« »altreia« (čl. 24.93) a »ἀνάμμενες« »amamoves« (čl. 28.24). Chybné prepisy z alfabety však mohol robiť redaktor alebo sadzák pri vydání knihy – rukopis sa nám však nepodarilo nájsť v archíve Tranoscia, Generálneho biskupského úradu ECAV ani v knižnici Evanjelickej bohosloveckej fakulty UK (rovnako ani rukopis prekladu Michalka a Košťiala).

⁵¹⁴ Napr. v čl. 24.82 prepisuje »appellat Epaphroditum λειτουργόν« »nazýva Epafrodita leitourgia« [!].

⁵¹⁵ Citáty v *AV* pomerne často redakčne upravuje (drobné zmeny interpunkcie, zmena slovosledu, vynechanie zátvoriek, skrátenie textu) Ďalšie úpravy zahŕňajú zmeny typu »keby« → »keď« (čl. 21.4, *IJo* 2,1), »namýšľavosť« → »domýšľavosť« (čl. 28.17, *2Cor* 10,5) a »Prírodný človek« → »Človek od prírody« (čl. 18.3, *1Cor* 2,14). Porovnávané citáty v *OV* (k výberu por. pozn. 301) sú len minimálne jazykovo upravené. Rozdielny prístup v *AV* a *OV* je vidieť napr. na citáte z *Cof* 2,16.20-23 v *AV*, čl. 28.44-45 a *OV*, čl. 7.35.

⁵¹⁶ Odlišujú sa tak často od znenia *SZ* vydaného tlačou r. 1977/1978. Por. aj pozn. 478.

C2006 (AV2006, OV2006), AV2010

PŮVODCA: Autorkou prekladu AV aj OV je Petra Černá; oba texty sú súčasťou nového českého vydania *Knihy svornosti*, ktorého hlavným redaktorom a autorom úvodov a doslovu bol Martin Wernisch, v čase vydania docent, v súčasnosti profesor na Evanjelickej teologickej fakulte Univerzity Karlovy v Prahe.

PREDLOHA: Preklad AV aj OV vychádza z latinského textu *BSLK*, programovo však nadväzuje na staršie české preklady:⁵¹⁷ v prípade AV na AV1951⁵¹⁸ a – aj keď sa to v sprievodných textoch nezmieňuje – Leškovo AV1898; pri OV na Leškov preklad OV1898.

CHARAKTER PREKLADU: Dôležité informácie k prekladu podáva redaktor vydania v sprievodných textoch. Pri AV je nadväznosť na AV1951 daná hlavne kvalitou prekladu a spracovania tohto staršieho vydania,⁵¹⁹ pri OV je využitie OV1898 skôr riešením z núdze a redaktor si otvorene uvedomuje limitácie OV2006.⁵²⁰

Text AV2006 vychádza z AV1951, upravuje ho však jazykovo aj vecne. Jazykové úpravy sú extenzívne (častá zmena slovosledu, modernizácia jazyka,⁵²¹ nahradenie pasív aktívnymi tvarmi,⁵²² zjednodušenie prekladu,⁵²³ úprava zamlčaných podmetov⁵²⁴). Vecné úpravy sa okrem vlastných riešení⁵²⁵ nezriedka vracajú k AV1898 a často predstavujú krok späť oproti zneniu AV1951 (niekedy ide o výber iných ekvivalentov alebo drobné interpretačné vsuvky,⁵²⁶ pre-

⁵¹⁷ Už v podtitule sa zdôrazňuje, že ide o preklad z *BSLK* »s přihlédnutím k dosavadním převodům«.

⁵¹⁸ Na viacerých miestach sa zdôrazňuje vysoká hodnota AV1951: »vzorná pražská edice [...] jež nadále podrží svou platnost a zůstane i dobrým doplňkem našeho vydání« (s. 47); »následujeme vydavatele Čtyř vyznání, na jejichž kvalitní dílo vědomě navazujeme a chceme je spíše doplnit než nahradit« (s. 49).

⁵¹⁹ C2006, s. 663: »Práci předků jsme pokládali za zavazující jmenovitě u Augsburského vyznání. V jeho případě by bylo přímo opovázlivé pořizovat úplně nový převod, když zde existuje kontinuita překladů na sebe navazujících, a opakovaně vyznamenávaných i pečeti oficiálních autorit. Počíná hned 16. stoletím a již v průběhu 20. století byla dovedena až na úroveň kritického vydání, nesnadno si tedy přát víc.«

⁵²⁰ C2006, s. 85: »nadějeme se sice, že náš druhý český překlad zdokonalení v tomto smyslu skutečně přináší, jsme si však vědomi, že z části zůstal Leškovým »zakladatelským« výkonem i svázán a že z jeho stínu bude v budoucnu zapotřebí vystoupit ještě výrazněji. Dosud zbývá řada možností k vylepšením, jež by napomohla, aby v očích českých čtenářů jasněji vysvitly kvality Melanchthonova pěstěného, uměřeného vyjadřování, v němž je zdánlivě samozřejmě lehké vyznění plodem vytrvalého studia věci i řeči. Ale vynasnažili jsme se, aby jim nezůstaly docela skryty.« – S. 663-664: »na místech, kde se někteří spolupracovníci přidrželi návrhů a řešení dřívějších tlumočnicků z důvodu ne tolik zásadních jako ze zdravé zdrženlivosti vůči samostatným výbojům, k jakým by se jim nedostávalo kompetence – v největším měřítku asi v Apologii Augsburského vyznání.«

⁵²¹ Systematicky mení *jest* na *je*; infinitívy na *-ti* upravuje na *-t*; modernizuje lexiku (napr. »účín« → »účinek«; »usmířiti« → »smířit«) aj pádové väzby (napr. »nesnáší kříž« → »nesnáší kříž«).

⁵²² Napr. v čl. 20.12 »tuto věc podpirají i svědectví« (AV1951 »tato věc jest podepřena svědectvími«).

⁵²³ Napr. v čl. 1.1 s Leškom »jednomyslně« (lat. »magno consensu«; AV1951 »s naprostou jednomyslností«); v čl. 1.5 s Leškom »a jiní« (lat. »et omnes horum similes«; AV1951 »a všechny jim podobné«); v čl. 20.14 »učí i Ambrosius, zejména v knize O povolání pohanů:« (lat. »docet Ambrosius De vocatione gentium et alibi. Sic enim inquit De vocatione gentium«; AV1951 »učí i Ambrosius v knize O povolání pohanů a jinde. Tak praví v knize O povolání pohanů:«); v čl. 20.23 »věří v odpuštění hříchů« (lat. »credit [...] videlicet hunc articulum, remissionem peccatorum«; AV1898 »věří článek o odpuffění hříchů«; AV1951 »(věří) [...] podle toho článku »hříchů odpuštění«), podobne vynecháva »hunc articulum« v čl. 20.25.

⁵²⁴ Napr. v čl. 1.5 a 1.6 »odsuzují se« namiesto »[církev] odsuzují« (lat. »damnant«; AV1951 »odsuzují« s poznámkou pod čiarou »totiž naše církve«).

⁵²⁵ Napr. v čl. 20.3 »nabádali« (lat. »urgebant«; AV1898 »nutili«; AV1951 »zdůrazňovali«); v čl. 20.3 »náboženská bratrstva« (lat. »fraternitates«; AV1898 »řeholní bratřtwa«; AV1951 »bratrstva« s vysvetlivkou o laických bratrstvách); v čl. 20.9 »přivodit odpuštění« (lat. »mereri remissionem«; AV1898 »zafložití nám odpuffění«; AV1951 »získati odpuštění«); v čl. 20.15 a 18 »neznali« a »nezkušení a neznali« (lat. »ab imperitis« a imperiti et profani«; AV1951 »nezkušení« a »nezkušení a nezasvěcení«); v čl. 20.18 »na rozumu založená spravedlnost« (lat. »philosophica[m] iustitia[m]«; AV1951 »spravedlnost [...] filozofická«); v čl. 20.20 »jiným způsobem života« (lat. »per vitam monasticam«; AV1898 »fkrze kláffterní život«; AV1951 »mnišským životem«); v čl. 20.33 nevhodne »u myslitelů« (lat. »in philosophis«; AV1951 »u filosofů«); v čl. 20.33 »špatnostmi« (lat. »manifestis sceleribus«; AV1898 »zjewnými [...] neprawoftmi«; AV1951 »ohavnostmi«).

⁵²⁶ Napr. v čl. 1.1 »nicejského sněmu« (AV1898 »fněmu Nicenfského«, AV1951 »Nikajské synody«); v čl. 20.1 s Leškom vsúva »činit«; v čl. 20.2 preberá Leškovu formuláciu »že užitečně poučují« (lat. perf. »quod utiliter docuerint«; AV1951 »že poskytli užitečné poučení«); v čl. 20.4 s Leškom »nehlásají« (lat. »nec [...] praedicant«; AV1951 »nekaží«); v čl. 20.8 s Leškom nezameniteľne »mívalo průchod« (lat. »versatam esse«; AV1951 »se kázalo«); v čl. 20.10 »svými skutky« (lat. »operibus«; AV1898 »fkutky fwými«;

kvapivo však preberá aj menej vhodné⁵²⁷ a vyslovene chybné⁵²⁸ Leškove preklady). Objavuje sa aj skomolený preklad⁵²⁹ a vynechané časti textu.⁵³⁰ Preberá aj problematrické miesta AV1951.⁵³¹ Niekedy však nachádza šťastnejší výraz alebo formuláciu ako predchodcovia.⁵³² Nebiblické citáty preberá doslovne z AV1951,⁵³³ biblické citáty sa držia kralického znenia.⁵³⁴

OV2006 je prepracovaním Leškovo vydania OV1898.⁵³⁵ Text je výrazne jazykovo upravený a modernizovaný.⁵³⁶ Na mnohých miestach je zrejmä snaha o vecné vylepšenia;⁵³⁷ veľmi často však ponecháva, jemne upravuje alebo aj rozvíja Leškove vsuvky,⁵³⁸ opisné preklady,⁵³⁹ volné

AV1951 »skutky«; v čl. 20.18 s Leškom »o této věci« (lat. »de ea«; AV1951 »o tomto (učení)«); v čl. 20.19 »žádné potěšení« podobne ako Leška (lat. »consolatio[nem]«; AV1951 »potěšení«); v čl. 20.20 s Leškom vsúva »jiné«; v čl. 20.22 sa drží Leškovo slovosledu, terminológie aj vynechania zámena »obnovit a předložit učení« (lat. »hanc doctrinam [...] tradere et renovare«; AV1898 »obnowiti a předkládati učení«; AV1951 »podati a obnoviti toto učení«); v čl. 20.35 »není možno obviňovat« podobne ako Leška (lat. »non esse accusandam«; AV1951 »se na toto [...] nemůže žalovat«). Drží sa tiež Leškových prekladov plurálu singulárom napr. v čl. 20.15, 20.19, 20.22, 20.25, 20.29 (por. pozn. 349).

⁵²⁷ Napr. v čl. 1.5 »dvojí božství« v súvisi s manicheizmom (lat. »duo principia«; AV1898 »dvojí božství«; AV1951 »dva principy«); v čl. 1.6 »pohyb vzbuzený ve stvořených věcech« podobne ako Leška (bud zlým prekladom alebo pod vplyvom nemeckého »in Kreaturen«; lat. »significet [...] motum in rebus creatum«; AV1951 správne »pohyb způsobený ve věcech«).

⁵²⁸ Napr. v čl. 20.2 preberá Leškov zlý preklad »důvodně svědčí«: »spisy o Desateru Božích přikázání a jim podobné důvodně svědčí« (lat. »scripta [...] de decem praeceptis, et alia simili argumento testantur«; AV1898 »spífy, kteréž jsou o defateru Božích přikázání a jiné, jednak důvodně svědčí«; AV1951 správne »spisy o desateru přikázání a jiné podobného obsahu svědčí«).

⁵²⁹ Napr. v čl. 1.2 »která se nazývá Bůh, Bůh věčný«, pravdepodobne zle upravený Leškov preklad (lat. »quae et appellatur et est Deus aeternus«; AV1898 »kteráž nazývá se Bohem i jeft Bůh věčný«; AV1951 správne »která se nazývá i jest Bůh věčný«); v čl. 20.4 nevhodne zmiešava AV1898 a AV1951 a duplikovane tak prekladá »admoniti« »Po našem napomenutí se však už naši odpůrci poučili« (lat. »Haec adversarii nostri admoniti«; AV1898 »Nyní již i naří odpůrci, jfouce od nás napomenuti«; AV1951 »Nyní již se naši odpůrci dali poučiti«).

⁵³⁰ Napr. v čl. 1.4 s Leškom vynecháva spresnenie »in hac causa« (AV1951 »v té věci«).

⁵³¹ Napr. v čl. 20.11 »zřetelně« (por. pozn. 425).

⁵³² Napr. v čl. 1.4 »výrazu »osoba«« (lat. »nomine personae«; AV1898 »jméno ofoba«; AV1951 »slova »osoba««); v čl. 1.6 »spekuluji« (lat. »rhetoricantur«; AV1898 »mudrují«; AV1951 »vedou [...] hádky«; pre porovnanie nem. »Sophisterei machen«); v čl. 20.26 »pozvedá zdeptanou mysl« (lat. »erigit perterrefactas mentes«; AV1898 »powznáří mysl předěfšenou«; AV1951 »vzpřimuje poděšenou mysl«).

⁵³³ Napr. citát z Pseudo-Ambróza v čl. 20.14 a citát z hymnu v čl. 20.40.

⁵³⁴ Oproti AV1951 sa tesnejšie drží textu podľa vydania z r. 1613 (napr. v čl. 20.11, cit. *Eph* 2,8-9 dopĺňa zátvorky a vracia sa k väzbe »z sebe«; AV1951 »ze sebe«).

⁵³⁵ Na viacerých miestach je zrejme, že text OV2006 nie je založený na prvom Leškovom vydaní (OV1880); napr. v P.1 »opověď [!] (Konfutaci)«, kde OV1880 má »odpověď« a OV1898 »odpověď (refutácii)«; rovnako v P.5 vychádza zo znenia OV1898 odlišného od OV1880 (»vyložili v ní před císařskou milostí [...]«).

⁵³⁶ Upravuje pravopis a gramatiku (napr. infinitívy na -ti; »jeft« → »je«; zmeny typu »spůfob« → »způsob«); nahrádza slovakizmy (napr. »týka« → »týče«) a archaizmy (napr. v čl. 2.5 »ze služky« namiesto »z děvky«). Upravuje slovosled, zjednodušuje stavbu viet, rozdeľuje dlhé súvetia na kratšie vety a pod.

⁵³⁷ Napr. v P.6 »hlavní sporné body« (lat. »capita locorum et argumentorum«; OV1898 »hlavní body a důvody«); v P.7 »naš spis« (lat. »oblatum scriptum«; OV1898 »píma naffeho«); v čl. 1.1 vynecháva Leškom vsunutú »o Bohu«; v čl. 2.2 prekladá »od scholastiků a ne od císařských radů« (lat. »in scholis [...], non in consilio Caesaris«; Leška doslovne »ze škol a né z rady Císařské«).

⁵³⁸ Napr. v P.1 »v Augsburgu«; v P.3 »na obou stranách«; v P.6 »a podle nich jsme sestavili naši Obranu«; v P.18 »potřebných a spasitelných« (lat. »necessariis«); v P.19 ponecháva Leškove vsuvky »nej-spravodlivější«, »Vroucně« a »svě milé [církve]«; v čl. 1.1 »věčná«; v čl. 2.3 »dostatečně [dokazuje] pravý smysl našeho učení«; v čl. 2.3 ponecháva a rozvíja Leškovo vsuvku na znenie »že označujeme prvotní, přirozený hřích a ne hřích skutečný«; v čl. 2.4 »že prvotní, přirozený hřích záleží v zlé žádosti, to jest«; v čl. 2.5 rozvíja Leškov dodatok na »neboť na něm nemá viny, podobně jako nenese vinu ten.«. K Leškovým prekladom por. pozn. 297.

⁵³⁹ Napr. v P.1 »dala za pravdu a vyslovila s ní souhlas« (lat. »assentiretur«); v P.14 »záluďně, jízlivě a úskočně« (lat. »insidiose et calumniose«) a »ošálit a svěst« (lat. »fallere«); v P.15 »Všemi křivými a lstivými« (lat. »omnes cavillationes«); v P.18 »upřímnych a zbožnych« (lat. »bonorum«), podobne v čl. 2.2; v čl. 1.1 »bytnosti a podstaty« (lat. »essentiae«); v čl. 1.2 »[nelze] zpochybnit či vyvrátit« (lat. »labe-factari«; Leška »zlehčena neb podvrácena«); v čl. 2.3 »věřil v něho, doufal a nade vše jej miloval« (lat. »fiduciam erga Deum«). K Leškovým prekladom týchto pasáží por. pozn. 299.

alebo problematické znenia⁵⁴⁰ aj vyslovené chyby.⁵⁴¹ Niekedy dokonca mení korektný Leškov preklad na neodôvodnene voľnejšie, problematickejšie⁵⁴² alebo úplne chybné znenie.⁵⁴³

Tlačové chyby⁵⁴⁴ sú zriedkavé. Pri gréckych citátoch si uvedomuje nedostatky Leškovo textu a viaceré problematické miesta sa s väčšou⁵⁴⁵ alebo menšou⁵⁴⁶ mierou úspechu snaží napraviť. Niektoré triviálne nedostatky však ponecháva neopravené.⁵⁴⁷ Grécke výrazy, ktoré Leška ponechal v alfabete, prepisuje latinkou verzálkami.⁵⁴⁸

⁵⁴⁰ Napr. v P4 slovosled »v [...] bludech a zlořádech« (lat. »abusus atque errores«; OV1898 »w [...] bludech a neřádech«); v P4 vynecháva s Leškom »in causa religionis«; v P11 »ačkoli jsem mohl rozdíl mezi námi a učením našich odpůrců vyložit ostřeji« (por. pozn. 491 k Víznerovmu prekladu a OVxvi); v P16 preberá »Od nebeské pravdy, na níž spočívá Kristova církev, však odstoupiti nemůžeme.« (por. pozn. 296); v P16 s Leškom neprekladá »speramus«, čo mení význam vety; v P17 »znetvořené« (lat. »obruti«); v P19 »způsobil utišení a navrátil jí jednotu a stálý pokoj« (por. pozn. 296); v čl. 1.2 »Tak jsme věřili a učili vždycky a učíme stále« (lat. »semper docuimus et defendimus et sentimus«); v čl. 2.1 s Leškom prekladá »sententiam per se nihil habentem« len »naše slova« (Vízner vhodne »výpoveď, v ktorej vlastne nič nebolo«); v čl. 2.2 »se nám [...] nemůže klást za vinu« (lat. »absolvet nos suspicione«); v čl. 2.3 »prvotní, přirozenou a ustavičnou náklonnost ke zlému« (lat. »perpetuam naturae inclinationem«; Leška »přirozenou a ustavičnou náklonnost ke zlému«; väzbu prekladá správne Vízner »trvalú náklonnosť prirodzenosti«); v čl. 2.5 s Leškom neprekladá »optimo animo«.

⁵⁴¹ Napr. v čl. 2.1 »namítají, že jsme přesně neoznačili« (lat. »reprehendant [...] definitionem«; správne Vízner »napádajú našu definíciu«) a »na príslušném místě« (lat. »obiter«; Leška »na svém místě«; por. Víznerovo správne »mimo chodom«); v čl. 2.1 preberá Leškov chybný preklad poslednej vety len s jazykovými úpravami (por. aj *Prílohu 9*, s. 97-98); v čl. 2.3 »Jestliže člověku přičítáme vrozenou zlou žádost, vypovídáme tím, že [...]« (lat. »Nam in hanc sententiam latina descriptio [...]«; Leška »V latinském spisu vyznání našeho stojí, že [...]«), pričom formulácia OV2006 nie je ani voľným zhrnutím nasledovnej odvolávky na latinský text AV; v čl. 2.3 »Potom přicházejí také skutečné hříchy«; v čl. 7.34 len jazykovo upravuje Leškov nesprávny preklad. K Leškovým prekladom na týchto miestach por. pozn. 300.

⁵⁴² Napr. v P1 vyznanie bolo »předloženo« (lat. »praelecta«; OV1898 »přečteno«); v P4 »knížata a stavové« (lat. »Principes«; OV1898 »Knižata«); v P8 »Mezitím« (lat. »Postea«; Leška »Za tím«); v P10 Leškovo »s vespólným porozuměním a radou jiných« ešte rozvíja »společně, za přispění a srozumění mnoha jiných« (lat. »communicato cum aliis consilio«); v P14 »kteří vystoupili proti nám« (lat. »qui scripserunt confutationem«; už Leška voľne »kteříž písalí proti nám«); v P16 »nepřátelství« (lat. »incommoda«; Leška »protivenství«); v čl. 1.1 vynecháva »rozdílné« v Leškovom »tři jsou rozdílné osoby« (lat. »tres sint distinctae personae«); v čl. 2.2 vynecháva v nemeckom citáte »empfangen« (Leška »počat bývá«); v čl. 2.4 posúva význam Leškovo voľného prekladu »cum usitata ac veteri definitione« »s učením církevním starým« na »s učením staré církve« (Vízner prekladá presne »s užívanou a starou definíciou«).

⁵⁴³ Napr. v P12 dopĺňa Leškov skrátený, ale správny preklad »jednoty nehledají, ale krve nafíi« (lat. »neque concordiam querere, sed ut sanguinem nostrum exsorbeant«) nesúvisiacim prídavkom za bodkočiarkou »nehledají [...] jednotu, ale naši krev; svár a zlobu.«; v čl. 2.1 »jak pochybný je nejen úsudek, ale i lidský přístup těch, kteří proti nám vystoupili« (lat. »non solum iudicium, sed etiam candorem defuisse, qui confutationem scripserunt«; Leška voľne ale relatívne správne »ti, kteříž písalí proti nám, neměli úpřimnosti, ani pravdy«; Vízner správne »že pisatelia Podvrátenia neboli ani súdni ani úprimní«).

⁵⁴⁴ Napr. v P1 a P14 »opověď« namiesto »odpověď«; predpokladáme, že ide o tlačovú chybu, keďže význam slova »opověď« je podľa *Slovníka spisovného jazyka českého (1960-1971)* »zast. (předběžné) ohlášení, oznámení: tak znenadáni přišli, bez o-i (Jir.); práv. (dř.) oznámení urč. právně závažné okolnosti příslušnému orgánu státní moci: o. patentu; o. živnosti«.

⁵⁴⁵ Napr. v čl. 12.12 uvádza správny preklad »ἀπιέναι πρὸ τῶν μυστηρίων« »A tak se i oni vzdalují, když má dojít na tajemství.« tam, kde Leška použil úplne nevhodný preklad (por. pozn. 302).

⁵⁴⁶ Napr. v čl. 4.185 nesprávne prekladá Leškom vynechaný citát »Ὁ δ' ἄδικος λόγος νοσῶν ἐν αὐτῷ φαρμάκων δεῖται σοφῶν« »mluví o křivém slovu chorých, jež se vzpečuje lékům moudrých« (ku kontextu por. pozn. 307); v čl. 7.42 upravuje Leškov voľný preklad, avšak výsledok je viac vzdialený pôvodine (v citáte o vypočítavaní dátumu Veľkej noci mení »podle počítování« → »podle vnímání« a »podle jiného vypočítání« → »podle jiného měřítka«; správne prekladá Vízner); v čl. 15.28 pri interpretačne náročnom texte »Nec tamen potest constituere ἐπιεικείαν in gradu certo«; upravuje Leškov preklad »A předce fluffné míry najítí nemůže« na nesúvisiace »A přesto ničeho nedosáhne.« (por. pozn. 512 k Víznerovmu riešeniu). Otázne sú aj úpravy v čl. 7.23 »nejvyšší, nezczitelná moc« (AV »potestatem ἀνυπεύθυνον«; Leška »nejvyšší nedotknutelná moc«) a v čl. 28.24, kde Leškom vynechané »inquit Pindar« za citátom z Pindara prekladá »(a nám tanou na myslí verše Pindarovy)«.

⁵⁴⁷ Napr. v čl. 15.19 s Leškom vynecháva jediný grécky výraz »πολιτεία« (por. pozn. 303); v čl. 24.88 len mení Leškov slovosled »za tvůj lid« (»ὁπὲρ παντός λαοῦ«). V čl. 24.93 prekladá »προπατόρων, πατέρων, πατριάρχων« iba »praotce, patriarchy« (OV1880 »praotců, otců, patriarchů«; OV1898 »praotců, otců patriarchů«).

⁵⁴⁸ Napr. v čl. 24.81-88. Neprepisuje prízvuky ani prídychy; η, ω a ου prepisuje Ě, Ó a Ú.

Hebrejské výrazy prepisuje do latinky.⁵⁴⁹ Biblické citáty sa tesne držia textu podľa kralického vydania z r. 1613.⁵⁵⁰

AV2010 preberá text AV2006 s minimálnymi zmenami. Vynechané sú poznámky pod čiarou a číslovanie odsekov. V samotnom texte sú okrem odlišností vo formátovaní⁵⁵¹ len ojedinelé pravopisné úpravy.⁵⁵²

Ďalšie symbolické knihy

Aj keď témou práce sú preklady AV a OV, v skratke spomenieme samostatné vydania českých a slovenských prekladov ostatných symbolických kníh ev. a. v. cirkvi, vydaných mimo *Knihy svornosti* (C1898, C1918, C1992 a C2006).

Šmalkaldské články spolu s *Pojednaním o pápežovej moci* vydal Ján Leška r. 1882 v českom preklade z latinčiny.⁵⁵³ Do slovenčiny preložil *Šmalkaldské články* z nemčiny J. Michalko; vyšli r. 1983 ako súčasť výberu z Lutherových spisov.⁵⁵⁴

Malý katechizmus vyšiel od 16. storočia v češtine alebo slovenčine vo viac ako 300 vydaniach.⁵⁵⁵

Veľký katechizmus vydal samostatne Leška r. 1898 v preklade z latinčiny, v rovnakom znení ako C1898.⁵⁵⁶ Revidované preklady vydali v slovenčine GULÁN (2011, podľa C1992)⁵⁵⁷ a v češtine MACEK (2017, podľa prekladu v C2006, ktorého bol spoluautorom).⁵⁵⁸

Formulu svornosti podľa dobových dokumentov preložil už S. Puchauer pred r. 1583; tento nevydaný preklad je však dnes neznámy.⁵⁵⁹

Zhrnutie

V prvej časti práce sme ukázali, že zmienky v literatúre o českých, resp. slovenských prekladoch AV vydaných okolo r. 1540 alebo r. 1562 sú nepodložené a pravdepodobne vychádzajú z nesprávneho čítania *Indexu zakázaných kníh* alebo iných bibliografií. Najstarším doloženým českým prekladom AV je tak preklad J. Kamenického (AV1576), dokončený r. 1574 a vydaný r. 1576.

Prinášame tiež informácie o rukopisnom, nevydanom českom preklade OV zo 16. storočia (OVxvi), ktorý bol doteraz v odbornej diskusii o AV a OV neznámy. Je možné, ale bez ďalšieho archívneho výskumu nedokázané, že autorom tohto prekladu bol rytier Sigmund Puchauer (v českej literatúre nesprávne uvádzaný ako Luchauer), ktorý podľa vlastných slov preložil AV, OV a ďalšie vierovyznanské aj teologické spisy, no žiaden sa mu nepodarilo vydať. Menej pravdepodobné je, že prekladateľom bol Zygmund Zýga, o ktorého preklade sa zmieňujú dobové *Akty Jednoty bratskej* (AUF XI, f. 301v).

⁵⁴⁹ V čl. 24.23 מִצְבַּח prepisuje (chybne) »'ášán« aj prekladá »oběť«; v čl. 24.84 מִצְבַּח prepisuje »mizbach«.

⁵⁵⁰ Na porovnávaných miestach (zoznam v pozn. 301) je len jeden významný rozdiel: v citáte z Cof 2.17 v čl. 7.35 vypadlo slovo »pravda« (v biblickom texte je ako vsuvka kurzívou, resp. v hranatých zátvorkách).

⁵⁵¹ Odkazy na biblické citáty sa systematicky píše bez medzery pred číslom verša. Ďalšie zmeny zahŕňajú napr. nový odsek pred čl. 1.6 namiesto pred čl. 1.5 a použitie kurzívy v zozname signatárov na konci AV.

⁵⁵² Napr. v čl. 20.18 dopĺňa čiarku za slovom »občanská«.

⁵⁵³ Články || křesťanského učení, || kteréž || církevnímu sněmu v Mantově, aneb kdeby koliv jinde || byl se sešel, měly od našich předloženy býti, a v kte-||rých se ukazuje, co bychom přijati nebo v čem upustiti || mohli anebo ne. || Sepsané od || Dra Martina Luthera, || Léta 1537. || (Články Šmalkaldské.) || Přeložil || Jan Leška. || V Uh. Skalici. || Tiskem dědičů J. Škarnicla. — Nákladem Vydav. »Korouhve na Sionu«. || 1882.

⁵⁵⁴ MICHALKO, Ján – KOŠTIAL, Rudolf (eds.): *Dr. Martin Luther. Výber zo spisov*, Liptovský Mikuláš: Tranoscius, 1. vyd. 1983, 2. vyd. 1990. Preklad *Šmalkaldských článkov* je na s. 33-51.

⁵⁵⁵ Už r. 1961 sumarizuje J. PETRÍK 310 vtedy známych vydání, avšak bez uvedenia ich zoznamu (*Cirkevné listy*, roč. 74, 1961, s. 42-44). Novšie TUČKOVÁ (2010) identifikovala 304 vydání.

⁵⁵⁶ »Velký Katechismus, || Dra Martina Luthera. || Přeložil: || Ján Leška. || Nákladem Ewanjelického církevního knihkupectví. || W Békěš Čabe, 1898.« 126 strán; strany 87-125 sú chybné číslované 71-109.

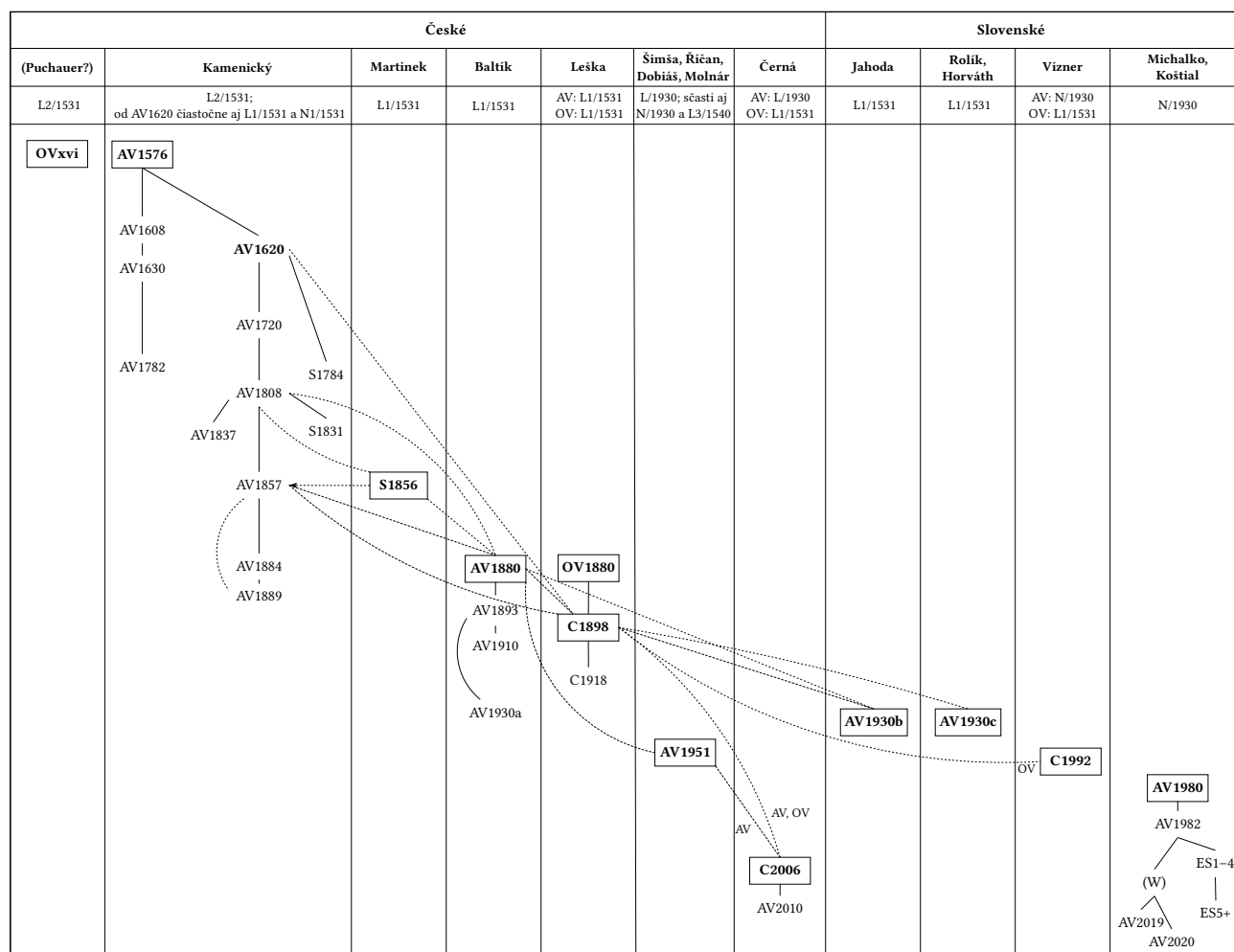
⁵⁵⁷ GULÁN, T. (ed.): *Veľký katechizmus s historicko-teologickými úvodmi*, Bardejov: Cirkevný zbor ECAV na Slovensku – Martin: Centrum kresťanského vzdelávania – Biblická škola, 2011, 224 s.

⁵⁵⁸ MACEK, Ondřej (ed.): *Menší a Větší katechismus*, Praha: Kalich, 2017, 248 s. Prvá verzia prekladu časti o prvom prikázaní vyšla paralelne s čiastočne modernizovaným nemeckým originálom v mesačníku PLAV (Martin LUTHER: *Veľký katechismus*, preložil Ondřej MACEK; roč. 1, 2005, č. 7, s. 35-44); text v C2006 je oproti tomuto zneniu miestami upravený.

⁵⁵⁹ Por. kapitolu o prekladoch S. Puchauera vyššie.

Ťažiskom práce je analýza zachovaných prekladov (a nepriamo aj nezachovaného vydania AV1608), a to najmä prístup prekladateľa k prekladu a vzťahy medzi jednotlivými vydaniaми navzájom, keďže väčšina vydaní v rôznej miere nadväzuje na staršie vydania. Pri každom preklade identifikujeme, z ktorého znenia latinského alebo nemeckého textu vychádza, keďže aj vydania v origináli podliehali v 16. storočí priebežnému vylepšovaniu a zmenám.

Vzťahy medzi jednotlivými vydaniaми sa dajú schematicky znázorniť nasledovne:⁵⁶⁰

Rukopisný, tlačou nevydaný **anonymný preklad OVxvi** bol doteraz zabudnutý a nemal vplyv na ostatné preklady. Preklad bol vcelku verný, avšak s množstvom prekladateľských vysvetľujúcich dodatkov.

Prvý preklad AV od **J. Kamenického (AV1576)** bol skoro tristo rokov základom všetkých nasledovných vydaní a postupne dosiahol takmer kanonický status.⁵⁶¹ Preklad je často voľný a opisný, miestami problematický a nesprávny. Pri jeho reedíciách môžeme vyčleniť dve hlavné línie: prvú tvorili vydania AV1608 (nezachované), AV1630 a AV1782, ktoré verne reprodukovali AV1576, len s minimálnymi úpravami gramatiky a pravopisu. Druhá línia sa odvíja od výraznej revízie J. Tranovského (AV1620), ktorý vychádzal z iného východiskového latinského znenia⁵⁶² a prihliadal aj k nemeckej verzii. Revízia však nebola dôsledná a výsledkom bol preklad kombinujúci dva latinské texty s príležitostnými vsuvkami z nemeckého znenia. Celkovo je text redakčne upravený s mnohými spresneniami a opravami; množstvo problematických miest však zostalo nezmenených. Z AV1620 vychádza Kleychovo vydanie (AV1720) a anonymné skrátené vydanie z prostredia Jednoty bratskej (S1784); obe robia do textu AV1620 len malé zásahy, aj keď S1784 príležitostne upravuje text podľa nemeckého znenia. Kleychov text len s malými jazykovými úpravami prevzal do svojho vydania Tablic (AV1808; verná reedícia bez

Obr. 22:
Prehľad vzťahov medzi vydaniaми prekladov AV a OV. Plné čiary spájajú reedície jedného prekladu s menšími či väčšími redakčnými úpravami, čiarkované čiary označujú priamy vplyv medzi rôznymi prekladmi.

⁵⁶⁰ Pre úplnosť uvádzame aj relevantné texty neuvedené v bibliografii; k detailom por. kapitulu o AV1980, pozn. 453 a 454. (W) je tlačou nevydaný upravený prepis AV1982 dostupný vo viacerých verziách na internete; ES1-4 a ES5+ sú výbery z AV v rôznych vydaniach *Evanjelickeho spevníka*.

⁵⁶¹ Ešte r. 1808 píše Tablic, že nie je vhodné AV preložiť nanovo.

⁵⁶² AV1576 je založené na texte L2/1531, Tranovský ho revidoval podľa L1/1531.

predhovoru cisárovi vyšla po Tablicovej smrti ako AV1837). Z Tablicovho vydania (AV1808) vychádza jednak skrátene Langsfeldovo vydanie (S1831), jednak Molnárovo vydanie (AV1857), ktoré Tablicov text jazykovo upravuje a modernizuje, pričom využíva aj niektoré formulácie z nezávislého Martinekovo prekladu (S1856). Molnárov text bol vcelku verne reprodukován aj v posledných dvoch vydaniach revidovaného Kamenického prekladu (AV1884 a AV1889).

Nový preklad, ktorý nebol revíziou AV1576, vydal r. 1856 **K. Martinek** (S1856). Preklad bol neporovnateľne kvalitnejší, výstižný, s dobrým pochopením zmyslu latinského textu. Jeho hlavnou nevýhodou bolo, že bol skrátene a pravdepodobne preto nebol ďalej vydávaný.

Ďalší úplný preklad vydal až **F. Baltík** r. 1880 (AV1880). Vychádza z Kleychovho, Tablicovho a Molnárovho vydania Tranovského recenzie, tak zásadne ich však reviduje podľa latinského znenia L1/1531, že môžeme hovoriť o novom preklade. Výsledný text je zväčša verný a výstižný preklad. S drobnými úpravami vyšiel v dvoch autorových reedíciách (AV1893, AV1910) a v Drobného komentovanom vydaní (AV1930a).

Roku 1880 vydal **J. Leška** aj prvý (odhladnuc od nevydaného a zabudnutého OVxvi) preklad OV do češtiny (OV1880). Preklad je voľný, s interpretačnými dodatkami priamo v texte a častými opisnými prekladmi. Nezriedka je nepresný až nesprávny. Roku 1898 vyšiel aj Leškov preklad AV (AV1898) ako súčasť jeho vydania *Knihy svornosti*. Využíva tu Tranovského, Molnárove aj Baltíkove vydanie, ale výsledný text formuluje samostatne. Snaží sa o elimináciu rozvláčneho Kamenického prekladateľského štýlu a blízkosť k latinčine, ale preberá aj viacero problematických prekladov svojich predchodcov a vnáša do prekladu aj nové obsahové chyby. V *Knihy svornosti* (OV1898) reviduje aj svoj starší preklad OV so snahou o priblíženie k latinskej pôvodine, množstvo problematických pasáží však zostalo nezmenených.

Prvé preklady AV do slovenčiny vyšli v r. 1930; vydali ich **J. Jahoda** (AV1930b) a **A. Rolík** a **J. Horváth** (AV1930c). V oboch prípadoch nejde o nezávislý preklad, ale o prevod Leškovo znenia do slovenčiny s príležitostnými vylepšeniami (v prípade AV1930b podľa Baltíkovo prekladu aj latinskej pôvodiny, v prípade AV1930c podľa Jacobsovo anglického vydania a sčasti aj latinského znenia).

Ďalší preklad AV do češtiny vydal tím **R. Šimša, R. Řičan, F. M. Dobiáš** a **A. Molnár** r. 1951 (AV1951). Prekonáva všetky dovtedajšie vydania kvalitou aj zrozumiteľnosťou prekladu. Ako prvý preklad prináša aj odlišné pasáže nemeckého znenia, jasne odlišené v hranatých zátvorkách a poznámkach pod čiarou. Obsahuje tiež množstvo poznámok a vecných vysvetliviek.

Roku 1951 **O. Vízner** dokončil slovenský preklad *Knihy svornosti*, ktorý však tlačou vyšiel po niekoľkých revíziách až r. 1992. Ide o prvý spomedzi českých a slovenských prekladov, ktorý vychádza z nemeckého znenia AV. Preklad AV z nemčiny (AV1992) aj OV z latinčiny (OV1992) je verný, výstižný a zrozumiteľný s dobrým porozumením zmyslu pôvodného textu;⁵⁶³ problematické je množstvo tlačových chýb vo vydaní. Na rozdiel od ostatných moderných prekladov neobsahuje poznámky a vysvetlivky k textom, iba historické úvody k celým spisom.

Nateraz posledný slovenský preklad vydali **J. Michalko** a **R. Košťál** r. 1980 (AV1980, nezmenená reedícia AV1982). Vychádzali z nemeckého znenia, avšak primárne z prekladu do modernej nemčiny (ABD), ktorý len miestami upravili podľa pôvodného znenia v BSLK. Preklad (z modernej nemčiny) je poväčšine vhodný a správny. Žiaľ, je neúplný, keďže prekladatelia vynechali pôvodný predhovor cisárovi. Neskoršie reedície (AV2019 a AV2020) a výbery v *Evanjelickom spevníku* obsahujú na mnohých miestach pochybný text s viacerými (omylom) vynechanými pasážami a nevhodnými redakčnými úpravami.

V češtine najnovšie preklady AV aj OV pripravila pre vydanie *Knihy svornosti* r. 2006 **P. Černá** (AV2006 a OV2006; takmer nezmenená reedícia AV samostatne ako AV2010). Preklad AV vychádza z AV1951, upravuje ho jazykovo aj vecne. Vecné úpravy sa často vracajú k Leškovmu AV1898 a sú mnohokrát krokom späť oproti AV1951. Text OV je prepracovaním Leškovo OV1898 jednak po jazykovej, jednak po vecnej stránke. Aj keď niekedy Leškov text vylepšuje, často preberá aj jeho nedostatky a chyby, pričom sa objavujú aj nové problematické znenia.

Ďalšie perspektívy

Celkovo je možné konštatovať, že kritériá na dobrý a spoľahlivý preklad v súčasnosti splňajú:

- v češtine tímový preklad AV1951;
- v slovenčine Víznerov preklad AV1992 aj OV1992 (je žiaľ bez poznámok); s výhradou aj Michalkov a Košťálov preklad AV1980 (ak odhladneme od faktu, že vychádza hlavne z prekladu do modernej nemčiny ABD a je neúplný).

⁵⁶³ Pri OV má zo všetkých prekladov najbližšie k naplneniu ideálu redaktora C2006, »aby [...] jasnejšie vysvitly kvality Melanchthonova pěstěného, uměřeného vyjadřování, v němž je zdánlivě samozřejmě lehké vyznění plodem vytrvalého studia věci i řeči«.

Všetky považujeme za vhodné na **opätovné vydanie** po prípadnej citlivej jazykovej úprave (len v oblasti aktualizácie jazyka a odstránenia tlačových chýb).

Pri budúcom vydaní týchto spisov však bude vhodné zvážiť aj vyhotovenie **nového prekladu OV** na základe latinského L2/1531 a v prípade slovenského AV jeho preklad z latinského L1/1531, resp. L2/1531.

Ako bolo uvedené vyššie, prvé latinské vydanie OV (L1/1531) bolo pripravené a vytlačené narýchlo a až druhé vydanie (L2/1531) považoval F. Melancton za dokončené a toto znenie bolo používané až do r. 1584, kedy sa vydavatelia latinskej *Knihy svornosti* rozhodli pre návrat k textu OV L1/1531. Už v minulosti niektorí vydavatelia cielene uprednostnili text L2/1531;⁵⁶⁴ od konca 20. storočia používajú tento text významné nemecké a anglické preklady *Symbolických kníh*⁵⁶⁵ a r. 2014 bol prevzatý aj do nového kritického vydania *Knihy svornosti* v pôvodine (BSELK).

Aj keď oba novšie slovenské preklady AV vychádzajú z nemčiny,⁵⁶⁶ uvádzame niekoľko dôvodov, prečo by mal ďalší preklad AV vychádzať z latinčiny:

- Priorita nemeckého textu nie je samozrejماً, keďže texty vznikali paralelne. MAURER (1976) síce považuje za záväzný len nemecký text,⁵⁶⁷ hovorí však o stave textu v čase odovzdania cisárovi, nie z pohľadu ďalšieho vývoja od r. 1531, keď Melancton kontinuálne prepracúval obe jazykové verzie a AV bolo všeobecne dostupné a používané hlavne v znení L2/1531 a N1/1531. Melancton sám uprednostňoval latinský text.⁵⁶⁸
- AV a OV tvorili jednotu a v 16. storočí boli v nemčine alebo latinčine vydávané takmer vždy spoločne,⁵⁶⁹ preto aj ich preklad je vhodné založiť na rovnakej jazykovej verzii. Pri OV niet pochýb, že ju treba prekladať z latinčiny.⁵⁷⁰
- Pri voľbe L2/1531 ako východiskového textu pre OV je vhodné zvážiť použitie L2/1531 namiesto L1/1531, resp. L/1930 aj pri AV. BSELK (2014) uprednostňuje použitie L1/1531 pred L/1930 alebo iným rekonštruovaným textom preto, že v cirkvi sa používali len texty založené na L1/1531,⁵⁷¹ keďže text odovzdaný cisárovi sa stal nedostupným. V tomto zmysle je AV v znení L2/1531 textom reformátorov *par excellence* a je len typické, že prvý český preklad AV1576 je založený na L2/1531 (podobne ako v prípade OV je OVxvi prekladom L2/1531).
- Latinské znenie je precíznejšie, nemecké sa snaží byť zrozumiteľnejšie pre bežného čitateľa 16. storočia. Latinčina mala tiež ustálenú odbornú terminológiu na rozdiel od dobovej nemčiny.⁵⁷²
- Latinské znenie bolo stabilnejšie; rozdiely medzi znením predloženým na ríšskom sneme (rekonštruované v L/1930), L1/1531 a L2/1531 boli omnoho menšie ako v nemeckých N/1930 (rekonštrukcia textu predloženého cisárovi), N1/1531 a N/1580.
- Až do polovice 20. storočia malo na Slovensku silnú tradíciu latinské znenie, a to nielen priamo vo všetkých prekladoch od Kamenického po Lešku, ale aj ako základ miestnych vyznaní viery v 16. storočí napísaných v latinčine (*Pentapolitana, Montana, Scepusiana*).

⁵⁶⁴ Tak napr. už latinské Heppého vydanie (1855, zdôvodnenie tohto výberu je na s. XLV-XLVI).

⁵⁶⁵ Petersov nemecký preklad OV v MAU (1997, s. 115-304), ktorý bol s minimálnymi zmenami prevzatý aj do najnovšieho čitateľského vydania *Symbolických kníh* pod názvom *Unser Glaube* (HUND – SCHNEIDER, 2013 a 2021). Rovnako je na L2/1531 založený aj anglický preklad OV v *The Book of Concord* (KOLB – WENGERT, 2000). Všetky tieto preklady vyznačujú nové formulácie L2/1531 kurzívou. Nemecké vydania označujú miesta vynechané v L2/1531 pomocou »[...]«, anglické vydanie sčasti uvádza ich znenie v poznámkach pod čiarou, sčasti odkazuje na starší anglický Pelikánov preklad v Tappertovom vydaní *The Book of Concord* z r. 1959, založený na L1/1531.

⁵⁶⁶ Vízner pokladal nemecký text za primárny, keďže AV bolo na sneme prečítané po nemecky (C1992, s. 342); pre Michalka a Košťala išlo azda skôr o praktickú voľbu s ohľadom na jazykové kompetencie.

⁵⁶⁷ MAURER (1976, s. 48): »Der offizielle Text ist und bleibt der deutsche.«

⁵⁶⁸ BORNKAMM (1956, s. 22); por. pozn. 49.

⁵⁶⁹ Por. pozn. 54.

⁵⁷⁰ Pri OV je latinské znenie jednoznačne pôvodné a nemecký preklad J. Jonasa je často veľmi voľný a parafrázujúci.

⁵⁷¹ BSELK (2014, s. 73).

⁵⁷² Napr. ešte *Formula svornosti* používa v nemeckom texte pre precíznosť latinské pojmy (napr. »necessitas«, »substantia«, »accidens«, »exaequatio naturarum«, »realiter«, »communicatio idiomatum«, »communicatio verbalis«).

Akékoľvek nové vydanie by malo samozrejme obsahovať okrem všeobecných úvodov aj poznámky a vysvetlivky k textom.⁵⁷³

Z literárnohistorického hľadiska by bolo prínosné aj **vydanie najstarších prekladov**, AV1576 a OVxvi. V prípade AV1576 by bolo možné formou kritického aparátu spracovať varianty všetkých revízií Kamenického prekladu až po vydanie AV1889.⁵⁷⁴

Podakovanie

Ďakujem doc. Ivone Kollárovej z Lyceálnej knižnice v Bratislave za nesmiernu ústretovosť pri digitalizácii tlače v pandemickom roku 2020. S poskytnutím kópií mi tiež pomohli dr. Richard Šípek a Zdeněk Mužík z Knihovny Národního muzea, Praha a dr. Christian Heitzmann z Herzog August Bibliothek, Wolfenbüttel. Pani Eva Ilisch z Hauptstaatsarchiv Stuttgart preverila účtovné knihy zmienené v pozn. 31, pani Monika Kiegler-Griensteidl z Österreichische Nationalbibliothek mi poskytla rozmery exemplára AV1576 (78.M.131; por. pozn. 14) a pani Viola Fronková ma upozornila na publikáciu UHORSKAI (2015). Exempláre *Confessio Fratrum* z r. 1574 kvôli Zíbrtom uvádzanému príväzku s AV (por. pozn. 12) fyzicky preverili panie Monika Veverková (Národní muzeum, Praha), Jitka Machová (Moravská zemská knihovna, Brno), Miroslava Fůrová (Ústřední archiv ČCE, Praha), Anna Nerglová (Národní knihovna České republiky, Praha), Ivana Spitzer Ostřanská (Muzeum regionu Valašsko); Elin Andersson (Strängnäs domkyrkobibliotek) a Olaf Nippe (Unitätsarchiv Herrnhut) mi zaslali popisy exemplárov v týchto knižniciach. Rovnako ďakujem aj pracovníkom ostatných archívov za ochotné sprístupnenie dokumentov. Štefan Škorupa mi poskytol exemplár AV1930a, Lucia Dobrucká exempláre AV1951 a AV2010. S Matejom Meskom som konzultoval transkripciu niektorých slov v *Prílohách 2* a *3*, s Nickom Worthom znenie anglického abstraktu. Ďakujem tiež Jiřímu K. Kroupovi sa starostlivú redakciu a predtlačovú prípravu tohto textu, ako aj za diskusiu k transkripcii prameňov v *Prílohách 2* a *3*.

Daniel Bunčič do svojho písma *Štraktur Unicode* doplnil znaky *ß*, *ſ*, *ꝛ* a urobil v ňom na požiadanie viaceré vylepšenia; podobne Peter Baker doplnil alternatívnu kresbu znakov *ß* a *ſ* do svojho písma *Junicode 2*.

⁵⁷³ Do nového vydania *Knihy svornosti* by bolo potrebné zvážiť aj zahrnutie Lutherových *Traubüchlein* a *Taufbüchlein* k *Malému katechizmu* a *Ein kurze Vermañnung zu der Beicht* k *Velkému katechizmu*, ktoré sa často z *Knihy svornosti* vynechávajú (por. KOLDE 1907, s. LXXX-LXXXI); zahŕňa ich však napr. KOLB – WENGERT (2000); C2006 obsahuje *Vermañnung zu der Beicht*.

⁵⁷⁴ Por. Prílohu 6, s. 91-92, pre príklad spracovania prvého článku AV. Paralelné vydanie AV1576 a AV1620 v súčasnosti pripravujú Milan Jurík a Ota Halama (ústna informácia M. Juríka).

Bibliografia českých a slovenských prekladov AV a OV

V bibliografii označujeme jednotlivé vydania skratkou zloženou z textového prefixu podľa typu textu (AV – augsburské vyznanie, OV – obrana vyznania, S – skrátene vydanie AV, C – *Kníha svornosti*) a roku vydania;⁵⁷⁵ pokiaľ v jednom roku vyšlo viac vydaní, sú rozlíšené pridaným písmenom.

Skrátene vydania uvádzame, pokiaľ sú do istej miery ucelené a nejde len o výbery niektorých článkov⁵⁷⁶ a diela obsahujúce úryvky⁵⁷⁷ alebo parafrázy.⁵⁷⁸

V popise sa zmieňujeme aj o typografii, pokiaľ zahŕňa iné zvláštnosti ako bežné dlhé *f*. Texty titulných strán a kolofónov tlačene všetkými druhmi písma gotického typu (textúra, rotunda, švabach, fraktúra) prepisujeme fraktúrou. Pri tlačiaroch do r. 1918 uvádzame aj použitý exemplár.

0. OVxvi

Apológia, to gest obrana || Confessio Augspurke.⁵⁷⁹

Rukopis, 16. stor.

2°, [1], 178, [1] f.

- **Popis:** papier, 19,5 × 30 cm, väzba potiahnutá bielym pergamenom, 28-29 riadkov na stranu. Pri väzbe bol rukopis orezaný so stratou niektorých menších častí textu.⁵⁸⁰
- **Obsah:** OV (ff. 1^r-178^r).
- **Ref.:** HEINEMANN č. 2640.
- **Ex.:** Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel, sign. Cod. Guelf. 66 Aug. 2°. <https://diglib.hab.de/?db=mss&list=ms&id=66-aug-2f>

1. AV1576 (> Obr. 23)

Confessio || A neb vyznání Wijry Swaté || Křesťianské / kteréž sau učinili / Kurfirff || Saský / a některá Knížata a Města Nizijlská / Jeho milosti Císařské Karlowi Pá||tému /(slavné paměti/) w Augspurce na || Nizijlském Sněmě. Léta od narození Syna Božijho / Pána a Spasitele nasseho || gedineho / Eifychho / Pětistého / Třid||catého. || Mynij pak z Valltinského Originalnij^o Exempláře / pro češ || a Slávu Božij / Potom také / pro aužitek || y vzdělání Círky Swaté Křesťianské / || do Nzeči Czejké / věrně a vpríjmě přelože||ná a k wytisknutí dána / nákladem Broze||né Pani / Pani Alény Berkowý Mezeří||cké z Lomnice zc. Léta Páně || M. D. Lxxvij. || zialm Cxxvij. || A mluwíwal sem o svědectwíjch twých před obliče||gem Králůw / a nebyl sem zahabnen.⁵⁸¹

[Velké Meziříčí⁵⁸²], 1576.

8°, π⁶ A-F⁸ G⁴ (116 s.).

- **Popis:** Švabach (v nadpisoch aj textúra, rotunda a fraktúra), iniciály, živé záhlavia pri článkoch AV, kustódy, zložky, vinety.
- **Typografia:** Rozlišuje sa dvojaké *l* a *s*. Na označenie dlhého *í* sa používa digraf *ij*; zriedkavo *j*,⁵⁸³ veľké *Ř* sa píše *Rz*. V sadzbe sa používajú viaceré skratky (*ū* = um/úm, *p̄* = pra/pře podľa

⁵⁷⁵ Pokiaľ je rok neznámy, malými rímskymi číslicami je označené storočie.

⁵⁷⁶ Napr. *Evanjelický spevník* (por. pozn. 453).

⁵⁷⁷ Polemický spis *Křesťianské otázky* (v preklade J. Sixta, 1610 a 1624, *Knihopis* č. 15358 a 15359) podáva vlastné preklady úryvkov z nemeckého znenia AV. BRUNCVÍK (1613, s. 176-178) odkazuje na český preklad AV1576 a ako ukážku uvádza (redigovaný a mierne skrátene) článok 22. Krocynovský v *Harmonia confessionum bohemicæ et augustanæ* (1631, *Knihopis* č. 1650) cituje alebo parafrázuje mnohé state AV (podľa vydania AV1630, por. napr. citát z čl. 2 na s. 50 s interpunkciou podľa AV1630 a nie AV1576) pri argumentácii (ff. A10^v-A11^r). »že [Česká Konfessio] od Augspurcké, [...] nikterakž se nedějl / ale společně, gako wlaftnj dvě Seftry z gedné matky, totiž z Swatých Pjem zplozené, miloftně se frownawagj«.

⁵⁷⁸ Medzi parafrázy môžeme počítať napr. »Dwě Pjfně, w nichž wšfecky Człánky Augšpurčského Wyznání pořádně obřázené gřáw.« (č. 407 a 408) z *Cithary sanctorum* (nadpis citovaný z vydania »W Laubně« r. 1745); anonymnú polemiku *Confessio augustana Neb Wyznání Augsburské* (Praha 1782-1783, *Knihopis* č. 1589) so sumármi článkov AV; ako aj moderné vydanie pre deti (KISS 2020).

⁵⁷⁹ Nad nadpisom je na samostatnom riadku slovo »Przedmluwa«, ide však o živé záhlavie graficky neoddelené od nadpisu (← Obr. 8).

⁵⁸⁰ Orezané sú časti doplnkov k prekladu na okraji (ff. 1^v, 3^r, 89^v, 141^r, 167^r), ako aj väčšina pôvodnej paginácie v pravom dolnom rohu *recto* fólií.

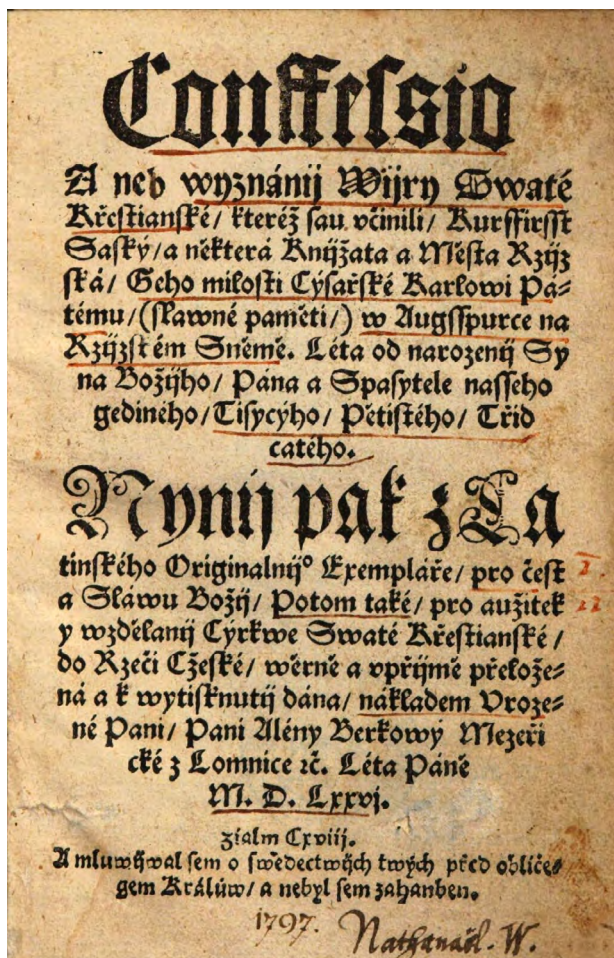
⁵⁸¹ Citát je zo Ps 119,46 (= Ps 118 v počítaní podľa *Septuaginty* a *Vulgáty*).

⁵⁸² Miesto vydania podľa listu Aleny Berkovej, por. *Príloha* 2, s. 83-84.

⁵⁸³ Napr. »Napominagj se« na 3. riadku f. B4^v, »naftánj« v poslednom riadku na f. F6^r.

lat. præ-; p = pro; -o = -ho; -v = -mu).⁵⁸⁴ Rozdeľovacie znamienka na konci riadkov veľmi často chýbajú.⁵⁸⁵

- **Obsah:** AV (ff. ii^r-G4^r).
- **Ref.:** *Knihopis* č. 1582, *NEUSER* č. 109, *USTC* 567473.
- **Ex.:** Wien: Österreichische Nationalbibliothek, sign. 78.M.131 (unikát?).
<http://data.onb.ac.at/rep/107BAA02>

Obr. 23:
Titulná strana AV1576
s podpisom jedného
z jeho neskorších
majiteľov. Wien:
Österreichische
Nationalbibliothek,
sign. 78.M.131.

2. AV1608

[Confessio aneb vyznání wjry swatě křestianské...]⁵⁸⁶

[Dresden]: [Hieronymus Schütz], [1608].

Exemplár sa nezachoval, známy je z dobových citácií v AV1630, AV1720, AV1782 a AV1808.

- **Ref.:** *Knihopis* č. 1583; vo VD17 chyba.

3. V1620

Konfessj Augšpuršká: || buďto, || Wyznání Wjry || Swatě Ewangeljšké: || Kteréz Kurffirst Sasškj, || slawné paměti / Knížata / Města / a || Stavové, Ržijše: S. M. C. Karšlowi / toho gména, Pátému; w Augšpurku, na Dbecném Ržijškém Sněšmě; Léta po Narození Syna Božjho, Pána nasseho, Sežjše Křysta / || M. D. XXX. učinili / podali / a || potom y wšbec vydali: || z prawých Dřiginálnjch || Exemplářů, pro čest a slávu Božj / || potom také, pro vzdělanj Cirkwe || Swatě Křestianské / do řeči češské, || wěrně a vprjímě přeložená; Nynj || pak w nowě wydaná, práčj || a nákladem / || K. Širjka Šřánowského; || Služebnjka Páně, y Cirkwe geho / || w Měště Mezyřjči nad Bečwau / || y wřM: Křásné.

[s. 238:] Wytisřřená w Šwšlomaucj / v Křystošřffa Kutče. || Léta: || M. DC. XX.

Olomouc: Kryštof Kutč, 1620.

⁵⁸⁴ Napr. »Ewangelij« (f. A4^r), »wtō« (f. B2^v); »Rzijmanū« (f. B3^v); »ošpředlňenij« (f. B3^v); »pđ« = před (f. B4^r); »ptož« (f. B4^v); »nasse« (f. A5^r), »š« = Svatého (f. B4^r); »Božij« = Božímu (f. E5^v).

⁵⁸⁵ Napr. na f. B3^v je rozdeľovacie znamienko uvedené na štyroch riadkoch a chyba na ôsmich.

⁵⁸⁶ Predpokladaný titul podľa predchádzajúceho AV1576 a nasledujúceho AV1630.

6. AV1782

CONFESSIO || Aneb: || Wyznání || Wjry Swaté || Křestanské, || Kterěz sau učinili Kurfürst Sašský || a některá || Knížata a Města Nějšská || S. M. Cýcharské || Karlowj Patému || slavné Paměti, w Augspurce na Nějšském Sněmě, Léta od Narozeni Syna || Božjho, Pána a Spasitele nasseho || gedíného, Šířýchho Pětistého || Třidcátého. || w Drážďanech || Wytiskl Š. W. Harpeter. 1782.

Dresden: Harpeter, 1782.

12°, A-E¹² F⁶ (132 s. = [3], IV-XII, [1], 14-124, [8]).

- **Popis:** Švabach (niektoré nadpisy fraktúrou, latinské texty antikvou), iniciály, živé záhlavia, kustódy, zložky, čísla strán, ozdobné vlysy, typografické ozdoby, drevoryt na f. A7^r.
- **Typografia:** Používa sa dvojaké / a s.
- **Obsah:** Motto *1Petr* 3,15-16 (f. A1^v), úvodná báseň (ff. A2^r-A3^v), nepodpísaný úvod z väčšej časti prevzatý z AV1630 (ff. A4^r-A6^v), AV (ff. A7^r-F2^v), »Regiftřjk« (ff. F3^r-F4^r).
- **Ref.:** *Knihopis* č. 1587.
- **Ex.:** Praha: Národní knihovna České republiky, sign. 54 S 109 priv. 1.
<https://books.google.com/books?vid=NKP:1002400927-001>

7. S1784

Wýtah || z gedena a dwadčty Urtykulů || Wjry Křestanské || Konfesij || Augspurské || k Wjznanj || Cýchrnj Bratrských || zwláštj || Djekt. || Wytiffěno w Roku 1784.

[b. m.], 1784.

8°, A⁸ χ² [chybne označené »A3« a »A4«] (20 s. = [3], 4-20).

- **Popis:** Fraktúra, iniciály, kustódy, zložky, čísla strán, vlysy, vinety na s. 1 a 20, typografické ozdoby.
- **Typografia:** dvojaké / a s.
- **Obsah:** Predhovor (s. 2), skrátene čl. 1-21 AV (s. 3-20).
- **Ref.:** *Knihopis* č. 16820
- **Ex.:** Praha: Knihovna Národního muzea, sign. Obrození 5 D 98 priv. 2.
<https://provenio.cz/media-viewer?rootDirectory=369&file=13836>
<https://provenio.cz/records/6645f9ff-2a3d-4f22-8dc0-567a7d02b45f>

8. AV1808

Augspurská || Konfesij, || aneb || Wyznání wjry Nengafněgšjmu || Cýchari Karlowi Wtému, od Knížat a || měš Německé Nějšě čířého včenj ewan-gelického se přidžegjých, na sněmě || Augspurském Léta Páně 1530 || podané. || Nynj znou w přehlednuté, a s některými || přídavky wydané || od || Bohuřlawa Šablice. || Š powolenj m censury. || we Wacově 1808, || v Antonjina Šotljba pryw. knihlačitele.

Vác: Anton Gottlieb, 1808.

8°, ^s A-H⁸ I⁴ (152 s. = [16], 131, [5] s.).

- **Popis:** Švabach (nadpisy, vyznačovanie a iniciály fraktúrou), iniciály, živé záhlavia, kustódy, zložky, čísla strán, poznámka pod čiarou, vlysy, typografické ozdoby.
- **Obsah:** Venovanie Jozefovi Hellenbachovi z Absolovíc datované 18. 2. 1808 (ff. χ^{2r}-χ^{5v}), predhovor čitateľovi (ff. χ^{6r}-χ^{8v}), AV (ff. A1^r-I2^r), obsah (»Regiftřjk«, ff. I2^v-I3^r). V rovnakom zväzku je samostatne číslovaná štúdia toho istého autora »Kratická Hyforye Augspurského Wyznanj od B. T.« (a-q⁸, 256 s.), ktorá okrem histórie samotného AV (s. 1-46) obsahuje aj stručné dejiny ev. a. v. cirkvi v Uhorsku (»Paměti Augspurské konfesij w Vherské zemi«, s. 47-137) a schmatizmus ev. cirkvi (»Poznamenánj cýrkwj ewangelických A. W. w kráľowftwj Vherském«, s. 137-253).
- **Ref.:** RIZNER VI.2
- **Ex.:** Praha: Národní knihovna České republiky, sign. 54 J 6171.
<https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:e32e4b12-d4ed-46d5-ae69-17e63b3161cc>

9. S1831

Summa || Augspurského Wyznanj || včenj || z Pjšma Swatého wzatým || wysvětlená, || s připogenau krátickau historij cýrkewnj, o ži-||wotě Luthera, a s nasledugjými Poznomená-||njmi o přiběžých téhož Augspurského Wyznanj || zwláště w Břjch. || Pamatná knizečka || pro || gednohaždého ewangelického křestana, zwláště pro || ewangelickau mládež, k potřebovánj při školnjm a || katechumenském wynačovánj. || Sepšaná a wydaná || od || Danjele Langšfelda, || učitele cýrkewnjho w školnjho w Gelnicy we Špři a welebn. || bratřtwa Špřiskobaňského Notária. || W Kofficých, 1831. || Wytlačeno v Karla Werfera, Cýf. král. privil. akad. || kněhtlačitele.

Košice: Karol Werfer, 1831.

8°, 172 s. = [3], IV-VI, [1], 8-170, [2].

- **Popis:** Švabach (titulný list fraktúrou a textúrou), iniciály, živé záhlavia, čísla strán, poznámky pod čiarou, vlysy.
- **Typografia:** Ťažko rozlíšiteľné *i* a *í*, časté použitie *i* namiesto *í*.
- **Obsah:** Motto *1Petr 3,15-16* a chronogram k 300. výročiu AV (s. II), predhovor datovaný 25. 1. 1831 (s. III-VI), »Krátičká hiftorie cýrkewnj. Od počátku cýrkwe krefťanské až po Luthera« (s. 7-43), »Žiwot Lutherů« (s. 43-58), výťah z článkov 1-28 AV bez predhovoru cisárovi »Summa Augšpurfského Wyznánj« (s. 58-84), »Wyfwtlenj Augšpurfského Wyznánj včenjm Pjřma Swatého« (s. 84-150), stručné dejiny reformácie v Uhorsku »Poznamenánj o přjbezých Augšpurfského Wyznánj zwlářtě w Vhřjch« (s. 151-169), »Národnj Pjfeň« (s. 169-170), obsah (s. 171), errata (s. 172).
- **Ref.:** RIZNER III.10.
- **Ex.:** Bratislava: Lyceálna knižnica, sign. A 10286.

10. AV1837

Augšpurfská Konfeřř, || aneb || Wyznánj Wjry || Mengafněgřřjmu || Cýřari Karlovi B. od Knjřžat a měřř Německé Řjřře čifřého včenj ewanřřgelického se přidrřegjch, na řněmě || Augšpurfském Léta Páně 1530 || podané. || Žnowu wyřřřřěná podle ř powolenjm censřřř opatřřřného wydanj Bohuřlawa řablice, we řacowě || w řhřřř Léta Páně 1808. || ř řerlině, ř. ř. 1837

Berlín, 1837.

8°, 72s. = [2], 3-8, [1], 10-71, [1] s.

- **Popis:** Švabach, iniciála v predhovore, kustódy na konci zložiek, čísla strán, vlysy.
- **Obsah:** Nepodpísaný predhovor čitateľovi (s. 2-8), články AV bez predhovoru cisárovi (s. 9-69), »Regiftřřk« (s. 70-72).
- **Ex.:** Praha: Národní knihovna České republiky, sign. 54 K 20466.
<https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:d6990b96-eed9-4382-9f6d-83fba7611859>

11. S1856

Augšpurfské || Wyznání wjry, || Karlovi B-řému, Německému Cířari, jménem církwe || Ewanjelické na řněmě Augšpurfském || l. 1530 || podané. || Řřřřř zkrácené, z půwodní řeči w nowě preložjř, a k němu několjř || článků obsahu poučujjřřho a wyřřelawatelného pro lid ewanjelický || přjpojř || ř. řartinek. || ř řeřřř, 1856. || řřřřem řanderera a řeckenařřa.

Pest: Landerer a Heckenast, 1856.

8°, 96 s. = [2], 3-94, [2] s. Hárok 1 je neoznačený, hárok 2 je označený »Augff. Wyz.«, hárkj 3-6 (od s. 33) sú označené »Ew. Kal.« a boli zrejme použité tak v AV, ako v autorovom ev. kalendári na r. 1856; vid' nižšie.

- **Popis:** Fraktúra, čísla strán, vlysy.
- **Obsah:** Skrátané články AV 1-28 (s. 2-19), »I. Ceřta w Italij. Jána řimonideřa a Tobiářře Mařnicuře, řl. B. kazatalů ew. na galeje odřauzených, l. 1673« (s. 20-64), »II. Mária, kráľowna Uherfská.« (s. 64-67), »III. Pawel Gerhard.« (s. 67-71), poučnj príbeh »IV. Na kterémkoli mřřřě rozkáži řláwiti památku jméno řwého přjřdu k tobě a požehnám tobě. (2. Mojř. 20,24).« (s. 71-79), preklad *Confessio Pentapolitana* a jej stručná hifřória »V. Wyznání wjry Křeřřanské pěti řw. a Kr. měřř w hornim Uherřku, totiž: Koffic, Lewoče, Bardiowa, Preřřowa a řabinowa, řeřřané řkrze Leonharda řtöckel, Bardiowfského 1 Kor. 3,11. Řím. 10,10. Mat. 10,32.« (s. 79-87), »VI. Rozkolnici« (s. 88-92), schematizmus superintendenciř a řenorátow »VII. Přehled hlawnich úradů Cirkwe ewanj. Augšřř. Wyzn. w Řřřřř Rakaufské« (s. 92-94).
Pozn.: Prilohy I-VII vyřřř tiež v autorovom kalendári »Nowý Kalendář pro lid Ewanjelický na přeřřupnj rok 1856. řpořřadal K. řartinek, ew. farář na řankowě. Prwnj ročnjř. W řeřřř. řřřřem řanderera a řeckenařřa«, s. 20-94.

▪ **Ref.:** RIZNER III.160.

▪ **Ex.:** Bratislava: Univerzitná knižnica, sign. SG 1374.

12. AV1857

Augšpurfské || Wyznání wjry. || řarřřř české wydanj opravřřř a řwřřm nákladem || wyřřal || Daniel Bohumřřř Molnár, || ewang. duchownj řpřáwce a. w. w řrucemburku. || ř powolenjm řlawně c. kr. řřřřřřřřř Konřřřřřřř augřřř. wyřřř. || ř řřřř. || řřřřř a papřřř c. k. řwornj knihřřřřřřř řřřřř Bohumřřřř řaafě. || 1857.

Praha: synovia B. Haasa, 1857

8°, 66 s.

- **Popis:** Švabach, čísla strán, poznámky pod čiarou, vlysy.
- **Obsah:** AV (s. 1-66).
- **Ex.:** Bratislava: Univerzitná knižnica, sign. XIX F4749.

13. **OV1880**

OBRANA || AUGŠPURSKÉHO VYZNÁNÍ. || PŘELOŽIL || JAN LEŠKA. || Cena 80 kr. || V UH. SKALICI. || Tiskem dědičů J. Škarnicla. — Nákladem Vydav. »Korouhve na Sionu«. || 1880.

Skalica: dedičia Škarnicla, 1880.

8°, [6], [1], 2-221, [3] s.

- **Popis:** Číslo strán, čísla odsekov, vlysy.
- **Obsah:** Obsah, predhovor J. Lešku datovaný na Vzkriesenie 1880, OV (s. 1-221).
Pozn.: Na pokračovanie vychádzali jednotlivé hárky ako príloha časopisu *Korouhve na Sionu* v č. 3/1879, 6/1879, 9/1879, 10/1879, 12/1879, 13/1879, 14/1879, 16/1879, 18/1879, 20/1879, 22/1879, 3/1880, 5/1880, 7/1880, 8/1880 (úvodný polhárok s obálkou).
- **Ref.:** RIZNER III.33
- **Ex.:** Bratislava: Ústredná knižnica Slovenskej akadémie vied, sign. B 7391.

14. **AV1880**

AUGŠPURSKÉ VYZNÁNÍ VÍRY. || Původní latinský text z roku || 1530 || na základě starých i nových československých || vydání opět opravených || v obnoveném překladu svým domácím víry || podal || a tři obecné symbola církve křesťanské || přidal || Bedřich Baltík. || Jubilejní vydání: „výboru pro obstarávání knih k nábožnému vzdělání církve evanjelické || slovenské v Uhřích[“]. || V Budapešti, || tiskem Viktora Horňanského. || 1880

Budapest: Hornyánsky, 1880.

8°, 72 s.

- **Popis:** Antikva (predhovory, prídavok) a fraktúra (samotné články vyznani), iniciály, čísla strán, poznámky pod čiarou, rámiky okolo všetkých strán, vlysy.
- **Obsah:** Venovanie superintendentom Gedulymu a Szeberinyimu (s. 3), predhovor prekladateľa datovaný v 2. adventnú nedeľu 1879 (s. 5-12), tri ekumenické vyznania (»Tri hlavné symbola«, s. 13-16), AV (s. 17-63), prídavok s vysvetlivkami (s. 64-72), oznam vydavateľa (s. 72).
- **Ref.:** RIZNER I.78.
- **Ex.:** Bratislava: Lyceálna knižnica, sign. V. teol 2137.

15. **AV1884**

ŠTĚPÁNA LEŠKY || CÍRKEVNÍ || ZPĚVNÍK || PRO || EVANJELICKÉ KŘEŠŤANY. || Sedmé, rozmnožené vydání. || V TURNOVĚ. || KNIHTISKÁRNA: JAN SLUKA || 1884.

Turnov: Sluka, 1884

8°, π¹ χ⁸ 1-34⁸ 35⁶, 574 s = [3], IV-XVIII, [1], 2-418, [3], 4-80, [1], 2-57, [1].

- **Popis:** Zložky, čísla strán (prídavky číslované samostatne), poznámky pod čiarou, (ozdobné) vlysy, typografické ozdoby.
- **Obsah:** Motto *Ps 47,7-8; Ps 96,1; Ps 98,1; Col 3,16* (s. [II]), »Zpráva o druhém vydání« (s. [III]-IV), »Předmluva k sedmému vydání« od V. Marečka (s. V), »Obsah« spevníkové části (s. VI-IX), »Antifony« (s. X-XVIII), piesne (s. 1-401), indexy písní (s. 403-418), »Sbírka modliteb« (s. 1-80), články AV bez predhovoru cisárovi »Augsburská konfessí« (s. 1-54), »Pořádek evanjelií a epištol« (s. 55-58).
- **Ex.:** Národní knihovna České republiky, sign. 54 F 1395.
<https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:e3cc73f0-5804-11e7-a7b7-005056827e51>

16. **AV1889**

Štěpána Lešky || CÍRKEVNÍ || ZPĚVNÍK || pro || evanjelické křesťany. || OSMÉ VYDÁNÍ. || V TURNOVĚ. || Knihtiskárna J. SLUKY nakladatelství. || 1889.

Turnov: Sluka, 1889

8°, π¹ χ¹⁰ 1-35⁸, 582 s = [3], IV-XXII, [1], 2-420, [3], 4-80, [1], 2-59, [1]

- **Popis:** Červená a čierna tlač, zložky, čísla strán (prídavky číslované samostatne), poznámky pod čiarou, (ozdobné) vlysy, typografické ozdoby.
- **Obsah:** Motto *Ps 47,7-8; Ps 96,1; Ps 98,1; Col 3,16* (s. [II]), »Zpráva o druhém vydání« (s. [III]-IV), »Předmluva k sedmému vydání« od V. Marečka (s. V), »Obsah« spevníkové části (s. VI-IX), »Antifony« (s. X-XVIII), »Rád hlavních služeb Božích« (s. XIX-XXI), piesne (s. 1-401), indexy písní (s. 403-420), »Sbírka modliteb« (s. 1-80), články AV bez predhovoru cisárovi »Augsburská konfessí« (s. 1-54), »Pořádek evanjelií a epištol« (s. 55-59).
- **Ex.:** Martin: Slovenská národná knižnica, sign. SD 19622.

17. AV1893

AUGŠPURSKÉ VYZNÁNÍ VÍRY. || PŮVODNÍ LATINSKÝ TEXT Z ROKU || 1530 || NA ZÁKLADĚ STARÝCH I NOVÝCH ČESKOSLOVENSKÝCH || VYDÁNÍ OPĚT OPRAVENÝCH || V OBNOVENÉM PŘEKLADU SVÝM DOMÁČÍM VÍRY || PODAL || A TŘI OBECNÉ SYMBOLA CÍRKVE KŘESŤANSKÉ || PŘIDAL || BEDŘICH BALTÍK, || BISKUP || DRUHÉ VYDÁNÍ. || VYDÁNÍ VÝBORU ZÁKLADIN ZPĚVNÍKOVÝCH. || V BUDAPEŠTI, || TISKEM VIKTORA HORNYÁNSKÉHO. || 1893

Budapest: Hornyánsky, 1893.

8°, 72 s.

- **Popis:** Iniciály, čísla strán, poznámky pod čiarou, vlysy, typografické ozdoby.
- **Obsah:** Predhovor prekladateľa k 1. vydaniu (s. 3-10), predhovor k 2. vydaniu (s. 10), tri ekumenické vyznania »Tři hlavní symbola«, s. 11-14), AV (s. 15-62), prídavok s vysvetlivkami (s. 63-71).
- **Ref.:** RIZNER I.78.
- **Ex.:** Bratislava: Univerzitná knižnica, sign. SD 476.

18. C1898 (AV1898, OV1898) (► Obr. 24)

LIBER CONCORDIAE. || Kniha Svornosti, || čili || Symbolické knihy, || v nichž obsaženo jest || vyznání víry a učení církve evanjelické, || podle augšpurského vyznání. || Augšpurské vyznání a Malý Katechismus, || již dávňji přeložené, || znovu prohlédl a upravil, ostatní pak knihy z latinského jazyka || přeložil: || Ján Leška. || Vydáno pomoci výboru Zpěvníkového. || B. Békés Čabě, 1898. || Nákladem Evanjelického Cirkovního Knihupectví.

[s. II] Tiskem knihtiskárny »Corvina« B. Čabě.

Békéscsaba: Ev. cirk. knihkupectví, 1898.

8°, X, 724 s.

- **Popis:** Fraktúra (titulný list aj textúrou, švabachom a antikvou), zložky, čísla strán, červená a čierna tlač na titulnej strane, živé záhlavia, vlysy, typografické ozdoby.
- **Obsah:** Predhovor J. Lešku (s. III-X), titulný list a predhovor ku *Knihe svornosti* (s. 1-16), tri ekumenické vyznania (s. 17-21), AV (s. 23-60), OV (61-302), *Šmalkaldské články* (s. 303-352), *Malý katechizmus* (s. 353-378), *Veľký katechizmus* (s. 379-504), *Formula svornosti* (s. 505-708), register citovaných biblických miest (s. 709-718), obsah (s. 719-722), errata (s. 723-724).
- **Ref.:** RIZNER III.34
- **Ex.:** Bratislava: Univerzitná knižnica, sign. SD 15396.

19. AV1910

AUGŠPURSKÉ || VYZNÁNÍ VÍRY || PŮVODNÍ LATINSKÝ TEXT Z ROKU || 1530 || NA ZÁKLADĚ STARÝCH I NOVÝCH ČESKOSLOVENSKÝCH || VYDÁNÍ OPĚT OPRAVENÝCH || V OBNOVENÉM PŘEKLADU SVÝM DOMÁČÍM VÍRY || PODAL || A TŘI OBECNÉ SYMBOLA CÍRKVE KŘESŤANSKÉ || PŘIDAL || D. BEDŘICH BALTÍK, || BISKUP || TŘETÍ VYDÁNÍ. || VYDÁNÍ VÝBORU ZÁKLADIN ZPĚVNÍKOVÝCH. || V BUDAPEŠTI, || TISKEM VIKTORA HORNYÁNSKÉHO. || 1910

Budapest: Hornyánsky, 1910

8°, 74 s (chybne číslovaná strana 10 ako »01«).

- **Popis:** Iniciály, čísla strán, poznámky pod čiarou, vlysy, typografické ozdoby.
- **Obsah:** Predhovor prekladateľa k 1. vydaniu (s. 3-10), predhovor k 2. vydaniu (s. 11), predhovor k 3. vydaniu (s. 12), tri ekumenické vyznania »Tři hlavní symbola«, s. 13-16), AV (s. 17-64), prídavok s vysvetlivkami (s. 65-73).
- **Ex.:** Bratislava: Univerzitná knižnica, sign. 22 D 16047.

20. C1918 (AV1918, OV1918)

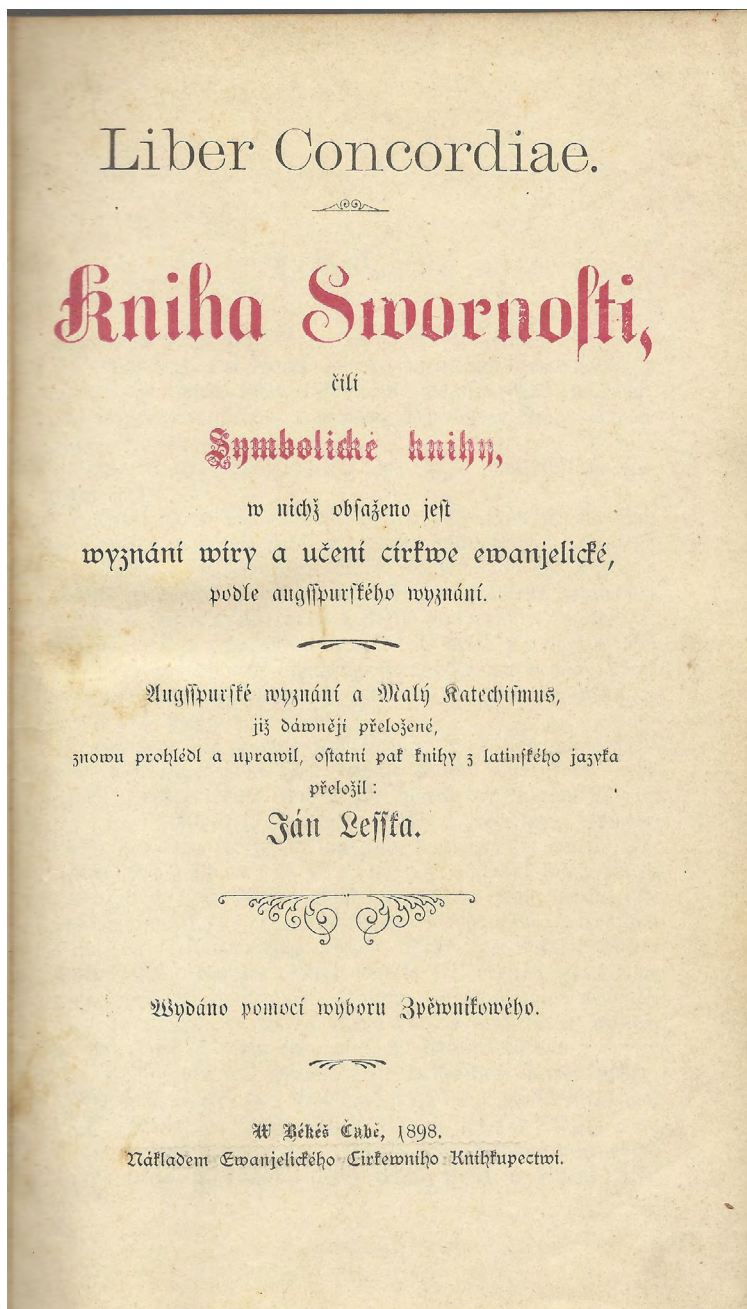
LIBER CONCORDIAE. || Kniha Svornosti, || čili || Symbolické knihy, || v nichž obsaženo jest || VYZNÁNÍ VÍRY A UČENÍ CÍRKVE EVANJELICKÉ, || podle augšpurského vyznání. || Augšpurské vyznání a Malý Katechismus, || již dávňji přeložené, || znovu prohlédl a upravil, ostatní pak knihy z latinského jazyka || přeložil: || JÁN LEŠKA. || V EAST AKRON, OHIO. 1918. || Nákladem Slov. Ev. Lut. Vyd. Společnosti.

[s. II:] Tlačou P. Jamriška & Co., 620 Grant St., Pittsburgh, Pa.

East Akron: Slov. ev. lut. vyd. spoločnosť, 1918.

8°, XIV, 728 s.

- **Popis:** Antikva (na titulnom liste aj textúra), iniciály, čísla strán, živé záhlavia, vlysy, typografické ozdoby.
- **Obsah:** Príhovor vydavateľov (s. III-VI), predhovor J. Lešku (s. VII-XIV), titulný list a predhovor ku *Knihe svornosti* (s. 1-16), tri ekumenické vyznania (s. 17-21), AV (s. 23-60), OV (s. 61-302),

Obr. 24:
Titulná strana C1898,
prvého vydaného českého
prekladu celej
Knihy svornosti.

Šmalkaldské články (s. 303-352), *Malý katechizmus* (s. 353-378), *Veľký katechizmus* (s. 379-504), *Formula svornosti* (s. 505-708), register citovaných biblických miest (s. 709-718), obsah (s. 719-722), errata (s. 723-725).

- **Ex.:** Bratislava: Knižnica Evanjelickej bohosloveckej fakulty Univerzity Komenského, sign. BX8068.S5.L47 1918 c.2.
iný ex. online na <https://archive.org/details/knihasvornostiil0000unse>

21. AV1930a

AUGŠPURSKÉ || VYZNANIE. || K ŠTYRSTOROČNÉMU JUBILEU VYSVETLIL || JÁN P. DROBNÝ, || EV. A. V. FARÁR BRATISLAVSKÝ. || NÁKLADOM || KNÍHKUPECKÉHO A VYDAVATELSKÉHO SPOLKU »TRANOSCIUS« || V LIPT. SV. MIKULÁŠI.

[s. 136:] Vytlačila || Slovenská kníhtlačiareň || vo Zvolene.

Liptovský sv. Mikuláš: Tranoscius, 1930.

8°, 136 s.

- **Popis:** Číslo strán, poznámky pod čiarou.
- **Obsah:** Venovanie Nitrianskemu seniorátu (s. 3-5), Úvod J. Drobného (s. 7-19), text AV kombinovaný s komentárom J. Drobného (s. 20-132), obsah (s. 133-134), errata (s. 135), impressum (s. 136).

22. AV1930b

VYZNANIE VIERY, || ktoré bolo podané || nepremožiteľnému cisárovi Karlovi V. || na sneme v Ausburku || roku 1530. || Preložil: || Ján Jahoda, || ev. a. v. farár žibritovský. || Zrevidovali: || Dr. J. Kvačala, Dr. M. Lúčanský a G. Plavec. || Vydal: || Na 400-ročnú pamiatku ausburkského vyznania || kňazský spolok ev. a. v. seniorátu zvolenského. || Tlačila kníhtlačiareň Havelka a Spol. v Banskej Bystrici.

Banská Bystrica: Kňazský spolok ev. a. v. seniorátu zvolenského, 1930.
V1, 40 s.

- **Popis:** Číslo strán, vinety.
- **Obsah:** AV (s. 3-40).

23. AV1930c (► Obr. 25)

LUTHERANSKÉ VIEROVYZNANIE || prečítané a odovzdané || evanjelickými theologmi a kniežatmi || na ríšskom sneme v Augsburgu || cisárovi Karlovi V. || dňa 25. júna r. P. 1530. || V SLOVENSKOM PREKLADĚ VYDALA: || KONFERENCIA SLOVENSKÝCH EVANJELICKÝCH || LUTHERÁNSKYCH KAZATEĽOV BOŽIEHO SLOVA || V SPOJENÝCH ŠTÁTOCH SEV. AMERIKY. || z príležitosti 400-ročného jubilea Augsburgského Vyznania, || v oktobri r. P. 1930.

[Obal:] Mlouvití budu o svědectvích tvých i před králi a nebudu se hanbiti. Žalm 119, 46. || AUGSBURSKÉ VYZNANIE || Jubilejné vydanie v slovenskej reči. || 1530. – 1930. || Tlačou: SLAVIA PRINTING CO. Inc., 342 Blvd. of Allies, Pittsburgh, Pa.

Pittsburgh: Konferencia slov. ev. lut. kazateľov, 1930.

V1, 40 s.

- **Popis:** Číslo strán, vinety.
- **Obsah:** Báseň A. Rolíka »Dal Pán Boh korúhvu svojmu ľudu« (s. 2),⁵⁸⁹ »Predmluva« prekladateľov (s. 3-4), AV (s. 5-40).
- **Ex. 1:** Praha: Knihovna Evangelické teologické fakulty Univerzity Karlovy, sign. CD H02 03.
- **Ex. 2:** Martin: Slovenská národná knižnica – Literárny archív, osobný fond Andrej Rolík, príj. č. 1491/71.

24. AV1951

ČTYŘI VYZNÁNÍ || VYZNÁNÍ AUGSBURSKÉ, BRATRSKÉ, HELVETSKÉ || A ČESKÉ || SE ČTYŘMI VYZNÁNÍMI STARÉ CÍRKVE || A SE ČTYŘMI ČLÁNKY PRAŽSKÝMI || 1951 || Vydavatel Komenského evanjelická bohoslovecká fakulta v Praze I.

Praha: Komenského ev. boh. fakulta, 1951.
8°, 414 s.

- **Popis:** Číslo strán, živé záhlavia, poznámky pod čiarou.
- **Obsah:** Úvod R. Řičana (s. 5-6), úvahy J. Beblavého (s. 7-14) a R. Řičana (s. 15-22), »Poznámky o tomto vydání« (s. 23-24), »Vyznání staré církve« (s. 25-34), »Čtyři pražské články« (s. 35-52), AV s úvodom R. Řičana (s. 53-110), »Bratrské vyznání« (s. 111-178), »Druhé Helvetské

Obr. 25:
Obal jedného z mála zachovaných exemplárov amerického vydania AV1930c. Martin: Slovenská národná knižnica – Literárny archív, osobný fond Andrej Rolík.

⁵⁸⁹ Báseň je odtlačená iba v Ex. 2; Ex. 1 má na strane 2 vakát.

vyznání« (s. 179-262), »České vyznání« (s. 263-306), »Rejstříky a vysvětlivky« (s. 307-405), »Résumé« (s. 407-408), »Obsah« (s. 409-412), tiráž (s. 413).

25. AV1980

AUGSBURSKÉ VYZNANIE || VYZNANIE VIERY || PREDLOŽENÉ NA SNEME V AUGSBURGU || ROKU 1530 || 1980 || TRANOSCIUS, LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ || V CIRKEVNOM NAKLADATELSTVE, BRATISLAVA

Liptovský Mikuláš: Tranoscius, 1980.

V1, 56 s.

- **Popis:** Čísla strán, poznámky na konci.
- **Obsah:** »Predhovor« J. Michalka (s. 7-11), články AV bez predslvu cisárovi (s. 13-49), »Vysvetlivky« (s. 51-52), »Obsah« (s. 53-54), tiráž (s. 56).

26. AV1982

AUGSBURSKÉ VYZNANIE || VYZNANIE VIERY || PREDLOŽENÉ NA SNEME V AUGSBURGU || ROKU 1530 || 2. vydanie || 1982 || TRANOSCIUS, LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ || V CIRKEVNOM NAKLADATELSTVE, BRATISLAVA

Liptovský Mikuláš: Tranoscius, 1982.

V1, 56 s.

- **Popis:** Čísla strán, poznámky na konci.
- **Obsah:** »Predhovor« J. Michalka (s. 7-11), články AV bez predslvu cisárovi (s. 13-49), »Vysvetlivky« (s. 51-52), »Obsah« (s. 53-54), tiráž (s. 56).

27. C1992 (AV1992, OV1992)

SYMBOLICKÉ KNIHY || evanjelickej cirkvi augsburského vyznania || Preložil || † Oto Vízner || Autorizovaný text Slovenskej evanjelickej cirkvi a. v.

Liptovský Mikuláš: Tranoscius, 1992, ISBN 80-7140-002-5.

382 s.

- **Popis:** Živé záhlavia, čísla strán, poznámky pod čiarou.
- **Obsah:** »Úvod literárno-historický« (s. 3-26), titulný list a predhovor ku *Knihе svornosti* (s. 27-36), tri ekumenické vyznania (s. 37-40), AV (s. 41-60), OV (s. 61-154), *Šmalkaldské články* (s. 155-171), *Pojednanie o pápežovej moci* (s. 173-181), *Malý katechizmus* (s. 183-196), *Veľký katechizmus* (s. 197-248), *Formula svornosti* (s. 249-341), doslov (s. 342), »Register biblických citátov« (s. 343-349), »Register osobných, miestnych a vecných hesiel« (s. 350-373), »Obsah« (s. 374-377), tiráž (s. 379).

28. C2006 (AV2006, OV2006)

KNIHA || SVORNOSTI || SYMBOLICKÉ || ČILI || VYZNAVAČSKÉ || SPISY || EVANGELICKÝCH CÍRKVÍ || AUGSBURSKÉ KONFESE || Nové české znění || podle standardní německo-latinské edice, || s přihlédnutím k dosavadním převodům || KALICH, 2006

Praha: Kalich, 2006, ISBN 80-7017-026-3.

8°, 688 s.

- **Popis:** Živé záhlavia, čísla strán, poznámky pod čiarou, faksimile starších vydání a drevorezov.
- **Obsah:** »Přehledný obsah« (s. 5), predhovor biskupa V. Volného (s. 7-8), titulný list a predhovor ku *Knihе svornosti* (s. 9-21), tri ekumenické vyznania s úvodom redaktora (s. 23-36), AV s úvodom redaktora (s. 37-78), OV s úvodom redaktora (s. 79-268), *Šmalkaldské články* s úvodom redaktora (s. 269-308), *Pojednanie o pápežovej moci* s úvodom redaktora (s. 309-330), *Malý katechizmus* s úvodom redaktora (s. 331-361), *Veľký katechizmus* s úvodom redaktora (s. 363-465), *Formula svornosti* s úvodom redaktora (s. 467-658), doslov redaktora »K této edici« (s. 659-665), menný register (s. 667-671), register biblických miest (s. 672-681), »Podrobný obsah« (s. 682-687), »Seznam vyobrazení« (s. 687), tiráž (s. 688).

29. AV2010

Augsburské vyznání || Sdružení Martina Luthera v ČR || 2010

[Český Těšín]: Sdružení Martina Luthera v ČR, 2010, ISBN 978-80-254-7869-1

V2, 80 s.

- **Popis:** Čísla strán, vertikálne linky pri nadpisoch.
- **Obsah:** Úvod biskupa S. Pięta (s. 5-8), tri ekumenické vyznania (s. 9-14), AV v preklade Petry Černe (s. 15-74), obsah (s. 77-78), tiráž (s. 80).

30. **AV2019**

Augsburské vyznanie

[Liptovský Mikuláš]: Tranoscius, 2019, ISBN 978-80-7140-563-4.

V2, 68 s.

- **Popis:** Farebná tlač, živé záhlavia, čísla strán, poznámky na okraji, vlysy, farebné fotoreprodukcie.
- **Obsah:** Obsah (s. 2-3), predhovor J. Meňkyho (s. 5-7), články AV bez predslovu cisárovi (s. 8-66), tiráž (s. 68).

31. **AV2020**

AUGSBURSKÉ || VYZNANIE || VYZNANIE VIERY || PREDLOŽENÉ NA SNEME V AUGSBURGU || ROKU 1530 || 4. VYDANIE || 2020 || Tranoscius, Liptovský Mikuláš

Liptovský Mikuláš: Tranoscius, 2020, ISBN 978-80-7140-567-2.

V2, 112 s.

- **Popis:** Čísla strán, poznámky na konci príslušných článkov.
- **Obsah:** Obsah (s. 4-5), predhovor I. Elka (s. 6-30), motto 2Cor 4,6 (s. 31), články AV bez predslovu cisárovi (s. 32-110), tiráž (s. 111).

Literatúra

- ABD = GASSMANN, Günther et al. (eds.): *Das Augsburger Bekenntnis Deutsch 1530-1980. Revidierter Text*. Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, ¹1978, ²1979, 72 s., ISBN 3-525-52159-6.
- AUF = *Acta Unitatis Fratrum / Archiv bratrský*.
- AVxxxx → záznam v *Bibliografii*, s. 66-76.
- BAL, Jeromos – FÖRSTER, Jenö – KAUFFMANN, Aurél (eds.): *Hain Gáspár – Lócsei Krónikája*. Lőcse 1910, XII + 560 s.
- BENZING, Josef: *Eine unbekannte Ausgabe der Confessio Augustana vom Jahre 1557*. Wiesbaden: Franz Steiner, 1956, 32 s.
- BORNKAMM, Heinrich: *Der authentische lateinische Text der Confessio Augustana (1530)*. Heidelberg: Winter, 1956, 28 s.
- BOROVÝ, Klement: *Martin Medek, arcibiskup pražský. Historicko-kritické vypsání náboženských poměrů v Čechách od roku 1581-1590*. Praha: Zeman, 1877, [6] + 222 s.
- BOSSERT, [Gustav]: *Übersetzungen der Formula Concordiae*, in: *Zeitschrift für Kirchengeschichte*, roč. XIX, 1899, č. 4, s. 470-472.
- BLS = (kol.): *Biografický lexikón Slovenska*, zv. I-VII. Martin: Slovenská národná knižnica a Národný biografický ústav, 2002-2020, ISBN 80-89023-15-0.
- BRNICKÝ, Michal: *Odpoveď na Augsburské vyznanie*. Baďin: Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, 2015, 164 s., ISBN 978-80-88937-67-8.
- BRUNCVÍK, Zachariáš [Bruncwjk, Zacharyáš]: *TestaMentI nostrI IesV ChrIstI plA & fIda assertIo. To gest: Kssafftu Wečeře Páně / Swatá Starožitnost...* Praha: Pardubský, [1613], 232 s., *Knihopis* č. 1315 a 1316.
- BSELK = DINGEL, Irene (ed.): *Die Bekenntnisschriften der Evangelisch-Lutherischen Kirche. Vollständige Neuedition*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2014a, VIII + 1712 s., ISBN 978-3-525-52104-5
- BSELK QuM1 = DINGEL, Irene (ed.): *Die Bekenntnisschriften der Evangelisch-Lutherischen Kirche. Quellen und Materialien. Band 1: Von den altkirchlichen Symbolen bis zu den Katechismen Martin Luthers*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2014b, X + 974 s., ISBN 978-3-525-52105-2
- BSLK = LIETZMANN, Hans (ed.): *Die Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche*. Herausgegeben [vom Deutschen Evangelischen Kirchenausschuß]⁵⁹⁰ im Gedenkjahr der Augsburgischen Konfession 1930. Berlin: Deutsches Evangelisches Kirchenbundesamt ¹1930; Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht ²1952 (revidované vydanie), ⁸1979, ¹³2010, XLVI + 1228 s., ISBN 978-3-525-52101-4
- BURIAN, Ilja: *Mistr Jakub Kamenický*, in: *Křesťanská revue*, roč. 42, 1975, č. 1-2, s. 14-19.
- BURIAN, Ilja: *Paní Alena*, in: *Křesťanská revue*, roč. 43, 1976, č. 10, s. 226-231.
- BURIAN, Ilja: *Die tschechische Übersetzung der Confessio Augustana*, in: *Jahrbuch für die Geschichte des Protestantismus in Österreich*, roč. 98, 1982a, s. 59-89.
- BURIAN, Ilja: *Philipp Melancthon, die Confessio Augustana und die Tschechischen Länder*, in: *Archiv für Reformationsgeschichte / Archive for Reformation History*, roč. 73, 1982b, s. 255-284. ISBN 3-579-01654-7, ISSN 0003-9381.
- Cxxxx → záznam v *Bibliografii*, s. 66-76.
- CR xx = BRETSCHNEIDER, Karl Gottlieb – BINDSEIL, Heinrich Ernst (eds.): *Corpus Reformatorum. Philippi Melanthonis opera quae supersunt omnia*, zv. 1-28. Halle/Braunschweig, 1834-1860.
- CSEPREGI, Zoltán: *Evangélikus felkészek Magyarországon (ELEM). Proszopográfiai rész. I. A reformáció kezdetétől a zsolnai zsinatig (1610)*. I/3: S-Z. Budapest: MEDIIT, 2016, XXX + 602 s., ISBN 978-963-380-086-7.
- ČAPLOVIČ, Ján: *Bibliografia tlači vydaných na Slovensku do roku 1700*. Diel 1. a 2. Martin: Matica slovenská, 1972 a 1984, 1494 s.
- DITTMANN, Robert: *Dynamika textu Kralické bible v české překladatelské tradici*. Olomouc: Refugium Velehrad – Roma, 2012, 432 s., ISBN 978-80-7412-100-5.
- ĐUROVIČ, Ján: *Životopis Juraja Tranovského 1592-1942. K 350. výročiu jeho narodenia*. Liptovský sv. Mikuláš: Tranoscius, 1942, viii + 262 s., obr. prílohy.
- DUROVICS, Alex – KÓNYA, Peter: *Az Eperjesi Kollégium felsőfokú hallgatói / Študenti vyšších tried Prešovského kolégia 1667-1850*. Budapest: Budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem, 2015, 504 s., ISBN 978-963-284-768-9.
- DWb = *Deutsches Wörterbuch von Jacob Grimm und Wilhelm Grimm*, 33 zv., 1854-1961.

⁵⁹⁰ Text v hranatých zátvorkách obsahuje len 1. vydanie.

- FEVERLINUS, Iacobus Wilhelmus: *Bibliotheca symbolica evangelica lutherana*. Gottingae: Schmid, 1752, (16) + 440 s.
- FICKER, Johannes: *Die Originale des Vierstädtebekenntnisses und die originalen Texte der Augsburschen Konfession*, in: *Geschichtliche Studien Albert Hauck zum 70. Geburtstage*. Leipzig: Hinrichs, 1916, s. 240-251.
- GELLNER, E.: *Tomáš Jordán. K 350 výročí jeho smrti. (Část druhá, dokončení.)*, in: *Časopis Matice moravské*, roč. 60, 1936, zoš. 3, s. 315-354. [J. Kamenickému je venovaná *Příloha II* na s. 336-339.]
- GÜNTHER, K.: *Slawische Handschriften in Deutschland*, in: *Zeitschrift für Slawistik*, roč. 5, 1960, s. 317-355.
- HAUSCHILD, Wolf-Dieter: *Die Geltung der Confessio Augustana im deutschen Protestantismus zwischen 1530 und 1980 (aus lutherischer Sicht)*, in: *Zeitschrift für Theologie und Kirche*, roč. 104, 2007, č. 2, s. 172-206.
- HEDERICUS [= Heidenreich], Ioannes: *Examinatio capitum doctrinae Fratrum, ut haberi volunt, in Bohemia et Moravia, vulgo Picardorum, seu Vualdensium, seu Boleslaviensium...* Francoford[iae] Marchionum [= Frankfurt (Oder)]: Eichorn, [1580], (288 nečíslovaných s.), VD16 H 1336.
- HEDERICUS [= Heidenreich], Ioannes: *Examinatio. Gründliche Erwegung der Hauptartickel in der Brüder Lehr in Behmen und Mähren / sonsten Pickharder oder Waldenser vnd Buntzler Brüder genennet ... vordeutsch durch Ioannem Laetum Czaslaviensem ...* Lipsiae: Defner, 1582, (480 nečíslovaných s.), VD16 H 1337.
- HEINEMANN, Otto: *Die Handschriften der Herzoglichen Bibliothek zu Wolfenbüttel. Zweite Abtheilung. Die Augusteischen Handschriften. I.* Wolfenbüttel: Zwissler, 1890, XII + 250 s.; III. Wolfenbüttel: Zwissler, 1898, IV + 412 s.
- HEPPE, Heinrich: *Die Bekenntnisschriften der altprotestantischen Kirche Deutschlands*. Cassel: Fischer, 1855, 698 s.
- H[REJSA], F[erdinand]: *Vyznání augsburské a helvetské v českém jazyku*, in: *Evanjelický církevník*, roč. 41, 1910, č. 1 (s. 4-6), č. 2 (s. 18-20) a č. 3 (s. 41-45).
- HREJSA, Ferdinand: *Česká konfese, její vznik, podstata a dějiny*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1912, 818 s.
- HREJSA, Ferd[inand]: *Luterství, kalvinismus a podobojí na Moravě před Bílou horou*, in: *Český časopis historický*, roč. 44, 1938, s. 296-326.
- HUND, Johannes – SCHNEIDER, Hans-Otto (eds.): *Unser Glaube. Die Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche. Ausgabe für die Gemeinde*. Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus, ⁽¹⁾2013, ⁽²⁾2021, 976 s., ISBN 978-3-579-06473-4.
- IMMENKÖTTER, Herbert: *Die Confutatio der Confessio Augustana vom 3. August 1530 [= Corpus catholicorum, Band 33]*. Münster/Westf.: Aschendorff, 1979, XXVIII + 232 s., ISBN 3-402-03181-7.
- JENIKE, J. G.: *Exercitatio historica de Augustana Confessione Graece reddita a Paulo Dolscio Plavensi, quam ... defendit J. G. Jenike ... d. 11. Sept. 1726*, in: REINECCIUS, Christianus: *Augustana confessio germanica et latina cum versione graeca... Addita quoque est Exercitatio de Pauli Dolschii versione graeca* A. C. Lipsiae: Breitkopf, 1730, 288 s., VD18 12619043.
- JIREČEK, Josef: *Dějiny literatury české. Díl I. Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku. Ve způsobě slovníka životopisného a knihoslovného. Svazek II. M-Ž*. Praha: Tempský, 1876, 392 s.
- JUNGMANN, Josef: *Historie literatury české aneb Saustawný přehled spisů českých, s krátkau historij národu, oswicenj a gazyka*. Praha: Straširypka, 1825, xii + 704 s.
- [JUNGMANN, Josef]: *Josefa Jungmanna Historie literatury české. Aneb: Saustawný přehled spisů českých s krátkau historií národu, oswicení a jazyka. Druhé vydání*. Praha: České museum, 1849, (2) + VI + 772 s. [Druhé vydanie pre tlač pripravil V. V. Tomek.]
- JUST, Jiří et al.: *Luteráni v českých zemích v proměnách staletí*. Praha: Lutherova společnost, 2009, 396 s., ISBN 978-80-903632-8-1.
- KISS, Štefan: *Ako Frederik odhalil tajomstvo. Liptovský Mikuláš: Tranoscius, 2020, 170 s., ISBN 978-80-7140-574-0.*
- KLÁTIK, Miloš: *Augsburské vyznanie – 490. výročie*, <https://web.archive.org/web/20220810143429/https://asloz.sk/augsburske-vyznanie-490-vyrocie/> (publikované 15. 4. 2020).
- KLEIN, Johann Samuel: *Nachrichten von den Lebensumständen und Schriften Evangelischer Prediger in allen Gemeinen des Königreichs Ungarn*. [Zv. 1] Leipzig und Ofen: Diepold und Lindauer, 1789, 512 s, VD18 90200454.
- Knihopis* = TOBOLKA, Zdeněk et al. (eds.): *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století*. Praha 1939-1967; online: <http://knihopis.cz>.

- KOLB, Robert – WENGERT, Timothy J. (eds.): *The Book of Concord. The Confessions of the Evangelical Lutheran Church*. Minneapolis: Fortress, 2000, xii + 776 s., ISBN 0-8006-2740-7.
- KOLDE, Theodor: *Die älteste Redaktion der Augsburger Konfession mit Melanchthons Einleitung*. Gütersloh: Rufer, 1906, IV + 116 s.
- [KONIAŠ, Antonín]: *Index bohemicorum librorum prohibitorum, et corrigendorum*. Vetero-Pragæ: Carolus Hraba, [1770], (80) + 320 s., *Knihopis* č. 4298.
- LEVÝ, Jiří: *České theorie překladu*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1957, 948 s.
- LOESCHE, Georg: *Inneres Leben der österreichischen Toleranzkirche. Archivalische Beiträge zur Kirchen- und Sittengeschichte des Protestantismus in Österreich 1781-1861*, in: *Jahrbuch der Gesellschaft für die Geschichte des Protestantismus in Österreich*, roč. 36, 1915, XII + 532 s.
- LOESCHE, Georg: *Die böhmischen Exulanten in Sachsen. Ein Beitrag zur Geschichte des dreißigjährigen Krieges und der Gegenreformation auf archivalischer Grundlage. Mit archivalischen Beigaben*, in: *Jahrbuch der Gesellschaft für die Geschichte des Protestantismus im ehemaligen Österreich*, roč. 42-44, 1923, XII + 588 s.
- LÚČANSKÝ, Michal: *Symbolika. Časť I*. Bratislava, 1930, 48 s.
- LUDWIG, Frank: *Dr. Simon Simonius in Leipzig. Ein Beitrag zur Geschichte der Universität von 1570 bis 1580*, in: *Neues Archiv für Sächsische Geschichte und Altertumskunde*, roč. 30, 1909, s. 209-290.
- MATTHES, Elke: *Katalog der slavischen Handschriften in Bibliotheken der Bundesrepublik Deutschland*. Wiesbaden: Harrassowitz, 1990, XXVI + 247 s., ISBN 3-447-02992-7.
- MAU, Rudolf (ed.): *Evangelische Bekenntnisse. Bekenntnisschriften der Reformation und neuere Theologische Erklärungen*. 1. zv., Bielefeld: Luther, 1997, 356 s., ISBN 3-7858-0386-9.
- MAURER, Wilhelm: *Confessio Augustana Variata*, in: *Archiv für Reformationsgeschichte*, roč. 53, 1962, č. 1, s. 97-151.
- MAURER, Wilhelm: *Historischer Kommentar zur Confessio Augustana*. Band 1: *Einleitung und Ordnungsfrage*. Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus Gerd Mohn, 1976, 256 s., ISBN 3-579-04148-7; Band 2: *Theologische Probleme*. Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus Gerd Mohn, 1978, 228 s., ISBN 3-579-04201-7.
- MBW T4 = LOEHR, Johanna (ed.): *Melanchthons Briefwechsel*. Band T4/1: *Texte 859-1003a (Januar – Juli 1530)*. Stuttgart-Bad Cannstatt: frommann-holzboog, 2007, 488 s., ISBN 978-3-7728-2021-2.
- MOCKO, Ján: *Život Juru Tranovského, velehlasného cirkevného pevca slovenského*. Senica: Bežo, 1891, 98 s.
- MÜLLER, J. T.: *Die symbolischen Bücher der evangelisch-lutherischen Kirche, deutsch und lateinisch*. Stuttgart: Liesching, ¹1848; Gütersloh: Bertelsmann ⁴1876, ¹⁰1907 [s novým historickým úvodom Th. Koldeho], ¹²1928, ¹: CXVI + 1148 s., ²⁻⁹: CXXVIII + 988 s., ¹⁰⁻¹²: IV + LXXXIV + 988 s.
- NEUSER, W. H.: *Bibliographie der Confessio Augustana und Apologie 1530-1580* [= *Bibliotheca humanistica & reformatrica*, vol. XXXVII]. Nieuwkoop: De Graaf, 1987, 132 s., ISBN 90-6004-378-2.
- ÖBL = *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815-1950*, 16 zv. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1957-2022; online: <https://biographien.ac.at/oebl>.
- OVxxxx → záznam v *Bibliografii*, s. 66-76.
- PATERA, Adolf: *Josefa Dobrovského korrespondence. IV. Vzájemné listy Josefa Dobrovského a Jiřího Ribaye z let 1783-1810*. Praha, Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1913, XLVIII + 346 s.
- PETERS, Christian: *Apologia Confessionis Augustanae. Untersuchungen zur Textgeschichte einer lutherischen Bekenntnisschrift (1530-1584)*. Stuttgart: Calwer, 1997, L + 666 s. ISBN 3-7668-3467-3.
- PETŘÍK, Borislav – RYBÁR, Peter: *Evanjelická encyklopédia Slovenska*. Bratislava: Generálny biskupský úrad Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku, 1. vyd., 2001, 448 s. ISBN 80-968671-4-8.
- PÖHLMANN, Horst Georg: *Unser Glaube. Die Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche. Ausgabe für die Gemeinde*. Gütersloh: Mohn, ¹1986, ²1987, ³1991, 928 s., ISBN 3-579-01289-4.
- REED, Luther D[otterer]: *The Philadelphia seminary biographical record, 1864-1923*. Mt. Airy, Philadelphia: Seminary and the Alumni Association, 1923, 274 s.
- RŮŽIČKA, Josef: *Přehled symbolických knih staročeské cirkve a sem náležejcí literatury*, in: RŮŽIČKA, Josef (ed.): *Česko-bratrský kalendář na rok Páně 1850. První ročník*. Praha: Spurný, s. 139-140.
- RMNy = *Régi Magyarországi Nyomtatványok I-III*, Budapest 1971, 1983, 2000.
- ŘÍČAN, Rudolf: *Melanchthon und die böhmischen Länder*, in: *Philipp Melanchthon 1497-1560*.

- Band I: *Philipp Melanchthon Humanist, Reformator, Praeceptor Germaniae*. Berlin: Akademie-Verlag, 1963, s. 237-260.
- Sxxxx → záznam v *Bibliografii*, s. 66-76.
- SALIG, Christian August: *Vollständige Historie der Augspurgischen Confeßion und derselben Apologie*, [Erster Theil]. Halle, 1730, (30) + 856 s., VD18 90725891.
- SALIG, Christian August: *Vollständige Historie der Augspurgischen Confeßion und derselben zugehörigen Kirchen, Dritter Theil*. Halle, 1735, (18) + 1116 + (22) s., VD18 90725956.
- SBS = *Slovenský biografický slovník*, zv. I-VI, Martin: Matica slovenská, 1986-1994.
- Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. Vydává Královský český archiv zemský. IV. 1574-1576. Praha: Výbor zemského království českého, 1886, (4) + 598 + XII s.
- SOFFNER[, Johannes]: *Ein Brieger Ordinationsregister aus der Zeit von 1564 bis 1573*, in: *Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens*, roč. 31, 1897, s. 289-310.
- TABLIC, Bohuslav: *Poezye. Djl prwnj*. Wacow: Gottlieb, 1806, (16) + LXXX + 112 s., RIZNER VI.2.
- TSCHACKERT, Paul: *Die unveränderte Augsburgische Konfession deutsch und lateinisch nach den besten Handschriften aus dem Besitze der Unterzeichner. Kritische Ausgabe mit den wichtigsten Varianten der Handschriften und dem Textus receptus*. Leipzig: Deichert, 1901, VIII + 240 s.
- TUČKOVÁ, Veronika: *Preklady a vydania Lutherových prác v češtine a slovenčine*. Diplomová práca na Evanjelickej teologicko-fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, 2010, 165 s.
- UHORSKAI, Pavel [- FRONKOVÁ Viola (ed.)]: *Cirkev v útlaku*. 1. zväzok. Kežmarok: ViViT, 2015, 304 s. ISBN 978-80-8175-000-7.
- USTC = Universal Short Title Catalogue. An open access bibliography of early modern print culture; online: <https://www.ustc.ac.uk/>.
- VD16 = *Das Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des 16. Jahrhunderts*; online: <http://www.vd16.de/>.
- VD17 = *Das Verzeichnis der im deutschen Sprachraum erschienenen Drucke des 17. Jahrhunderts*; online: <http://www.vd17.de/>.
- VD18 = *Das Verzeichnis der im deutschen Sprachraum erschienenen Drucke des 18. Jahrhunderts*; online: <http://www.vd18.de/>.
- VOIT, Petr: *Encyklopedie knihy*. Praha: Libri, 2006, 1350 + (160) s., ISBN 80-7277-312-7.
- WA DB = *D. Martin Luthers Werke, Weimarer Ausgabe. Deutsche Bibel*.
- WALLASZKY, Paulus: *Conspectus reipublicae litterariae in Hungaria ab initiis regni ad nostra usque tempora delineatus*. Posonii et Lipsiae: Loewe, 1785, (24) + 344 s., VD18 90807456.
- WEBER, Georg Gottlieb: *Kritische Geschichte der Augspurgischen Confession aus archivalischen Nachrichten nebst einigen diplomatischen Zeichnungen. Erster Theil*. Frankfurt am Mayn: Varrentrapp Sohn und Wenner, 1783, (30) + 576 s., VD18 90341635; *Zweeter Theil*. Frankfurt am Mayn: Varrentrapp Sohn und Wenner, 1784, (56) + 596 s., VD18 90341643.
- ZEMENOVÁ, Markéta: *Doslovný překlad, nebo adaptace? Způsoby překladu v období raného novověku v kontaktu německo-českém*, in: *Listy filologické*, roč. 135, 2012, č. 1-2, s. 125-151.
- ZÍBRT, Čeněk: *Bibliografie české historie. Díl třetí*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1906, VI + 738 + VIII + VI + IV s.
- ZOCH, Ctiboh: *Přehled Katechysmů ewangelických A. W. w řeči českoslowenské sepsaných, a wydanych od počátku Reformacie až do nassich časů, chronologickým pořádkem sestaven*, in: *Ewangelické Cjrkewj Nowiny*, roč. 2, 1861, č. 15, s. 116-119.

Edičná poznámka k Príloham 1, 6, 8 a 9

V kritickom aparáte označujeme text, ktorého sa týka poznámka, nasledovne: pri nahradeniach znakom [†] pred slovom, resp. je text ohraničený dvojicou [†], ak sa zmena týka viacerých slov; vsuvky znakom [‡]; zmenu slovosledu dvojicou [§] [¶]; vynechanie slova znakom [°] pred ním; vynechanie dlhšieho textu je ohraničené dvojicou [□] [∩]. Ide o rovnaké značky, aké sa používajú v NESTLEHO *Novum Testamentum Graece* od 13. vydania z r. 1927 (navrhol ich prof. Paul Schmiedel, vychádzajúc zo symbolov [†] a [‡], ktoré použili WESTCOTT a HORT vo svojom vydaní *The New Testament in the Original Greek*, 1881).

PRÍLOHA 1:

Ukážky z prekladu *Obrany AV* zo 16. storočia (OVxvi)

Z rukopisu preberáme pôvodné korektorské značky (podčiarknutie a prečiarknutie textu, značky na okraji). V tejto prílohe pre názornú ilustráciu použitej prekladateľskej metódy odlišujeme jemne modrým podfarbením prekladateľské dodatky a jemne červeným podfarbením parafrázu alebo nesprávny preklad; nevyznačujeme však vynechané (nepreložené) miesta. Pozri aj *Edičnú poznámku* na s. 78. Ukážky v modernizovanom pravopise sú v *Prílohe 8* a *9*, s. 95-98.

Wolfenbüttel: Herzog August Bibliothek, sign. Cod. Guelf. 66 Aug. 2°

[f. 1^r, < Obr. 8] Przedmłuwa⁵⁹¹ || **Apologia, to geft obrana || Confessy Auffpurke. || Filipp Melanthon,⁵⁹² **pobožnemu Čtenarzi || zdrawj žada.****

Když geft Confessy, to geft Wyznanij wiry, knižat naffich, wubecz byla przecžtena, niekterzi Theologowe a Mniffy, fepfali a prziftrogili Conffutaczy, to geft, odpowied odpornau, kterauby naffi Confessy zahanbiti, przemoczy, a zawrtczy chtieli. Geho Welebnost Czyfarzfska, takowau Conffutaczy, take wubecz rozkazati przecžiftj, a zato knižat naffich, žadati raczil, aby takowau Conffutaczy przigali. Naffi pak flyfficze, žie geft mnoho Artykuluw, z gegich Confessy bylo zawrżeno, od kterychž gšau oni, s dobrym swiedomim, odftaupiti nemohli, žadali Welebnosti Czyfarzfske, za weypis te Conffutaczy, aby wyrozumiegcze, ktere Artykule, a z kterych przicžin strana odporna zamita odwody fwe, zase proti tomu, poftawiti mohli. Nepochybugicze, žie neprzatele naffi fwe Conffutaczy weypis, naffim radj poprzegi, a wydagi. Poniewadž fe tak welike rozepre, totiž, naboženftwi, wiry krzeftianfke, tež lidfkych swiedomi dotycze. Ale naffi, bez tiežkych a škodnych wyminek, kterychž geft gim, pro wwarowani giftego nebezpečenftwi naftawagiczyho, nikoli przigiti nenależelo, weypifu gmenowanego dofahnuti nemohli. [...]

[f. 2^r med., > Obr. 26]

Apologia Confessy || Auffpurke.

Prwnij Artykul naffy Confessy, protiwnicy naffy schwalugi a [f. 2^v] ftwrzugij, w kteryż oznamugem, žie wierzime a wčzime, gedinau a nerozdilnau podftatu Bozfkau, ⁵⁹³a wffak trzi rozdilne Ofoby, tež podftaty Bozfske, a fpolu² wieczne byti, totiž, Otcze, Syna, a Ducha Swateho. Tento Artykul fine wždyczky prawie wčzili, a tuze ho branily, neb ma gifa a pewna swiedectwi, w Pifmich swatych, kteraž nikoli przemožena byti nemohau, ftale wyznawagicze, žie, kterzi ginacze, ftrany članku tohoto, fimeyfflegij, w Cyrkwij Kryftowie neygfau, a k nij, jako Modlarzi a Ruhaczy Boży, nenależegij.

O hrzichu ⁵⁹⁴a padu || prwotnim¹.

+ Druhy Artykul, o hrzichu a padu prwotnim, protiwnicy naffy take ftwrzugij, ale wyloženi a wyfwtlenij naffe, o hrzichu ⁵⁹⁵a padu² prwotnim chytrze przewrtczy chtiegij. Ted waffe a Czyfarzfska Welebnost hned spoczatku, fнадno rozumieti raczi, žie geft, w tiech ofobach, kterež gšau Conffutaczy spifowaly, ne toliko praweho rozfuzowanij, ale anij wprzimnosti, nebylo. Neb my wprzimnie a sproftnie, ty wieczy, kterež w sobie hrzich a pad prwotnij obfahugij a zawiragij, kratcze wyprawagicze a wyfwtlucicze, Protiwnicy naffy fwym przifnym wykladem, chytrze a przewraczenie fmyfflenym, nafs prawy wyklad o hrzichu a padu prwotnim, lftnie + przewraczugij, prawicze, žie, bez Baznie Božij, a bez wiry byti, a gich niemiet, geft toliko hrzich neplnieni a necžinieni, a nenij hrzich a pad prwotnij neb prziozeny. ⁵⁹⁶Imto lftnym a podwodnym wykladem, zrzetedlnie fe pronaffegj, žie newierzi a ndrži o hrzichu a padu prwotnim, wniemžto fe wfficzknij lyde pocžinagij a rodij. Geft wiecz zrzetedlna, žie geft takowy ffalesny wyklad, nepoffel z Raddy waffy Czyfarzfske welebnosti, ale z niektere školy, Acž pak takowy przewraczeny wyklad, fнадnoby wywraczen a skazen byti mohl, wffak aby wfficzknij dobrzj a pobožnij rozumieli a znaly, žie o hrzichu a padu prwotnim a prziozenem dobre fmeyfflime a prawie wčzime. Przedkem porzadnie ted položime, o hrzichu a padu prwotnim, Słowa wzata, z naffy Confessy, yazykem Niemeczkym fepfane, kteraž takto zniegij. Dale wčzi, žie po padu Adama, wfficzknij lyde, fpufobem prziozenym, na tento Swiet fplozenij, w hrziffych fe

⁵⁹¹ Slovo »Przedmłuwa« tvorí živé záhlavie, ktoré nie je graficky oddelené od nadpisu (< Obr. 8).

⁵⁹² Tento tvar priezviska je používaný napr. vo vydaniach L3/1540, L4/1542 a od nich odvodených, napr. v *Corpus doctrinae Philippicum*. Latinská kniha svornosti (1580, 1584 a ďalšie) používa tvar »Melanthon«.

⁵⁹³ ⁵ Inou rukou upravený slovosled nadpísanými číslami: »1 2 6 7 8 3 4 5 9 10«.

⁵⁹⁴ ¹ Inou rukou škrtnuté a pripísané: »prziozenem«.

⁵⁹⁵ ² Inou rukou škrtnuté.

⁵⁹⁶ ² Inou rukou škrtnuté.

PRÍLOHA 2:

Dokumenty k prekladu J. Kamenického

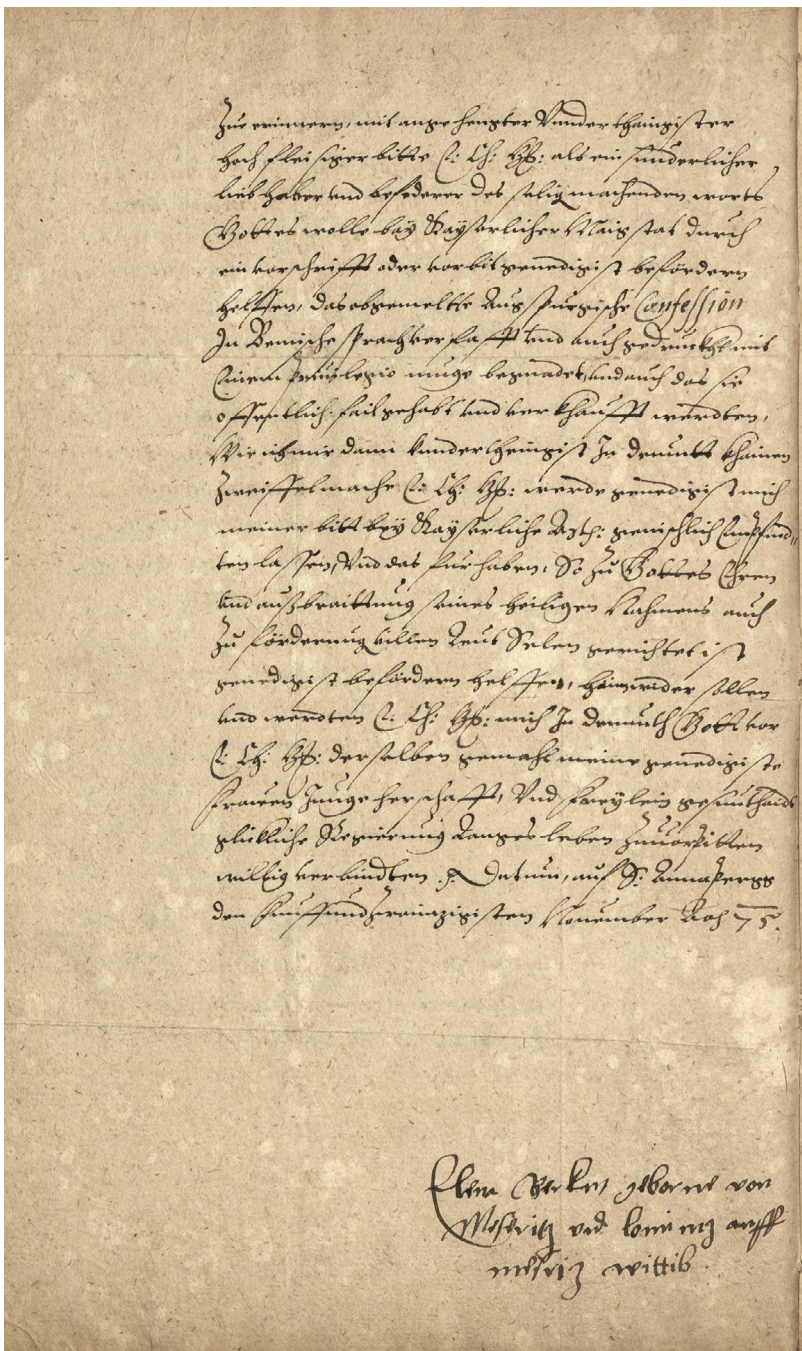
Dresden: Hauptstaatsarchiv, fond 10024 Geheimer Rat (Geheimes Archiv), sign. Loc. 8302/3, ff. 63^r-64/2^v.

Regest: Alena Berková sa 25. 11. 1575 obracia na kurfirsta Augusta Saského (1526-1586) a pripomína mu, že na poslednom ríšskom sneme v Regensburgu⁵⁹⁹ ho jej meziříčský farár Simon Halieus prostredníctvom Simona Simonia požiadal, aby sa u cisára prihovril o udeľenie privilégia na predaj prekladu AV, ktoré verne do češtiny preložil Jakub Kamenický a ktoré bolo v Meziříčí aj dané do tlače. Keďže odpoveď neprišla, žiadosť prikladá opätovne.

Obr. 27:
Druhá strana listu Aleny Berkovej kurfirstovi Augustovi z 25. 11. 1575 vo veci prekladu AV s jej vlastnoručným podpisom. Dresden: Hauptstaatsarchiv, fond 10024 Geheimer Rat (Geheimes Archiv), sign. Loc. 8302/3, f. 63^v.

[f. 63^r] Durlleichtigifter Hochgeborner Churfierft E. Churf. G. ist mein vngepartes vermugen In E. herrn Vnnderthenigift vnd In diemut zuuor, Genedigifter Churfierft vnd herr, E. Ch. G. werden sich an zweiffel, zuberichten haben, was der wirdige *Simon Halieus*, mein pfaher zu Messericz In Jungft gehaltenen Reichs tage zu Regenspurg durch ein Supplication von dem herrn *Simonio* E. Ch. G. vberantwortet. Vnnderthenigift gefucht vnd gebetten hat Nemlich das E. Ch. G. bey Kayßerliche Maigftat genedigift Intercedieren vnd die befirderung thun helffen wolten, das die Augspurgifche *Confession* durch Maigifter *Jacobu[m]* *Camenicenum* dreulich In Bemische sprach

gebracht vnd *transferirt* vnd zu Messericz In druckh geben, durch die selhe [»selbe«?] befreihung vnd priuilegium offentlich failgehabt vnd verkhaufft werden mechte. Damit auch bey vnnß. vilen fromen herzen dadurch zur felikheit gedienet vnd Gottes ehr geferdert werden muge, Wie wol ich nun In khainen zweiffel stelle, folche Supplication werde E. Ch. G. von gemelten herrn *Simone Simonio* vberantwortet fein, Doch die[.]rul [?] darauf khaine andwort erfolget habe ich vor nötigts geacht E. Ch. G. durch Eingelegte Supplication dessen Vnnderthenigift vnd demutig [f. 63^v, > Obr. 27] zue erinnern, mit angehengter Vnnderthanigifter hoch fleifiger bitte E. Ch. G. als ein funderlicher liebhaber vnd befederer des selig machenden worts Gottes wolle bay Kayßerlicher Maigftat durch ein vorschrifft oder vorbit genedigift befördern helffen, das obgemelte Augspurgifche *Confession* In Bemische sprach verfasst vnd auch gedruckt mit Einem Priuilegio muge begnadet, vnd auch das sie offentlich failgehabt vnd verkhaufft werthen, Wie ich mir dann Vnnderthenigift In demutt khainen zweiffel mache E. Ch. G. werde genedigift mich meiner bitt bey Kayßerliche Mt: [?] genifflich Empfindten lassen, Vnd das furhaben, So zu Gottes Ehren vnd außbraittung feines heiligen Nahmens auch zu förderung villen Leut Selen gerichtet ist genedigift befördern helffen, haimwider [?] sollen vnd werthen E. Ch. G. mich In demuth Gott vor E. Ch. G. derselben gemahl meine genedigifte Frawen Junge herschafft, Vnd Freylein gesunthaidt glickliche Regierung Langes leben zuuorpitten willig verbindten. / Datum, auf S. Anna-pergg den funffundzwainzigften Nouember A[nn]o [15]75.

Elena Berkin, geborne von Mefericz vnd Lomincz auff mefriz wittib.

⁵⁹⁹ Z časového hľadiska prichádza do úvahy iba Kurfürstentag v októbri 1575. Por. aj pozn. 143.

Regest: Simon Haliaeus informuje kurfirsta o preklade AV do češtiny od nebohého magistra Jakuba Kamenického. Ten Haliaea pred svojou smrťou žiadal, aby preklad vydal; obracia sa teda na kurfirsta s prosbou o sprostredkovanie cisárskeho privilégia na verejný predaj vytlačeneho diela. Pri podpise sa kurfirstovi pripomína ako dlhoročný príjemca kurfirstovej podpory počas exilu v Meißene.

[f. 64^r] Gratiam et pacem à Deo patre || per Iesum Chriftum precatur.

Illuftrifsime Elector Princeps et domine clementifsime, cum multi pij in his regionibus fummo defiderio exoptarent Confefionem Auguftanam in nofra lingua vernacula: Ideo M. Jacobus Camenicenus, piæ memoriae (pro quo T. C. ante aliquot annos clementifsime apud C. M. Maximilianum Secundum intercedere dignata eft) illam ex latino idiomate in Bohemicum, idq[ue] diligenter et fideliter tranftulit: et me paulo ante fuum agonem petijt vt illam in lucem ederem propter nominis diuinj gloriam et ædificationem harum Ecclefiarum, quibus inter tot fectas consultum efset et utile, vt uno corde et ore cum veftris pijs et bene constitutis Ecclefijs fentirent. Huic pio voto, ego, licet minimus, libenter hac in re gratificatus fum, etiam meo cum maximo difpendio. Quare ad V. C. tanquam ad facram anchoram confugio, et humiliter oro C. V. non folum meo, fed omnium piorum nomine, vt V. C. apud Cefaream Maieftatem intercedere pro gratia et priuilegio dignetur: quo hæc recens in nofra lingua typis mandata confefio in lucem edatur, et publice uendatur. Quod V. C. in laudem Dej, et propagationem illius verbj ac ædificationem miferæ Ecclefiæ in his regionibus benigno animo facturum: omnes pij firmiter fperant & magno defiderio expectant. A Deo [f. 64^r] V. C. remunerationem copiofam in hac et futura uita fentiet.; ab Ecclefijs uero nofris et omnis pofteritatis gratiarum actionem et celebritatem tantæ gratiæ expectabit. Filio Dej V. C. cum Illuftrifsima Principifsâ et tota V. C. familia illuftrj perpetuò in eius tutelam commendo, et benignifsimum refponfum humillime peto.

V. Illuftris: C.

Humilis minifter uerbj
Dej.

Simon Haliæus Zdiarensis, quj
a V. C. multos annos in Mifnia
fufentabatur.

[[f. 64/1^v]] Dem Durlauchtigiften Hochgebornen Furften || vnd Herrn Herrn Augufto, Hertzogen zu Sachfen, || des Heyligen Römifchen Reichß Ertzmarfch||alchen vnd Churfurften Landgrauen in || Duringen Marggrauen zu Meiffen vnd || Burggrauen [zu] Magdeburg meinem || genedigiften Herrn -/-

Regest: Kurfirstská kancelária poznamenáva, že kurfirst zamýšľa žiadosti vyhovieť.

Der Churfurft zu Sachffen etc. Vnfer gnedigfter herr || hat Supplicantin fuchen ftat zugeben bedencken || Signa[tum] Dreftden den 29ⁿ Nouembris Anno [15]75

Churf: Sechffifhe
Cantzley

PRÍLOHA 3:

Dokumenty k prekladom S. Puchauera

Pr1580

Praha: Národní archiv, fond Stará manipulace, sign. R 109/15/2.

Z listu S. Puchauera cisárovi Rudolfovi II., ktorý bol doručený dňa 30. 10. 1580, vyberáme najrelevantnejšie pasáže, týkajúce sa Puchauerových prekladov a jeho osoby.

Regest prevzatý z Borového (1877, s. 123-126),⁶⁰⁰ s nesprávnym čítaním mena »Luchauer«: »Sigmund Luchauer z Löwenberka, z rytířského rodu v Čechách, vznesl r. 1580 žádost k císaři Rudolfovi II. za udělení zvláštní výsady na 10 let, aby spisy lutheránské, jež do češtiny přeložil, směl tiskem vydati a jak v Čechách tak i na Moravě rozšířiti. Týž převedl konfessi Augšpurskou jakož i Melanchthonovu apologii na jazyk český a k tomu „locos communes theologicos“ čili výklad hlavních článků nauky lutheránské za tím, jak dí, úmyslem, aby stavové čeští při víře evangelické věrně stáli a dalšímu sektářství v cestu se vstoupilo.

Luchauer se přiznává, že vlastně už dříve, nevyčkávaní udělení výsady císařské, se o to pokusil, aby spisy právě zmíněné v Čechách a na Moravě rozšířil; avšak práce ta prý se mu nezdařila, jelikož odpůrcové nauky lutheránské mu v tom překáželi. Proto úmysl Luchauerův k tomu se nese, aby v Čechách pouze a jedině lutheránské vyznání za státně dovolené se prohlásilo. Tudíž radí, aby na český jazyk převedeny byly spisy Jana Marbacha, doktora písem a superintendenta ve Štrassburku, jež proti nauce Zvingliánské i Kalvínské sepsal. Mimo to prý zapotřebí, svolati zemský sněm v Čechách i na Moravě a prohlásiti, že se veškeri stavové ve víře „všeobecné evangelické“, t. j. lutheránské spojití a sjednotiti mají a žádných různých v náboženství budoucně netrpěti. Samo sebou patrné, že pan Luchauer při tomto svém reformačním pokusu také na k a t o l i c k o u církev nezapomněl; on žádá, aby císař podniknul důkladnou opravu církve té, jelikož biskupům a kněžím vinu všeho zlého přičísti sluší; nechť císař nepřipustí, aby zase měli křesťané k poslušnosti papeže římského se zavazovati. Obávaje se, že Rudolf II. ve známé liknavosti své by mohl dílo reformační příliš protahovati, volá k němu v tónu prorockém Luchauer, že dle prorokův nyní nastala doba poslední a že tedy přispíšiti třeba. I snaží se provésti důkaz, že A u g š t - p u r s k á k o n f e s s e jest prostředek nejvydatnější k upevnění bázně Boží i vážnosti světské vlády; kdekoli tato konfesse byla přijata, tam prý panuje pokoj a svornost. Naproti tomu prý v Čechách se nalézají mnohé sekty a panuje velký nedostatek při straně pod obojí, protože praedikanti z většího dílu se drží vyznání Kalvínského. Tudíž radí Luchauer, aby císař potlačil jak církev katolickou tak i Cvingliány, Kalvínce a všechny vůbec sektáře; kdokoli by přišťe nedržel se nauky lutheránské, ať jej stihne kletba čili exkomunikace!

V dalším postupu svého obšírného memorandum ještě mnoho zabývá se Luchauer s církví katolickou, obzvláště s papežem, aby Rudolfa II. přesvědčil, že primát papežský má svůj původ vlastně v Mohamedovi a jeho nauce a že s mohamedanstvím opět i papežství zanikne.

Prosbu svou končí Luchauer, an poukazuje na Bratry České, kteří na Moravě rozličné spisy náboženské tisknou; i doufá, že císař také jemu podobné výsady dopřeje.«

[f. 1^r] [...] Vnd der Vrfach halben, hab ich gemelthn Stenden, die Ordnung vnd Vergleichung, der chriftlichen Religion, in dem Heiligen Reich, auf dem Reichs tag, zu Aufschpurg, Anno 2c. Dreißsigften Jars, in gegenwertigkeith des hochlöblichften vnd feligiftenn gedechtnus, Keifers Carls, des Funfften, geftelth vnd gemacht, in die Böhemische Schprach, wertirt, als nemlich, die *Confession* der Reichs Fursten, vnd die *Apologiam*, oder weitlafftigere ercklerung, der *Confession*. Vnd des beides, nemlich, der *Confession* vnnd *Apologien*, ein *Repetition*,⁶⁰¹ das ift, Wiederholung, dem *Concilio* zu Thrend, præsentirt, Vnnd auf das alles, *Locos Comunes Theologicos*,⁶⁰² von den haupt Artickeln, der Chrifftlicher lere, ftatliche vnd gnungsfame auflegung. 2c.

[f. 1^v] [...] Bin also verurfacht, wider in mein Vatterlandd, die Cron Böheim, zu ewer Keiferlicher Maieftett, [...], mich zubegeben, [...]

⁶⁰⁰ Por. pozn. 29.

⁶⁰¹ Melanchtonom zostavené Saské vyznanie (*Repetitio Confessionis Augustanae sive Confessio doctrinae saxoniarum ecclesiarum scripta Anno Domini MDLII., ut Synodo Tridentinae exhiberetur*), prvýkrát vydané r. 1552 bez vedomia autora, r. 1553 v Lipsku už s jeho vedomím. CR 28, st. 327-568. Základom je len AV, nie aj OV ako píše Puchauer.

⁶⁰² Melanchtonove *Loci communes* (1. vyd. 1521 – *Loci communes rerum theologiarum*; prepracované vydania 1535 – *Loci communes theologici*; 1543/1544 – *Loci theologici*, 1559 – *Loci praecipui theologici*). Por. CR 21.

St1583, č. 1

Stuttgart: Hauptstaatsarchiv, sign. A 63 Bū 61/8, dokument č. 1. Okrem citovaného listu sú súčasťou spisu aj úradné posudky žiadosti pod č. 2-5.

Regest: Puchauer píše 29. 9. 1583 Ludwigovi, vojvodovi z Württembergu (1554-1593), že z kresťanskej horlivosti a proti sektárom a kalvínom preložil do češtiny knihu J. Marbacha o osobe Krista a *Knihu svornosti*. Nie je však schopný ich vydať na vlastný náklad, žiada ho preto, aby ho odporučil aj saskému kurfirstovi (Augustovi) kvôli podpore vydania oboch kníh; z výnosov pri predaji im môže potom časť podpory vrátiť. Diví sa, že tieto knihy ešte nik nepreložil na obranu pred kalvínskym učením; českému prekladu rozumejú Česi, Moravia, Slezania, Poliaci aj Slováci. Odvoláva sa na predvčerajšie stretnutie, na ktorom dr. Jakob Andreae (1528-1590, spoluautor *Formuly svornosti* a spoluvydavateľ *Knihy svornosti*) situáciu vysvetlil dr. Osiandrovi (1534-1604, dvorný kazateľ a niekdajší učiteľ vojvodu Ludwiga).

[f. 1^r] Durgleuchtiger, Hochgeborner vnd Christenlichfter Furft, genedigfter Herr Herr. Ewer Furftlichen Durchleuchtigkeit feind meine gehorfame vnd vndrthenigfte Dienfte, mit wundfchung, von dem Almechtigen Gott, gluckfeliger Regirung vnd langwirriger gefundtheit, zuoran bereit. Ich thue ewer Furftlichen Durchleuchtigkeit, mit geburlicher Reuerenz, zuwifsen: Das Ich, aus trewem vnd chriftlichem euffer, wider die Secten vnd Sacramentirer oder Calviniften, die da trefflich im Böhem, Mehrern [?] vnd Polen zc. vberhandt neñmen, das Buch⁶⁰³ des Herrn Joañis Marbachij, Doctoris vnd Superintendentis zu Straßburgk, von der Perfon, vnd von dem heiligen Abentmhal [!], unfers Herrn Ihefu Chriffti, vnd das Buch⁶⁰⁴ Concordiæ, in die Böhemifche Schprach gebracht. Aber in meinem vermugen stehet nicht, foliche Bucher zuuorlegen, vnd auff mein eigen Vncosten drucken lafsen. Weil aber, ewer Furftlichen Durchleuchtigkeit aller liebfter herr Vatter, hochlöblichfter vnd feligifter gedechtnus, der Durchleuchtige vnd hochgeborn Furft vnd Herr, Herr Chriftophorus, Herzog zu Witttemberg zc. vnd nach feinem chrift[lich]ften vnd feligiften abfchied, ewer Furftliche Durchleuchtigkeit, die vornembfte vnd haupt Vrfach, des Buchs Concordiæ, in dem heiligen Reich ift, in mafsen der obgedacht herr Doctor Marbachius, in feiner Vorrede, wider den Toffanum, mit claren vnd vnd [!] hellen Wortten bezeuget, hatt fich geburen wöllen, ewer Furftlich Durchleuchtigkeit zum allerersten zubefuchen, Gelanget derhalben, an ewer Furftliche Durchleuchtigkeit, mein vnderthenigift bitte, ewer Furftl: D: geruchen mir genedigift ein Furftlich, Chrifftlich vnd zimblich hulff thun, vnd mich weiter, an den Kurfurften Pfalzgrauen, vnd Herzogen zu Sachfen, zu Gena, verfchreiben vnd comendiren, das Ire Chur vnd Furftliche Durchleuchtigkeiten, woldten mir auch, eine Furftliche, Chrifftliche vnd zimbliche (vnd [?])⁶⁰⁵ forderung genedigift thun da[f. 1^v]mit Ich die beyde Bucher drucken lafsen vnd an das licht bringen möcht. Ich verwillige vnd gelobe, mit diefer meiner eigen Handtschrift vnd Supplication, was mir der gefaltth ewer Furftlich Durchleuchtigkeit, fampt andern Ewägelifchen Potentaten, aus Furftlicher, Chrifftlicher vnd genedigifter lieb, zu forderung dieses *Concordiæ* Wercks, leihen werden, dafselbig danckbarlich mit barm Geldt, als bald die Bucher gedruckt, vnd nur am theil verkhaufft werden, wider zu bezalen, vnd mit meinen höchstes vermugens dienften zuuordienen beflifsen fein. Vnd funft vnfer Herr Ihefus Chrifthus wirt eweren Furftlichen Durchleuchtigkeiten, foliche Furftliche vnd Chrifftliche forderung, hie in diefem vnnd ewigen leben, reichlich belhonen [!], Den diefe Sache ift fein eigen vnd nicht mein. Die Sacramentirer feiern nicht, vnd die Böhem, Mehrern, Polen zc. haben nicht in Irer Schprach diese Bucher, damit fie vor den Caluiniften verwarth fein möchten. Vnd es ift fich warlich hoch zuerwundern, das fich kein Menfch, vnder den

⁶⁰³ Vzhľadom na zmienku o Tossanovi ide pravdepodobne o rozsiahle dielo J. Marbacha (1521-1581) Antwozt vnd grundtliche Widerlegung Der vermeindten Troftfchziffit *M. Danielis Toffani*, Dieners des Woztz zu der Newftatt an der Hart [...] Gestellt durch Johann Marbach / der H. Schziffit Doctorn zu Straßburg / zc. Getruckt zu Tübingen / durch Geo2g Gzuppenbach / Anno 1579; [XXVIII] + 438 s.

⁶⁰⁴ Aj keď hovorí o *Knihy svornosti*, môže ísť však iba o jej poslednú časť, *Formulu svornosti*. Tak sa píše aj v priložených posudkoch L. Osiandra a ďalších. Na jednej strane, okolo r. 1580 sa *Formula svornosti* niekedy označovala *Buch der Concordien*, názvoslovie sa však rýchlo ustálilo, aby nedochádzalo k ich zámene (por. MÜLLER 1876, s. CIX-CX). Na druhej strane, Puchauer na tomto mieste osobitne nespomína AV a OV, ktoré tiež preložil, a *Knihy svornosti* by tak mohla označovať celú *Liber concordiae*. Zámena *Formuly a Knihy svornosti* sa stáva dodnes, por. BSELK (s. 1178): »deutsch-lateinische Ausgabe des Konkordienbuchs von 1582« a opačne AV2020 (s. 29 a 30): »preklad všetkých Symbolických kníh evanjelickej cirkvi (teda Formuly svornosti)« a »prekladal Augsburské vyznanie z nemeckého, göttingenského vydania Formuly svornosti« [!].

⁶⁰⁵ Jedno slovo prečiarknuté.

genanten Nationen, diese Bucher zuerdolmetschen vnd der Caluinisterei zuwehren, bis hier nicht vnderstanden, an allein mein Person, der Ich, wider mein meinung, in diesen schweren Handl, wunderbarlicherweis, durch fundere Gottes schickung, gerathen, vnd so weit schon darinne khummē, das mir nicht muglich ist, daruon mit Ehrn abstehen, wiewol Ich schwer Kreuz darob leiden vnnnd tragen mus. Der böse Geist vnderlieft es nicht, diese Bucher, die izunder in dem geschrei fein, auff's aller bitterft den leuthen, durch seine Instrumenta, die Caluinisten zuuerhasen, Daraus khan leichtlich ewer Furfliche Durchleuchtigkeit genedigift zuuerstehen, wie gar ein Christlich vnd Gott vnferm Herrn, angeneh werck fein wirt, diese Bucher zufordern vnd des Teuffels Reich zurfthern [?], Ewer Furflich Durchleuchtigkeit wirt ein ewig lob, vor dem Son Gottes, vnferm Heiland, vnd vor [f. 2^v] feiner Kirchen, allen busffertigen vnd Rechtglaubigen, vnder den Böhmen, Mehrern, Slegigern, Polen vnd Slowaken zc. erlangen, die da alle, die Böhemische Bucher wol lesen mugen, vnd gern khauffen, da durch Ir viel, zu rechter Erkhanthus vnd Foricht Gottes, zu dem rechten vnd lebendigen Glauben, Anruffung vnd danckfagung zc. bekheret vnd als [?], in der rechten Ewangelischer gehorsam erhalthen werden, vnd sich mit dem heiligen Reich, in der Religion, der Augfthpurgifchen Confesion, vergleichen. Vnd ich wil auch ewer Furfliche Durchleuchtigkeit in der Vorrede, wie recht vnd billich hoch rumen, welches alles, der Wurdige Herr *Doctor Jacobus Andreae*, dem hochgelartten Herrnn *Doctori Ofiandro*, vorgefthern zu Schönbach weitleufftiger erclert, auff das mich fein Excellent; ewer Furflichen Durchl: anzeigen, vnd diese meine *Supplication* præsentiren solle, Hirmit thue mich, ewer Furflichen Durchleuchtigkeit, zur genedigifter forderung entpfhelen.

Ewer Furfthl: Durchl:

Allezeit zu trewen
diensten gehorsam

Sigmund Puchawer
von Lewnberg, mp.

[f. 2^v] Seiner Furflichen Durchleuch||tigkeit, Herzog Ludwigen zur || Wirttembergk zc. in der Statt || Aurach, durch den hochgelar||then Herrn Doctor Ofiandrum, || præsentirt, den 29 tag Septembris, Anno zc. 83.

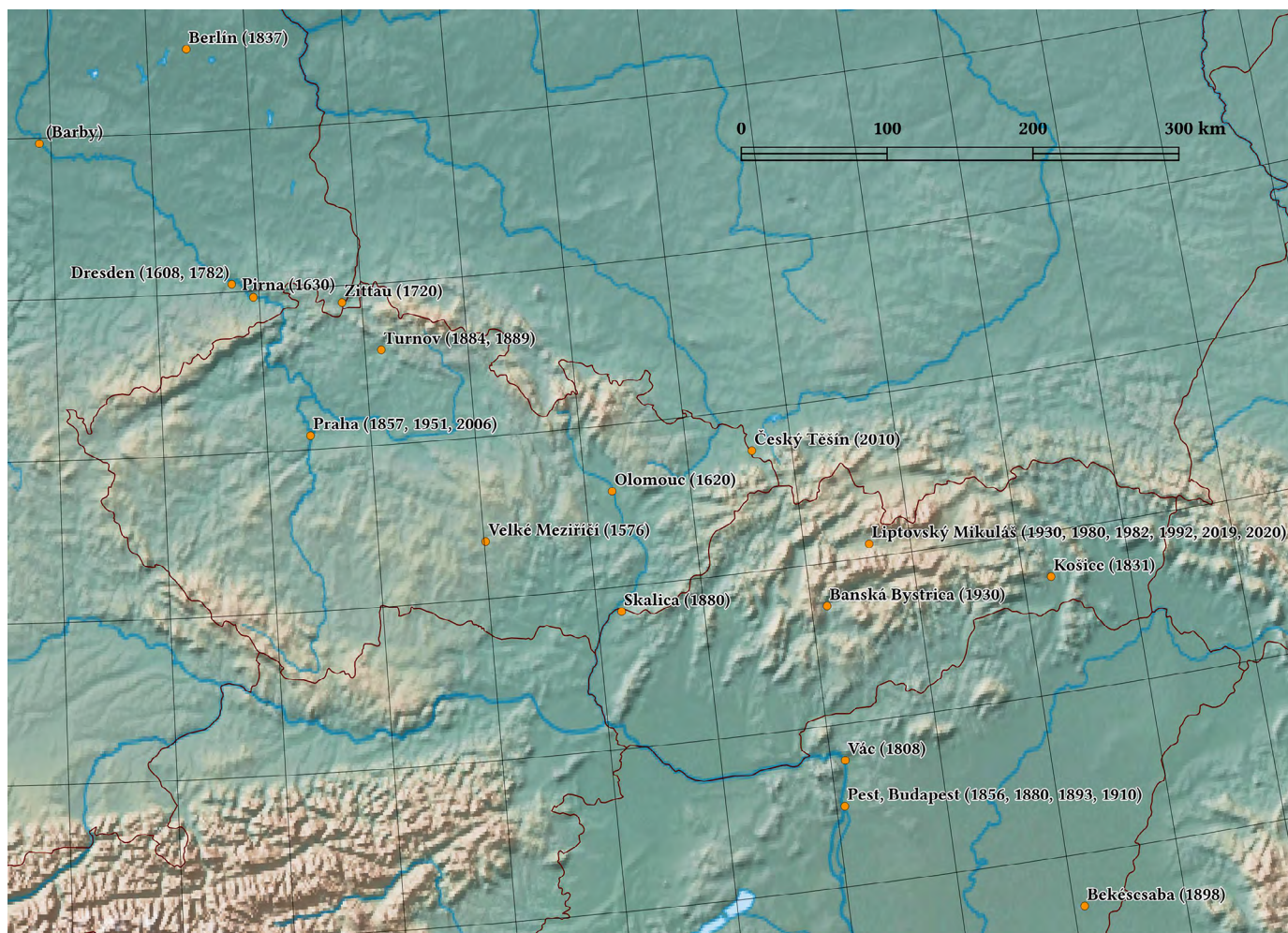
St1583, č. 2-5

Stuttgart: Hauptstaatsarchiv, sign. A 63 Bü 61/8, dokumenty č. 2-5.

Regesty:

- č. 2: 30. 9. 1583. Lucas Osiander v posudku pre vojvodu Ludwiga informuje o Puchauero-
vých (ozn. len »Supplican«) plánoch na vydanie prekladov *Formuly svornosti* a Mar-
bachovej knihy o osobe Krista. Puchauer mal zo saskej kurfirstskej kancelárie súhlas
s prekladom s tým, že má potom dielo predložiť saskému kurfirstovi, náklady na tlač
má znášať česká šľachta. Pri podpore má byť kurfirst opatrný, keďže nie je jasné, aký
dobrý je preklad a aký kníhtlačiar by prijal dielo do tlače. Keďže o Puchauerovi okrem
Selneckerovho svedectva nevedia nič, nepovažuje za vhodné písať odporúčanie saské-
mu kurfirstovi, ale dať Puchauerovi príspevok na cestu (*viaticum*). Hoci sa vydáva za
šľachtica, nemá vôbec žiadne peniaze; je starý a nemá ani oblečenie na zimu.
- č. 3: 4. 10. 1583 v Stuttgarte. Nečitateľne podpísaná správa hovorí, že S. Puchauer
(Buchhauer) sa podľa zmluvy zo zosnulým grófom z Hardeggu (Hardeckh) r. 1577
podujal na český preklad *OV*. Spomína aj český preklad knihy dr. Marbacha a *Formuly
svornosti*. Konzistoriu podobne ako Osiander odporúča príspevok (*viaticum*) 14 alebo
16 guldenov okrem už vyplatených 4 fl.
- č. 4: 6. 10. 1583. Johannes Mayer sumarizuje (kniežaciemu württemberskému) sekretáro-
vi Laurenzovi Schmidlinovi sporé informácie o Puchauerovom (Puchawer) preklade
Formuly svornosti.
- č. 5: 7. 10. 1583. Záver kniežacej württemberskej kancelárie, kde vypočuli S. Puchauera
(Buchhauer), ktorý priniesol svoj český preklad *Formuly svornosti*. Hoci je taký pre-
klad potrebný a nepochybne ho urobil so zanietením a dobromyseľne, podujal sa naň
však podľa vlastných slov s vedomím saského kurfirsta a istých českých ev. pánov,
preto by knieža (Ludwig) nemalo na seba preberať náklady; ďalším dôvodom je, že
preklad nebol revidovaný a kolacionovaný s *Formulou svornosti*. K vyplateným štyrom
guldenom sa mu má vyplatíť ešte 16 ako *viaticum*.

PRÍLOHA 4:
Prehľad miest vydania (► Obr. 29)

Obr. 29:

Mapa zobrazuje miesta vydania prekladov AV alebo OV. Znázornené nie sú miesta v USA (East Akron, OH – C1918 a Pittsburgh, PA – AV1930c). Podkladové dáta: naturalearthdata.com.

Pôvodný názov a zdomácnené názvy	Roky vydania
Velké Meziříčí	1576
Dresden (Dražďany)	1608, 1782
Olomouc/Holomouc	1620
Pirna (Perno)	1630
Zittau (Žitava)	1720
Vác (Vacov)	1808
Košice	1831
Berlin (Berlín)	1784?, 1837
Pešť, Budapešť (Pešť, Budapešť)	1856, 1880, 1893, 1910
Praha	1857, 1951, 2006
Uhorská Skalica (dnes Skalica)	1880
Turnov	1884, 1889
Bekéscsaba (Bekéš-Čaba)	1898
Banská Bystrica	1930
Liptovský [sv.] Mikuláš	1930, 1980, 1982, 1992, 2019, 2020
Český Těšín	2010

Tab. 2:
Prehľad miest vydání prekladov AV a OV

PRÍLOHA 5:

Odkazy na predchádzajúce vydania

V prehľade odkazov na predchádzajúce vydania v úvodoch alebo poznámkach uvádzame tučne vydania, ktoré sú autorom označené ako predloha daného vydania, podčiarknutím označujeme nepriamy odkaz, pokiaľ autor toto vydanie cituje podľa zmienky v iných vydaniach.

AV1576	—
AV1608	?
AV1620	AV1576 (f. b11 ^v)
AV1630	AV1576, AV1608 (f. A4 ^{r-v})
AV1720	AV1576, AV1608, AV1620 , AV1630 (ff. A7 ^v -A8 ^r)
AV1782	AV1576, AV1608, AV1630 (f. A6 ^{r-v})
S1784	AV1620 (f. A1 ^v)
AV1808	AV1576, AV1608, AV1620, AV1630, AV1720 (ff. 6 ^v , 7 ^r)
S1831	AV1576, AV1608, AV1620, AV1630, AV1720, AV1808 (s. 153)
AV1837	AV1808 (s. 1)
S1856	—
AV1857	—
OV1880	—
AV1880, AV1893	<u>AV1576</u> (podľa AV1630: »dle svědectví Martiniusa«), AV1608, <u>AV1620</u> (podľa AV1720: »dle svědectví Kleychova«), AV1630, AV1720, AV1808, S1831, 1873 [I] = AV1837, S1856, AV1857 (s. 7-10 v AV1880; s. 4-8 v AV1893)
AV1884	AV1857 (s. 1)
AV1889	—
C1898	AV1620, AV1808, S1856, AV1857, AV1880 (s. III, IX)
AV1910	vydania podľa AV1880 a AV1893 (s. 4-8); C1898, [nepriamo AV1880, AV1893] (s. 11-12)
C1918	AV1620, AV1808, S1856, AV1857, AV1880 (s. VII, XIII)
AV1930a	AV1576, AV1608, AV1620, AV1630, AV1720, AV1808, S1831, 1873 [I] = AV1837, S1856, AV1857, 1879 = AV1880, C1898, C1918 (s. 18-19)
AV1930b	—
AV1930c	C1898
AV1951	snád' 1540 a 1574, AV1576 (v Olomouci!), snád' 1608, AV1620, AV1630, AV1720, AV1782, S1784, AV1808, S1831, AV1837, 1865 [I] = S1856, AV1857, 1879 = AV1880, AV1884, AV1889, AV1893, C1898, AV1910 , C1918, AV1930a, AV1930b, AV1930c (s. 57-58)
AV1980, AV1982	1540, <u>AV1576</u> (podľa AV1620: »lebo sa na tento preklad odvoláva aj Juraj Tranovský«), AV1620, potom 11 vydaní v reči Kralickej biblie, 1879 = AV1880, C1898, AV1930a, AV1930b, AV1930c (s. 8); aj keď sa nespomína AV1951, prehľad vydaní v AV1980 (s. 8) bol zjavne zostavený podľa AV1951 (s. 57-58)
C1992	1562, AV1620, AV1720, AV1808, S1856, AV1880, C1898, AV1930b, AV1930c (s. 9)
C2006	okolo 1540, AV1620, AV1720, AV1951 (s. 46-47); C1898, C1918 (s. 661)
AV2010	C2006
AV2019	—
AV2020	1540, <u>AV1576</u> (podľa AV1620: »Tranovský [...] odvolávajúc sa na iné vydanie na našom území z roku 1576«), AV1620, AV1980 , C1992 (s. 24-25, 29-30)

Tab. 3:
Sumárny prehľad odkazov na staršie vydania prekladov AV a OV

PRÍLOHA 6:
Redakcie Kamenického prekladu

Táto príloha prehľadne zaznamenáva plnovýznamové a niektoré pravopisné varianty v čl. 1 vo všetkých redakciách Kamenického prekladu (AV1576, AV1620, AV1630, AV1720, AV1782, S1784, AV1808, S1831, AV1837, AV1857, AV1884, AV1889). Podobne ako v *Prílohe 1*, s. 81-82, označujeme pre názornosť jemne modrým podfarbením prekladateľské dodatky a jemne červeným podfarbením problematický preklad. Pozri aj *Edičnú poznámku* na s. 78. Ďalej sa používajú nasledovné skratky:

AV1620nn. = AV1620, AV1720, AV1808, AV1837, AV1857, AV1884, AV1889

AV1808nn. = AV1808, AV1837, AV1857, AV1884, AV1889

AV1857nn. = AV1857, AV1884, AV1889

Znenie hlavného textu je podľa AV1576, pravopis a interpunkcia sú modernizované, spravidla podľa posledného vydania AV1889.

⁶⁰⁶I. ⁶⁰⁷T⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸Služebníci církevní u nás jednomyslně a jednostejně učí⁶⁰⁹ snešení, kteréž na koncilium Nycenském zavřino jest, o jednotě Božské bytnosti a o třech osobách ⁶¹⁰že má bez všelijakého pochybování ode všech právě, upřímně a zprosta věřeno býti. Tak a nejinak že toliko ⁶¹¹jediná bytnost jest Božská, kteráž se jmenuje a v pravdě jest Pán Bůh věčný, ne tělesný, ⁶¹²neviditelný, v moci, ⁶¹³v moudrosti, i v své dobrotě nesmírný, kterýž jest stvořitel všech věcí viditelných i také neviditelných, ochrance, ⁶¹⁴ředitel ⁶¹⁵i správce ⁶¹⁶i zachovávatel předivný; avšak že jsou tři osoby v též Božské bytnosti, jednostejné moci i věčnosti, totižto: ⁶¹⁷Bůh Otec, Bůh Syn, Bůh Duch⁶¹⁸ svatý. Pod jménem ⁶¹⁸pak toho slova »Osoba« ⁶¹⁹⁶²⁰požívají takového vyznamenání, jakéhož jsou v takových a jednostejných ⁶²¹příčinách ⁶²²požívali ⁶²³učitele a neb doktoři někdy církve svatě⁶²⁴, tak aby pod tím ne nějakou toliko částku, díl ⁶²³aneb jakost ⁶²⁴zavřiti chtěli, ⁶¹⁹než hned sumou vlastně to, že jedna každá osoba z těch obzvláštně má v sobě podstatu Božskou.

⁶²⁵Tomu ⁶²⁶Artikuli na odpor se postavující všeckny kacíře potupují, jakož jsou Manicheové, kteříž dva počátky neb Bohy, totiž dobrého a zlého býti pokládali. ⁶²⁷Item kacířstvo Valentiánské, Ariánské, ⁶²⁸Eunomitské, Mahometské a všecka jiná ⁶²⁹k těm podobná. Zamítají také

⁶⁰⁶ I. Artykul« AV1620 AV1720 S1784 AV1808 † »Článek I.« AV1857nn. † »Předně:« S1831.

⁶⁰⁷ T «O Bohu v trůj [třech« AV1808nn. S1831] osobách jediném« AV1620nn. AV1782 S1784 S1831.

⁶⁰⁸ □ S1831.

⁶⁰⁹ T »že« AV1620nn. S1784 S1831.

⁶¹⁰ T »pravdivé jest, a jemu« AV1620nn. S1784 S1831 (lat. »verum«).

⁶¹¹ I »jediná« AV1857nn.

⁶¹² I »bez oddělení« AV1620nn. S1784 S1831 (lat. »impartibilis«).

⁶¹³ ○ AV1808nn. S1831.

⁶¹⁴ I »řiditel« AV1720 AV1808nn. S1831.

⁶¹⁵ ○ AV1620nn. S1784 S1831.

⁶¹⁶ I »a« S1831.

⁶¹⁷ I »Otec, Syn, Duch« AV1808nn. S1831 (lat. »pater, filius et spiritus sanctus«).

⁶¹⁸ ○ AV1808nn.

⁶¹⁹ I »že se nezavírá nějaká toliko částka, díl, aneb jakost v něčem jiném« S1831.

⁶²⁰ I »užívají« S1784.

⁶²¹ I »užívali« AV1620nn. S1784.

⁶²² I »někdejší učitele církevní« AV1620nn. S1784.

⁶²³ I »a« AV1857nn.

⁶²⁴ T »v něčem jiném« AV1620nn. S1784 (lat. »in alio«).

⁶²⁵ □ S1784 S1831.

⁶²⁶ I »článku« AV1857nn.

⁶²⁷ I »Také« AV1857nn.

⁶²⁸ I »Eumonitské« [I] AV1720 AV1808 AV1837 † »Lunomitské« [I] AV1884 AV1889.

⁶²⁹ ○ AV1808nn.

učení Samozatenské, ⁶³⁰a jakž¹ starých tak i za našich časů opět teď znovu povstalých, ⁶³¹bludy potupují¹. Nebo ti toliko ⁶³²jedinkú osobu ⁶³³Božskou býti praví; o Slovu, to jest o Synu Božím, a o Duchu Svatém chytře, a ⁶³⁴však bezbožně ⁶³⁵vyměřovati ⁶³⁶směji, ⁶³⁷pokladajíce že by neměly býti osoby ⁶³⁸sebe rozdílné. Ale Slovo že by toliko mělo ⁶³⁹vyznamenávati jakési slovo vypověditelné a promluvené neb ⁶⁴⁰vyhlášené. Duch pak ⁶⁴¹v stvořených věcech že by toliko vyznamenával ⁶⁴²sprostně jakési hýbání aneb hnutí ^{643, 625}

⁶³⁰ r »jak« AV1620nn.

⁶³¹ r »té sekty bludařů« AV1620nn.

⁶³² r »jedinkou« AV1620 AV1630 AV1720 AV1782 AV1808 AV1837¹ »jedinou« AV1857nn.

⁶³³ r »Božskou« AV1620nn. AV1630 AV1782.

⁶³⁴ o AV1620nn.

⁶³⁵ r »mluviti« AV1620nn.

⁶³⁶ r »se osmělují« AV1857nn.

⁶³⁷ o AV1620nn.

⁶³⁸ o AV1620nn.

⁶³⁹ r »vyznávati« [!] AV1857nn.

⁶⁴⁰ r »zvučné« AV1620nn.

⁶⁴¹ □ AV1620nn.

⁶⁴² r »sprostné« AV1620nn.

⁶⁴³ r »v stvořených věcech způsobené« AV1620nn.

PRÍLOHA 7:

Ukážky z prekladov – čl. 8 AV

Preklady z latinčiny:

L1/1531 = L2/1531 = BSLK (1930)	VIII. Quanquam Ecclesia proprie sit congregatio sanctorum et vere credentium, tamen, cum in hac vita multi hypocritae et mali admixti sint, licet uti sacramentis, quae per malos administrantur, iuxta vocem Christi: Sedent scribe et Pharisei in cathedra Mosi etc. Et sacramenta et Verbum propter ordinationem et mandatum Christi sunt efficacia, etiamsi per malos exhibeantur. Damnant Donatistas et similes, qui negabant licere uti ministerio malorum in ecclesia, et sentiebant ministerium malorum inutile et inefficax esse.	
KAMENICKÝ (AV1576) a TRANOV- SKÝ [revízia] (AV1620)	VIII. Ačkoli pak Církev Křesťanská vlastně jest shromáždění svatých, a právě věřících, však poněvadž v tomto našem smrteľdném životě mnozí pokrytci a zlí lidé přimíšení sou, nic méně může se požívati Svátosti, jimiž se skrz Osoby zlého a nepřikladného života posluhuje, podlé řeči Krista Pána. Sedí učitelé a Farizeové na stoličce Mojžíšově etc. Svátosti zajisté a Slovo pro nařízení a rozkaz Krista Pána, sou v sobě mocná, by pak i skrze nepřikladné jimi se posluhovalo. Potupuji v tom Donatisty a jim podobné, kteříž tomu odporovali, a pravili, žeby nenáleželo požívati služebnosti v Církvě od služebníků zých, a tak smejšleli, žeby zých služebníků služebnost měla býti neužitečná, a neprospěšná.	VIII. O Smíšení dobrých i zých, v Církvě rytěrující. A o moci Služebností Církevních. Ačkoli pak Církev Křesťanská, vlastně jest shromáždění Svätých, a právě věřících, však poněvadž v tomto našem smrteľdném životě mnozí Pokrytci, a zlí lidé přimíšení jsou; Mohou nic méně Svátosti se přijíti, jimiž i Osoby nepřikladného života posluhují, podlé řeči Krista Pána; Sedí učitelé a Farizeové, na stoličce Mojžíšově. etc. Svátosti zajisté, a slovo Boží, pro nařízení a rozkaz Krista Pána, jsou v sobě mocná, by pak i skrze nepřikladné jimi se posluhovalo. Zamítají v tom Donatisty, a jim podobné, kteříž tomu odporovali, a pravili, žeby nenáleželo užívati služebnosti v Církvě od Osob nepřikladných; A tak smejšleli žeby zých Služebníků služebnost do konce byla neužitečná a neprospěšná.
MARTINEK (S1856)	§. 8. <i>Co by byla církev.</i> Ačkoli církev jest shromáždění svätých a pravě věřících, a však poněvadž v tomto životě mnozí pokrytci a zlí spolu jsou, mohou se Svätosti i od těch přijíti, kteří je nehodně přisluhují, podle slova Kristova: „na stoličce Mojžíšově posadili se Zákonníci a Farizeové“ (Mat. 23, 2). Svätosti zajisté a slovo mají v sobě působení tím, že je Kristus nařídil a přikázal, byťby jiná i nehodní je přisluhovali.	
BALTÍK (AV1880)	Článek VIII. Co by církev byla? Ačkoli církev jest vlastně shromáždění svätých a opravdivě věřících, však poněvadž v tomto životě mnozí pokrytci a lidé zlí přimíšení jsou, mohou se svätosti přijímati, když takové i zlí a nehodní přisluhují, podle řeči Kristovy: Na stoličce Mojžíšově posadili se zákonníci a Farizeové (Mat. 23. 2.) Svätosti zajisté a Slovo pro nařízení a rozkaz Kristův mají moc působení, byťby je i zlí a nehodní přisluhovali. Zatracujeme Donatisty a jim podobné, kteříž tomu odporující pravili, žeby nenáleželo užívati služebnosti v církvi od zých a nehodných, a tvrdili, žeby služebnost zých a nehodných neužitečná a neprospěšná byla.	
LEŠKA (C1898)	VIII. Článek. Co jest církev? Jakžkoli církev vlastně jest shromáždění svätých a pravě věřících, žeť však v tomto životě, mnozí pokrytci a zlí přimíšení jsou, mohou se svätosti užívati, i když od zých se přisluhují, podle slova Kristova: <i>Na stoličce Mojžíšově posadili se zákonníci a farizeové.</i> Svätosti zajisté a slovo ze zřízení a rozkazu Kristova jsou působivé, i když od zých přisluhováni byli. Zatracujeme Donatisty a jim rovné, kteří zapírají, žeby se smělo v církvi užívati přisluhování zých a učí, že přisluhování zých jest neužitečné a bez účinku.	
JAHODA (AV1930b)	8. Čo je církev? Hoci je církev vlastne shromáždzenie svätých a pravo veriacich, že však v tomto živote mnoho pokryt- cov a zých je primiešané, môžu sa sviatosti užívať, i keď sa zlými prisluhujú, podľa slova Kristovho: „Na stoličce Mojžíšově posadili se zákonníci a farizeové.“ Sviatosti zaiste a slovo pre nariadenie a rozkaz Kristov sú pôsobivé, i keby ich zlí a nehodní prisluhovali. Zatracujeme Donatistov a im podobných, ktorí zapierajú, že by bolo dovolené v cirkvi užívať prisluhovania zlými a učia, že prisluhovanie zlými je neužitočné a bez účinku.	
ROLÍK, HORVÁTH (AV1930c)	Článek VIII. ČO JE CIRKEV? (O prisluhování v církvi.) Ačkolvek Církev je vlastne shromáždzenie svätých a prave veriacich, predsa nakoľko v tomto živote primiešaní sú v nej mnohí pokrytci a zlí, môžu sa Sviatosti užívať i keď sa prisluhujú od zých, podľa	

	<p>slova Kristovho: <i>“Na stolici Mojžišové posadili se zákoníci a farizeové.”</i> (Mat 23, 2.) Svatosti a Slovo sú zaiste pôsobivé, preto, že ich Kristus ustanovil a rozkázal, i keďby hneď boli od zlých prisluhované.</p> <p>Zatracujeme Donatistov a im rovných, ktorí zapierali, žeby sa smelo v Cirkvi užívať prisluhovanie zlých a učili, že prisluhovanie zlých je neužitočné a bezúčinné.</p>
ŠIMSA, ŘÍČAN, DOBIAS (AV1951)	<p>VIII. Co jest církev?</p> <p>1. Ačkoli jest církev vlastně [jen] shromáždění svatých a opravdu věřících, přece — poněvadž jsou v tomto životě [mezi zbožnými] přimíšeni četní [falešní křesťané,] pokrytci a zlí lidé¹⁾ — smí se užívati svátosti, které jsou vysluhovány zlými, podle Kristova výroku: <i>Na stolici Mojžišové sedí zákoníci a farizeové</i> atd. (Mat. 23, 2). I svátosti i Slovo jsou účinné, i když je podávají zlí [a nepobožní kněží], protože jsou zřízeny a přikázány od Krista.²⁾</p> <p>2. Odsuzují donatovce a podobné, kteří tvrdili, že se v církvi nesmí užívati služby zlých a kteří soudili, že služba zlých jest neužitečná a neúčinná.</p> <p>¹⁾ N. [= německý text] místo „zlí lidé“: i zjevní hříšníci. ²⁾ N. (od pomlčky): jsou svátosti platné, i když kněží, kteří je podávají, nejsou zbožní, jak totiž Kristus sám praví: <i>Na stolici Mojžišové sedí farizeové</i> atd.</p>
ČERNÁ (C2006)	<p>Osmý článek / Co je církev?</p> <p>Ačkoli církev je vlastně shromáždění svatých a vpravdě věřících, přesto – poněvadž v tomto životě se přimísilo mnoho pokryteckých a zlých lidí – se smí svátostí užívat, i když je vysluhují zlí, podle slova Kristova: <i>Na stolici Mojžišové posadili se zákonníci a farizeové</i> (Mt 23, 2). Svátosti a Slovo působí, i když je vysluhují zlí, poněvadž je zřídil a přikázal Kristus.</p> <p>Odsuzují se donatisté a podobní, kteří tvrdili, že v církvi se nesmí užívat služby zlých a učili, že služba zlých je neužitečná a nemá účinek.</p>

Preklady z nemčiny; pre ilustráciu zaraďujeme aj text ABD, ktorý bol primárnym zdrojom pre preklad AV1980.

BSLK (1930)	<p>⟨VIII. Was die Kirche sei?⟩</p> <p>Item, wiewohl die christliche Kirche eigentlich nicht anders ist dann die Versammlung aller Glaubigen und Heiligen, jedoch dieweil in diesem Leben viel falscher Christen und Heuchler, auch öffentlicher Sünder unter den Frommen bleiben, so sind die Sakrament gleichwohl kräftig, obschon die Priester, dadurch sie gereicht werden, nicht fromm sind, wie dann Christus selbs anzeigt: »Auf dem Stuhl Moysi sitzen die Pharisäer etc.«</p> <p>Derhalben werden die Donatisten und alle andere verdammt, so anderst halten.</p>
ABD (1978)	<p>Artikel 8. Über die Wirklichkeit der Kirche</p> <p>Die christliche Kirche ist ihrem Wesen nach nichts anderes als die Versammlung aller Gläubigen und Heiligen. In diesem Leben gibt es aber unter den Frommen viele falsche Christen, Heuchler und auch offenkundige Sünder. Dennoch sind die Sakramente wirksam, auch wenn die Priester, durch die sie gereicht werden, nicht fromm sind. Christus selbst sagt: »Auf dem Stuhl des Mose sitzen die Schriftgelehrten und Pharisäer...« (Matth. 23,2f.).</p> <p>Darum werden die Donatisten¹ und alle anderen verworfen, die anders lehren.</p> <p>¹ Eine sehr streng eingestellte Gruppe in der afrikanischen Kirche zu Beginn des 4. Jahrhunderts. Sie sprach Bischöfen, die sich in einer Verfolgung als unwürdig erwiesen hatten, ihre Amtsvollmachten ab.</p>
VÍZNER (AV1992)	<p>VIII. článok. Čo je cirkev?</p> <p>Hoci kresťanská cirkev nie je vlastne nič iné ako zhromaždenie všetkých veriacich a svätých, jednako, keďže v tomto živote je mnoho falošných kresťanov a pokrytcov aj zjavných hriešnikov medzi zbožnými, sviatosti účinkujú aj vtedy, keď kňazi, ktorí ich prisluhujú, nie sú zbožní, ako to oznámil sám Kristus: „Na stolicu Mojžišovu posadili sa zákonníci a farizeji, atď [!]“ (Mat. 23,2).</p> <p>Preto zatracujeme donatistov a všetkých ostatných, ktorí inak učia.</p>
MICHALKO, KOŠTIAL (AV1980)	<p>8. Čo je cirkev</p> <p>Kresťanská cirkev vlastne nie je nič iné než zhromaždenie všetkých veriacich a svätých. V tomto živote je však medzi pobožnými veľa falošných kresťanov, pokrytcov a zjavných hriešnikov. Jednako však sviatosti sú účinné, aj keď ich prisluhujú kňazi, ktorí nie sú pobožní. Sám Kristus praví: „Na stolicu Mojžišovu posadili sa zákonníci a farizeji“ (Mt 23,2).</p> <p>Preto zavrhuje donatistov¹⁰ a všetkých iných, ktorí ináč učia.</p> <p>¹⁰ donatisti – prívrženci kartaginského biskupa Donata v 4. stor. po Kr. Donatisti robili sviatosti závislé od zbožnosti prisluhujúceho</p>

PRÍLOHA 8:

Ukážky z prekladov – predhovor OV

Pri porovnaní viacerých verzií jedného prekladu formou kritického aparátu neprihliadame na zmeny v interpunkcii. Pozri aj *Edičnú poznámku* na s. 78.

L1/1531	<p>Philippus Melanchthon Lectori Salutem D[icit]. Postquam confessio Principum nostrorum publice praelecta est, theologi quidam ac monachi adornaverunt confutationem nostri scripti, quam ^{o644}cum Caesarea Maiestas curasset etiam in consessu Principum praelegi, postulavit a nostris Principibus, ut illi confutationi assentirentur. Nostri autem, quia audierant multos articulos improbatos esse, quos abiicere sine offensione conscientiae non poterant, rogaverunt sibi exhiberi exemplum confutationis, ut et videre, quid damnarent adversarii, et rationes eorum ^{r645}revellere possent. Et in tali causa, quae ad religionem et ad docendas conscientias pertinet, arbitrabantur fore, ut non gravatim exhiberent suum scriptum adversarii. Sed non potuerunt id impetrare nostri nisi periculosissimis conditionibus, quas recipere non poterant ^{r646}.</p>
OVxvi	<p><i>Filíp Melanthon, pobožnému Čtenáři zdraví žada.</i> Když jest Confesi, to jest Vyznaní viry, knížat našich, vubec byla přečtena, někteří Theologove a Mniši, sepsali a přistrojili Confutaci, to jest, odpověď odpornou, kteroužby naši Confesi zahanbiti, přemoci, a zavrtci chtěli. Jeho Velebnost Cisařska, takovou Confutaci, take vubec rozkazati přečísti, a zato knížat našich, žadati račil, aby takovou Confutaci přijali. Naši pak slyšice, že jest mnoho Artykuluv, z jejich Confesi bylo zavřženo, od kterychž jsou oni, s dobrým svědomím, odstoupiti nemohli, žadali Velebnosti Cisařske, za vejpis te Confutaci, aby vyrozumějice, ktere Artykule, a z kterych příčin strana odporna zamita odvody sve, zase proti tomu, postaviti mohli. Nepochybujice, že nepřatele naši sve Confutaci vejpis, našim radí popřeji, a vydaji. Poněvadž se tak velike rozepře, totiž, naboženství, viry křesťanske, tež lidskych svědomí dotyče. Ale naši, bez těžkych a škodnych vyminek, kterychž jest jim, pro uvarovani jisteho nebezpečnosti nastavajicího, nikoli přijiti nenaleželo, vejpisu jmenovaneho dosahnuti nemohli.</p>
LEŠKA (OV1880, OV1898 v aparáte)	<p><i>Filíp Melanthon laskavému čtenáři pozdravení v Pánu!</i> Když vyznání knížat našich v Augšpurku veřejně ^{r647}přečítáno bylo, theologové někteří a mniši napsali proti němu odpověď ^{r648}, kterou císař dal v zasednutí knížat ^{r649}přečítati, a žádal, aby naše knížata dali jí za pravdu a ^{r650}přistáli na ^{r651}ni. Naši však ze slyšení seznavše, že ^{r652}odpověď ta mnohé zavrhuje články, jichž bez ^{r653}urazení svědomí svého zamítnouti nemohli, žadali ^{o654}za její odpis, aby i co protivníci naši odsuzují, viděti i ^{r655}proti jejich důvodům brániti se¹ mohli. A domnívali se, že ^{r656}«v otázkách» náboženských a ^{r657}«které týkají se svědomí, žádosti jejich beze všech nesnází vyhověno bude. Ale zmýlili se; nebo protivníci jen pod těžkými výminkami, jichž nebylo lze přijati, chtěli jim vydati odpověď svou.»¹</p>

⁶⁴⁴ o BSLK (1930, 1963, 1979, 2010).

⁶⁴⁵ r »refellere« *Concordia* 1602 a ďalšie vydania, MÜLLER (1848, 1876), BSLK (1930, 1963, 1979, 2010) | »revellere« L1/1531, L2/1531, L3/1540, L4/1542, *Concordia* 1584, BSELK (2014).

⁶⁴⁶ T »nisi vellent se in discrimen certum conicere« L2/1531, L3/1540, L4/1542.

⁶⁴⁷ r »přečteno« OV1898.

⁶⁴⁸ T »(refutácii)« OV1898.

⁶⁴⁹ r »přečísti« OV1898.

⁶⁵⁰ r »přistáli« OV1898.

⁶⁵¹ r »ní« OV1898.

⁶⁵² r »Refutácie« OV1898.

⁶⁵³ r »urazení« OV1898.

⁶⁵⁴ o OV1898.

⁶⁵⁵ r »jejich důvody podvrátiti« OV1898.

⁶⁵⁶ r »ve věcech« OV1898.

⁶⁵⁷ r »svědomí se týkajících, protivníci beze všech těžkostí, vydají jim spis svůj. Než naši toho nemohli dosáhnouti, leč pod těžkými podmínkami, jichž nebylo lze přijati.« OV1898.

ČERNA (OV2006)	<p><i>Laskavému čtenáři s pozdravením v Pánu Philipp Melanchthon</i></p> <p>Když bylo v Augsburgu veřejně předloženo vyznání našich knížat, napsali někteří theologové a mniši opověď [!] (Konfutaci), kterou dal císař v zasedání knížat přečíst a žádal, aby jí naše knížata dala za pravdu a vyslovila s ní souhlas. Naši však při tomto slyšení poznali, že Konfutace zavrhuje mnohé články, které bez újmy na svědomí odmítnout nemohou, a žádali její opis, aby viděli, co naši odpůrci odsuzují, a mohli tak jejich námitky vyvrátit. Domnívali se, že jim odpůrci vydají svůj spis bez těžkostí, neboť se týká náboženských věcí a svědomí. Ale nedocílili toho, poněvadž podmínky byly tak tvrdé, že je nebylo možno přijmout.</p>
VÍZNER (OV1992)	<p><i>Filip Melanchton čitateľovi pozdravenie v Pánu.</i></p> <p>Keď sa Vierovyznanie našich kniežat verejne bolo prečítalo, niektorí teológovia a mniši zostavili Podvrátenie nášho spisu a Cisárska Jasnosť dala ho prečítať na zasadnutí kniežat a žiadala naše kniežatá, aby s Podvrátením súhlasili. Keď naši počuli, že sa v odpovedi teológov zavrhuje mnoho článkov, ktorých sa nemohli vzdať bez urážky svedomia, vyžiadali si odpis odpovede alebo Podvrátenia, aby vlastne videli a mohli uvážiť, čo protivníci odsudzujú a mohli vyvrátiť ich dôvody. Domnievali sa, že keď ide o náboženstvo a o poučenie svedomia, protivníci im radi vydajú spis. Naši ho však mohli dostať len za veľmi nebezpečných podmienok, ktoré nemohli prijať.</p>

PRÍLOHA 9:

Ukážky z prekladov – čl. 2.1 OV

Tento článok správne prekladá len Vízner. Preklad OVxvi je miestami problematický (por. *Prílohu 1*, s. 81-82). Leškov preklad obsahuje množstvo nepochopených, resp. zle interpretovaných miest. Černá upravuje Lešku hlavne jazykovo; tam, kde Leškov preklad upravuje aj vecne, sa ešte viac vzdaluje od latinského originálu. Pozri aj *Edičnú poznámku* na s. 78.

L1/1531 = L2/1531 = BSLK (1930)	De Peccato Originali. Secundum articulum de peccato originis probant adversarii, verum ita, ut reprehendant tamen definitionem peccati originalis, quam nos obiter recitavimus. Hic in ipso statim vestibulo deprehendet Caes[area] Maiest[as], non solum iudicium, sed etiam candorem istis defuisse, qui confutationem scripserunt. Nam cum nos simplici animo obiter recensere voluerimus illa, quae peccatum originis complectitur, isti, acerba interpretatione conficta, sententiam per se nihil habentem incommodi arte depravant. Sic inquit: Sine metu Dei, sine fide esse, est culpa actualis; igitur negant esse culpam originale.
OVxvi	O hřichu ⁶⁵⁸a padu prvotnim`. Druhy Artykul, o hřichu a padu prvotnim, protivnici naši take stvrzují, ale vylóžení a vysvětlení naše, o hřichu ⁶⁵⁹ a padu` prvotnim chytře převrtci chtějí. Teď vaše Císařska Velebnost hned spočátku, snadno rozuměti ráči, že jest, v těch osobach, kteréž jsau Confutaci spisovaly, ne toliko praveho rozsuzování, ale ani upřimnosti, nebylo. Neb my upřimně a sprostně, ty věci, kteréž v sobě hřich a pad prvotní obsahují a zavirají, kratce vypravajice a vysvětlujice, Protivnici naši svym přisnym vykladem, chytře a převraceně smyšlenym, naš pravý vyklad o hřichu a padu prvotnim, lstně převracují, pravice, že, bez Bazně Boží, a bez viry byti, a jich neměti, jest toliko hřich neplnění a nečinění, a není hřich a pad prvotní neb přirozeny. ⁶⁶⁰ Timto lstnym a podvodnym vykladem, zřetedlně se pronašejí, že nevěři a nedrži o hřichu a padu prvotnim, vněmžto se všickni lyde počínají a rodí.`
LEŠKA (OV1880, OV1898 v aparátě)	Článek II. (I.) O hřichu přirozeném. Druhý článek o <i>hřichu přirozeném</i> schvalují protivníci ⁶⁶¹ naši, namítají však, že sme neoznačili určitě, coby přirozený hřich byl, ačkoli sme to na svém místě učinili. Tu hned na počátku ráči císařská Jasnost sezhati, že ⁶⁶² ti, kteříž písali proti nám, neměli ani upřimnosti, ani pravdy. Nebo když sme my prostě a upřimně pověděli, v čem ⁶⁶³ hřich přirozený` záleží: oni chytře slova naše natahují, překrucují a výklad nepravý jim podkládají. Oni praví, že my chybně hřich přirozený označujeme, když učíme, že záleží v <i>nedostatku víry a bázně Boží</i> , nebo nedostatek víry a bázně Boží, – takť říkají oni – není přirozeným, ale jest skutečným hřichem ⁶⁶⁴ .
ČERNÁ (OV2006)	O prvotním hřichu. (K článku II.) Druhý článek o prvotním hřichu naši odpůrci schvalují, ale namítají, že jsme přesně neoznačili, co prvotní hřich je, ačkoli jsme to na příslušném místě učinili. Hned na počátku může tedy císařská jasnost poznat, jak pochybný je nejen úsudek, ale i lidský přístup těch, kteří proti nám vystoupili. Neboť my jsme prostě a upřimně pověděli, v čem prvotní hřich spočívá: oni však naše slova chytře posouvají, překrucují a nepravdivě vykládají. Tvrdí, že chybujeme, když učíme, že prvotní hřich spočívá v nedostatku bázně Boží a důvěry v Boha, poněvadž – jak říkají oni – nedostatek bázně Boží a důvěry v Boha není přirozený hřich, ale hřich skutečný; a tak prvotní hřich popírají.

⁶⁵⁸ † Inou rukou: »přirozenem«.

⁶⁵⁹ □ Inou rukou škrtnuté.

⁶⁶⁰ □ Inou rukou škrtnuté.

⁶⁶¹ † »naši« OV1898.

⁶⁶² † »ti« OV1898.

⁶⁶³ † OV1898.

⁶⁶⁴ † »a tak přirozený hřich zapírají« OV1898.

VÍZNER (OV1992)	II. článok. O prirodzenom hriechu. Druhý článok, o prirodzenom hriechu, naši protivníci schvaľujú, ale napádajú našu definíciu prirodzeného hriechu, ktorú sme len mimochodom vyslovili. A tu hneď pri vstupe pozná Cisárska Jasnosť, že pisatelia Podvrátenia neboli ani súdni ani úprimní. Lebo keď sme my len tak mimochodom jednoducho chceli povedať, čo všetko je v prirodzenom hriechu obsažené, oni si vymysleli zlomyselný výklad a zlomyselným spôsobom prekrútili výpoveď, v ktorej vlastne nič nebolo. Tvrdia totiž toto: Nebáť sa Boha, neveriť — je hriech skutočný; a tak vlastne prirodzený hriech popierajú.
--------------------	---

Úvod

Česká varhanní tvorba druhé poloviny 20. století se těší zájmu našich a často i zahraničních interpretů. V té době vznikla celá řada skladeb, které se zařadily do světového repertoáru. Václav Rabas, významný interpret českých autorů té doby, říká:

»Já jsem přesvědčen o tom, že 20. století v české muzice přineslo skutečně velikou úrodu nejen nasmírně talentovaných skladatelů, ale taky výborných skladeb. A jsou to skladby, které se ve světě nemohou ztratit.«¹

Přestože po většinu doby ovládala komunistická diktatura veškerý společenský i kulturní život, vznikala kvalitní díla, a to i s duchovní tematikou. Je překvapivé, že vydavatelská činnost v tomto oboru byla ve srovnání s dneškem hlavně díky působení jednotlivých osobností bohatá, a to i přes to, že varhany, zejména v padesátých a šedesátých letech, byly komunistickou mocí považovány za církevní hudební nástroj, tedy nástroj ideologického nepřítele. Od konce šedesátých let se situace měnila

¹ LOČÁRKOVÁ, Petra: *Tři toccaty pro varhany Otmaro Máchy*, bakalářská práce, Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, Hudební katedra, 2017, s. 46, <https://theses.cz/id/zoj8e3/STAG86374.pdf>.

Organ music of Czech composers, 1945–1989: List of works, compositional style, and period instruments

The study provides an overview of solo organ compositions by Czech composers in the period 1945–1989 and maps the contexts that accompanied the creation of these compositions. The chosen time period is determined by important historical milestones, which were reflected to varying degrees in the change of musical language and style of compositions for solo organ. The Czech organ culture of the post-war period was influenced, among other things, by geopolitical isolation, as a result of which the concerned fields of composition, interpretation, organ-building, and musical practice developed as a unique European subculture. Its deeper understanding is difficult for observers from countries that developed in different political and cultural conditions. This applies similarly to the Czech younger generation. The core of the study is the list of published and unpublished organ works. The selection is limited to solo organ pieces. Very small or instructive compositions are not taken into account. Considering that comprehensive research in this area is in its early stages, it cannot be assumed that the list is exhaustive. There are still other figures who are known, for example, to individuals in their particular region but are not well known on a national scale. It is very interesting that some of these figures are prolific composers who rank among the most important in terms of the scope of their organ works. From a musical point of view, the works are deliberately not assessed or evaluated in any way. The reason is the transience, sometimes even the relativity of aesthetic opinions. To provide better context, one chapter is dedicated to a brief overview of stylistic development not only in

the period under review, but also before it. For illustration, some authors are mentioned whose compositions were undoubtedly interpreted more often, offered new compositional approaches or became more prominent than others, and thus represent drivers of the development of Czech organ music. Throughout the observed period, the influence of the organ reform or movement – the so-called *Orgelbewegung* – is clear. Its development and mixing with surviving traditions are separate interesting phenomena. Despite the proclaimed efforts of organists and organ builders to apply reformed principles into the 1980s, some post-romantic principles survive in the construction of new organs and in music interpretation. These conflicting creative tendencies led to the formation of a specific culture. We can observe a wide range of stylistic currents in many different examples of compositions, as well as a range of pieces from very traditional to experimental. There was no shortage of prominent composers. Ironically, despite the political hostility towards the organ during the era in question, those forty-five years witnessed the creation of perhaps the highest number of organ compositions in Czech history! The detected number currently rises to approximately 330 works. The creative legacy of their composers provides a natural, self-evident, and popular part of concert life and of the organ curriculum at secondary schools and universities to this day.

Keywords: history of music; 20th century; organ music; Czechoslovakia; Czech composers; list of Czech organ music 1945–1989; *Orgelbewegung*; periodisation; organ builders; organists

Number of characters / words: 44 608 / 6 537

Number of tables: 1

Pavel ČERNÝ

Hudební a taneční fakulta,
Akademie múzických umění, Praha

Varhanní tvorba českých skladatelů 1945-1989: Seznam děl, kompoziční styl, dobové nástroje*

* Tato studie vznikla na Akademii múzických umění v Praze v rámci projektu »Souborný rejstřík českých varhanních skladeb v letech 1945-1989«, podpořeného z prostředků účelové podpory na specifický vysokoškolský výzkum, kterou poskytlo Ministerstvo mládeže, školství a tělovýchovy ČR v roce 2021.

a koncertní varhany se postupně staly nástrojem kulturního dědictví, i když se někdy jednalo o propagandisticky pojaté případy.

Zdá se, že možnost vydávat nové varhanní skladby byla do jisté míry vedlejším efektem kulturně-politické systematické péče o soudobé autory. Na druhou stranu bylo mnoho autorů, kteří byli režimem záměrně ignorováni či přímo perzekvováni a někteří museli zvolit život v exilu. Vydavatelský dluh vůči těmto autorům u nás trvá většinou dodnes.

Vzhledem ke specifickému prostředí (kulturní i faktická izolace od svobodného světa, kulturně-politické prostředí a zároveň množství výrazně talentovaných osobností) se jedná o zajímavou, historicky již uzavřenou kapitolu, která je na současném koncertním poli stále živá a dále se vyvíjí estetický pohled na ni. Mnoho důležitých informací a nuancí existuje v současné kolektivní paměti, která se ale postupně vytrácí. Proto je vhodné se pokusit o shrnující pohled se snahou o pochopení dobových kontextů, aby byl obraz naší moderní varhanní tvorby zaznamenán a nezůstal zapomenut příštími generacemi nebo byl k dispozici umělcům a badatelům mimo naše prostředí. Prvním krokem k pokusu o zaznamenání fenoménu varhanní kompozice v České republice mezi druhou světovou válkou a koncem komunistické vlády je vytvoření přehledu skladeb.

Stav bádání

Pro současný výzkum české varhanní tvorby období 1945-1989 jsou dvě příznivá fakta: jedná se o dobu od současnosti dostatečně vzdálenou, aby vznikl žádoucí odstup pro shrnutí vývoje. Zároveň ještě lze částečně čerpat ze vzpomínek pamětníků, tedy z primárních zdrojů (i s vědomím problémů orální historie). O české varhanní tvorbě druhé polovině 20. století bylo napsáno několik prací, které dílčím způsobem a z různých stran přistupují k této tematice. Nejkomplexnější z nich je dosud diplomová práce Tani Kolářové *Česká varhanní tvorba v letech 1945-1970*.² Další práce se zabývají tématem více dílčím způsobem.³ Jako celek toto období zatím zpracováno není. Více neprobádání zůstávají skladatelé, kteří tvořili spíše jako komponující varhaníci. Většinou působili při nějakém chrámu, často zastávali z existenčních důvodů více zaměstnání, ne vždy se však jednalo o interprety varhanních skladeb jiných autorů. Tím, že se někteří téměř nebo zcela neúčastnili jako varhaníci interpretačního a koncertního života v širším geografickém okruhu, je dodnes povědomí o jejich hudebním působení závislé spíše na okruhu jejich pamětníků a jejich díla jsou obecně známá málo nebo vůbec.⁴ Přesto mohou být autory četných a někdy i rozsáhlejších skladeb, které jsou nejčastěji v lokálních, často nepublikovaných nebo nezpracovaných archivech. Zjednodušeně se dá říci, že současné poznání tehdejší varhanní literatury je ovlivněno různými podobami hudebního působení autorů a tím, jestli jejich díla byla vůbec publikována.

Periodizace

Při úvaze o stanovení časového rozmezí zkoumaného období bylo možno se poměrně snadno opřít o geopolitickou situaci, která měla přímý vliv na podobu hudební kultury v Československé (resp. České) republice. Širší analýza dotčených skladeb by tento pohled mohla potvrdit i po hudební stránce. Pochopitelně se tvorba generačně i stylově překrývala, ale ve varhanní tvorbě můžeme rok 1945 označit za určitý předěl. Ocitli jsme se po novém politickém rozdělení Evropy ve sféře ruského vlivu, který byl komunistickým převratem v roce 1948 potvrzen. Zároveň se jedná o bouřlivou a dynamickou dobu. Zatím nevíme, jaký konkrétní vliv měla na varhanní tvorbu aktuální situace soudobé hudby, která byla těsně po válce samotnými tvůrci vnímána jako kritická, resp. jestli se snahy o nápravu či politická zadání ihned propsaly do varhanní kompozice. Bez ohledu na tyto souvislosti se objevují první skladby (např. Miloše Sokoly – viz seznam níže), které již mluví novou řečí a předznamenávají pozdější vývoj. Důležité byly pro poválečný hudební vývoj dva momenty:

- 1) zorganizování 1. ročníku Mezinárodního hudebního festivalu Pražské jaro v roce 1946. Hned od začátku si získal renomé a pro českou varhanní hudbu měl zásadní význam. Od 13. ročníku festivalu v roce 1958, kdy proběhla historicky první varhanní soutěž, pro ni vznikaly na

² KOLÁŘOVÁ, Táňa: *Česká varhanní tvorba v letech 1945-1970*, magisterská diplomová práce, Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav hudební vědy, 2006, <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/7312>.

³ HROMÁDKO, Ondřej: *Česká varhanní hudba 20. století*, bakalářská práce, Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, Hudební katedra, 2016, <https://theses.cz/id/9030p8/18902364>.

⁴ Typickými představiteli jsou např. Jiří Alois Richter (1921-2006) z Příbrami, Stanislav Vrbík (1907-1987) z Olomouce nebo Stanislav Kostka Vrbka (1932-2018) z Brna.

objednávku nové skladby. Varhaníci měli prokázat jejich rychlé nastudování a také to byla záruka, že nikdo nemá výhodu dřívějšího nastudování. Zároveň se jednalo o pobídku domácí tvorby. Skladby byly od roku 1958 zveřejňovány nakladatelstvími Svazu československých skladatelů (1. svazek) a Panton (ostatní svazky, resp. jednotlivé skladby v deskách) v šesti postupně vydávaných sbornících *Nuove composizioni per organo* až do roku 1983. Poněkud nejasné zůstávají okolnosti vzniku děl údajně na základě vypsané soutěže. Ne všechny sborníky byly pro soutěž přitom využity. Podrobnosti k tomuto tématu uvádí Pavel Svoboda ve své disertaci.⁵ Díky těmto sborníkům významně narostl fond naší poválečné varhanní hudby.

- 2) Hned po roce 1945 řešili skladatelé a hudební kritici (nešlo zdaleka jen o varhanní hudbu) další směřování soudobé kompozice. I. mezinárodní sjezd skladatelů a hudebních kritiků v roce 1947, konaný souběžně s Pražským jarem, uskutečnil opětovné navázání zahraničních kontaktů a snažil se pojmenovat a najít východisko z krize vývoje soudobé hudby. O rok později se konal II. ročník sjezdu, kde už byly za účasti politických špiček vzneseny požadavky na kulturu vhodnou pro socialistického člověka. Vznikl tzv. Pražský manifest, se kterým se skladatelé vyrovnávali ještě po desetiletí. O atmosféře kolem tohoto manifestačního politického nátlaku se lze blíže dočíst v článku Jaromíra Havlíka.⁶

Druhým bodem, který ohraničuje zkoumané období, je rok 1989. Po politickém převratu došlo k uvolnění restrikcí v oblasti kultury a k obnovení kontaktů se svobodnou částí světa. Kromě krátkého období uvolnění režimu na konci šedesátých let, což se ihned projevovalo i na tvorbě, je konec roku 1989 mezníkem, který změnil podmínky pro tvorbu definitivně. Neznamená to okamžitou změnu orientace na jiné prostředky a styl kompozice, ale otevřel se prostor pro témata, která byla do té doby politicky nežádoucí, a tím vzrostl i počet takto orientovaných skladeb. Většinou šlo o díla otevřeně se hlásící (a to do té doby nebylo samozřejmé) k duchovní tematice. Tvořící skladatelé kontinuálně pokračovali ve své tvorbě a zdá se, že momentální vývoj varhanních skladeb, jakkoliv stále více užívající dalších nových kompozičních metod, nepřináší bod, o který by se dalo z hlediska hudby přesvědčivě opřít. Musíme tedy jako tento bod přijmout změnu geopolitické situace. Navíc dnes ještě nemáme jistotu, že od doby po roce 1990 do současnosti máme dostatečný odstup. Pro českou varhanní modernu (smíme-li tento termín pro toto období použít) bylo typické, že vedle sebe koexistovaly skladby od tradičně pojatých až po experimentální. Dnes se zdá, že rovina tradiční kompozice spíše oslabuje. Ale jistě najdeme výjimky potvrzující pravidlo.

Repertorium

Následující seznam je omezen na skladby pro varhany sólo. Repertoár pro varhany ve spolupráci s dalšími hudebníky není pro tento účel vzat v úvahu. Obsaženy jsou ale skladby, které jsou pro dvoje varhany a jsou interpretovatelné i jako skladba pro sólové varhany (to je podmínkou). Typickým příkladem je cyklus *Mutationes* Petra Ebena. Kritériem pro výběr je možnost použití v koncertním provozu. Je přitom jedno, jestli je původní určení skladby pro liturgické, nebo pedagogické účely. Některé koncertní skladby totiž dovolují liturgické využití, nebo naopak. Nerozlišuje se, zda se jedná o profesionální, studentské, nebo amatérské práce. Jak z historie víme, díky studentským pracím máme vůbec zastoupeny některé skladatele, a to leckdy nijak špatnými kompozicemi. Pojem amatér v nás vzbuzuje trochu rozpaky. Čím je však varhaník, který ze záliby komponuje, nemá řádné vzdělání v kompozici a jeho skladby snesou srovnání s profesionály? Proto nemá přílišného významu se v případě této komunity snažit kategorizovat.

Zahrnuté jsou i skladby, které jsou realizovatelné jak na varhanách, tak na jiném nástroji (pokud je to přímo v názvu nebo určení skladby) a také autorské transkripce pro varhany. Seznam neobsahuje skladby, které pro jejich plánované praktické využití (většinou liturgické) nemají dostatečný rozsah nebo závažnost. Tomu často odpovídají i skladby k čistě pedagogickým účelům. V některých případech je vedení hranice relevantnosti poněkud obtížné a bylo třeba se přiklonit např. k parametru minimálního rozsahu skladby. Proto jsou v ojedinělých případech uvedeny i skladby, které se pohybují na hranici dostatečné závažnosti. Přesto jsou pro další badatele prozatím uvedeny a jejich relevance je na jejich zvážení. Z téhož důvodu, pro doplnění celkového obrazu repertoáru, jsou zařazeny i skici v různém stupni rozpracování.

⁵ SVOBODA, Pavel: *Varhanní tvorba na objednávku mezinárodní hudební soutěže Pražské jaro*, disertační práce, Praha: Hudební a taneční fakulta Akademie múzických umění, 2020. <https://dspace.amu.cz/jspui/handle/10318/14618?mode=full>.

⁶ HAVLÍK, Jaromír: *Pražský manifest po šedesáti letech*, in: *Živá hudba* 15 (2008), s. 49-60. <https://ziva-hudba.info/prazsky-manifest-po-sedesati-letech/>.

Pokud skladba vznikla v daném období a později byla revidována, je do seznamu zahrnuta bez ohledu na to, zda se původní verze užívá.

Díla jsou řazena abecedně podle příjmení autora. U většiny skladeb je jako doplňující informace uveden rok vzniku, popřípadě rok vydání. Tento seznam, i když o to usiluje, s jistotou není kompletním či bezchybným výčtem všech vzniklých skladeb, naopak může obsahovat i skladby, u nichž není zcela jisté, že vznikly přesně ve vymezeném období. Není prozatím možné se vzhledem k šíři tématu a krátké době bádání vyhnout nejistotám. V rámci výzkumu se objevili také autoři, u nichž jsou doloženy skladby, které nyní postrádají dataci, nebo ještě nebyly zevrubně prostudovány, takže je není možné spolehlivě zařadit a vzhledem k životním datům autora a jejich tušeným tvůrčím periodám je jejich relevantnost nejistá.⁷

Skladby, kde není zjištěna datace, ale je alespoň přijatelná míra pravděpodobnosti, že do daného období spadají, jsou uvedeny. U některých autorů se zatím objevilo jen svědectví respondentů, že by mohli také mít nějaké varhanní skladby, což je nutné ověřit.⁸ Vyplývá z toho, že je potřeba ještě dalšího úsilí k doplňování a upřesňování následujícího repertoria.

Tab. 1:
Varhanní skladby
českých autorů
z let 1945-1989

Autor	Skladba	Zkomponováno	Publikováno
Adamík, Josef (1947-2009)	<i>Paianus super Odam Pythicam</i>	1970	
Bárta, Lubor (1928-1972)	<i>Dvě triové sonáty pro varhany</i>		
Berg, Josef (1927-1971)	<i>Varhanní skladba na téma Gillese Binchoise</i>	1963-64	
Berkovec, Jiří (1922-2008)	<i>Fantasie pro varhany</i>	1957	
Bláha, Ivo (1936-2023)	<i>Hymnus per organo</i>	1980	
	<i>Klenby</i>	1986	
Blatný, Josef (1891-1980)	<i>Prefudio festivo e Fuga, op. 36</i>	1954	
	<i>Toccata a Scherzo, op. 38</i>	1955	
	<i>Tři pastorální preludia pro varhany</i>		1956
	<i>Pět preludií, op. 63</i>	1965	
	<i>Sonata demolice, op. 66</i>	1965	
Blažek, Zdeněk (1905-1988)	<i>Tři skladby pro varhany: Prolog-Air-Epilog, op. 150</i>	1980	
	<i>Tři skladby pro varhany: Preludium-Air-Fugetta</i>	1984	
Bodorová, Sylvie (1954)	<i>Musica per organo</i>	1982	
Bok, Miloš (1968)	<i>Toccata (autograf, ztracen)</i>	1986	
Brož, František (1896-1962)	<i>Preludium a fuga</i>	1948	
Bůžek, Václav (1956)	<i>Pezzi facili per organo, op. 26</i>		1979
Ceremuga, Josef (1930-2005)	<i>De profundis clamavi</i>	1969	
Cón, Karel (1951)	<i>Diferencias pro varhany</i>	1973	
Černý, Pavel (1970)	<i>Toccata C dur (autograf)</i>	1986	
	<i>Smuteční toccata (autograf)</i>	1987	

⁷ Příkladem jsou Antonín Janda (1891-1961) nebo František Vrána (1914-1975), který má dvě koncertní etudy ze třicátých let.

⁸ To se týká například Emila Háby (1900-1982), bratrance Aloise Háby, nebo Pavla Blatného (1931-2021) z Brna

Dadák , Jaromír (1930-2019)	<i>Per aspera ad astra, koncertní skladba pro varhany</i>	1971	1974
Douša , Eduard (1951)	<i>Sonata per organo</i>	1981	1986
Dvořáček , Jiří (1928-2000)	<i>Sonáta pro varhany</i>	1979	
	<i>Improviso</i>	1982	
Eben , Petr (1929-2007)	<i>Nedělní hudba</i>	1957-59	
	<i>Laudes</i>	1964	
	<i>Deset chorálních předeher</i>	1971	
	<i>Dvě chorální fantazie</i>	1972	
	<i>Malá chorální partita</i>	1978	
	<i>Faust</i>	1979-80	
	<i>Mutationes</i>	1980	
	<i>Versetti</i>	1982	
	<i>A Festive Voluntary: Variations on Good King Wenceslas</i>	1986	
	<i>Hommage à Buxtehude</i>	1987	
	<i>Job</i>	1987	
Emmert , František Gregor (1940-2015)	<i>Sonáta pro varhany</i>	1968	
	<i>Prefudium a passacaglia pro varhany</i>	1979	
Faltus , Leoš (1937)	<i>Hudba pro varhany (Hommage à Paul Klee)</i>	1968	
	<i>Prefudio festivo pro varhany</i>	1972	
Feld , Jindřich (1925-2007)	<i>Rapsodia</i>	1963	1969
Fiala , Petr (1943)	<i>Invence</i>	1966	
	<i>Musica festiva pro varhany</i>	1969	
	<i>Tři toccaty pro varhany</i>	1972-76	1978
	<i>Prefudio giubiloso</i>	1981	
Filas , Juraj (1925-2021)	<i>Sonáta »Mozaika« pro varhany</i>		1982
	<i>Fresko</i>		1989
Fišer , Luboš (1935-1999)	<i>Reliéf pro varhany</i>	1964	
Flosman , Oldřich (1925-1998)	<i>Vodní hry</i>	1981	
Fridrich , Zdeněk (1927-2022)	<i>Suita pro varhany</i>	1982	
Fridrichová , Květa (1952)	<i>Pastorale</i>	1989	
Gemrot , Jiří (1957)	<i>Freska. Sonáta-fantazie pro varhany</i>	1987	
Graham , Peter – Šťastný-Pokorný , Jaroslav (1952)	<i>Dolcissima mia vita per organo</i>	1986	
	<i>Hudba pro varhany</i>	1977	
Hába , Alois (1893-1973)	<i>Fantasie a fuga pro varhany, op. 75</i>	1951	
Hanuš , Jan (1915-2004)	<i>Suita lirica, op. 39</i>	1957	1958
	<i>Dvě preludia, op. 60/1</i>	1966	2001
	<i>Contemplazioni, op. 64</i>	1967-69	1970
	<i>Sonata »Omaggio a Michelangelo« (1475-1975)</i>	1975	1978
Havlík , Jaromír (1950)	<i>Due canti per organo</i>	1979	

Hawlik, Vladimír (1911-1993)	<i>Ciaccona pro varhany</i>	1953	
	<i>Scherzo, op. 30</i>		ca. 1956
	<i>Sonatina</i>		ca. 1956
	<i>Passacaglia</i>		
	<i>Pracambulium [!]</i>		
	<i>Cyrrilliana: Praeludium et fuga pro organo</i>	1968	
	<i>12 malých preludií pro varhany</i>	1984	
	<i>Toccata giocosa</i>		
Hlobil, Emil (1901-1987)	<i>Prefudium</i>		
	<i>Prefudium a toccata, op. 30</i>	1948	1956
	<i>Invocazione pro varhany</i>	1957	
	<i>Aria e toccata, op. 46</i>	1964	1976
	<i>Apoteosa pro varhany, op. 89</i>	1973	
Chlubna, Osvald (1893-1971)	<i>Adagio, op. 57</i>	1946	
Hurník, Ilja (1922-2013)	<i>Tre esercizi</i>	1956-57	
Husa, Karel (1921-2016)	<i>Frammenti</i>	1986	1992
Ištvan, Miloslav (1928-1990)	<i>Musica Aspera</i>	1964	1969
Janáček, Bedřich (1920-2007)	<i>2 Chorale Prefudes</i>		1966
	<i>Tre passionskolarer</i>		1968
	<i>25 koralförspel</i>		1975
Janeček, Karel (1903-1974)	<i>Prefudium, fughetta a chorál pro varhany, op. 28</i>	1952	ms.
	<i>Prefudium, chorál a toccata pro varhany, op. 31</i>	1958	ms.
	<i>Partita pro varhany, op. 40</i>	10. 8. 1963	ms.
Jiráčková, Marta (1932)	<i>Imago vitae. Suita pro varhany sólo</i>	1989	
Jirák, Karel Boleslav (1891-1972)	<i>Pět malých preludií a fug pro varhany, op. 77</i>	1957	1966
	<i>Suita pro varhany, op. 86</i>	1958-64	
	<i>Passacaglia a fuga per organo, op. 94</i>	1971	
Jirásek, Jan (1955)	<i>Ad unum</i>	1988	2007
Kabeláč, Miloslav (1908-1979)	<i>Fantasia č. 1 d moll, op. 32</i>	1957	1976
	<i>Fantasia č. 2 g moll, op. 32</i>	1958	1958
	<i>Čtyři preludia, op. 48</i>	1963	
Kalabis, Viktor (1923-2006)	<i>Affresco sinfonico, op. 22</i>	1963	
Klusák, Jan (1934)	<i>Prefudium a fuga pro varhany</i>	1955	
	<i>Tři kusy pro varhany</i>	1964	
Kofroň, Petr (1955)	<i>Pro varhany</i>	1981	1981
Kohoutek, Ctirad (1929-2011)	<i>Rapsodia eroica pro varhany</i>	1963/65	1968
	<i>Metavariace na dvě moravské lidové písně pro koncertní akordeon nebo varhany (1978) ve verzi pro varhany</i>	1982	
Kopecký, Pavel (1949)	<i>Sfingy</i>		1976
Kopelent, Marek (1932-2023)	<i>Hallelujah</i>	1967	1967
	<i>Jitřní chvalo zpěv</i>	1978	1978

Krejčí, Miroslav (1891-1964)	<i>Chorální předehry na staročeské písně duchovní</i>	1947	
	<i>Pastorale, variace a fuga</i>	1948	
	<i>Toccata, arioso a ciacconna</i>	1954	
	<i>Sonáta b moll</i>	1954	
Kuhn, Josef (1911-1984)	<i>V horách: alpské pastorele</i>		1949
Kvěch, Otomar (1950-2018)	<i>Malá svita pro varhany</i>	1972	
	<i>Pražská nokturna pro varhany</i>	1982	
	<i>Pražské panorama</i>	1982	
	<i>Portrét. Sonáta-fantazie pro varhany</i>	1986	
Laburda, Jiří (1931)	<i>Preludio e fuga per organo solo</i>	1973	
Loudová, Ivana (1941-2017)	<i>Monument</i>		1984
Lucký, Štěpán (1919-2006)	<i>Rapsodia pro varhany</i>	1981	
Lukáš, Zdeněk (1928-2007)	<i>Ex regione Prachaticiensis pro varhany, op. 123</i>	1976	
	<i>Pražské pastorele, op. 158</i>	1981	1999
Mácha, Otmar (1922-2006)	<i>Tři toccaty pro varhany:</i> – <i>Smuteční toccata</i>	1963	1983
	– <i>Svatební toccata</i>	1973	
	– <i>Vánoční toccata</i>	1979	
	<i>Preludium, arie a toccata</i>	1978	
Marek, Josef (1948)	<i>Tři pražské obrazy pro varhany</i>	1988	
Martinů, Bohuslav (1890-1959)	<i>Vigílie</i>	1959	1965
Matěj, Josef (1922-1992)	<i>Fantasia per organo</i>		1983
Matějů, Zbyněk (1958)	<i>Postavy, hory, nebe, hvězda a ptáci pro varhany</i>	1987	
Michálek, František (1895-1951)	<i>Introdukce a passacaglia</i>	1948	
	<i>Partita na chorál »Všichni věrní křesťané«</i>	1948	1957
	<i>Chorálové předehry</i>	1951	1951
Modr, Antonín (1898-1983)	<i>Z varhanního skizzáře, op. 22</i>	1945	
	<i>4 slavnostní pochody, op. 48</i>	1950	
Nelhýbel, Václav (1919-1996)	<i>Preludia na chorály:</i> – <i>Ježíši, králi nebe a země</i>	1988	
	– <i>Tisíckrát pozdravujem tebe</i>	1988	
	– <i>Vzpomeň, ó královno milá</i>	1988	
	– <i>Mé jsi potěšení</i>	1989	
	– <i>Svatý Václave</i>	1989	
	<i>Chorální fantazie »Svatý Václave«</i>	1989	
Neumann, Věroslav (1931-2006)	<i>Tři skladby pro varhany</i>	1977	
Novák, Jan (1921-1984)	<i>Toccata Georgiana</i>	1963	
	<i>Iubilationes</i>	1976	
	<i>Phantasie</i>	1981	
Novák, Jaroslav (pseudonym JERS) (1968)	<i>Zatmění – chorál a toccata pro varhany (Introdukce a Coda mávnutím ruky)</i> (autograf)	1987	
Novák, Svatopluk (1930)	<i>Interludio per organo solo</i>		1981

Odstrčil, Karel (1930-1997)	<i>Otisky v kameni pro varhany</i>	1968	
	<i>Toccata per un'orecchio pro varhany</i>	1976	
	<i>Zimní slunovrat</i>		
	<i>Pfamen. Fantazie pro varhany</i>		
Páleníček, Josef (1914-1991)	<i>Varhanní interludium</i>		
Parsch, Arnošt (1936)	<i>Sonáta pro varhany</i>	1965	
Pauer, Jiří (1919-2007)	<i>Pět studií pro varhany</i>	1975-81	
Pelikán, Jaroslav (1970)	<i>Toccata pro varhany (autograf)</i>	1989	
Pelikán, Miroslav (1922-2006)	<i>Toccata, improvviso e fuga pro varhany</i>	1968	
Petrová, Elena (1929-2002)	<i>Prefudium a passacaglia pro varhany</i>	1980	
Piňos, Alois (1925-2008)	<i>Sursum corda</i>	1988	
Plavec, Josef (1905-1979)	<i>Dvanáct variací na chorál »Jezu Kriste, štědrý kněže« (rukopis)</i>	1945	
Pololáník, Zdeněk (1935)	<i>Sonata bravura pro varhany</i>	1959	1963
	<i>Sonata Laetitia pro varhany</i>	1962	1971
	<i>Allegro affanato (prem. 17. 11. 1964 Praha)</i>	1963	
	<i>Esultazio e pianto</i>	1973	1993
	<i>Burlesca</i>	1982	1993
	<i>Pastorale (prem. 1986 Brno)</i>	1986	
Prášil, František (1902-1981)	<i>Fantasia quasi chromatique per organo</i>		1974
Radek Rejšek (1959)	<i>Zastavení u starých varhan</i>	1979-86	
Raichl, Miroslav (1930-1998)	<i>Moravská balada pro varhany</i>	1988	
Reiner, Karel (1910-1979)	<i>Tři prefudia</i>	1963	
Riedlbauch, Václav (1947-2017)	<i>Defilé pro varhany</i>	1976	
	<i>Závěs. Věta pro varhany</i>	1982	1982
	<i>Katedrály. Varhanní toccata</i>	1972	1984
Richter, Jiří Alois (1921-2006)	<i>Meditazioni settembrini per organo: prefudio, notturno, scherzino, ricercare</i>	10. 10. 1984	
	<i>Prefudium C dur</i>	4. 3. 1985	
	<i>Fuga C dur</i>	5. 3. 1985	
	<i>Musica festiva per organo (provedeno 1988)</i>		
	<i>Rorate coeli desuper (varhanní fantazie)</i>	30. 10. 1988	
Ropek, Jiří (1922-2005)	<i>Variace na »Victimae paschali laudes«</i>	1956	
	<i>Chorale Preludes for Organ (Chorální prefudia pro varhany, základem Prefude on a Choral by N. Decius z r. 1975)</i>	1975-92	1996
	<i>Toccata a fuga</i>	1980	
	<i>Strahovská improvizace</i>	1982	1983
	<i>Prefudium a fuga in A (1987 natočeno pro ČRo)</i>		
Ružička, Jozef (1916-1989)	<i>Smuteční fantasie</i>		1958

Řezáč, Ivan (1924-1977)	<i>Andante pro varhany</i>	1966	
	<i>4 ritornely</i>	1973	
	<i>Capriccio</i>	1963	
Říhovský, Vojtěch (1871-1950)	<i>32 praeludia pro varhany, op. 122</i>		1945
Semerák, Oldřich (1923)	<i>Prefudium, chorál a fuga pro varhany</i>	1989	
Schneeweis, Jan (1904-1995)	<i>Pastorale pro varhany</i>	1945	
Sklenička, Karel (1933-2001)	<i>Variationes quadragesimae per organo</i>	1973	
	<i>Sonata per organo</i>		1974
Slavický, Klement (1910-1999)	<i>Ecce homo pro varhany</i>	1957	
	<i>Fresky</i>	1957	1962
	<i>Invokace</i>	1963	
Slavický, Milan (1947-2009)	<i>Monolith</i>	1979	1984
	<i>Oči</i>	1983	
Slezák, Pavel:	<i>Currus igneus pro sólový akordeon nebo sólové varhany, op. 39</i>	1972	
Slimáček, Milan (1936)	<i>Prefudium, air a toccata pro varhany</i>	1988	
Sluka, Luboš (1928)	<i>Cesta ticha</i>	1964	
	<i>Cesta uzdravení</i>	1983	
	<i>Cesta stínu</i>	1984	
Smolka, Jaroslav (1933-2011)	<i>Metamorfózy: cyklus skladeb pro varhany</i>	1980-82	1989
Snižková, Jitka (1924-1989)	<i>Středověké reminiscence</i>	1970	
	<i>Fantastické vzpomínky</i>	1986	2018
	<i>Polonica pro varhany</i>		
	<i>Lusatica pro varhany</i>		
Sokola, Miloš (1913-1976)	<i>Passacaglia, toccata, chorál (interludium) a fuga (publ. 1986 jako Čtyři skladby pro varhany a 1987 jako Suita pro varhany)</i>	1946	1986, 1987
	<i>Ciaccona pro varhany in do # minore</i>	1958	
	<i>Passacaglia quasi toccata na téma BACH</i>	1963	1966
	<i>Introdukce a fuga na B-A-C-H</i>	1972	
	<i>Studie B-A-C-H pro varhany sólo</i>	1972	
	<i>Andante cantabile</i>	1973	
	<i>Passacaglia a fuga pro varhany</i>	1976	
Soukup, Vladimír (1930-2012)	<i>Musica per organo</i>	1967	
Spilka, Dalibor (1931-1997)	<i>Reminiscence pro varhany</i>	1979	
	<i>Malý diptych pro varhany</i>	1980	
	<i>Invokace, věta pro varhany</i>	1984	
Strejc, Jiří (1932-2010)	<i>Ciaccona brevis</i>	1951	2011
	<i>Fuga in Re</i>	1952	2011
	<i>Sonata I.</i>	1978	2011
	<i>Koncertní etuda</i>	1980	2011
	<i>Koncertantní etuda</i>	1985	2011
	<i>Scherzo</i>	1986	2011

Svatoš, Vladimír (1928-2011)	<i>Due fantasie per organo</i> (zřejmě obsahuje <i>Fantazie na chorál »Jezu Kriste, ščedý kněže«</i> a <i>Fantazie na chorál »Svatý Václave«</i>)	1981	
	<i>Pašijový triptych pro varhany</i>	1989	
	<i>Toccata pro varhany</i>	1996	
Šárová, Dagmar (1926)	<i>Musica per organo</i>	1985	
Šimek, Otto (1928-2009)	<i>Ricercar sopra B-A-C-H</i>	1975	
Štastný-Pokorný, Jaroslav (1952)	viz Graham, Peter		
Teml, Jiří (1935)	<i>Musica brevis per organo</i>	1967	
	<i>Fantasia appassionata pro varhany</i>	1972	1985
	<i>Alchymisté</i>	1984	2007
	<i>Tři ritornely</i>	1977	
Tichý, Otto Albert (1890-1973)	<i>Svatební preludium na thema písně »Aby nás Pán Bůh miloval«</i>		1946
	<i>Sonáta e moll</i>	1947	
Týnský, Richard (1909-1974)	<i>Phrygian toccata</i>		1960
Vacek, Miloš (1928-2012)	<i>Organum Pragense: Preludium, Passacaglia, Toccata</i>	1966	
Vačkář, Dalibor C. (1906-1984)	<i>Tři eseje</i>		
Vodrážka, Jaroslav (1930-2019)	<i>Fantazie a fuga e moll</i>	1951	
	<i>Passacaglia & Fuga</i>	1954	2000
	<i>Pastorale</i>	1954	2000
	<i>Preludium a fuga</i>	1958	
	<i>Toccata a fuga</i>	1958	
	<i>Partita na vánoční píseň »Spasitel náš«</i>	1959	
	<i>Variace pro varhany na píseň »Maria, Maria«</i>	1961	
	<i>Pastorale 2</i>	1961	
	<i>Dvě interludia</i>	1963	
	<i>Trio pro varhany na téma J. Kulhána</i>	1979	
	<i>Bagatela pro varhany</i>	1985	
	<i>Fantazie a fuga chorální</i>	1987	
	<i>Preludia a fugy</i>		2001
	<i>Chorální předehry</i>		2000
Vrbka, Stanislav Kostka (1932-2018)	<i>Pět preludií (Pět miniatur)</i>	6. 5. 1966	
	<i>Svatební píseň</i>	26. 2. 1970	
	<i>Slavnostní polonéza</i>	10. 12. 1976	
	<i>Scherzo</i>	23. 9. 1979	
	<i>Toccata</i>	14. 5. 1980	
	<i>Burleska</i>	18. 12. 1981	
	<i>Pocta starým českým muzikantům – úprava pro varhany (originál pro čtyři pozouny)</i>	29. 5. 1986	
	<i>Starobrněnská intráda – úprava pro varhany (originál pro čtyři pozouny a tympány)</i>	7. 5. 1987	

Vrbík, Stanislav (1907-1987)	<i>Allegro vivo</i>	1948	
	<i>Meditace, op. 55</i>	1948	
	<i>Triptych pro varhany, op. 57</i>	1950	
	<i>Slavnostní praeludium</i>	1952	
	<i>Pastýřská idylka</i>	1965	
	<i>Kontrasty, op. 95</i>	1969	
	<i>Spirála. První člověk na Měsíci</i>	1969	
	<i>Suita di tre movimenti, op. 97</i>	1970	
	<i>Partita F dur, op. 98</i>	1970	
	<i>Jarní pastorale</i>	1971	
	<i>Contemplationes, op. 100</i>	1971	
	<i>Koncert – fantasie g moll</i>	1972	
	<i>Medailon na téma B-A-C-H pro varhany sólo, op. 103</i>	1972	
	Vrbík, Stanislav (1907-1987)	<i>Invocationes »Veni, Creator Spiritus«, op. 106</i>	1973
<i>Dva monology, op. 109</i>		1974	
<i>Variace D dur, op. 111</i>		1974	
<i>Prefudium C dur</i>		1983	
<i>Postfudium G dur</i>		1983	
<i>Andante G dur</i>		1984	
<i>Allegro</i>		1985	
<i>Epilog pro varhany, op. 134</i>		1985	
<i>Hudba zvonů</i>		1985	
<i>Toccata</i>		1986	
<i>Suita chromatica, op. 137</i>		1986	
<i>Rondo pro varhany</i>		1986	
<i>Passacaglia, op. 140</i>		1987	
Vycpálek, Ladislav (1882-1969)	<i>Vzbůru srdce: Dvě variační fantasie na chrámové písně z doby Husovy</i>	1950	
Werner, Vladimír (1937-2010)	<i>Toccata pro varhany</i>	1964	
	<i>Sequentiae</i>	1970	
	<i>Invokace</i>	1982	
Wiedermann, Bedřich Antonín (1883-1951),	<i>Elegiaco a moll</i>	1945	
	<i>Prefudium D dur – a moll – A dur</i>	1945	
	<i>Ukolébavka As dur</i>	1945	
	<i>Pod československou vlajkou a rudým praporem</i>	1946	2010
	<i>Ave, Maria č. 2 A dur</i>		1947
	<i>Toccata e moll</i>	1948	
	<i>Legenda (skizza)</i>	1947	1984
	<i>Marcia pro novis organis (skizza)</i>	1947	
	<i>Parafráze na žalm 150 / Chvaltež Nejmocnějšího</i>	1947	
	<i>Pastorella F dur</i>	1947	
	<i>Marcia funebre (skizza)</i>	1948	2010
	<i>Prefudium supra Terribilis est locus iste (skizza)</i>	1948	
	<i>Variace na vlastní téma</i>	1948	
	<i>Slavkovský pochod</i>	1949	2010
<i>Koleda G dur</i>	1950		

Zelinka ml. , Jan Evangelista (1893-1969)	<i>Malá varhanní suita</i>	1945	
Zenkl , Michal (1950-1983)	<i>Chorály života</i>		
Zouhar , Zdeněk (1927-2011)	<i>Prefudium</i>	1957	
	<i>Partita</i>	1956, rev. 1971	
	<i>Meditace a fuga pro varhany</i>	1981	

Kompoziční styl

Aby bylo možno v reprezentativní šíři definovat kompoziční styl a techniky, bylo by nutné provést strukturální analýzu různých skladeb. V této studii se nebudeme zabývat takovým množstvím podrobností, proto se spokojíme jen s obecným zhodnocením situace. Na skladbách můžeme pozorovat, že konec druhé světové války je v naší varhanní oblasti přelomem mezi dozrívajícím postromantismem a tzv. modernou. Může se zdát překvapivé, že ještě v té době by se mělo hovořit o postromantismu. Můžeme to ale přisoudit obecně konzervativnímu prostředí, které paradoxně posloužilo při nástupu socialistického realismu.

▪ Období před rokem 1945

Před tímto přelomem, tedy v období tzv. první československé republiky, se v české varhanní literatuře prakticky nelze setkat s moderními či avantgardními kompozičními postupy ve smyslu vývoje po druhé světové válce. Lze pozorovat výskyt harmonie stále se opírající o klasické modely, případně poněkud obohacené o jazzové prvky. Komponování pro varhany se věnuje jen málo skladatelů, nebo zanechali jen malý počet děl. Platí to i pro velké skladatelské osobnosti. Můžeme být vděční, že naši literaturu té doby rozšířili alespoň o jednotky skladeb Leoš Janáček (1854-1928), Josef Bohuslav Foerster (1859-1951), nebo Vítězslav Novák (1870-1949). Jejich skromný odkaz ale nepostrádá nic z jejich geniality. Vítězslavu Novákovi navíc vděčíme za jednu z nejmonumentálnějších skladeb naší varhanní hudby vůbec – *Svatováclavský triptych* (1941), kterým toto období vrcholí.

Nejobsáhlejší a vynikající dílo meziválečné tvorby zanechal koncertní a chrámový varhaník Bedřich Antonín Wiedermann (1883-1951). O jeho osobě pojednává řada publikací a další přibývají.⁹ Několik jeho pozdních děl spadá, spíše čistě chronologicky, do zájmového období. Postupně se propracoval od romantických rysů k moderněji pojatým historizujícím formám s neoklasickou strukturou. Emeritní profesor Akademie múzických umění a pražské konzervatoře Jan Hora (1936) podotýká, že Wiedermann byl i pod vlivem italského varhaníka a skladatele Enrica Bossiho (1861-1925), kterého si oblíbil. Jinak byl převážně ovlivněn německou hudbou, což dokládají také programy Wiedermannových koncertů ve Smetanově síni v Praze.¹⁰ Jeho hudební řeč byla do poslední chvíle založena na rozšířené klasicko-romantické harmonii. Rád používal také církevní tóniny. Abychom si učinili představu v evropském kontextu, Wiedermann neuzíval analogické nové kompoziční postupy, jako tomu bylo ve stejné době např. u jeho francouzského současníka Marcela Dupré (1886-1971). Wiedermann byl žákem Josefa Kličky (1855-1937), který je považován za zakladatele moderního českého varhanního koncertního umění. Klička ve svých skladbách rozvíjí smetanovsko-dvořákovský styl s lisztovskými prvky. Klička a Wiedermann představovali hlavní linii české varhanní tvorby v první polovině 20. století.

Dále můžeme pozorovat kvantitativně skromnější příspěvky méně známých skladatelů, kteří se více věnovali církevním a praktickým záležitostem. Jejich varhanní tvorba se skládá výhradně z účelových skladbiček. Typickými představiteli byli např. Vojtěch Adalbert Říhovský (1871-1950) nebo Karel Židek (1912-2001). Jejich harmonicky a stylizačně nápaditá preludia jsou pro koncertní využití příliš malého rozsahu. Občas se objevily pokusy zkomponovat závažnější skladbu, jako např. u Osvalda Chlubny (1893-1971), jehož *Passacaglia*, op. 41 (1934) a *Adagio*, op. 57 (1943) se vymykají rozsahu běžné produkce.

⁹ ČECH, Petr: *Bedřich Antonín Wiedermann: Tvůrce novodobé orientace českého varhanního umění v první polovině 20. století*, disertační práce, Bratislava: Vysoká škola múzických umění, 2011; MUCHA, Ondřej: *B. A. Wiedermann – varhanní dílo*, bakalářská práce, Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 2011; KAISER, Martin Maximilian: *Bedřich Antonín Wiedermann – česká varhanní legenda*, Praha: vl. nákl., 2022; MICHÁLKOVÁ SLIMÁČKOVÁ, Jana: *Bedřich Antonín Wiedermann: pioneer of the organ as a concert instrument*, in: *Musicologica Brunensia* 55/1 (2020), pp. 5-14, <https://doi.org/10.5817/MB2020-1-1>.

¹⁰ HORA, Jan: osobní sdělení, 6. 9. 2022.

Podobné ambice měli např. Bohumír Halouzka (1892-1983), Josef Plavec (1905-1979) či Stanislav Vrbík (1907-1987). Vrbíkovo dílo je rozsáhlé a částečně náleží do zkoumaného období po druhé světové válce.¹¹ Jmenovaní autoři inklinují k demonstraci pokročilé harmonie, jak ji známe z klavírních a orchestrálních děl spíše z oblasti hudby filmové nebo jazzové. Po melodické a frázovací stránce jsou si podobní ve snaze o neotřelý přístup. Někdy to vede až ke zvláštnímu vyznění, které se však pro tu dobu zdá být obvyklým. Dnes zůstávají jejich skladby, snad až na místa jejich působení, neznámé a v koncertním repertoáru se nevyskytují. V některých případech víme o existenci jejich skladeb jen díky edicím dobovým nebo z druhé poloviny 20. století.

Obecně lze konstatovat, že harmonické myšlení na půdorysu klasické hierarchie, jakkoliv modifikované a obohacené, se drželo nejméně do konce druhé světové války. V té době ale už zrály talenty mladší generace, které se měly brzy projevit.

▪ Období 1945-1989

V roce 1946 vzniká kompozice úplně nového ražení – *Passacaglia, toccata, chorál (interludium) a fuga* Miloše Sokoly (1913-1976).¹² Hudební jazyk je harmonicky drsnější s častěji používanými disonancemi. Zodpovědět otázku, jestli je to reakce na momentální klima v komunitě skladatelů a kritiků, by vyžadovalo hlubší se ponoření do souvislostí. Přesto se stylizačně jedná o klasicko-romantickou homofonní či polyfonní sazbu. Tyto skladby předznamenávají další vývoj české varhanní hudby.

Hudební řeč českých varhanních skladatelů se však nedá zjednodušeně popsat a už vůbec ne zobecnit, je totiž po celé sledované období dosti pestrá. Vyskytovaly se vedle sebe skladby velmi konzervativní i velmi avantgardní. Vedle dále rozšiřované harmonie a stylizace na postromantickém základě se objevovaly nové kompoziční postupy a nové výběry tónového materiálu. Do jisté míry se dá říci, že tradiční prostředky řada skladatelů neopustila zcela, byly však přetvářeny novějším pojetím harmonie s větším užitím sekund, kvart a septim jako součástí základního akordického materiálu. Tento trend započal už v meziválečné tvorbě. Nejčastěji šlo o obohacování a stále propracovanější alterování klasického akordického materiálu. Základem však stále byla, jakkoliv zastřena, rozšířena a modifikována, klasická hierarchie harmonických stupňů v tónině. Jako společný rys konzervativnější i progresivnější kompozice lze pozorovat zachovávaní příslušnosti k nějakému tonálnímu centru.

Nemůžeme s určitostí říci, že by vývoj jednotlivých skladatelů byl dán pouze generačně, vidíme vedle sebe vrstevníky, kteří ve stejnou dobu tvořili odlišně. Souvislosti lze najít v různých tradicích, daných osobnostmi jejich učitelů. Rozdíly hudební řeči jsou vidět už v grafické podobě not. Klasická notace zatím vyhovovala všem směrům kompozice, a pokud bylo potřeba zavést nový způsob zápisu, týkalo se to především délky not. Pro ten účel byl používán grafický zápis nebo nové zacházení s klasickými znaky. Dále se do zápisu dostala aleotrika (většinou malá či kontrolovaná – ad libitum opakované skupiny) a clustery.

Syntézu tradičního s novými prvky vidíme například u Klementa Slavického (1910-1999) či v raných skladbách Petra Ebena (1929-2007). Ukázkovým dílem je jeho legendární cyklus *Nedělní hudba*. Ebenovi se podařilo novým, a přesto tradici nezavrhujičím způsobem nastolit nový pohled na formu, obsah a nástrojovou stylizaci.

Novinkou bylo také zakomponování gregoriánského chorálu na motivické i tematické úrovni a nová (nebo obnovená) práce s modalitou – u Ebena jasná tendence k posílení starých »církevních« modů, u Miloslava Kabeláče (1908-1979) naopak využívání vlastních, nově strukturovaných modů, tzv. »umělých tónorodů«. Modalita je příznačná i u Klementa Slavického, jeho syna Milana Slavického (1947-2009), Luboše Fišera (1935-1999) a řady dalších. Rovněž novým bylo pojetí cyklu jako vnitřně myšlenkově provázaného a prokomponovaného celku, ovšem jiným způsobem než cyklus sonátového, symfonického nebo suitového typu. Na Ebenově hudbě ve sledovaném období je zřetelný, ve srovnání s ostatními skladateli zřejmě největší progres vyjadřovacích prostředků, i když se výše jmenované syntézy nevzdával. Luboš Sluka (1928) v cyklu *Cesty* ukazuje v sazbě, formě, harmonii či melodice onu těžko popsateľnou »českost« a zároveň se v *Cestách* zrcadlí duch doby.

Někteří skladatelé se programově snažili »neztratit« mladé posluchače a vyhýbali se avantgardě. Ve své osobité hudební řeči se inspirovali např. lidovou hudbou Otmar Mácha (1922-2006) nebo Luboš Fišer. Oba byli i významnými skladateli filmové hudby, což nelze lehce nepostřehnout i v jejich varhanní tvorbě. Spojení tradičních a neoklasických prvků pozorujeme

¹¹ VÝTIŠK, Martin: *Stanislav Vrbík v olomouckém hudebním životě*, bakalářská práce, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra muzikologie, 2010, <https://theses.cz/id/a1hu6j/>.

¹² SOKOLOVÁ, Kamila: *Skladatel a houslista Miloš Sokol*, diplomová práce, Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra hudební výchovy, 2006, <https://is.muni.cz/th/gualv/>.

např. u Jiřího Ropka (1922-2005), který se inspiroval francouzskou školou poloviny 20. století a »novou věcností«.¹³ Tvorba Jiřího Temla (1935) podvědomě odráží jeho dlouholetou práci s folklórem, kdy se snažil o to »být prostě českým skladatelem.«¹⁴

K proudu »nové hudby« se přihlásili Miloslav Kabeláč a v šedesátých letech Zdeněk Pololánik (1935). Jeho inspirací je i liturgická a duchovně zaměřená hudba. Sluší se vyzdvihnout, že Miloslav Kabeláč, inovátor, vynikající symfonik a experimentátor s elektronickou hudbou, přinesl i u varhan natolik originální kompoziční postupy, že se jeho díla stala ikonickými a těší se mimořádné oblibě dodnes. Přitom pouhými třemi opusy si vydobyl nesmrtelnost. Jimi navždy změnil obraz české varhanní hudby. Nejradiálnějším uplatňováním principů »nové hudby« a snahy o vlastní kompoziční postupy vidíme u Aloise Piňose (1925-2008), Miloslava Ištvana (1928-1990) nebo Marka Kopelenta (1932-2023). Kopelent se také snažil o korelaci s podobně smýšlejícími skladateli na svobodném Západě.¹⁵ Jejich velmi moderní až experimentální přístup přinesl do portfolia zkoumaných skladeb svébytné počiny. Na četnosti jejich provedení však dnes vidíme, že širokou oblibu si nezískaly. Z mladších inovátorů vyniká pak Milan Slavický. Pracoval s výběrem intervalů a sekvencovitě gradovaným využitím tematického materiálu. Jeho nemnohé skladby se vyznačují silným emocionálním nábojem a výraznou strukturou.

Na příkladu vybraných skladatelů vidíme »portfolio« české varhanní moderny v jeho stylové šíři a zároveň určité roztržitosti. Po roce 1989 se u varhanní tvorby už nesetkáváme s tak usilovným hledáním nových cest jako v padesátých až sedmdesátých letech a s tak výraznými impulsy, jako byl nástup »nové hudby«.

Na závěr tohoto exkursu se sluší připomenout i zásluhy varhaníků o novou tvorbu. Mezi skladateli a interprety existovala interakce. Václav Rabas na to vzpomíná:

»S Miloslavem Kabeláčem jsem se setkal poprvé v rozhlase, a to právě při natáčení *Fantazii*. Dobře si pamatuji, jak mne udivil svou jasnou představou tehdy ještě neprovedeného díla. Upřesnil mi bujnou mladickou fantazii velmi rychle a já se dnes vždy snažím, abych jeho dokonalou představu umělecky tvůrčím způsobem realizoval.«¹⁶

Právě Rabas byl tím, s kým Kabeláč konzultoval např. technické možnosti hry na pedál.¹⁷

Zvláštní skupinou jsou komponující interpreti – varhaníci. Vedle klasického modelu, kde skladatel neovládá virtuózně varhany a varhaník není profesním skladatelem, se často objevují tyto role současně v jednom umělci. Je to model, který je obvyklý i ve světě. Může to připomenout doby dávno minulé, kdy mnoho významných hudebníků nejen v oboru varhanním bylo tvůrci i interprety v jedné osobě. Varhanní umění je v tomto ohledu v současném interpretačním světě klasické hudby spíše ojedinelé.

Nástroje

Čeští varhaníci při každém provedení díla na různých nástrojích znovu řešili, jakým způsobem ho interpretovat. Skladatelé museli znát vlastnosti nástrojů, jejich vybavení a zvukové možnosti. To je ostatně součástí vzdělání skladatele. Co však nemohli univerzálně postihnout, je velikost, rozdílné technické provedení a zvuk, daný stylem nástroje. Z interpreta se tak více, než je u jiných instrumentalistů obvyklé, stává doslova spolutvůrce skladby, přinejmenším na úrovni někoho, kdo instrumentuje symfonické dílo. Často může svým tempem a hlavně rejstříkováním dát skladbě jiné vyznění. Možnosti interpreta jsou vždy determinovány vlastnostmi nástroje. Proto byla častá spolupráce skladatele a interpreta před premiérou díla, pokud se nejednalo o skladatele a interpreta přímo v jedné osobě, důležitá. Všichni byli formováni nástroji, na kterých své skladby zkoušeli. Jejich cítění, představy a nároky utvářely ty nástroje, se kterými se setkávali. Někdy se jednalo i o nástroje v zahraničí. Zvláště ty ve svobodných zemích přinášely odlišné zkušenosti. Varhany, i přes dokončenost vývoje v určitých aspektech, jsou nástrojem, který do dnešní doby stále prochází výrazným vývojem, jak technickým, tak estetickým. V tom se varhany liší od většiny jiných nástrojů. Stále lze sledovat zřetelné změny desetiletí po desetiletí. Zásadní roli hraje i geografická poloha, resp. odlišnost varhan podle oblasti kulturních vlivů. Pro vytváření specificky českého stylu je rozhodující izolovanost českých

¹³ ROPEK, Jiří: osobní sdělení na začátku devadesátých let o jeho inspiračních zdrojích – Paulu Hindemithovi a Olivieru Messiaenovi.

¹⁴ TEMPL, Jiří: osobní sdělení, 23. 11. 2023.

¹⁵ MATZNER, Michal: *Marek Kopelent. Nástin života a tvorby*, Praha: Radioservis, 2012.

¹⁶ NOUZA, Zdeněk: *Miloslav Kabeláč. Tvůrčí profil skladatele*, Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2011, s. 131.

¹⁷ HAVLÍČEK, Vít: osobní sdělení, 13. 12. 2023 (podle svědectví Václava Rabase).

varhanářů po druhé světové válce, ještě ztížená nuceným odchodem německých odborníků na základě Benešových dekretů. To vedlo k utváření specifík české varhanní kultury, která je svébytná jak v podobě stavby varhan, tak v podobě skladeb jim věnovaných.

Bohumil Plánský, zásadní osobnost firmy Rieger-Kloss, shrnuje poválečnou situaci v našem varhanářství takto:

»Vedle továrny Rieger-Kloss v socialistickém Československu dále působilo výrobní družstvo Organa, vzniklé roku 1949 sjednocením firem Josefa Melzera a Jana Tučka v Kutné Hoře, družstvo Igra, které sloučilo roku 1951 varhanářské dílny v Praze, a obdobně i družstvo Dřevopodnik Brno, uskupené po roce 1951 kolem bývalé firmy Františka Holčáпка. Tato družstva představovala lokální výrobce s působností převážně v daném kraji, maximálně s republikovým dosahem. Jistou zajímavostí je, že i v době vlády komunistického režimu působili v omezené míře v Československu soukromí varhanáři, kteří se věnovali především drobným opravám a ladění nástrojů. Svou činnost vykonávali většinou pod záštitou jiné organizace, jako např. komunálními službami (např. Jan Kubát). Výčet soukromě působících varhanářů: Vladimír Skopek (Tábor), František Šurát (České Budějovice), Vilém Pejša, Josef Ticháček, Karel Urban, Gustav Paštika, Josef Růžička, Josef Líbal (Praha), Jan Kubát, Max Kubát, František Medřický, Eduard Ondráček (Kutná Hora), Pavel Žura [I, správně: Žur] (Chrastava).«¹⁸

Nástroje, které se nejvíce v České republice používaly (mnoho jich nebylo, komunistická moc koncertní činnost přísně kontrolovala), vyjmenovává Jan Hora:

»Myslím, že hlavní nástroj pro natáčení varhan bylo Rudolfinum, občas doplněné Mořicem v Olomouci. Výjimkou byl Jakub – Ropek [kostel sv. Jakuba v Praze, kde působil Jiří Ropek – pozn. aut.], úspěšná nahrávka asi z padesátých let, která ho doporučila do Anglie. Já jsem točil u Mořice Brahmsa 1975 a Buxtehudeho, Scheidta a Bacha 1978. V roce 1986 jsem navrhl pražský Týn a natočil Segeru, Kuchaře a Zacha. Reinberger natáčel převážně v Rudolfinu a podařilo se mu prosadit v Supraphonu pro své natáčení Bacha na Schnitgera ve Zwolle, za tehdejších poměrů unikát. R. [Václav Rabas – pozn. aut.] taky jako vystudovaný skladatel měl spoustu přátel-skladatelů a tlačil je ke kompozici varhanních skladeb – především Kabeláče, Klementa Slavického a svého brněnského spolužáka z konzervatoře Miloše Sokolu. Krnov [varhanářská firma Rieger-Kloss – pozn. aut.] se dost bránil stavbě mechanických nástrojů, ale od 1964 začal stavět na objednávky z Norska mechaniky (celá řada menších nástrojů 1 nebo 2 man.). Z mých zkušeností z koncertů v Norsku nebyli tamní varhaníci se stavem mechaniky ani zvukově moc spokojeni a tyto nástroje jsou dáno vyměněny za jiné. Až 1972 postavil Krnov třímanuálový nástroj, první větší mechaniku na naší půdě v koncertním sále (bývalém kostele) v Ústí nad Labem (3/47) [3 manuály se 47 rejstříky – pozn. aut.].«¹⁹

K tomu je třeba dodat, že se jednalo vesměs o nástroje moderního, tzv. univerzálního typu, ovlivněné varhanní reformou »Orgelbewegung«,²⁰ případně historické nástroje, modernizované v duchu doby. Starší a historické nástroje, výhradně v kostelích, se na koncertním provozu podílely jen výjimečně.

Závěr

Podle kvantity sebraných skladeb mezi lety 1945-1989 se zdá, že tato epocha byla nejplodnějším obdobím české koncertní varhanní kompozice přibližně od poslední třetiny 18. století, ne-li vůbec. To platí i pro dobu rozmachu koncertů od 19. století. Ovšem s obdobím generálmasy ji lze pro odlišnost funkce a praxe varhanní hudby tak jako tak stěží srovnávat. Dá se ale jednoznačně tvrdit, že řada nejvýraznějších skladatelských osobností se kompozici varhanních skladeb věnovala a často vytvořila, byť i v nevelkém počtu, stěžejní díla naší varhanní historie. Česká varhanní veřejnost – posluchači, milovníci varhanní hudby, pedagogové, muzikologové a interpreti – má v oblibě díla našich skladatelů tohoto období a považuje je za jedny z nejvýznamnějších v naší varhanní kultuře. K jejich poznání je třeba nejdříve shromáždit, pokud možno, co nejvíce existujících skladeb, aby bylo možné definovat nějaké obecné rysy. Na začátku této cesty zatím můžeme s jistotou říci, že z hlediska kompozičního stylu nalézáme velkou

¹⁸ PLÁNSKÝ, Bohumil: *Varhanářská činnost v Krnově od druhé poloviny 20. století do současnosti*, in: TÝŽ a kol.: *Krnov, město královského nástroje*, Krnov: Město Krnov, 2007, s. 120-121.

¹⁹ HORA, Jan: e-mailová korespondence, 24. 4. 2021.

²⁰ Vysvětlení tohoto pojmu podává např. MLČOCH, Jiří: *Varhany – od teorie k praxi*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2015, s. 57.

pestrost a roztříštěnost, hraničící až s individuálním vyjadřováním jednotlivých autorů. Přesto lze v melodické, harmonické a stylizační složce některých autorů najít společné jmenovatele, které by mohly být po hlubší analýze většího počtu děl pojmenovány jako charakteristické znaky české varhanní moderny. Pojem samotné české varhanní moderny by musel být v kontextu s nástroji, periodizací a geopolitickou situací teprve blíže definován. Zvukové představy tehdejších skladatelů jsou utvářeny dobovými nástroji a konfrontovány s interpretačními názory tehdejších varhaníků. Do vývoje stavby varhan, ale také do představy zvukového ideálu se u nás, tak jako v celé Evropě, promítlo reformní hnutí »Orgelbewegung«. U nás se díky izolaci od svobodného světa vyvíjelo specificky a má rysy, které naplňují pojem svébytnosti. Bylo by velice zajímavé zjistit, do jaké míry tehdejší varhaníci naplňovali představu skladatele, který nemusel být profesně ovlivněn problematikou varhanní reformy a jeho zvuková představa nebyla na rozdíl od nich zatížena touto, nebojme se říci, doktrínou. To už by bylo ale úkolem jiného výzkumu.

Jeden z nejvýznamnějších současných basistů Miroslav Vitouš se zapsal do povědomí jazzových fanoušků po celém světě již na konci šedesátých a především pak na počátku let sedmdesátých. Spolu s dalšími Evropany, jako jsou John McLaughlin, Dave Holland, Joe Zawinul či Jan Hammer, byl významnou posilou newyorské jazzové scény a spolutvůrcem nově vznikajícího jazzrockového směru. Svým hráčským uměním posunul a rozvinul užití kontrabasů v ansámblové hře tím, že začal vystupovat jako rovnocenný partner hudebníků frontlajny, někdy dokonce i jako jejich leader. Nikdy se nespokojil se zažitou doprovodnou úlohou kontrabasů, na místo obvyklé basové linky začal hrát druhý hlas. Stal se pokračovatelem legendárního Scotta LaFara, který byl jeho hlavním inspiračním zdrojem, vliv na něho měli ale i Paul Chambers a Ron Carter. Podle všeho byl Miroslav Vitouš také prvním, kdo použil u tohoto nástroje kytarové zvukové efekty jako booster a wah-wah.

Miroslav Vitouš odhaduje, že se jeho jméno vyskytuje zhruba na 210-220 albech. K tomuto číslu se dostaneme, pokud započítáme různé výběry, desky, na kterých je použita Vitoušova »zvuková knihovna« nebo kde jsou současnými umělci využity jeho hudební motivy a rytmické figury. Zjistit přesný počet zmíněných alb je téměř nemožné, neboť jak mi řekl Miroslav Vitouš před svým koncertem na Slánských jazzových dnech v roce 2006, existují desky, na kterých hraje a není uveden, ale také naopak, na kterých je uveden, ale nehraje. Navíc se při současných technických vymoženostech stále vynořují nová vydání zcela unikátních nahrávek. V následujícím výčtu se tedy držím jen základních alb, o kterých mám informace z důvěryhodných pramenů. Pokud není uvedeno jinak, za názvem alba následují chronologické údaje k nahrávce a nahrávací společnost.

* * *

Miroslav Vitouš se narodil 6. prosince 1947¹ a svá hudební studia začal v šesti letech. Jeho prvním nástrojem byly housle, v devíti přestoupil na klavír a ve třinácti na kontrabas. O rok později začal tento nástroj studovat na pražské konzervatoři u profesora Františka Pošty. Již během studií začal hrát na kontrabas v souboru Junior Trio spolu se svým o rok starším bratrem Alanem (bicí) a o rok mladším Janem Hammerem (piano). Soubor vznikl v roce 1962 z iniciativy rodičů, hrál moderní jazz ve stylu tria Billa Evanse. Trio mělo v repertoáru standardy, vlastní skladby a vlivem Alana i upravené lidové písně. Soubor způsobil na české scéně senzaci. Zajímavé je, že Miroslav byl rovněž zdatný sportovec, závodně se věnoval plavání, dokonce se rozhodoval, zda se bude věnovat hudbě, nebo sportu.

1962-1969

Junior Trio je zaznamenáno na několika deskách vydaných Supraphonem. První z nich je *Jazz na koncertním pódiu* (1964) a představují se na ní mj. Trio Rudolfa Rokla, Jazz Combo Ústí nad Labem, Pražský dixieland a další. Junior Trio zde hraje Hammerovu skladbu *Večerní hodinka*, která byla natočena v říjnu 1962. Věkový průměr

Jaroslav ČEČRDLE

Slaný

Diskografie českého jazzového basisty Miroslava Vitouše

Discography of the Czech jazz bassist, Miroslav Vitouš

The article offers an overview biography of the Czech jazz bass player Miroslav Vitouš (b. 1947) and a chronological discography of his recordings from 1964 to the present.

Miroslav Vitouš is a living jazz legend. While studying at the Prague Conservatory, he won an international music competition in Vienna and obtained a scholarship to the Berklee College of Music in Boston, US. On the American music scene, he has worked with many renowned musicians, such as Miles Davis, Chick Corea, Herbie Mann, Stan Getz, Wayne Shorter, Joe Zawinul, and others. As a member of Weather Report, an ensemble he co-founded, he influenced the newly emerging style of fusion.

Miroslav Vitouš as a virtuoso jazz bassist has expanded the use of the instrument and influenced other players. During his career, he was head of the jazz department at the prestigious New England Conservatory. After moving to Europe, he became a major artist for ECM, where he collaborated with Chick Corea, Terje Rypdal, John Surman, Jan Garbark, and others. He remains active to this day, recording and performing all over the world.

Key words: history of music; jazz; discography; bass; Vitouš, Miroslav; Weather Report; recordings

Number of characters / words: 121 021 / 17 368

Number of figures: 2

Secondary language(s): English

¹ https://cs.wikipedia.org/wiki/Miroslav_Vitou%C5%A1.

členů Tria v době vzniku nahrávky nepřesahoval čtrnáct let. Další nahrávky Junior Tria na sebe nedaly dlouho čekat, ve stejném roce vyšla další »various artists« pod názvem *Československý jazz 1964*, kde Trio hraje vlastní skladbu *Balada*. Dále byly na tuto desku zařazeny soubory jako SH kvinteto, Jazz Combo, orchestr Gustava Bromy a další. V roce 1964 se konal 2. Mezinárodní jazzový festival Praha, na kterém Junior Trio doprovodilo amerického trumpetistu Teda Cursona. Záznam z vystoupení spolu s např. Gustavem Bromem se objevil na kompilaci *Ozvěny jazzového festivalu 1964*. Na další desce *But Not for Me*, tentokrát v EP formátu, doprovodili bratři Vitoušové ve čtyřech skladbách maďarského pianistu Jancsiho Körössyho. Následovalo další mapování tuzemské jazzové scény na LP *Československý jazz 1965*, kde Junior Trio hraje dvě lidové písně *U Dunaje*, *u Prešpurka* a *Ej, vyletěl fták*. Trio rovněž doprovázelo Vlastu Průchovou, se kterou mj. dostali měsíční angažmá v klubu Blue Note v tehdejší Západní Berlíně. Jejich spolupráce je zaznamenána na albu Vlasty Průchové *Docela všední obyčejný den*, které představuje nahrávky z archivu Supraphonu z let 1950-1977. Trio zde doprovází naši přední jazzovou zpěvačku ve skladbách *Four Brothers* a *The Man I Love*. Stejně skladby se objevují i na podobné kompilaci Vlasty Průchové *Na počátku bylo blues*.

Hudebníci Junior Tria ale nehráli jen v tomto souboru, již v roce 1966 vznikl Reduta Quartet, který tvořili trumpetista Laco Déczi, klavírista Jan Hammer, Miroslav Vitouš a Laco Tropp (bicí nástroje). Jeden čas hrál Vitouš dokonce v dixielandové kapele trumpetisty a zpěváka Jiřího Jelínka. V březnu 1966 se spolu s dalšími zúčastnil mezinárodní hudební soutěže ve Vídni, kterou vypsal příznivec jazzu Friedrich Gulda. Zde získal Vitouš první cenu mezi kontrabasisty a jako odměnu stipendium na Berklee College of Music. V porotě soutěže seděli mj. Ron Carter a Cannonball Adderley. Není bez zajímavosti, že druhé místo získal Jiří Mráz a dále se umístil Antonín Gondolán. Kvůli vítězství v soutěži opustil Miroslav Vitouš konzervatoř, aniž by ji dokončil. Vídeňský úspěch způsobil, že se v hudebním světě začalo mluvit o české kontrabasové škole, která se od zavedené vídeňské odlišuje pohybem zápěstí. Vídeňská škola drží nástroj jinak a pohyb zápěstím příliš nepoužívá. Pod názvem *Jazz Wien 1966* vyšel na značce Amadeo záznam z festivalu, který proběhl v květnu téhož roku. V jedné ze skladeb se Vitouš objevil jako člen mezinárodního sexteta po boku Eddieho Danielse a Jigse Whighama.

V srpnu 1966 odletěl Miroslav Vitouš do USA do Berklee College of Music v Bostonu. Na letišti ho vyzvedl Willis Conover, u kterého zůstal celý měsíc. Conover protáhl stipendistu jazzovými kluby, ve kterých si s kdekým zajamoval, a dále ho seznámil s Billem Evansem, Jimem Hallem, Clarkem Terryem a dalšími muzikanty. V Berklee však zůstal Vitouš jen krátkou dobu. Škola mu neměla mnoho co dát, učitel ho uvolnil s tím, že ho nemá co naučit, a proto Vitouš nemá žádný absolventský diplom. Muselo to pro něho být velmi těžké období, v Praze byl vyhledávaným spoluhráčem, ale v USA ho nikdo neznal. Sestavil si vlastní režim výuky a neobvykle pilně cvičil osm hodin denně, přičemž hodně poslouchal jazzové desky a hrál jako jejich doprovod.

V létě 1967 se Vitouš přestěhoval do New Yorku, kde získal angažmá v kapele Clarka Terryho a Boba Brookmeyera. V této kapele ho v Chicagu na koncertě v klubu London House slyšel Miles Davis, který mu o čtrnáct dní později nabídl týdenní záskok za Rona Cartera v newyorském klubu Village Gate. Bylo to období Milesovy desky *Nefertiti* a v kapele se Vitouš setkal s Waynem Shorterem, Herbiem Hancockem a Tonym Williamsem. Nechce se věřit, že z této série koncertů nezůstal žádný zvukový záznam, dosud se však žádné album neobjevilo. Jak Miroslav Vitouš uvádí, týden u Davise mu otevřel celý hudební svět. Rychle se zapojil do jazzové scény, výčet hudebníků, s kterými hrál, je velmi obsáhlý: Blue Mitchell, Lee Morgan, Charlie Mariano, Bob Brookmeyer, Art Farmer, Freddie Hubbard, Wynton Kelly a mnoho dalších. Dokonce si zahrál v malé partě s Dukem Ellingtonem.

Za první Vitoušovu desku na americkém kontinentě je považováno LP Donalda Byrda *The Creeper* (Blue Note), nahrané v říjnu 1967. V tiráži je sice uveden, ale je otázkou, zda zde skutečně hraje, neboť v jednom z rozhovorů jako svoje první nahrávání uvádí session s pianistou Chickem Coreou v únoru 1968, kdy spolu s ním a bubeníkem Royem Haynesem natočili slavné album *Now He Sings, Now He Sobs* (Solid State). Album představuje v pěti Coreových skladbách mimořádné hudební cítění a silný rytmický tah celého tria. K původním skladbám přibýlo na další nahrávací frekvenci dalších osm skladeb, které se objevily na Coreově dvojalbumu *Circling In* (Blue Note). Všechny skladby pohromadě se dnes objevují na CD reedicích *Now He Sings, Now He Sobs*. Původní album v recenzi *Down Beatu* nezískalo žádnou hvězdičku, ovšem s přibývajícím věkem bylo postupně doceňováno, reedice dodnes sklízí pět hvězd a v roce 1999 se album dostalo do Grammy Hall of Fame Award.

Druhý den po Davisově nabídce se s pozváním do kapely ozval další slavný muzikant, flétnista Herbie Mann. Koncem šedesátých let mnoho jazzových hudebníků začalo integrovat do své hudby rockové vlivy a na této vlně plula i Mannova kapela. V roce 1969 přešel Miroslav

Vitouš do kapely Stana Getze, absolvoval s ním turné, ale posléze se k Mannovi vrátil a zůstal u něho do roku 1970. Během Vitoušova angažmá u Herbieho Manna vznikla pro Atlantic slušná řádka desek: *Windows Opened* (1968), *The Inspiration I Feel* (1968) a záznam koncertu *Live at the Whiskey a Go Go* ze 7. června 1968, ke kterému přibýlo v poslední době další album. Tenkrát byl totiž nahráván i koncert, jež kapela odehrála předchozí den a který byl Atlanticem odmítnut. Odloženou nahrávku pod názvem *Live at the Whiskey 1969: The Unreleased Masters* jako dvojalbum vydal label Real Gone Music v roce 2016. Je zajímavé, že již v Mannově kapele začal Miroslav Vitouš hrát příležitostně i na baskytaru. Následovala slavná a úspěšná deska *Memphis Underground* (1968), komorní *Stone Flute* (1969), *Muscle Shoals Nitty Gritty* (1969) a *Memphis Two Step* (1970). Později označil Vitouš hudbu Herbieho Manna za »jazz popík«, bližší mu v té době bylo hraní u Stana Getze.

V těchto letech nezůstalo však jen u spolupráce s Herbiem Mannem. Vitouš se stával vyhledávaným sidemanem a do studia ho zvali i další hudebníci. S Mannovým vibrafonistou Royem Ayersem vznikla alba *Stoned Soul Picnic* (Atlantic, 1968) a v Japonsku natočené *Comin' Home Baby* a *All Blues*. Na obou hrají další Mannovi spoluhráči Sonny Sharrock a Bruno Carr, desky vyšly u japonské pobočky Columbia v roce 1969. V prosinci 1968 jej Jack DeJohnette vedle dalšího skvělého basisty Eddieho Gomeze pozval na svůj debut *The DeJohnette Complex* (Milestone). Na svoji desku *The Lord's Prayer* (Vortex, 1969) pozval Vitouše rovněž další spoluhráč Herbieho Manna – saxofonista Steve Marcus.

Ze zmiňovaného turné Stana Getze v roce 1969, kterého se vedle Vitouše zúčastnil ještě Stanley Cowell a Jack DeJohnette, vyšlo po mnoha letech CD *The Song Is You* (Laserlight). Se spoluprací se ozval také další významný saxofonista Wayne Shorter, se kterým se Vitouš setkal již u Milese Davise. Tento původně hard bopový saxofonista koncem šedesátých let inklinoval stále více k free formě a novátorství. V srpnu a září 1969 pozval do studia spolu s Vitoušem další později velmi slavné a vlivné hudebníky – mj. Johna McLaughlina, Chicka Coreu a Airta Moreiru – a z tohoto setkání vzniklo strhující album *Super Nova* (Blue Note).

V listopadu 1969 nahrál Vitouš své debutové album *Infinite Search* pro společnost Embryo Herbieho Manna, který zároveň LP produkoval. Spolu s Vitoušem zde hrají Joe Henderson, Herbie Hancock, John McLaughlin, Jack DeJohnette a Joe Chambers. Album plně představuje Vitoušovo novátorské pojetí kontrabasů jako vůdčího hlasu, dokonce se mluví o tom, že deska předefinovala roli kontrabasů v kapele. Stylově je již předzvěstí blížící se jazzrockové revoluce. Deska byla velmi dobře přijata kritikou (*Down Beat*: 4,5 hvězdičky) i posluchači a dodnes je velice úspěšná. Album rozšířené o skladbu *Cérecka* převzaly do svého katalogu Atlantic, který ji vydal pod názvem *Mountain in the Clouds*, a evropská značka Hörzu; ta ji pro změnu vydala jako *The Bass*.

1970-1979

Vedle působení v Mannově kapele byl rok 1970 velmi bohatý na různé spolupráce a nahrávky. S Warrenem Bernhartem, Joe Zawinulem, Ralphem Townerem a dalšími se podílel, nejspíš jako studiový muzikant, na albu *Bird on a Wire* (Columbia) tehdy populárního zpěváka Tima Hardina, autora slavného hitu *If I Were a Carpenter*. V červenci Vitouše pozval Joe Zawinul k nahrávání své sólové desky *Zawinul* (Atlantic), která mj. obsahuje skladby *Doctor Honoris Causa* a *In a Silent Way*. Vitouš se objevuje i na následujícím Zawinulově albu *Concerto Retitled*, často považovaném za řadové, jedná se však o kompilaci, na kterou byly zařazeny dvě skladby z alba *Zawinul*.

O měsíc později se Miroslav Vitouš zúčastnil nahrávání zajímavého free alba *Moto Grosso Feio* (Blue Note, 1970) Wayne Shortera. Zde však z neznámého důvodu není uveden v tiráži. Ve studiu se sešlo mnoho slavných hudebníků, každý však hraje na jiný nástroj, než je pro něho obvyklé: mj. Chick Corea na marimbu, Ron Carter na violoncello a vedle Johna McLaughlina Dave Holland na akustickou kytaru a Vitouš na kontrabas, na bicí hraje Michelin Prell. Zúčastněné hudebníky upřesňují Michael Cuscuna a Michel Ruppli v knize *The Blue Note Label: A Discography* (Greenwood Press, 1988).

Ve stejném měsíci proběhlo nahrávání další slavné desky předznamenávající nástup jazzrocku. Larry Coryell s Vitoušem, McLaughlinem, Coreou a Billym Cobhamem natočili *Spaces* (Vanguard). Vedle výborných kytarových sól obsahuje album skvělou verzi LaFarovy skladby *Gloria's Step* s dominantním Vitoušovým kontrabasem. Z této nahrávací frekvence nebyly na desku zařazeny skladby *Tyrone* a *Planed End*, které spolu s třemi skladbami Coryellovy kapely The Eleventh House vyšly později na albu *Planet End* (Vanguard). V srpnu 1970 vzniklo i druhé Vitoušovo album *Purple* (CBS Sony, 1970), na kterém dále hrají Zawinul, McLaughlin a Cobham. Na této jinak velice dobré desce, vydané v Japonsku, již můžeme slyšet motivy a nápady, které Vitouš využil o rok později ve skupině Weather Report.

V září 1970 vznikla výborná deska Steva Marcuse *Green Line* (Storyville), na níž se vedle Vitouše podíleli Sonny Sharrock a francouzský bubeník Daniel Humair. Album bylo nahráno v Japonsku. Na své vydání stále čeká (nebo alespoň nevím, že by vyšlo) *Unreleased Session* Wayne Shortera z října 1970. Vedle saxofonisty a Vitouše se nahrávání zúčastnili McCoy Tyner, Alphonse Mouzon a Barbara Burton na vibrafon. Pět nevydaných skladeb je uloženo v archivu Blue Note.²

V dubnu 1970 vydala Columbia přelomové album Milese Davise *Bitches Brew*, čímž otevřeně začala fúze jazzu s žánry, jako jsou rock, funk, elektronika a další. Davis a jeho spoluhráči Herbie Hancock, John McLaughlin, Chick Corea, Wayne Shorter, Joe Zawinul, Dave Holland, Jack DeJohnette a další se stali středem zájmu odborné kritiky, protože tady opravdu vznikalo něco nového, ale i posluchačů, neboť jazz s rockovým nábojem a především jeho vlivem na rytmiku se velmi dobře poslouchal.

V této době došlo ještě k jednomu hudebnímu setkání Vitouše s Milesem Davisem, kterému z kapely odešel Harvey Brooks a on hledal nového basistu. Davisova hudba se však měnila a poptávka po hráči, který by hrál opakující se motivy, byla přesně to, co Miroslav Vitouš nikdy nehrál a hrát nehodlal. Uskutečnil se pouze jeden koncert, ve skupině byli ještě Jack DeJohnette, Keith Jarrett, Airto Moreira a Gary Bartz. Na stálé místo basisty pak k Davisovi nastoupil Michael Henderson.

Vitouš odešel od Herbieho Manna, a jak sám řekl v jednom z rozhovorů, ke Getzovi už se vracet nechtěl, měl totiž dojem, že nastal čas, aby zkusil něco sám. Spojil se s Waynem Shorterem, spolu přizvali Joe Zawinula a vznikla kapela Weather Report. V roce 1971 se Vitouš ještě stihl objevit na desce *Headless Heroes of the Apocalypse* (Atlantic) soul jazzového a tehdy velmi populárního zpěváka Eugena McDanielse. Téhož roku vyšlo i první album *Weather Report* (Columbia, 1971). Dalšími členy skupiny byli Alphonse Mouzon a Airto Moreira, kteří krátce po natočení této desky kapelu opustili. Nahradili je Eric Gravatt a Dom Um Romão.

Jako zakládající člen Weather Report ovlivnil Vitouš významně sound této kapely tím, že jeho kontrabas byl rovnocenný saxofonu a pianu. Tyto tři hlasy se vzájemně proplétaly a vzájemně si odpovídaly. Známy je Zawinulův výrok: »U nás nehraje sólo nikdo, nebo ho hrají všichni najednou.« Tím se také odlišovali od dalších vlivných fusion kapel té doby, jako byli Mahavishnu Orchestra, Return To Forever a Headhunters. Vitouš se na zvuku kapely podílel i svými kompozicemi. První LP *Weather Report* se stalo albem roku a další nahrávky na sebe nenechaly dlouho čekat. Skladba *Eurydice* byla zařazena na desku *Ossiach Live* (BASE, 1971) a *Umbrellas* a Vitoušova *Sunrise* se objevily s dalšími »various artists« na albu *73. Norddeutscher Rundfunk Jazz Workshop 1971* (NDR).

V listopadu 1971 natočili Weather Report ve studiu za účasti hostů, mj. Ralpa Townera na kytaru, A stranu alba *I Sing the Body Electric* (Columbia), na druhou byly zařazeny v sestříhané a zhuštěné formě skladby z koncertu v Tokiu z ledna 1972. Kapela byla v tomto období v neuvěřitelné formě, proto byl celý koncertní záznam vydán také jako dvojalbum pod názvem *Live in Tokyo* (CBS, 1972). Právě tento koncert je považován za vrchol Weather Report v období s Vitoušem. Ve stejném obsazení vyšel v nedávné době dvojdisk pod názvem *The Agora, Columbus, Ohio* (Hi Hat, 1972) se záznamem živého vysílání. Tentýž záznam vyšel také jako *Live on the Radio 17th October 1972*.

I u Weather Report střídal Vitouš kontrabas s baskytarou a měl s tímto nástrojem úspěch, neboť se s ním pravidelně umísťoval na čelních místech ankety *Down Beat*. Dalším studiovým albem Weather Report byl velice vydařený *Sweetnighter* (Columbia, 1973), obsahující mj. krásnou Vitoušovu skladbu *Will*. V kapele však začal převládat Zawinulův hudební názor a touha po větším komerčním úspěchu. Pod jeho vlivem se její hudba začala vyvíjet k černému funku a strukturovanějším formám. Miroslav Vitouš opustil Weather Report za ne zrovna uspokojujících okolností na konci roku 1973 a jeho místo zaujal Alphonso Johnson. Zahrál si ještě na následujícím úspěšném albu *Mysterious Traveller* (Columbia), ale už jen ve skladbě *American Tango*, na které se podílel i autorsky. Deska vyšla po jeho odchodu v roce 1974. Zajímavé je, že se na jednom z již zrušených hudebních serverů objevila v diskografii Weather Report u *Mysterious Traveller* nikde nevydaná Vitoušova skladba označená jako *Miroslav's Tune*.

V roce 1974 se Miroslav Vitouš odstěhoval do Los Angeles a připojil se ke skupině Flory Purim a Airta Moreiry. Začal také hrát na nový nástroj vyrobený na míru, který měl dva krky – kytarový a baskytarový. S Florou Purim natočil její druhou desku *Stories To Tell* (Milestone, 1974), na které se podílel i dvěma skladbami. A opět spolupracoval s Chickem Coreou, s nímž a s Jackem DeJohnettem a japonským saxofonistou Sadao Watanabem natočili *Round*

² Srov. CUSCUNA, Michael – RUPPLI, Michel: *The Blue Note Label: A Discography*, Westport (CT): Greenwood Press, 1988.

Trip (Vanguard, 1974). Album inklinuje k free jazzu, obsahuje čtyři saxofonistovy kompozice a vyšlo pod jeho jménem.

Se svým novým nástrojem natočil Vitouš svoji další sólovou desku *Magical Shepherd* (Warner Bros, 1976), která je překvapivě »elektrická« a funky. Spolu s ním na ní hrají mj. Herbie Hancock, Jack DeJohnette a Airto Moreira. *Down Beat* se k desce vyjádřil spíše záporně, ale podle všeho není vůbec špatná a s odstupem času patří určitě k tomu lepšímu, co v této hudební oblasti vzniklo. Týž rok se Vitouš přestěhoval zpět do New Yorku a v poměrně krátkém odstupu mu vyšlo další album *Majesty Music* (Arista, 1976), na kterém spolupracoval i jiný český hudebník, saxofonista Jaroslav Jakubovič. Deska obsahuje deset nápaditých autorských skladeb a asi v polovině z nich se vrací ke kontrbasu; ze známých jmen je zde zastoupen bubeník Lenny White. Ze stejného období je i sólová deska *Miroslav* (Arista Freedom, 1977), na které Vitouš vedle kontrbasu obsluhuje různé klávesy, spoluhráčem mu je pouze perkusista Don Alias (a v jedné skladbě Armen Halburian).

Vedle vlastní skupiny s Kennym Kirklandem a Donem Aliasem se Vitouš jako sideman zúčastnil spolu s dalšími jazzrockovými hvězdami nahrávání alba Lennyho Whitea *Big City* (Nemperor, 1976) – po dlouhých letech se tak objevil na jedné nahrávce s Janem Hammerem. Na svoji desku *In Search of a Dream* (MPS, 1977) pozval Vitouše další bubeník Alphonse Mouzon. Spolu s Philipem Catherinem, Joachimem Kühnem, Stu Goldbergem a dalšími natočili výborné fusion album, které jako kdyby bylo pokračováním úspěšného Mouzonova *Mind Transplant*. Z tohoto obsazení vznikl i traveling band: Mouzon, Vitouš, Goldberg a Malik. Nečekaná byla Vitoušova účast na desce avantgardního amerického trumpetisty a skladatele Jona Hassella *Earthquake Island* (Tomato, 1978). Jeho ethnic fusion hudba zde kombinuje elektroniku s percussion a jazzovým feelingem. Dalším japonským hudebníkem, se kterým Vitouš spolupracoval, byl bubeník George Ohtsuka, na jehož desku *Maracaibo Cornpone* (Trio, 1978) dodal také dvě skladby. Na LP dále hrají mj. Steve Grossman a John Abercrombie.

V roce 1978 byl Vitouš jako člen Steve Kuhn Group na evropském turné a při té příležitosti mu nabídl Manfred Eicher spolupráci s jeho značkou ECM. První Vitoušovo nahrávání pro tento významný label proběhlo již v červnu téhož roku. Začala spolupráce, která s přestávkami trvá dodnes. Ve studiu vzniklo nádherné album, které nese jména protagonistů *Terje Rypdal – Miroslav Vitous – Jack DeJohnette*. Vitouš dokonale zapadl do velké rodiny hudebníků ECM i jejího soundu, což pro něho znamenalo i návrat na hudební výsluní. Zařadil se tak vedle Davea Hollanda, Garyho Peacocka, Charlieho Hadena, Barreho Phillipse a Eddieho Gomeze k těm nejlepším basistům, kteří pro ECM nahrávali.

Ve Vitoušově hudební kariéře se často opakuje spolupráce s japonskými hudebníky. V listopadu 1978 se v Tokiu zúčastnil jako člen japonského kvarteta klávesisty Fumio Karashimy natáčení jeho desky *Hot Islands* (Trio, 1978). Tři následující dny pak probíhalo nahrávání Vitoušova alba *Guardian Angels* (Trio, 1978), které později vyšlo také na značce Evidence. Na desce vedle japonského saxofonisty a bubeníka z *Hot Islands* session hrají ještě John Scofield a Kenny Kirkland.

V roce 1979 se stal Miroslav Vitouš členem pedagogického sboru soukromé školy New England Conservatory of Music v Bostonu, která patří mezi nejprestižnější na světě. Později se stal dokonce vedoucím jejího jazzového oddělení, které vedl tři roky. To mu ovšem nijak nebránilo dál nahrávat a koncertovat. V březnu 1979 nahrál jako člen tria francouzského pianisty Françoise Cahena desku *Great Winds* (Trema), na bicí se střídali Michel Seguin a Jack DeJohnette. S dalším evropským pianistou, Holanďanem Jasperem van't Hofem natočil *Live in Montreux* (MPS, 1979), v kapele dále byli Alphonse Mouzon a saxofonista Bob Malach.

V roce 1979 založil Vitouš spolu s Johnem Surmanem, Kennym Kirklandem a norským bubeníkem Jonem Christensenem své stálé kvarteto. Ve studiu se hudebníci sešli v květnu a natočili skvělé akustické album *First Meeting* (ECM, 1979), obsahující Vitoušovy skladby mj. se skupinovými improvizacemi (*Down Beat*: čtyři hvězdičky). Jako důkaz výborné spolupráce kapely i na pódiu může posloužit záznam z hamburského klubu *Live at Onkel Pö* (NDR, 1980), určený pro rozhlasové vysílání. Tentýž rok vzniklo další studiové album kvarteta *Miroslav Vitous Group* (ECM, 1980), které jde v improvizacích a kolektivní volnosti ještě dál než první deska a výsledek je výborný.

1980-1989

Pod názvem *Maracaibo* (Trio, 1980) vzniklo v japonských studiích další album s tamními hudebníky, z uvedených čtyř skladeb jsou tři od Vitouše včetně *American Tango* z jeho období u Weather Report. V lednu 1981 bylo natočeno pod příznačným názvem *To Be Continued* (ECM) další album tria Rypdal, Vitouš a DeJohnette. Pokračování je rovněž velmi pěkné, a i když zde chybí chemie první desky, obsahuje výborný rockový kousek DeJohnetta, podle kterého

je album pojmenováno. Výsledkem další japonské spolupráce je album saxofonisty Mabumi Yamaguchiho, který na svoji desku *Mabumi* (Trio, 1981) pozval vedle Vitouše ještě Kirklanda a Tonyho Williamse. A ještě jedna zajímavost: pod názvem *The Song Is You* (Douglas) vyšel záznam koncertu z Woodstocku (19. září 1981), na kterém trio Corea, Vitouš a DeJohnette hraje se saxofonisty Anthonym Braxtonem, Leem Konitzem a kytaristou Patem Methenym. Festival se konal u příležitosti desátého výročí založení studia Creative Music.

Na podzim 1981 obnovili Corea, Vitouš a Haynes trio *Now He Sings, Now He Sobs*, které pod názvem *Trio Music* (ECM, 1981) natočilo strhující dvojalbom plné telepatické spolupráce. První deska obsahuje improvizace v triu i duu, druhá pak skladby Theloniouse Monka. Kritika nešetřila chválou, *Down Beat* udělil albu plné absolutorium. Stejně trio doprovodilo Stana Getze a Dizzyho Gillespieho na koncertě v Bílém domě pro prezidenta Ronalda Reagana. Pro trio to bylo úspěšné období, následující dva a půl roku cestovalo po celém světě. V Japonsku vyšla pod Coreovým jménem koncertní deska *The Trio Live from The Country Club* (Stretch, 1982). V červenci se naposledy ve studiu sešlo Vitoušovo kvarteto a natočilo *Journey's End* (ECM, 1982). Z kapely odešel neočekávaně Kirkland a na jeho místo usedl anglický pianista John Taylor. Album obsahuje mj. pozoruhodné provedení *U Dunaje u Prešpurka*, inspirované českou lidovou písní, a nádhernou Surmanovu skladbu *Tess*.

O rok později vychází pod názvem *Esprit des Vents* (JAM, 1983) výsledek Vitoušovy spolupráce s kanadským perkusistou Michelelem Séguinemem. K nahrávání byli přizváni ještě další bubeníci a vokalisté, album vyšlo pod Séguinovým jménem. V bostonských studiích vznikla během tří let deska duetu kytary s kontrabasem *Tom McKinley / Miroslav Vitous* (MMC Recordings, 1983). McKinley byl Vitoušův kolega z učitelského sboru místní konzervatoře. Na sklonku roku 1983 natáčí trio Corea – Vitouš – Haynes desku spolu s japonským saxofonistou Toshiyuki Hondou *Dream* (East World). Finálním albem tria s Coreou je pak *Trio Music Live in Europe* (ECM, 1984), záznam koncertního vystoupení z Willisau a Reutlingenu. I této nahrávce udělili kritici *Down Beatu* pět hvězdiček.

V roce 1984 podnikl Vitouš v duu s dalším basistou Stanleyem Clarkem úspěšné celosvětové turné. Nadšený tisk o nich psal jako o »two bass hits«, k plánované desce však nedošlo. Stále častěji vystupoval Vitouš také sólově nebo jako sólista orchestru. Společná vystoupení odehrál s Pittsburgh Symphony Orchestra a bostonským Music of Viva. V roce 1985 nahrál sólové album *Emergency* (ECM), které vedle jeho vlastních skladeb obsahuje standard *Alice in Wonderland* a *Variations on Spanish Themes*, inspirované Davisovým *Sketches of Spain*.

V tomto období se s Vitoušem setkáváme na mnoha deskách, a to především kytaristů. S francouzským mistrem tohoto nástroje Birélim Lagrènem a Larrym Coryellem natočil *Special Guests Larry Coryell and Miroslav Vitous* (Jazz Point, 1986). V Maďarsku narozený pianista Laszlo Gardony pozval Vitouše spolu s bubeníkem Ianem Fromanem na svůj americký debut *The Secret* (Antilles, 1986). V duu s francouzským vibrafonistou Jeanem Vanassem natočil *Nouvelle Cuisine* (Justin Time, 1987), na desce je i Vitoušova skladba *When Face Gets Pale* z doby *Infinite Search*. Vitouš pokračoval i ve spolupráci s kytaristou Larrym Coryellem, ze setkání vznikla krásná deska standardů nazvaná poněkud paradoxně *Quartet* (Jazz Point, 1987), přestože se jedná o duo. Deska je poctou velikánům moderního jazzu Billu Evansovi a Scottu LaFarovi. Poměrně neznámý izraelský kytarista Mordy Ferber pozval Vitouše spolu s Tigerem Okoshim, Bobem Mintzerem a dalšími k natáčení pozoruhodné desky *All the Way to Sendai* (Enja, 1987).

V této době začal v USA Miroslav Vitouš pocítovat negativní vliv hudebního průmyslu na hudbu samotnou, podle něho stále více přicházeli muzikanti o svoji tvůrčí svobodu. To ho vedlo v roce 1988 k přestěhování zpět do Evropy, nejprve do Německa a o několik let později do Itálie. Chtěl se soustředit více na komponování, přesto ale dál pokračoval v nahrávání a ve vystupování na festivalech. Několik let vznikala deska švýcarského bubeníka Fredyho Studera *Seven Songs* (Enja, 1988), na které se vedle Vitouše podíleli Charlie Mariano, Reiner Brüninghaus, Christy Doran, Trilok Gurtu, Dom Um Romão a další. V multietnickém jazzu exceluje Vitouš především se svojí hrou smyčcem. Následovala spolupráce s americkým kytaristou Vicem Jurisem, který Vitouše pozval na natáčení své desky duetu s dalším kytaristou Johnem Etheridgem. Deska dostala název *Bohemia* (Jazz Point, 1988) a Vitouš zde spolu s bubeníkem Marcellem Pellitterim v polovině skladeb doprovází oba zmíněné kytaristy.

Díky uvolňujícím se poměrům ve východní Evropě a tedy i v Československu mohl Vitouš v prosinci 1988 navštívit svou starou vlast a vystoupit spolu s bratrem Alanem a houslistou Martinem Zbrožkem na památném koncertu v klubu Na Chmelnici. Týž rok oba bratři natočili společnou desku *Alan Vitouš Featuring Miroslav Vitouš* (Panton), kde s nimi v jedné ze skladeb hraje ještě saxofonista Jan Štolba. Desku pod názvem *Return* vydala i francouzská firma Fnac. V zimě 1988/89 dostal Vitouš nabídku na své první klasické album jako skladatel. V německém Freiburgu a v Itálii koncertoval jako sólista na kontrabas s velkým orchestrem. Další spoluprá-

ce s českými hudebníky na sebe nenechaly dlouho čekat. Miroslav Vitouš se objevil ve skladbě *Back in the Castle* na druhé desce rockové kapely Stromboli *Shutdown* (Panton, 1989). S jejím kapelníkem, kytaristou Michalem Pavlíčkem ještě nahráli v duu hudbu k baletu *Minotaurus* (Panton, 1989), opus provedl soubor Laterna Magica. Stejný rok v červnu v rámci festivalu Jazz Praha odehrál Vitouš sólové vystoupení ve Smetanově síni. O koncertu běžela zvěst, že bude nahráván a vydán na CD, bohužel k tomu nedošlo.

Přestože je výborný kytarista Philippe Petit považován za avantgardistu, směřuje jeho album duetů s Vitoušem *Impressions of Paris* (EPM, 1989) spíše k mainstreamu a k francouzské swingové škole. V roce 1989 se Vitouš sešel v kvartetu s dalšími Evropany – trumpetistou Enricem Ravou, pianistou Francem D'Andreou a bubeníkem Danielem Humairem – a společně natočili album *Quatre* (Gala, 1989) a o dva roky později *Earthcake* (Label Bleu, 1991). A ještě jedna významná spolupráce patří do tohoto období, a to s americkým pianistou Stevem Kuhnem. Spolu s ním a bubeníkem Aldo Romanem vytvořili skvěle komunikující trio, které nahrálo výbornou desku *Oceans in the Sky* (Owl, 1989).

1990-1999

Vitoušova spolupráce s Danielem Humairem pokračovala na bubeníkově desce *Edges* (Label Bleu, 1991), na které je do kvarteta doplnili výborný americký saxofonista Jerry Bergonzi a turecký pianista Aydin Esen. Ve stejném roce se Vitouš sešel ve studiu se saxofonistou Janem Garbarekem a bubeníkem Peterem Erskinem, aby společně natočili pozoruhodné album *Star* (ECM, 1991). Přestože hráli převážně Vitoušovy skladby, nemá deska vůdčí nástroj, všichni tři hudebníci se skvěle doplňují v krásné a promyšlené hudbě. O rok později již jen jako duo natočili Vitouš s Garbarekem album *Atmos* (ECM, 1992), které se již více přiklání k »ecm stylu«. Na této desce uplatnil Vitouš svoji *Symphony Orchestra Sound Library*, na které pracoval téměř sedm let. Zvukově mu totiž nevyhovoval dosavadní elektronický sound symfonických nástrojů, proto si pro potřeby komponování vytvořil svůj vlastní, nástroj po nástroji, notu po notě, vše nahráno pražskými filharmoniky. Později se rozhodl tuto knihovnu uvolnit pro veřejnost, aby se mu vrátilo vynaložené úsilí a investice. V roce 1992 odehrál Vitouš také řadu koncertů jako člen tria významného kubánského pianisty Gonzala Rubalcaby.

V březnu 1994 měli čeští fanoušci možnost slyšet Vitouše opět doma, a to na koncertu v Kulturním domě v Edenu, kde vystoupil s Janem Garbarekem a Airtem Moreirou. V lednu 1995 proběhlo v Japonsku v oblasti Hanshin velké zemětřesení, které si vyžádalo více než šest tisíc obětí a obrovské materiální škody. Na podporu likvidace následků tohoto neštěstí a obnovy oblasti inicioval International Musicians' Found vznik charitativního dvojalbumu *A Big Hand for Hanshin – The Rainbow Colored Lotus* (Polydor, 1995), na které svoji hudbu vedle Keitha Jarretta, Ralphi Townera, Charlese Lloyda, Pata Methenyho, Herbíeho Hancocka a dalších dodal i Miroslav Vitouš. Konkrétně se jednalo o sólové provedení skladby *Forthcoming*.

Zajímavá a neobvyklá byla Vitoušova spolupráce s hercem Jaroslavem Duškem a divadlem Vizita. O tom, jak improvizované vystoupení mluveného slova s Vitoušovým kontrabasem vypadá, se mohli přesvědčit např. návštěvníci 40. Slánských jazzových dnů. Záznam jednoho z vystoupení vyšel také na prvním disku dvojalbumu *Další nekonečný svět / Výhra čili výhra* (Black Point Music), kde spolu s oběma protagonisty improvizuje ještě Alan Vitouš.

V rozmezí let 1994 až 1997 vznikala deska švýcarského saxofonisty a skladatele Fritze Renolda *Starlight* (Columbia). Přestože byl Renold kapelníkem big bandu Bostonian Friends, deska je natočena s malým souborem, vedle Vitouše s Randy Breckerem, Billym Piercem, Adamem Nussbaumem a několika dalšími. I následující deska vznikla se Švýcarem – křídlovkářem Franco Ambrosetti pozval Vitouše spolu s Abercrombiem, Antoniem Faraem a dalšími k nahrávce *Light Breeze* (Enja, 1997).

V témže roce odehrál Vitouš řadu koncertů jako člen Michel Petrucciani Tria, za bicí usedl Steve Gadd, soubor v tomto obsazení však zůstal bez vydané desky.

2000-2009

Následovala Vitoušova spolupráce s pianistou Aydinem Esenem a bubeníkem Vinniem Colaiutou, pod jménem pianisty vzniklo experimentální album *Living* (EmArcy, 2000). O rok později u příležitosti šedesátin Chicka Coreya uspořádal oslavenec v klubu Blue Note v New Yorku sérii deseti koncertů v různých obsazeních, své místo dostalo i Now He Sings Trio. Coreovy koncerty vyšly na řadě DVD a na dvojdisku *Rendezvous in New York* (Stretch, 2001), pro který zmíněné Trio vybralo skladbu *Matrix*, za kterou obdržel Corea Grammy za nejlepší improvizované jazzové sólo. Při příležitosti předání dánské Jazzpar Prize v roce 2002 sestavil saxofonista Thomas Agergaard okteto, z jehož vystoupení vyšla deska pod názvem *Little Machines* (Stunt, 2002). Ze známých hudebníků se projektu zúčastnil vedle Vitouše bubeník Jim Black. Stejný rok pořídil

brněnský rozhlas záznam sólového vystoupení Miroslava Vitouše z hradeckého festivalu *Jazz Goes To Town*, který by za vydání určitě také stál, ale zatím k němu nedošlo.

Začátek nového milénia byl pro Miroslava Vitouše obdobím, kdy se potřeboval zastavit a odpočinout si od náročného cestování a hraní. Jak uvedl v jednom z rozhovorů, chtěl po letech také změnit své hudební návyky. Že se mu tato snaha povedla, můžeme posoudit poslechem skvělého alba *Universal Syncopation* (ECM), které vznikalo delší časové období a dokončeno bylo v roce 2003. Vitouš na ně pozval hvězdné spoluhráče Chicka Coreu, Johna McLaughlina, Jacka DeJohnetta a Jana Garbareka, kterým ve svých skladbách s komplikovanými melodiemi poskytl velký prostor. Deska byla velmi dobře přijata, získala několik cen a ve Vitoušově tvorbě ji lze považovat za přelomovou. Hudební myšlenky z tohoto alba rozvíjí hned následující *Universal Syncopation II* (ECM, 2005), mj. s Randym Breckerem, Bobem Mintzerem a Geraldem Cleaverem, navíc v orchestrálním provedení se zapojením Vitoušovy »zvukové knihovny symfonického orchestru« (*Symphony Orchestra Sound Library*). Výsledek je úžasný.

Vitoušovy přítomnosti v Itálii využili hned dva tamní pianisté. Antonio Faraò ho pozval k natáčení svého triového alba *Takes on Pasolini* (CamJazz, 2005), které obsahuje hudbu z filmů Piera Paola Pasoliniho. Při nahrávání se Vitouš po letech setkal opět s bubeníkem Danielem Humairem. V říjnu 2005 pak odehrál Miroslav Vitouš Quartet (s Cleaverem a Campbellem) skvělý koncert v pražském Lucerna Music Baru. Druhou italskou spoluprací bylo nahrávání s méně známým, ale výborným Rambertem Ciammarughim: deska *New Music for Trio* (CamJazz, 2006) obsahuje mj. Vitoušovu skladbu *Impro Trio*. Jako bubeník se na ní zúčastnil v této době častý Vitoušův spoluhráč Gerald Cleaver. Stejný rok Vitouš spolupracoval s dvojicí německých hudebníků – soprán saxofonistou Knutem Rösslerem a hráčem na barokní flétnu Johannesem Vogtem. Výsledkem je krásná deska s názvem *Between the Times* (ACT, 2006), spojující jazz s barokní hudbou.

Svémi dalšími dvěma sólovými alby se Miroslav Vitouš vrátil ke své účasti ve Weather Report. Svůj tehdejší způsob hraní na basu i komunikaci v kapele předvedl na albu *Remembering Weather Report* (ECM, 2007), které nahrál spolu s Francem Ambrosettim, Garym Campbellem, Geraldem Cleaverem a Michelelem Portalem. O několik let později vzniklo album *Music of Weather Report* (ECM, 2011), složené převážně ze skladeb Weather Reportu (včetně Zawinulova *Birdlandu*), ale ve zcela jiném, náročnějším provedení. V kapele se objevili dva saxofonisté (Gary Campbell a Robert Bonisolo), Aydin Esen na klávesy a dva bubeníci, ke Cleaverovi přibyl Nasheet Waits. Všechny tyto desky byly velmi dobře přijaty kritikou i posluchači.

Další Vitoušovy nahrávky jsou plodem spolupráce s evropskými hudebníky. S významným dánským saxofonistou Benjaminem Koppem a jeho spoluhráči natočil *The Poetic Principle* (Cowbell, 2007). Spolu s dalšími světovými hráči, jako jsou Al Foster, Steve Gadd, Reggie Workman nebo John Patitucci, se objevil na albu *Now & Then – A Portrait* (In+Out) chorvatského kytaristy Ratka Zjači, které bylo po osmi letech příprav dokončeno v roce 2008. Pozoruhodná nahrávka vznikla v létě 2008 v triu Joachim Kühn, Vitouš a Daniel Humair: jak napovídá název *Remember Albert Mangelsdorff*, je jejím jednotícím prvkem právě tento slavný německý trombonista.

2010-2023

Vedle koncertu s Janem Garbarekem a Trilokem Gurtuem na Pražském hradě v únoru 2013 se Vitouš v tomto období vrátil i ke spolupráci se svými krajany. Společné koncerty odehrál s Emilem Viklickým, Jiřím Stivínem, slovenským pianistou Lubošem Šrámkem, saxofonistou Karlem Růžičkou, Rudy Linkou a dalšími. Ze setkání s pianistou Martinem Kratochvílem vznikla v roce 2014 hudba ke druhé sérii filmových dokumentů *České himálajské dobrodružství* (Black Point Music), tohoto nahrávání se dále zúčastnili kytaristé Tony Ackerman a Tomáš Bouda, saxofonisté Joe Kučera a Jan Martinec a hráč na sitar Bohdan Mikolášek. V podobném obsazení ve stejném roce vzniklo ve studiu Budíkov album improvizované hudby *No Jazz*, které nahrálo kvarteto Kratochvíl, Vitouš, Kučera a Ackerman.

V témže roce se Vitouš objevil také na zajímavém slovenském dvojalbu *Tales from My Diary* (Hudobný fond, 2014), inspirovaném hudbou Leoše Janáčka. První desku tvoří úpravy Janáčkových skladeb od saxofonisty Nikolaje Nikitina, které Vitouš proložil svými improvizacemi. Vedle příležitostných spoluprací vystupoval Vitouš v duu s významným polským saxofonistou Adamem Pierończykem. Společné koncerty proložili i několika návštěvami studií, a tak v roce 2015 vzniklo album *Wings* (Fortune), tvořené převážně Pierończykovými skladbami. O rok později natočili *Ad-Lib Orbits* (PAO, 2016), obsahující společné improvizace. A do třetice vydali záznam koncertu z Katowic *Live at NOSPR* (Jazz Sound, 2016).

V červnu 2016 v rámci série koncertů »Evropských jazzových legend« odehrál Miroslav Vitouš se svojí skupinou koncert v divadle v Güterslohu v Německu. Koncert byl vydán na CD pod

Obr. 1a-b:
Miroslav Vitouš
při vystoupení
na 40. ročníku Slán-
ských jazzových dnů
18. listopadu 2006.
Photo © Jiří V. Jaroach.

názvem *Ziljabu Nights* (Intuition). V kapele s ním byli již zavedení saxofonisté Gary Campbell a Robert Bonisolo, klávesista Aydin Esen a nově italský bubeník Roberto Gatto. Tato výborná nahrávka byla skvěle přijata kritikou i posluchači. Můžeme jen litovat stále delších časových odmlk mezi jednotlivými alby. Dalším Vitoušovým počinem jsou duety s Emilem Viklickým, které vyšly pod názvem *Moravian Romance*. Jedná se o záznam koncertu z brněnského JazzFestu z března 2018, který vydala japonská značka Venus. Vedle dvou klasických jazzových témat a Viklického originálů zde najdeme i Leoše Janáčka a moravské lidové písně.

S tímto duem příležitostně spolupracuje bubeník Roberto Gatto, jako tomu bylo např. v březnu 2019, kdy jako Miroslav Vitouš Trio odehráli sérii koncertů před tokijským publikem. Vitouš vystoupil v Japonsku po pětadvaceti letech a jeho koncerty byly dlouho očekávanou událostí. První proběhl na Velvyslanectví České republiky a další čtyři v klubu Cotton Club v centru Tokia. Koncertů se zúčastnila celá řada významných osobností včetně spisovatele a jazzového fandy Harukiho Murakamiho.

Diskografie Miroslava Vitouše zůstává otevřená. To, co nás na ní trochu zarmucuje, je, že bychom si přáli, aby byla bohatší. Pozitivní však je, že Vitouš vždy upřednostňoval kvalitu před kvantitou a pokud možno si hlídal, co se má dostat k posluchačům. Můžeme jen doufat, že po úspěšných nahrávkách pro ECM a CamJazz v posledním desetiletí spatří světlo světa ještě další desky, protože Miroslav Vitouš má stále nejen svým příznivcům hodně co říci.

Miroslav Vitouš: Diskografie 1964-2023

Diskografie je řazena chronologicky, přičemž prvním kritériem je datum pořízení nahrávky. Pokud se ho nepodařilo zjistit, vychází se z data, resp. roku vydání, které je uvedeno u každého alba spolu s jeho číselným kódem. Online odkazy na webové zdroje doplnil Jiří K. Kroupa.

• 1964 •

■ **Various Artists: Jazz na koncertním pódiu**

1. Pražský dixieland: *The World Is Waiting for the Sunrise*
2. Combo Ústí nad Labem: *I'm Gonna Go Fishing*
3. **Junior Trio: Večerní hodinka**

(Jan Hammer Jr. – piano; Miroslav Vitouš – bass; Alan Vitouš – drums)

Recorded live October 15, 1962 in Lucerna Hall.

4. Traditional Club Ostrava: *Marching through Georgia*
5. Combo 4 Bratislava: *St. Vitus' Dance*
6. Jazzové combo Čs. rozhlasu Praha: *Svita*
7. Trio Rudolfa Rokla: *The Shout*
8. Kvarteto S + H: *Zbabělé blues*
9. Kvarteto S + H: *Blondýnka*

Supraphon DV 10142 © 1964

<https://www.discogs.com/release/1793278-Variou-Jazz-Na-Koncertn%C3%ADm-P%C3%B3diu> • <https://www.supraphonline.cz/album/77674-dzez-na-koncertnim-podiu?artistId=8936>

■ **Various Artists: Československý jazz 1964 / Jazz in Czechoslovakia 1964. 6th Review of Jazz in Czechoslovakia**

1. Jazzový orchestr Čs. rozhlasu: *Intensity*
2. **Junior Trio: Balada**
(Jan Hammer Jr. – piano; Miroslav Vitouš – bass; Alan Vitouš – drums)
3. Studijní skupina tradičního jazzu: *Kaprioľa a slunečník*
4. SH kvinteto: *Kiss and Run*
5. Kvarteto Pavla Polanského: *Ingrid*
6. Kvarteto Leona Slezáka: *Za pět minut dvanáct*
7. Karel Vlach se svým orchestrem: *Dialog pro sopránový saxofon a jazzový orchestr*
8. Jazz Combo Ústí nad Labem: *Ve strži*
9. Combo orchestru Gustava Broma: *Africké noci*
Nahráno v roce 1964 v nahrávacích studiích SHV v Praze.
Supraphon DV 10176
<https://www.discogs.com/release/2315567-Variou-%C4%8Ceskoslovensk%C3%BD-Jazz-1964> • <https://www.supraphonline.cz/album/279970-ceskoslovensky-jazz-1964?artistId=8936>

■ **Various Artists: Ozvěny jazzového festivalu 1965**

1. Georgij Garaňan (Georgi Garanyan): *Arménský bounce* (Armenian Bounce)
2. Georgij Garaňan (Georgi Garanyan): *Corrida*
3. **Ted Curson & Junior Trio: Caravan**
4. **Ted Curson & Junior Trio: Marjo**
(Ted Curson – trumpet; Jan Hammer Jr. – piano; Miroslav Vitouš – bass; Alan Vitouš – drums)
5. Ted Curson & Gustav Brom Orchestra: *Blues pod povrchem* (Blues Beneath the Surface)

6. Ted Curson & Gustav Brom Orchestra: *Chléb náš vezdejší dejž nám jazz* (Our Daily Bread Give Us Jazz)
7. Jerzy Milian & Gustav Brom Orchestra: *Blues pro Gustava* (Blues for Gustav)
8. Jerzy Milian & Gustav Brom Orchestra: *Proklatý sen* (Darn That Dream)

Supraphon DV 10195

<https://www.discogs.com/release/6431952-G-Gara%C5%88an-Se-Svou-Skupinou-Junior-Trio-Gustav-Brom-Se-Sv%C3%BDm-Orchestrem-Ozv%C4%9Bny-Jazzov%C3%A9ho-Festivalu>

• 1965 •

■ **Jancsi Körössy: Ale ne pro mne**

1. *Ale ne pro mne* (But Not for Me)
2. *Dívka, kterou zkazil svět* (Sophisticated Lady)
3. *Nešeptej* (Don't Whisper)
4. **Žal (Sorrow)**

(Jancsi Körössy – piano; Miroslav Vitouš – bass; Alan Vitouš – drums)

Released 1965.

Supraphon 0275 EP (Supraphon SUK35622)

<https://www.discogs.com/Janci-K%C3%B6r%C3%B6ssy-Ale-Ne-Pro-Mne/release/1948165>

■ **Various Artists: Československý jazz 1965**

1. Ferdinand Havlík se svým orchestrem: *Reminiscence*
2. **Junior Trio: U Dunaje, u Prešpurka**
3. **Junior Trio: Ej, vyletěl fták**
(Jan Hammer Jr. – piano; Miroslav Vitouš – bass; Alan Vitouš – drums)
4. Ivo Preis, Miroslav Růcker, Zdeněk Pulec: *Jazzové štúdio*
5. SHQ: *Radujme se, veselme se*
6. Studijní skupina tradičního jazzu: *Harlemské nešpory*
7. Jazzový orchestr Čs. rozhlasu: *Rytmy a témbry**
8. SHQ: *Novověčné variace*
9. Jazzové kvarteto Ladislava Gerhardtta: *Zamyslenie*
10. Gustav Brom se svým orchestrem: *Ornis*
Nahráno v druhé polovině roku 1965 ve studiích SHV a Českého rozhlasu (*).
Supraphon DV 10213 – SV 9015 (Supraphon SUA 15632)
<https://www.supraphonline.cz/album/341740-ceskoslovensky-jazz-1965?artistId=8936>

■ **Vlasta Průchová: Doceľa všední obyčejný den**

1. *Doceľa všední obyčejný den*
2. *Bubeniček*
3. *Kdopak ví jak*
4. *Nedělní vláček*
5. *Blues pro malého chlapce*
6. *Písnička do kapsy*
7. *Na počátku bylo blues*
8. *Rozmarné stvoření*
9. *Dudy a basa*
10. *Trpaslíci*
11. *Všechny hvězdy na nebi*

12. *Náš dědeček*
13. *Všechno je prosté*
14. *Ztracený klíček*
15. *Smooth Sailing (Klidná plavba)*
16. *První vycházka*
17. *Až nám bude dvakrát tolik*
18. *Černá ukolébavka*
19. *Písnička na konec*
20. **Four Brothers**
21. **The Man I Love**

(Vlasta Průchová – vocal; Jan Hammer – piano [20, 21];
Miroslav Vitouš – bass [20, 21]; Alan Vitouš – drums [20, 21])

Supraphon VT 8109-2

<https://www.discogs.com/release/14509754-Vlasta-Pr%C5%A-Fchov%C3%A1-20x-Vlasta-Pr%C5%AFchov%C3%A1-Docela-V%C5%A1edn%C3%AD-Oby%C4%8Dejn%C3%BD-Den> • <https://www.supraphonline.cz/album/2281-docela-vsedni-obycejny-de-n?artistId=8936>

Tyto dvě skladby se pod č. 21 a 22 objevují i na kompilaci:

- **Vlasta Průchová: *Na počátku bylo blues (nahrávky z let 1950-1977)***

Supraphon SU 5708-2

<https://www.discogs.com/release/2318238-Vlasta-Pr%C5%A-Fchov%C3%A1-Na-Po%C4%8D%C3%A1tku-Bylo-Blues> • <https://www.supraphonline.cz/album/2214-na-pocátku-bylo-blues-na-hravky-z-let-1950-1977?artistId=8936>

- **Various Artists: *Jazz, jazz, jazz! 9***

1. *Trumpet Jump*
2. *They Can't Take Away from Me*
3. *Lehce jako pířko*
4. *I'm Gonna Sit Right Down and Write Myself a Letter*
5. *Everybody's Somebody's Fool*
6. *Honeysuckle Rose*
7. *Pozdrav Ray Brownovi*
8. *What a Little Moonlight Can Do*
9. *Černý Orfeus*
10. *Blues pod povrchem*
11. *Ornis*
12. *Balada*
13. **Ted Curson a Junior Trio: *Caravan***

(Ted Curson – trumpet; Jan Hammer Jr. – piano; Miroslav Vitouš – bass; Alan Vitouš – drums)
Nahráno ve Studiu Kobylisy 19. 10. 1965.

14. *Darn That Dream*
15. *We Shall Overcome*
16. *The Bucket Got a Hole in It*
17. *Kočiči sen*
18. *Days of Wine and Roses*
19. *Air Mail Special*
20. *Tabu*
21. *Ain't Misbehavin*

Supraphon VT 1030-2

<https://www.supraphonline.cz/album/596586-jazz-jazz-jazz-9>

• 1966 •

- **Various Artists: *Internationaler Wettbewerb für Modernen Jazz Wien 1966***

1. *Last Minute Blues*

(Franco Ambrosetti – trumpet; Edward K. Daniels – tenor saxophone; Jiggs Whigham – trombone; Friedrich Pauer – piano; Miroslav Vitouš – bass; Klaus Weiss – drums)

2. *Morning Reverend*
3. *Wrap Your Troubles in Dreams*
4. *The Shadow of Your Smile*
5. *Closer*

(Ernie Royal, Franco Ambrosetti – trumpet; Rolf Ericson – trumpet, flugelhorn; Kenny Wheeler – trumpet, mellophone; Ralf Isaakson – horn; Herb Geller – alto saxophone; Edward K. Daniels – tenor saxophone; Hans Solomon – tenor saxophone, bass clarinet; Tubby Hayes – tenor saxophone; Ronnie Ross – baritone saxophone; Jiggs Whigham, Erich Kleinschuster, Ray Premru, Rudolf Josel – trombone; Alfie Reece – tuba; Pierre Cavalli – guitar; Joe Zawinul, Fritz Pauer – piano; Ron Carter, Miroslav Vitouš – bass; Mel Lewis – drums)

Schlusskonzert der Preisträger am 24. 5. 1966 (recorded May 24, 1966 in Vienna Jazz Festival).

Amadeo – AVRS 9213

<https://www.discogs.com/Eurojazz-Orchester-Leitung-Friedrich-Gulda-Internationaler-Wettbewerb-F%C3%BCr-Modernen-Jazz-Wien-1966-S/release/5715858> • <https://www.sammlungstraim-er.at/gulda-wettbewerb-1966-wien-jazz/>

• 1967 •

- **Donald Byrd: *The Creeper***

1. *Samba Yanta*
2. *I Will Wait for You*
3. *Blues Medium Rare*
4. *The Creeper*
5. *Chico – San*
6. *Early Sunday Morning*
7. *Blues Well Done*

(Donald Byrd – trumpet; Sonny Red – alto saxophone; Pepper Adams – barytone saxophone; Chick Corea – piano; Miroslav Vitouš – bass; Mickey Roker – drums)

Recorded October 5, 1967.

Blue Note LT 1096

[https://en.wikipedia.org/wiki/The_Creeper_\(album\)](https://en.wikipedia.org/wiki/The_Creeper_(album)) • <https://www.discogs.com/release/1211006-Donald-Byrd-The-Creeper>

• 1968 •

- **Chick Corea: *Now He Sings, Now He Sobs***

1. *Steps – What Was*
2. *Matrix*
3. *Now He Sings, Now He Sobs*
4. *Now He Beats the Drum – Now He Stops*
5. *The Law of Falling and Catching Up*

(Chick Corea – piano; Miroslav Vitouš – bass; Roy Haynes – drums)

Recorded February 26, 1968. Solid State SS 18039.

6. *My One and Only Love*
7. *Bossa*
8. *Fragments*
9. *Windows*
10. *Pannonica*
11. *Samba Yantra*
12. *I Don't Know*
13. *Gemini*

(Chick Corea – piano; Miroslav Vitouš – bass; Roy Haynes – drums)

Recorded at A & R Recordings Studio, NYC on March 14, 19 and 27, 1968. Other the tracks were originally only available on *Circling In* (1976 LP Blue Note 472 Blue Note 84555) but were added to the CD reissue of *Now He Sings, Now He Sobs*.

https://en.wikipedia.org/wiki/Now_He_Sings,_Now_He_Sobs • <https://www.discogs.com/release/7016280-Chick-Corea-Now-He-Sings-Now-He-Sobs>

■ **Chick Corea**

1. *Matrix*

2. *The Law of Falling and Catching Up*

3. *Now He Sings, Now He Sobs*

(Chick Corea – piano; Miroslav Vitouš – bass; Roy Haynes – drums)

February 26, 1968.

4. *This*

5. *Jamaica*

6. *Is*

(Chick Corea – piano, electric piano; Woody Shaw – trumpet; Hubert Laws – flute; Bennie Maupin – tenor saxophone; Dave Holland – bass; Jack DeJohnette, Horacee Arnold – drums)

June 30, 1969.

7. *Ballad I*

8. *Ballad III*

9. *Toy Rooms*

(Chick Corea – piano; Dave Holland – bass; Barry Altschul – drums, percussions)

April 7, 1970.

2 – Blue Note LA – 395

<https://www.discogs.com/Chick-Corea-Chick-Corea/release/1458247>

■ **Herbie Mann: Windows Opened**

1. *There Is a Mountain*

2. *If I Were a Carpenter*

3. *Paper Man*

4. *Footprints*

5. *By the Time I Get to Phoenix*

6. *Windows Opened*

(Herbie Mann – flute; Roy Ayers – vibraharp; Sonny Sharrock – guitar; Miroslav Vitouš – bass; Bruno Carr – drums)

Recorded in Atlantic Recording Studios, NYC February 7-8; April 2, 1968. The following tracks were also recorded for this session but were unissued by Atlantic: *Flute's Blues*, *I Never Knew*, *Flute's Blue* (alt. tk), *I Never Knew* (alt. tk), *Mineroyd the Ringer*, *Footprints* (alt. tk).

Atlantic SD 1507

https://en.wikipedia.org/wiki/Windows_Opened • <https://www.discogs.com/release/1363806-Herbie-Mann-Windows-Opened>

■ **Herbie Mann: The Inspiration I Feel**

1. *Lonely Avenue*

2. *Drown in My Own Tears*

3. *Sticks and Stones*

4. *I Got a Woman*

5. *Come Rain or Come Shine*

6. *Georgia on My Mind*

(Herbie Mann – flute; David Newman – tenor saxophone; Sonny Sharrock – guitar; Miroslav Vitouš – bass; Bruno Carr – drums; William Fischer – arranger, conductor of unidentified large band with voices)

Recorded May 6 and 7, 1968, New York City.

Atlantic SD 1513

https://en.wikipedia.org/wiki/The_Inspiration_I_Feel •

<https://www.discogs.com/release/1678997-Herbie-Mann-The-Inspiration-I-Feel>

■ **Chick Corea: Circling In**

1. *Bossa*

2. *Gemini*

3. *My One and Only Love*

4. *Fragments*

5. *Windows*

6. *Samba Yanta*

7. *I Don't Know*

8. *Pannonica*

(Chick Corea – piano; Miroslav Vitouš – bass; Roy Haynes – drums)

May 1968.

9. *Blues Connotation*

(Chick Corea – piano; Dave Holland – bass; Barry Altschul – drums)

April 7, 1970.

10. *Duet for Bass & Piano, No. 1 & 2*

11. *Danse for Clarinet & Piano, No. 1 & 2*

12. *Chimes Part 1 & 2*

(Chick Corea – piano; Anthony Braxton – alto saxophone, bass clarinet; Dave Holland – bass)

October 13, 1970.

13. *Starp*

14. *73° – A Kelvin*

15. *Ballad*

(Chick Corea – piano; Anthony Braxton – alto saxophone, clarinet, flute; Dave Holland – bass, cello, guitar; Barry Altschul – drums, percussions)

October 19, 1970.

2 – Blue Note LA – 472

https://en.wikipedia.org/wiki/Circling_In • <https://www.discogs.com/release/404528-Chick-Corea-Circling-In>

■ **Roy Ayers: Stoned Soul Picnic**

1. *A Rose for Cindy*

2. *Stoned Soul Picnic*

3. *Wave*

4. *For Once in My Life*

5. *Lil's Paradise*

6. *What the People Say*

(Roy Ayers – vibes; Gary Bartz – alto sax; Charles Tolliver – trumpet, flugelhorn; Hubert Laws – flute; Herbie Hancock – piano; Ron Carter – bass [1-2]; Miroslav Vitouš – bass [3-6]; Grady Tate – drums)

Recorded at Atlantic Recording Studios, June 20, 1968.

Atlantic SD 1514

[https://en.wikipedia.org/wiki/Stoned_Soul_Picnic_\(Roy_](https://en.wikipedia.org/wiki/Stoned_Soul_Picnic_(Roy_)

Ayers_album) • <https://www.discogs.com/release/763765-Roy-Ayers-Stoned-Soul-Picnic>

■ **Herbie Mann: *Live at the Whisky 1969: The Unreleased Masters***

1. *Untitled Jam*
 2. *Tangier / If I Were a Carpenter*
 3. *Memphis Underground*
 4. *Ooh Baby*
 5. *Scarborough Fair*
 6. *Black Woman*
 7. *All Blues*
 8. *If I Were a Carpenter*
 9. *Philly Dog*
 10. *Portrait of Linda in Three Colors, All Black*
 11. *Come Home Baby / Battle Hymn of the Republic / Come Home Baby*
 12. *Chain of Fools*
- (Herbie Mann – flute; Steve Marcus – tenor sax; Roy Ayers – vibes; Sonny Sharrock – guitar; Miroslav Vitouš – bass; Bruno Carr – drums)

Recorded in Whisky a Go Go, Los Angeles June 6, 1968. Release March 11, 2016.

Real Gone Music RGM-0439

<https://www.discogs.com/Herbie-Mann-Live-At-The-Whisky-1969-The-Unreleased-Masters/release/8810683>

■ **Herbie Mann: *Live at the Whisky a Go Go***

1. *Ooh Baby*
 2. *Philly Dog*
- (Herbie Mann – flute; Steve Marcus – tenor sax; Roy Ayers – vibes; Sonny Sharrock – guitar; Miroslav Vitouš – bass; Bruno Carr – drums)

Recorded in Whisky a Go Go, Los Angeles, June 7, 1968. Atlantic SD 1536

[https://en.wikipedia.org/wiki/Live_at_the_Whisky_a_Go_Go_\(Herbie_Mann_album\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Live_at_the_Whisky_a_Go_Go_(Herbie_Mann_album)) • <https://www.discogs.com/release/1590065-Herbie-Mann-Live-At-The-Whisky-A-Go-Go>

■ **Herbie Mann: *Memphis Underground***

1. *Memphis Underground*
 2. *New Orleans*
 3. *Chain of Fools*
 4. *Battle Hymn of the Republic*
- (Herbie Mann – flute; Roy Ayers – vibraphone; Larry Coryell, Sonny Sharrock, Reggie Young – guitars; Bobby Emmons – organ; Bobby Wood – electric piano, piano; Tommy Cogbill, Mike Leech – electric basses; Gene Christman – drums)
5. *Hold On I'm Comin'*
- (Herbie Mann – flute; Roy Ayers – vibraphone; Larry Coryell, Sonny Sharrock, Reggie Young – guitars; Bobby Emmons – organ; Bobby Wood – electric piano, piano; Miroslav Vitouš – electric bass; Gene Christman – drums)

Recorded in American Sound Studios, Memphis, TN August 20-23, 1968. The following tracks were also recorded for this session but were unissued by Atlantic: *I Never Knew, Soul March, Honky Tonky*.

Atlantic SD 1522

https://en.wikipedia.org/wiki/Memphis_Underground •

<https://www.discogs.com/release/2996419-Herbie-Mann-Memphis-Underground>

■ **Jack DeJohnette: *The DeJohnette Complex***

1. *Equipoise*
 2. *The Major General*
 3. *Miles' Mode / Red Planet*
 4. *Requiem Number 1*
 5. *Mirror Image*
 6. *Papa Daddy & Me*
 7. *Brown Warm & Wintry*
 8. *Requiem Number 2*
- (Jack DeJohnette – melodica, drums; Bennie Maupin – tenor saxophone, wood flute [except 5]; Stanley Cowell – piano; Miroslav Vitouš [except 3, 6, 7], Eddie Gomez [3, 6, 7] – basses; Roy Haynes – drums [except 3, 6, 7])

Recorded December 26 & 27, 1968 Dandon Production, NYC. Milestone M-9022

https://en.wikipedia.org/wiki/The_DeJohnette_Complex • <https://www.discogs.com/release/492939-Jack-De-Johnette-The-De-Johnette-Complex>

• 1969 •

■ **Roy Ayers: *Comin' Home Baby***

1. *Unchain My Heart*
 2. *Comin' Home Baby*
 3. *A Man and a Woman*
 4. *Scarborough Fair*
- (Roy Ayers – vibraphone; Sonny Sharrock – guitar; Miroslav Vitouš – bass; Bruno Carr – drums)

Recorded 1969 Japan.

Columbia 2008AX (J)

<https://www.discogs.com/Roy-Ayers-Quartet-Herbie-Mann-Presents-Comin-Home-Baby-Roy-Ayers-Quartet-1/release/11286649>

■ **Roy Ayers: *All Blues***

1. *All Blues*
 2. *If I Were a Carpenter*
- (Roy Ayers – vibraphone; Sonny Sharrock – guitar; Miroslav Vitouš – bass; Bruno Carr – drums)

Recorded 1969 Japan.

Columbia 2009AX (J)

<https://www.discogs.com/Roy-Ayers-Quartet-Herbie-Mann-Presents-All-Blues-Roy-Ayers-Quartet-2/release/5244136>

■ **Stan Getz: *The Song Is You***

1. *The Song Is You*
2. *O Grande Amor*
3. *For Jane*
4. *Dane's Chant*
5. *Major General*
6. *Folk Tune for Bass*
7. *Tonight I Shall Sleep / Desafinado*
8. *All the Things You Are*
9. *Summer Night*
10. *One Note Samba*

(Stan Getz – tenor sax; Stanley Cowell – piano; Miroslav Vitouš – bass; Jack DeJohnette – drums)

Recorded 1969 France.

Laserlight LRC 17078

[https://en.wikipedia.org/wiki/The_Song_Is_You_\(Stan_Getz_album\)](https://en.wikipedia.org/wiki/The_Song_Is_You_(Stan_Getz_album)) • <https://www.discogs.com/release/5386618-Stan-Getz-The-Song-Is-You>

■ Steve Marcus: *The Lord's Prayer*

1. *Hey Jude* (Part I + II)
2. *Amy*
3. *Just Like Tom Thumb's Blues*
4. *T. with Strings*
5. *Wild Thing*
6. *Hope*
7. *America*
8. *The Lord's Prayer*

(Steve Marcus – soprano + tenor saxophones; Jack Gale – trumpet [1, 4]; David Gale – trombone [1, 4]; Tom Zimmerman – tenor saxophone [1, 4, 5, 8]; Tom Xiques – tenor saxophone [1], bass [5, 8]; Herbie Hancock – piano, electric piano [1, 2, 4, 6]; Frank Stuart – guitar [1, 4]; Miroslav Vitouš – bass [1, 2, 4, 6]; Larry Clark – drums, vocal [1, 3, 5, 8]; Bob Moses – drums [1, 2, 4, 6]; Rachel Perkins – recorder [7]; String Quartet led by Gene Orloff [1, 4])

Released 1969.

Vortex 2013

<https://www.discogs.com/release/2953637-Steve-Marcus-The-Lords-Prayer> • <https://www.jazzmusicarchives.com/album/steve-marcus/the-lords-prayer>

■ Herbie Mann: *Stone Flute*

1. *In Tangier / Paradise Beach*
2. *Flying*
3. *Don't You Know the Way (How I Feel about You)*
4. *Miss Free Spirit*
5. *Waltz for My Son*
6. *Pendulum*

(Herbie Mann – flute; Sonny Sharrock – guitar; Roy Ayers – vibes; Ron Carter – bass [1, 2, 6]; Miroslav Vitouš – bass [3, 4, 5]; Bruno Carr – drums [1, 2, 6]; Mickey Rocca – drums [3, 4, 5]; Gene Orloff + Manny Green – violins [1, 2, 6]; Peter Domitriades + Selwart Clarke – violins [3, 4, 5]; Selwart Clarke – viola [1, 2, 6]; Al Brown – viola [3, 4, 5]; George Ricci – cello [1, 2, 6]; Kermit Moore – cello [3, 4, 5])

Recorded at Atlantic Recording Studios, New York (1, 2, 6) March 18 and 20, 1969. – Recorded at A & R Recording Studios, New York August 8, 1969.

Embryo SD 520

https://en.wikipedia.org/wiki/Stone_Flute • <https://www.discogs.com/release/3165480-Herbie-Mann-Stone-Flute>

■ Wayne Shorter: *Super Nova*

1. *Super Nova*
2. *Sweet-Pea*
3. *Dindi*
4. *Water Babies*
5. *Capricorn*
6. *More than Human*

(Wayne Shorter – Soprano saxophone; John McLaughlin – guitar; Sonny Sharrock – guitar; Walter Booker – classical guitar [3]; Miroslav Vitouš – bass; Jack DeJohnette – drums,

African thumb piano; Chick Corea – drums, vibes; Airtio Moreira – percussion; Maria Booker – vocal [3])

Recorded at A & R Studios NYC August 29th and September 2nd, 1969.

Blue Note BST 84332

[https://en.wikipedia.org/wiki/Super_Nova_\(Wayne_Shorter_album\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Super_Nova_(Wayne_Shorter_album)) • <https://www.discogs.com/release/774676-Wayne-Shorter-Super-Nova>

■ Miroslav Vitouš: *Infinite Search*

1. *Freedom Jazz Dance*
2. *Mountain in the Clouds*
3. *When Face Gets Pale*
4. *Infinite Search*
5. *I Will Tell Him on You*
6. *Epilogue*

(Miroslav Vitouš – bass; Joe Henderson – tenor sax; John McLaughlin – guitar; Herbie Hancock – piano; Jack DeJohnette – drums [1-5]; Joe Chambers – drums [6])

7. *Cécečka*
8. *London Ride* (unissued)

Recorded at A & R Recording Studios, New York November 1969.

Embryo SD 524

Released as *Mountain in the Clouds* (Atlantic SD 1622) and as *The Bass* (Hörzu)

https://en.wikipedia.org/wiki/Infinite_Search • <https://www.discogs.com/release/2346907-Miroslav-Vitous-Infinite-Search>

■ Herbie Mann: *Muscle Shoals Nitty Gritty*

1. *Muscle Shoals Nitty Gritty*
2. *Claudia Pie*
3. *Can You Dig It*
4. *Blind Willy*
5. *Come Together*
6. *Panama Red's Panama Hat*

(*Come Together* + *Panama Red*: Herbie Mann – flute; Roy Ayers – vibes; Eddie Hinton – guitar, harmonica [6]; Barry Beckett – piano; David Hood + Miroslav Vitouš – bass; Roger Hawkins + Bruno Carr – drums; Jimmy Johnson – guitar [6])

(Other tracks: Herbie Mann – flute; Andrew Love + Ed Logan – tenor saxes; James Mitchell – baritone sax; Wayne Jackson – trumpet; Roy Ayers – vibes; Eddie Hinton – guitar; Barry Beckett – piano; David Hood – bass; Roger Hawkins – drums, harmonica [3]; Jimmy Johnson – guitar [4])

Recorded at Muscle Shoes Sound Studios Alabama December 9-11, 1969.

Embryo SD 526

https://en.wikipedia.org/wiki/Muscle_Shoals_Nitty_Gritty • <https://www.discogs.com/master/301102-Herbie-Mann-Muscle-Shoals-Nitty-Gritty>

• 1970 •

■ Tim Hardin: *Bird on a Wire*

1. *Bird on the Wire*
2. *Moonshiner*
3. *Southern Butterfly*
4. *A Satisfied Mind*
5. *Soft Summer Breeze*

6. *Hoboin'*
7. *Georgia on My Mind*
8. *Andre Jobray*
9. *If I Knew*
10. *Love Hymn*

(Tim Hardin – vocal, guitar, piano; Joe Zawinul, Paul Hornsby, Warren Bernhardt, Bill Chelf – electric piano; Sam Brown, Ralph Towner, Monte Dunn, Ed Freeman, Bill Keith, Joe Rudd – guitar; Richard Bock, George Ricci – cello; Margaret Ross – harpsichord; Tony Levin, Robert Popwell, Rob Rothstein – electric bass; Miroslav Vitouš, Glen Moore – bass; Alphonse Mouzon, Bill Stewart, Steve Haas, Natoga – drums, percussion; Ralph McDonald – percussion; Canby Singers – vocals; Mike Mainieri [voc], Collin Walcott [voc])

Recorded 1970.

Columbia CK-30551

[https://en.wikipedia.org/wiki/Bird_on_a_Wire_\(Tim_Hardin_album\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Bird_on_a_Wire_(Tim_Hardin_album)) • <https://www.discogs.com/release/2901960-Tim-Hardin-Bird-On-A-Wire>

■ **Joe Zawinul: *Zawinul***

1. *Doctor Honoris Causa*
2. *In a Silent Way*
3. *His Last Journey*
4. *Double Image*
5. *Arrival in New York*

(Joe Zawinul, Herbie Hancock – electric pianos; George Davis – flute; Woody Shaw trumpet; Earl Turbinton – soprano sax; Miroslav Vitouš, Walter Booker – bass; Joe Chambers, Billy Hart, David Lee – percussion; Jimmy Owens replaces Woody Shaw [3]; Hubert Laws replaces George Davis and Wayne Shorter replaces Earl Turbinton [4]; Jack DeJohnette plays melodica [3] and percussion [4])

Recorded at Atlantic Recording Studios, New York July 1970.

Atlantic SD 1579

[https://en.wikipedia.org/wiki/Zawinul_\(album\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Zawinul_(album)) • <https://www.discogs.com/release/609970-Zawinul-Zawinul>

■ **Wayne Shorter: *Moto Grosso Feio***

1. *Moto Grosso Feio*
2. *Montezuma*
3. *Antigua*
4. *Vera Cruz*
5. *Iska*

(Wayne Shorter – soprano & tenor saxophones; Chick Corea – marimba, percussion; John McLaughlin – guitar; Ron Carter – cello; Dave Holland – acoustic guitar; Miroslav Vitouš – bass; Michelin Prell – drums, percussion)

Recorded August 26, 1970 at A & R Recording Studio, NYC.

Blue Note BN-LA014-G 0698

Note: Vitouš is not listed on the album as appearing but is mentioned in *The Blue Note Label: A Discography* compiled by Michael Cuscuna and Michel Ruppli (Greenwood Press, 1988). This book also gives the recording date as April 3, 1970.

https://en.wikipedia.org/wiki/Moto_Grosso_Feio • <https://www.discogs.com/release/836585-Wayne-Shorter-Moto-Grosso-Feio>

■ **Larry Coryell: *Spaces***

1. *Spaces (Infinite)*

2. *Rene's Theme*
3. *Gloria's Step*
4. *Wrong Is Right*
5. *Chris*
6. *New Year's Day in Los Angeles – 1968*

(Larry Coryell – guitar; John McLaughlin – guitar; Chick Corea – electric piano; Miroslav Vitouš – bass; Billy Cobham – drums)

Recorded in Vanguard's 23rd Street Studios, NYC August 1970. Vanguard VSD 6558

[https://en.wikipedia.org/wiki/Spaces_\(Larry_Coryell_album\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Spaces_(Larry_Coryell_album)) • <https://www.discogs.com/release/753202-Larry-Coryell-Spaces>

■ **Larry Coryell: *Planet End***

1. *Cover Girl*
2. *Tyrone*
3. *Rocks*
4. *The Eyes of Love*
5. *Planet End*

(The Eleventh House: Larry Coryell – guitar; Mike Lawrence – trumpet; Mike Mandel – electric piano, synthesizer; Danny Trifan – bass; Alphonse Mouzon – drums [1, 3])

(Larry Coryell – guitar; John McLaughlin – guitar; Chick Corea – electric piano; Miroslav Vitouš – bass; Billy Cobham – drums [2, 5])

(Larry Coryell – all instrument [4])

Recorded at Vanguard's 23rd Street Studios, NYC August 1970. Vanguard VSD 79367

https://en.wikipedia.org/wiki/Planet_End • <https://www.discogs.com/release/1488040-Larry-Coryell-Planet-End>

■ **Miroslav Vitouš: *Purple***

1. *Purple*
2. *Mood*
3. *Water Lillie*
4. *Dolores*
5. *It Came from Knowhere*

(Joe Zawinul – electric piano [1-2]; John McLaughlin – guitar [3]; Miroslav Vitouš – bass [1-4], electric piano [5]; Billy Cobham – drums)

Recorded at Apostolic Studio, NYC August 25, 1970.

CBS /Sony SOPM 157

<https://www.discogs.com/release/2069284-Miroslav-Vitous-Purple>

■ **Steve Marcus: *Green Line***

1. *Melvin*
2. *Mr. Sheets at Night*
3. *Green Line*
4. *The Echoes*

(Steve Marcus – tenor + soprano saxophones; Sonny Sharrock – guitar; Miroslav Vitouš – bass; Daniel Humair – drums)

Recorded at Victor Studio, Aoyama, Tokyo on 11th September 1970.

Storyville SLP 1011 A0

<https://www.discogs.com/master/397565-Steve-Marcus-Miroslav-Vitous-Sonny-Sharrock-Daniel-Humair-Green-Line>

■ Wayne Shorter: *Unreleased Session*

1. *The Creation* (tk. 3)
2. *(B.Because)* (tk. 4)
3. *(Cee)* (tk. 5)
4. *(Dee)* (tk. 7)
5. *(Effe)* (tk. 8)

(Wayne Shorter – tenor sax, percussions [1, 4]; Barbara Burton – vibraphone, bells, percussions; McCoy Tyner – piano, percussion [1, 4]; Miroslav Vitouš – bass, percussion [1, 4]; Alphonse Mouzon – drums)

Recorded October 13, 1970 in New York City. – Information on this session was obtained from *The Blue Note Label: A Discography* compiled by Michael Cuscuna and Michel Ruppli (Greenwood Press, 1988).

Unissued Blue Note

■ Herbie Mann: *Memphis Two Step*

1. *Soul Man*
2. *The Night They Drove Old Dixie Down*

(Herbie Mann – flute; Melvin Leslie, Ike Williams – trumpet; George Bohanon – trombone, barytone horn; Al Vescovado – guitar; John Barnes – electric piano; Darren Clayborn – bass; Richard Waters – drums; Victor Pantoja – percussions)

3. *Memphis Two Step*

(Herbie Mann – flute; Roy Ayers – vibraphone; Larry Coryell, Reggie Young – guitar; Bobby Emmons – organ; Bobby Wood – electric piano; Mike Leach – electric bass; Bruno Carr – drums)

4. *Down on the Corner*

(Herbie Mann – flute; Eric Weisseberg, Sonny Sharrock, Charlie Brown – guitar; Miroslav Vitouš – bass; Bruno Carr – drums; Potato Valdez – congas)

5. *Guinnevere*

(Herbie Mann – flute; Eric Weisseberg, Sonny Sharrock, Charlie Brown – guitar; Miroslav Vitouš – bass; Bruno Carr – drums)

6. *Acapulco Rain*

7. *Kabuki Rock*

(Herbie Mann – flute; Eric Weisseberg, Sonny Sharrock, Richie Resnikoff – guitar; Ron Carter – electric bass; Miroslav Vitouš – bass; Bruno Carr – drums; Potato Valdez – congas)

Recording date: September 29 – November, 1970.

Atlantic ATL 40150

https://en.wikipedia.org/wiki/Memphis_Two-Step • <https://www.discogs.com/release/1673294-Herbie-Mann-Memphis-Two-Step>

• 1971 •

■ Eugene McDaniels: *Headless Heroes of the Apocalypse*

1. *The Lord Is Back*
2. *Jagger the Dagger*
3. *Lovin' Man*
4. *Headless Heros*
5. *Susan Jane*
6. *Freedom Death Dance*
7. *Supermarket Blues*
8. *The Parasite (For Buffy)*

(Eugene McDaniels – vocals, guitar; Richie Resnikoff – gui-

tar; Harry Whitaker – piano; Gary King – electric bass [except 4]; Miroslav Vitouš [3, 4] – bass; Alphonse Mouzon – drums; Carla Cargill – vocals; Welfare City Choir)

Recorded 1971.

Atlantic SD 8281

https://en.wikipedia.org/wiki/Headless_Heroes_of_the_Apocalypse • <https://www.discogs.com/release/978607-Eugene-McDaniels-Headless-Heroes-Of-The-Apocalypse>

■ Weather Report

1. *Milky Way*
2. *Umbrellas*
3. *Seventh Arrow*
4. *Orange Lady*
5. *Morning Lake*
6. *Waterfall*
7. *Tears*
8. *Eurydice*

(Joe Zawinul – keyboards; Wayne Shorter – soprano + tenor saxophones; Miroslav Vitouš – bass; Alphonse Mouzon – drums; Airtio Moreira – percussion)

Recorded in Columbia Recording Studio, New York, NY February 16 – March 17, 1971.

Columbia PC 30661

<https://www.discogs.com/release/1032298-Weather-Report-Weather-Report>

■ Weather Report: *Live in Austria '71*

1. *Firefish*
2. *Early Minor*
3. *Morning Lake*
4. *Waterfall*
5. *Umbrellas*
6. *Eurydice / The Moors*
7. *Seventh Arrow*
8. *Orange Lady*

(Joe Zawinul – piano, keyboards; Wayne Shorter – tenor & soprano saxophones; Miroslav Vitouš – bass, electric bass; Alphonse Mouzon – drums; Dom Um Romao – percussion, flute)

Live at Internationales Musikforum, Stiftshof Ossiach, Carinthia, June 27, 1971

Equinox 6030

<https://www.discogs.com/release/24067928-Weather-Report-Live-In-Austria-71>

■ Various Artists: *Ossiach Live*

1. Salah El Mahdi: *Mahgreb Suite*
(Salah El Mahdi, John Surman, Jean-Luc Ponty, Jelloul Osman, Stu Martin, Moktar Slama, George Gruntz, Hattab Jouini, Barre Phillips, Limpe Fuchs)
2. The Trio: *Off Dear*
(John Surman, Barre Phillips, Stu Martin)
3. Weather Report: *Eurydice*
(Joe Zawinul – electric piano, keyboards; Wayne Shorter – soprano sax; Miroslav Vitouš – bass; Eric Gravatt – drums; Dom Um Romão – percussion)

Recorded June 25-July 5, 1971 in Ossiach, Austria.

BASF 492119-3/1-3

Note: Vitouš & Co. only play on one track of this compilation.
<https://www.discogs.com/release/799088-Variou-Ossiach-Live>

■ **Weather Report: *Beat Club, Hamburg, Germany, August 1971***

1. *Umbrellas*
2. *Orange Lady*
3. *Waterfall*
4. *Seventh Arrow / TH*
5. *Morning Lake*
6. *Improvised Medley Including Dr Honoris Causa*
 (Joe Zawinul – keyboards; Wayne Shorter – tenor & soprano saxophones; Miroslav Vitouš – bass; Alphonse Mouzon – drums & voice; Dom Um Romão – percussion)

Live at Beat Club, Hamburg, Germany, August 9, 1971

Live Jazz Lounge (Duration 00:48:30)

<https://livejazzlounge.com/1970s/2020/10/12/weather-report-beat-club-bremen-germany-june-1971/>

<https://www.discogs.com/release/4465066-Weather-Report-Live-In-Germany-1971>

■ **Various Artists: *73. Norddeutscher Rundfunk Jazz Workshop 1971***

1. European Rhythm Machine: *Executive Suite*
 (Phil Woods, Gordon Beck, Ron Mathewson, Daniel Humair)
2. Total Issue: *Resurrection*
 (Chris Hayward, George Locatelli, Michelle Libretti, Henri Texier, Aldo Romano)
3. Peter Herbolzheimer: *Bfues in Latin*
 (Art Farmer, Herb Geller, Jiggs Whigham, Rudi Fuesers, Peter Herbolzheimer, Dieter Reith, Eberhard Weber, Niels-Henning Ørsted Pedersen, Tony Inzalaco, Horst Mühlbradt, Joe Harris)
4. Barre Phillips: *Whoop*
5. Barre Phillips: *La Palette*
 (Barry Guy, J. E. Jenny-Clarke, Palle Danielsson, Barre Phillips, Stu Martin)
6. Weather Report: *Umbrellas*
 (Joe Zawinul – electric piano; Wayne Shorter – sax; Miroslav Vitouš – bass; Alphonse Mouzon – drums; Dom Um Romão – percussion)
7. Weather Report: *Sunrise*
 (Joe Zawinul – electric piano; Wayne Shorter – sax; Miroslav Vitouš – bass; Alphonse Mouzon – drums; Dom Um Romão – percussion; Alan Skidmore – flute, tenor sax; John Surman – baryton sax, bass clarinet; Eje Thelin – trombone)

West Berlin September 3, 1971 (Weather Report play only on these two tracks of this compilation)

Norddeutscher Rundfunk NDR 654963

<https://www.discogs.com/release/4211707-Variou-NDR-Jazz-Workshop-71>

■ **Weather Report: *Live in Berlin 1971***

1. *I Would Like To Tell*
2. *Early Minor*
3. *Fire Fish*
4. *Early Minor* (reprise)
5. *Directions*

6. *Morning Lake*
7. *Waterfall*
8. *Umbrellas*
9. *Orange Lady*
10. *Dr. Honoris Causa*
11. *Eurydice*

(Joe Zawinul – electric piano, piano; Wayne Shorter – tenor & soprano saxophones; Miroslav Vitouš – bass; Alphonse Mouzon – drums; Dom Um Romão – percussions. Eje Thelin – trombone; Alan Skidmore – flute, soprano & tenor saxophones; John Surman – soprano & tenor saxophones; clarinet)

Recorded live at Haus des Rundfunks, der Große Sendesaal, Berlin, September 3, 1971.

NDR Jazz Work Shop no. 73

GAD LP 070

<https://www.discogs.com/release/28692949-Weather-Report-Live-In-Berlin-1971>

• 1972 •

■ **Weather Report: *Live in Tokyo***

1. Medley: *Vertical Invader / Seventh Arrow / T.H. / Dr. Honoris Causa*
2. Medley: *Surucucú / Lost / Early Minor / Direction*
3. *Orange Lady*
4. Medley: *Eurydice / The Moors*
5. Medley: *Tears / Umbrellas*

(Wayne Shorter – soprano + tenor sax; Joe Zawinul – acoustic + electric piano; Miroslav Vitouš – acoustic + electric bass; Eric Gravatt – drums; Dom Um Romão – percussion)

Recorded at Shibuya Philharmonic Hall, Tokyo January 13, 1972. CBS SQPJ12/13 XR

[https://en.wikipedia.org/wiki/Live_in_Tokyo_\(Weather_Report_album\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Live_in_Tokyo_(Weather_Report_album)) • <https://www.discogs.com/release/26142230-Weather-Report-Weather-Report-Live-In-Tokyo>

■ **Weather Report: *I Sing the Body Electric***

1. *Unknown Soldier*
2. *The Moors*
3. *Crystal*
4. *Second Sunday in August*
5. Medley: *Vertical Invader / T.H. / Dr. Honoris Causa*
6. *Surucucú*
7. *Directions*

(Joe Zawinul – electric and acoustic keyboard; Wayne Shorter – reeds; Miroslav Vitouš – bass; Eric Gravatt – drums; Dom Um Romão – percussion)

(Andrew White – English horn; Hubert Laws – flute; Wilmer Wise – D and piccolo trumpet; Yolande Bavan, Joshie Armstrong, Chapman Roberts – singers [1]; Ralph Towner – 12-string guitar [2])

Recorded in Studio November, 1971. – Recorded live in Shibuya Philharmonic Hall, Tokyo January 13, 1972 (5, 6, 7).

Columbia KC 31352

[https://en.wikipedia.org/wiki/I_Sing_the_Body_Electric_\(album\)](https://en.wikipedia.org/wiki/I_Sing_the_Body_Electric_(album)) • <https://www.discogs.com/release/341538-Weather-Report-I-Sing-The-Body-Electric>

■ **Weather Report: *The Agora, Columbus, Ohio***

1. *Unknown Soldier*

2. *Vertical Invader*
 3. *Improvisation*
 4. *Percussion*
 5. *Directions*
- II
6. *Band Introduction*
 7. *Improvisation*
 8. *Dr. Honoris Causa*
 9. *Improvisation*
 10. *In a Silent Way*
 11. *It's About That Time*
 12. *Percussion*
 13. *Orange Lady*
 14. *Percussion*

(Wayne Shorter – saxophones; Joe Zawinul – keyboards; Miroslav Vitouš – bass; Eric Gravatt – drums; Dom Um Romão – percussion)

Recorded for FM broadcast in The Agora, Columbus, Ohio, October 17th, 1972.

Hi Hat 2CD007

■ Vyšlo také jako *Live On the Radio 17th October 1972*

<https://www.discogs.com/release/7936589-Weather-Report-The-Agora-Columbus-Ohio-October-17th-1972>

• 1973 •

■ **Weather Report: *Sweetnighter***

1. *Boogie Woogie Waltz*
2. *Manofete*
3. *Adios*
4. *125th Street Congress*
5. *Will*
6. *Non-Stop Home*

(Wayne Shorter – saxofone; Joe Zawinul – keyboards; Miroslav Vitouš – bass; Eric Gravatt – drums; Dom Um Romão – percussion)

(Andrew White – el. bass [1, 4, 6], English horn [3, 5]; Herschel Dwellingham – drums [1, 2, 4]; Muruga – percussion [1-4])

Recorded February 3-7, 1973.

Columbia PC 32494 (KC 32210)

<https://en.wikipedia.org/wiki/Sweetnighter> • <https://www.discogs.com/release/481001-Weather-Report-Sweetnighter>

• 1974 •

■ **Weather Report: *Mysterious Traveller***

1. *Nubian Sundance*
2. *American Tango*
3. *Cucumber Slumber*
4. *Mysterious Traveller*
5. *Blackthorn Rose*
6. *Scarlet Woman*
7. *Jungle Book*

(Joe Zawinul – pianos, synthesizer, vocal; Wayne Shorter – soprano + tenor saxes; Alphonso Johnson – bass; Miroslav Vitouš – bass [2]; Ishmael Wilburn – drums; Dom Um Romão – percussion)

(Skip Haden – drums [1, 4]; Billie Barnum – voc [1]; James Gilstrad – voc [1]; Marti McCall – vocal [1]; Jessica Smith – voc [1]; Edna Wright – vocal [1]; Auger James Adderley – voc

[2]; Ray Barretto – percussion [3]; Steve Little – tympani [6]; Don Ashworth – ocarinas, woodwinds [7]; Isacoff – tabla, finger cymbals [7])

Recorded at Devonshire Sound, North Hollywood, CA 1974.

Columbia KC 32494

https://en.wikipedia.org/wiki/Mysterious_Traveller • <https://www.discogs.com/release/4007947-Weather-Report-Mysterious-Traveller>

■ **Flora Purim: *Stories to Tell***

1. *Stories to Tell*
2. *Search for Peace*
3. *Casa Forte*
4. *Insensatez*
5. *Mountain Train*
6. *To Say Goodbye*
7. *Silver Sword*
8. *Very Cruz (Empty Faces)*
9. *O Cantodor /I Just Want to Be Here*

(Flora Purim – vocal; George Duke – keyboards, ARP synthesizer; Earl Klugh – guitar; Airto Moreira – drums, percussion; King Errisson – conga drums)

(Carlos Santana – guitar [7]; Miroslav Vitouš – bass, Moog synthesizer [1, 7]; Ron Carter – bass [2, 3, 8]; Raul de Souza – trombone [3, 6, 8]; Oscar Brashear – flugelhorn [3, 8]; George Bohanon – trombone [3, 8]; Hadley Caliman – flute [3, 8]; Oscar Castro-Neves – acoustic guitar [4, 5, 6, 8]; Ernie Hood – zithers, vocals [5]; Larry Dunlap – piano [5])

Recorded at Fantasy Studios, Berkeley, CA May, July 1974.

Milestone M-9058

[https://en.wikipedia.org/wiki/Stories_to_Tell_\(Flora_Purim_album\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Stories_to_Tell_(Flora_Purim_album)) • <https://www.discogs.com/release/935605-Flora-Purim-Stories-To-Tell>

■ **Sadao Watanabe: *Round Trip***

1. *Round Trip: Going and Coming*
2. *Nostalgia*
3. *Pastoral*
4. *Sao Paulo*

(Sadao Watanabe – soprano sax, flute; Chick Corea – piano, electric piano; Miroslav Vitouš – bass; Jack DeJohnette – drums)

Recorded at Allegro Sound Studio, New York City July 15, 1974.

Vanguard VSD 79344

[https://en.wikipedia.org/wiki/Round_Trip_\(Sadao_Watanabe_album\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Round_Trip_(Sadao_Watanabe_album)) • <https://www.discogs.com/release/1407755-Sadao-Watanabe-Round-Trip>

• 1976 •

■ **Miroslav Vitouš: *Magical Shepherd***

1. *Basic Laws*
2. *New York City*
3. *Synthesizers Dance*
4. *Magical Shepherd*
5. *From Far Away*
6. *Aim Your Eye*

(Miroslav Vitouš – bass, guitar, synthesizer, Mini Moog; Herbie Hancock – Rhodes electric piano, clavinet, synthesizer; Jack DeJohnette – drums; Airto Moreira – percussion; James Gadson – drums; Cheryl Grainger, Onike – vocals)

Release 1976. – Recorded at Wally Heider Recording Studios, San Francisco.

Warner Bros BS 2925

<https://www.discogs.com/release/825691-Miroslav-Vitouš-Magical-Shepherd>

■ Miroslav Vitouš: *Majesty Music*

1. *X Rated*
2. *See You, November*
3. *Majesty Music*
4. *New Orleans*
5. *Do You, Don't You, Won't You?*
6. *Best Friends*
7. *Streams and Fields*
8. *Folks*
9. *Mount Shasta (Part II)*
10. *Requiem for My Mother*

(Miroslav Vitouš – bass, keyboards; Jaroslav Jakubovič – tenor + baritone sax; Rimona Francis – string ensemble, electric piano, vocal; Lenny White – drums; David Earl Johnson – percussion; Gerry Brown – drums [3, 6]; Francesco Centeno – electric bass [4, 5]; Kenny Bichel – electric piano, synthesizer [6]; Bobby Goldman – drums [8])

Release 1976. – Recorded at Secret Studios, New York City.

Arista AL 4099

<https://www.discogs.com/release/919256-Miroslav-Vitouš-Majesty-Music>

■ Lenny White: *Big City*

1. *Big City*
(Lenny White – drums, synthesizer; Brian Auger – organ, electric piano; Alex Ligertwood, Jack Mills – guitars; Clive Chapman – bass; Lennox Langton – congas)
3. *Sweet Dreamer*
(Lenny White – drums, synthesizer; Herbie Hancock – electric piano; Pat Gleeson – synthesizer; Ray Gomez – guitar; Paul Jackson – bass; Linda Tillery – vocal)
4. *Interludes*
 - a) *Egypt*
 - b) *Nocturne*

(Lenny White – drums, acoustic piano; Marcus Miller – bass; Orchestrated by Michael Gibbs)
5. *Rapid Transit*
(Lenny White – drums, synthesizer; Herbie Hancock – electric piano; Pat Gleeson – ARP; Ray Gomez – guitar; Verdine White – bass)
6. *Ritmo Loco*
(Lenny White – drums, percussions)
7. *Dreams Come and Go Away*
(Lenny White – drums; Onaje Allan Gumbs – acoustic piano; Neal Schon, Ray Gomez – guitars; Alex Blake – bass)
8. *Enchanted Pool Suite*

Prelude
(Jerry Goodman – violin; Jan Hammer – acoustic piano; Pat Gleeson – synthesizer)

Part I
(Lenny White, Michael Gibbs – acoustic piano; Jan Hammer –

Diskografie jazzového basisty Miroslava Vitouše

moog; Pat Gleeson – synthesizer; Lois Colin – harpsichord; Miroslav Vitouš – bass)

Part II

(Lenny White – drums; Jerry Goodman – violin; David Earl Johnson – moog, electric + acoustic pianos; Gary King – bass; Pat Gleeson – brass programming)

9. *And We Meet Again*

(Lenny White – drums; Bennie Maupin – soprano saxophone; Brian Auger – organ, electric piano; Neal Schon, Ray Gomez – guitars; Alex Blake – bass)

Recorded September 1976.

Nemperor NE-441

<https://www.discogs.com/release/2185901-Lenny-White-Big-City>

• 1977 •

■ Miroslav Vitouš: *Miroslav*

1. *Watching the Sunset Run*
2. *Bassamba*
3. *Tiger in the Rain*
4. *Concerto in E Minor*
5. *Pictures from Moravia*
6. *Sonata for a Dream*

(Miroslav Vitouš – bass, piano, electric piano, mini moog, ARP string ensemble; Don Alias – congas, bongos, drums, percussion [except 6]; Armen Halburian – percussion [6])

Sonata for a Dream recorded at Secret Sound, NYC in December, 1976. All other selections recorded at Red Gate Studio, Kent NY in July, 1977.

Arista Freedom AF 1040

<https://www.discogs.com/release/1037653-Miroslav-Vitouš-Miroslav>

■ Alphonse Mouzon: *In Search of a Dream*

1. *Nightmare*
2. *Electric Moon*
3. *Shoreline*
4. *The Light*
5. *The Unknown Journey*
6. *The Ram and the Scorpio*
7. *In Search of a Dream*
8. *Playing between the Beat*
9. *Nothing But a Party*

(Bob Malik – tenor saxophone; Philip Catherine – guitars; Joachim Kühn – keyboards; Stu Goldberg – keyboards; Miroslav Vitouš – bass; Alphonse Mouzon – drums)

Recorded November 20-24, 1977.

MPS 0068.192

<https://www.discogs.com/release/1437814-Alphonse-Mouzon-In-Search-Of-A-Dream>

• 1978 •

■ Jon Hassell: *Earthquake Island*

1. *Voodoo Wind*
2. *Cobra Moon*
3. *Sundown Dance*
4. *Earthquake Island*
5. *Tribal Secret*
6. *Bafia*

7. *Adios Saturn*

(Jon Hassell – trumpet, synthesizer; Claudio Ferreira – guitar, bass [1, 7]; Ricardo Silveira – guitar; Miroslav Vitouš – bass [2-4, 6]; Nana Vasconcelos – congas, percussion, voice; Dom Um Romão – percussion; Badal Roy – tabla; Clarice Taylor – vocals)

Recorded and mixed 1978 at Power Station Studios, NYC. – Originally released on Tomato Records in 1979.

Tomato 200.308

<https://www.discogs.com/release/1098852-Jon-Hassell-Earthquake-Island>

■ George Ohtsuka: *Maracaibo Cornpone*

1. *Maracaibo Cornpone*
2. *Rainbows*
3. *Telegram*
4. *Who Got?*
5. *Ginger*
6. *Believer*

(George Ohtsuka – drums; Steve Grossman [1, 4, 6] – soprano saxophone; John Abercrombie, Yoshiaki Masuo [1] – guitar; Masabumi Kikuchi [1, 4] – keyboards, drums, synthesizer; Richard Beirach – piano; Miroslav Vitouš – bass; Nana Vasconcelos – percussion)

Recorded May 25, 26 & 29, 1978 at Sound Ideas Studio, NY. – Mixed June 1, 1978 at Sound Ideas Studio, NY. – Re-Mixed July 16, 1978 at Onkio Haus, Tokyo.

Trio Records PAP-9122

<https://www.discogs.com/release/3910487-George-Ohtsuka-Maracaibo-Cornpone>

■ Terje Rypdal – Miroslav Vitous – Jack DeJohnette

1. *Sunrise*
2. *Den Forste Sne*
3. *Will*
4. *Believer*
5. *Flight*
6. *Seasons*

(Terje Rypdal – guitar, guitar synthesizer, organ; Miroslav Vitouš – double bass, electric piano; Jack DeJohnette – drums)

Recorded June 1978 at Talent Studio, Oslo.

ECM 1125

https://en.wikipedia.org/wiki/Terje_Rypdal/_/Miroslav_Vitous/_/Jack_DeJohnette • <https://www.discogs.com/release/972586-Terje-Rypdal-Miroslav-Vitous-Jack-DeJohnette-Terje-Rypdal-Miroslav-Vitous-Jack-DeJohnette>

■ Fumio Karashima: *Hot Islands*

1. *By Road*
2. *Hot Islands*
3. *Chardin Square*
4. *American Tango*
5. *Breeze*
6. *Merry-Go-Round*

(Fumio Karashima – keyboards; Mabumi Yamaguchi – tenor + soprano saxophones; Miroslav Vitouš – bass, electric bass; George Ohtsuka – drums)

Recorded November 8, 1978 at Victor Studio, Tokyo, and November 11 & 14, 1978 at Onkio Haus, Tokyo.

Trio PAP 9142

<https://www.discogs.com/release/3398840-Fumio-Karashima-Hot-Islands>

■ Miroslav Vitous: *Guardian Angels*

1. *His Meaning /Rising /Resolution*
2. *Inner Peace*
3. *Guardian Angels*
4. *Off to Buffalo*
5. *Eating It Raw*
6. *Shinkansen*

(Miroslav Vitouš – acoustic + electric bass, Mini Moog, Solina string ensemble; John Scofield – guitar; Kenny Kirkland – piano, Fender Rhodes, Yamaha CP-70, Yamaha CS-50, Mini Moog; Mabumi Yamaguchi – soprano sax; George Ohtsuka – drums)

Recorded November 9-11, 1978 at Onko Haus, Tokyo.

Trio PAP 9154 (Evidence ECD 22055)

<https://www.discogs.com/release/14964381-Miroslav-Vitous-Guardian-Angels>

• 1979 •

■ François Cahen: *Great Winds*

1. *Alize (Trade Wind)*
2. *A Froggy Day*
3. *Oriental Wind*
4. *Zephyr*
5. *Spirit in the Wind*
6. *Whirlwind*
7. *Chapel of the Wind*

(François Cahen – keyboards; Miroslav Vitouš – bass; Michel Seguin, Jack DeJohnette [2, 7] – percussions)

Recorded at RPM Sound Studios, NY, March 1979.

Trema 310069

<https://www.discogs.com/release/4432181-Fran%C3%A7ois-Cahen-Great-Winds>

■ Miroslav Vitous: *First Meeting*

1. *Silver Lake*
2. *Beautiful Place To*
3. *Trees*
4. *Recycle*
5. *First Meeting*
6. *Concerto in Three Parts*
7. *You Make Me So Happy*

(Miroslav Vitouš – bass; John Surman – soprano saxophone, bass clarinet; Kenny Kirkland – piano; Jon Christensen – drums)

Recorded May 1979 at Talent Studio, Oslo.

ECM 1145

[https://en.wikipedia.org/wiki/First_Meeting_\(Miroslav_Vitous%27_album\)](https://en.wikipedia.org/wiki/First_Meeting_(Miroslav_Vitous%27_album)) • <https://www.discogs.com/release/592508-Miroslav-Vitous-First-Meeting>

■ Jasper Van't Hof: *Live in Montreux*

1. *U.F.O.*
2. *Pineau*
3. *Easy Draw*
4. *Kalimba*

5. *Scrabble*
6. *Hotel De Botel*
7. *Schwester Johanna, Variation 2*

(Jasper Van't Hof – keyboards; Bob Malach – tenor saxophone; Miroslav Vitouš – bass; Alphonse Mouzon – drums)

Recorded July 19, 1979 at Mountain Recording Studio, Montreux. MPS 68247

<https://www.discogs.com/release/2566612-Jasper-Vant-Hof-Live-In-Montreux>

• 1980 •

■ **Maracaibo**

1. *Mucarabu*
2. *American Tango*
3. *Spring 80*
4. *Maracaibo Cornpone*

(Mabumi Yamaguchi – tenor saxophone; Tsunehide Matsuki – electric guitar, Hiroshi Irie, Toshiyuki Sekine – synthesizer; Miroslav Vitouš – bass, synthesizer; George Ohtsuka – drums; Nana Vasconcelos – voice)

Recorded 1980.

Trio Records PAP-9214

<https://www.discogs.com/release/4325584-Maracaibo-Maracaibo>

■ **Miroslav Vitous Quartet: *Live at Onkel Pö***

1. *Silver Lake*
2. *When Face Gets Pale*
3. *Revisited Edition*
4. *Mountain in the Clouds*

(Miroslav Vitouš – bass; John Surman – baritone saxophone, alto saxophone, bass clarinet; Kenny Kirkland – piano; Jon Christensen – drums)

Recorded January 31, 1980 Onkel Pö, Hamburg, Germany.

NDR Jazz Workshop No. 148 Radio Broadcast

<https://musicbrainz.org/release/f0c52624-cfd3-48a2-9de6-9dd454a13b13>

■ **Miroslav Vitous Group**

1. *When Face Gets Pale*
2. *Second Meeting*
3. *Number Six*
4. *Inner Peace*
5. *Interplay*
6. *Gears*
7. *Sleeping Beauty*
8. *Eagle*

(Miroslav Vitouš – bass; John Surman – soprano and baritone saxophones, bass clarinet; Kenny Kirkland – piano; Jon Christensen – drums)

Recorded July 1980 at Talent Studio, Oslo.

ECM 1185

https://en.wikipedia.org/wiki/Miroslav_Vitous_Group •

<https://www.discogs.com/release/2099085-Miroslav-Vitous-Group-Miroslav-Vitous-Group>

• 1981 •

■ **Terje Rypdal – Miroslav Vitous – Jack DeJohnette: *To Be Continued***

1. *Maya*
2. *Mountain in the Clouds*
3. *Morning Lake*
4. *To Be Continued*
5. *This Morning*
6. *Topplue, Votter & Skjerf*
7. *Uncomposed Appendix*

(Terje Rypdal – electric guitar, flute [5]; Miroslav Vitouš – acoustic & electric bass, piano [3]; Jack DeJohnette – drums, voice [7])

Recorded January 1981 Talent Studio, Oslo.

ECM 1192

[https://en.wikipedia.org/wiki/To_Be_Continued_\(Terje_Rypdal_album\)](https://en.wikipedia.org/wiki/To_Be_Continued_(Terje_Rypdal_album)) • <https://www.discogs.com/release/1901845-Terje-Rypdal-Miroslav-Vitous-Jack-DeJohnette-To-Be-Continued>

■ **Mabumi Yamaguchi: *Mabumi***

1. *Thalia*
2. *Merry-Go-Round*
3. *Illusion*
4. *Clearways*
5. *Voice of the Night*
6. *Wizard*

(Mabumi Yamaguchi – tenor saxophone, soprano saxophone; Kenny Kirkland – piano, electric piano, synthesizer; Miroslav Vitouš – bass, electric bass; Tony Williams – drums)

Recorded at Sound Ideas Studios, New York, March 27 & 28, 1981.

Trio Records PAP-25004

<https://www.discogs.com/release/4915894-Mabumi-Yamaguchi-Mabumi>

■ **Anthony Braxton – Lee Konitz – Chick Corea – Miroslav Vitous – Jack DeJohnette – Pat Metheny: *The Song Is You***

1. *Impressions*
2. *No Greater Love*
3. *All Blues*
4. *Waltz*
5. *Isfahan*
6. *Stella by Starlight*
7. *Round Midnight*

(Chick Corea – piano; Miroslav Vitouš – bass [1-5]; Jack DeJohnette – drums [1-5]; Anthony Braxton- alto sax [1-3]; Lee Konitz – alto sax [2, 3, 6, 7]; Pat Metheny – guitar [3])

Recorded at Woodstock, New York /September 19, 1981.

Douglas AD 09

<https://www.discogs.com/release/1580595-Anthony-Braxton-Chick-Corea-Jack-DeJohnette-Pat-Metheny-Lee-Konitz-Miroslav-Vitous-The-Song-Is-You>

■ **Chick Corea – Miroslav Vitous – Roy Haynes: *Trio Music***

1. *Trio Improvisation 1*
2. *Trio Improvisation 2*
3. *Trio Improvisation 3*
4. *Duo Improvisation 1*
5. *Duo Improvisation 2*
6. *Trio Improvisation 5*

7. *Slippery When Wet*
8. *Rhythm-A-Ning*
9. *'Round Midnight*
10. *Eronel*
11. *Think of One*
12. *Little Rootie Tootie*
13. *Reflections*
14. *Hackensack*

(Chick Corea – piano; Miroslav Vitouš – double bass; Roy Haynes – drums)

Recorded November 1981 Mad Hatter Studios, Los Angeles.
ECM 1232/33

https://en.wikipedia.org/wiki/Trio_Music • <https://www.discogs.com/release/1572746-Chick-Corea-Miroslav-Vitous-Roy-Haynes-Trio-Music>

• 1982 •

■ **Chick Corea: *The Trio Live from The Country Club***

1. *The Loop*
2. *Hackensack*
3. *So in Love*
4. *Piano Solo*
5. *Piano & Bass*
6. *Dammit*
7. *Slippery When Wet*
8. *Waltse*
9. *On Green Dolphin Street*

(Chick Corea – piano; Miroslav Vitouš – bass; Roy Haynes – drums)

Recorded live at the Country Club, Reseda, CA, 1982. – Released 21 November 1996.

Stretch MVCR-243 (Japan)

<https://www.discogs.com/release/3926888-Chick-Corea-The-Trio-Live-From-Country-Club>

■ **Miroslav Vitouš – Marie Rhines: *Pendulum***

1. *Pendulum*
2. *Gingerbread*
3. *Pinocchio*
4. *Love and Envy*
5. *Duet Concerto in Seven Movements*
6. *For You*
7. *Variations on Gershwin*

(Miroslav Vitouš – bass; Marie Rhines – violin)

Released 1982 (cassete).

Kardinal Records

<https://www.discogs.com/release/28335046-Miroslav-Vitous-Marie-Rhines-Pendulum>

■ **Miroslav Vitouš: *Journey's End***

1. *U Dunaje u Prešpurka*
2. *Tess*
3. *Carry On, No. 1*
4. *Paragraph Jay*
5. *Only One*
6. *Windfall*

(Miroslav Vitouš – bass; John Surman – soprano & baritone saxophones, bass clarinet; John Taylor – piano; Jon Christensen – drums)

Recorded July 1982 at Talent Studio, Oslo.

ECM 1242

[https://en.wikipedia.org/wiki/Journey%27s_End_\(album\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Journey%27s_End_(album)) • <https://www.discogs.com/release/2241283-Miroslav-Vitous-Journeys-End>

• 1983 •

■ **Michel Séguin avec Miroslav Vitouš: *Esprit des Vents***

1. *Ouverture d'Esprit*
2. *Esprit des Vents*
3. *Waouwa*
4. *Mayou*
5. *Bon Gris Gris*
6. *Babushkin*
7. *Centaur*
8. *Lion Man*
9. *Procession*
10. *Déroulement*

(Michel Séguin – flute, percussion, djembe, vocals, congas, drums, bells, timbales, handclaps, bass drum, gong; Miroslav Vitouš – double bass, electric bass, electric piano, synthesizer; Mamadou Ndiaye Rose – percussion [2, 10]; Ibrahima Gueye – percussion [5, 8]; Catherine Dyson Oliver, Eric Roberts, Harold Fisher [2], Marc Séguin [2], Michel Séguin Jr., Warren “Slim” Williams – vocals [2, 10])

Released 1983.

JAM (13) – JAM 1002

<https://www.discogs.com/release/5491401-Michel-S%C3%A9guin-Avec-Miroslav-Vitous-Esprit-Des-Vents>

■ **Tom McKinley / Miroslav Vitouš**

1. *Earth Cycle*
2. *Blue Funk*
3. *Sunday Sun*
4. *Blues*
5. *Duet*
6. *Improvisation* (McKinley)
7. *Improvisation* (Vitouš)
8. *My Man's Gone Now*
9. *Somethin' Fun*
10. *Softly, As in a Morning Sunrise*
11. *Slav in Prav*
12. *Minority*

(Tom McKinley – piano; Miroslav Vitouš – bass)

Recorded June 28, 1980 – October 6, 1983 at Century Three Studios, Boston, MA, Jordan Hall, New England Conservatory, Boston, MA and Michael's Pub, Boston.

MMC Recordings

<https://www.discogs.com/release/16040280-Tom-McKinley-Miroslav-Vitous-Tom-McKinley-Miroslav-Vitous>

■ **Toshiyuki Honda with The Chick Corea Trio: *Dream***

1. *Dream Comes True*
2. *Sophisticated Lady*
3. *Co-Motion*
4. *I Hear a Rhapsody*
5. *Alice in Wonderland*
6. *Ode to Siddhartha*

(Toshiyuki Honda – alto & soprano saxophones; Chick Corea – piano; Miroslav Vitouš – bass; Roy Haynes – drums)

Recorded in Toshiba EMI 3rd Studio August /December 1983.
East World EWJ 90027
<https://www.discogs.com/release/14439623-Toshiyuki-Honda-Chick-Corea-Miroslav-Vitous-Roy-Haynes-Dream>

• 1984 •

■ **Chick Corea – Miroslav Vitous – Roy Haynes: *Trio Music Live in Europe***

1. *The Loop*
2. *I Hear a Rhapsody*
3. *Summer Night / Night and Day*
4. *Prefude No. 2 / Mock Up*
5. *Transformation*
6. *Hittin' It*
7. *Mirovisions*

(Chick Corea – piano; Miroslav Vitouš – bass; Roy Haynes – drums)

Recorded September 1984 in Willisau and Reutlingen.
ECM 1210

https://en.wikipedia.org/wiki/Trio_Music_Live_in_Europe •
<https://www.discogs.com/release/1907202-Chick-Corea-Miroslav-Vitous-Roy-Haynes-Trio-Music-Live-In-Europe>

• 1985 •

■ **Miroslav Vitous: *Emergence***

1. *Epilogue*
2. *Transformation*
3. *Atlantis Suite:*
Emergence of the Spirit
Matter and Spirit
The Choice
Destruction into Energy
4. *Wheel of Fortune (When Face Gets Pale)*
5. *Regards to Gershwin's Honeyman*
6. *Alice in Wonderland*
7. *Morning Lake for Ever*
8. *Variations on Spanish Themes*

(Miroslav Vitouš – bass)

Digital Recording, September 1985, Tonstudio Bauer, Ludwigsburg.

ECM 1312

[https://en.wikipedia.org/wiki/Emergence_\(Miroslav_Vitous_album\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Emergence_(Miroslav_Vitous_album)) • <https://www.discogs.com/release/2217000-Miroslav-Vitous-Emergence>

• 1986 •

■ **Bireli Lagrène: *Special Guests Larry Coryell and Miroslav Vitous***

1. *PSP No. 2*
2. *Berga*
3. *All the Things You Are*
4. *Albi*
5. *Solo No. 1*
6. *Wave*
7. *Gloria's Step*
8. *All Blues*

(Bireli Lagrène – guitar; Larry Coryell – guitar; Miroslav Vitouš – bass)

Diskografie jazzového basisty Miroslava Vitouše

Recorded 2nd and 3rd of May 1986 at Muehle Hunziken, Switzerland.

Jazz Point JP 1018 (CD 1049)

<https://www.discogs.com/release/10724660-Bir%C3%A9li-Lagr%C3%A8ne-Larry-Coryell-Miroslav-Vitous-Special-Guests>

■ **Laszlo Gardony: *The Secret***

1. *The Secret*
2. *Soul*
3. *Big Red*
4. *Edith*
5. *Emeralds*
6. *Free*

(Laszlo Gardony – piano; Miroslav Vitouš – bass; Ian Froman – drums)

Digitally recorded at Blue Jay Studio; Boston, Massachusetts, November 1986.

Antilles New Directions AN 8722, Island Records 90694-1

<https://www.discogs.com/release/2389334-Laszlo-Gardony-The-Secret>

• 1987 •

■ **Jean Vanasse & Miroslav Vitous: *Nouvelle Cuisine***

1. *Paris 75001*
2. *When Face Gets Pale*
3. *Tom Boy*
4. *Le Bout du Tunnel*
5. *Thanks Billy*
6. *Comme en Prison*
7. *Double V*
8. *La Barbieri*

(Jean Vanasse – vibraphone; Miroslav Vitouš – double bass)

Recorded at Studio 1913 in February 1987, released 1987.

Justin Time Records JTR 8406

<https://www.discogs.com/release/7738582-Vanasse-Vitous-Nouvelle-Cuisine>

■ **Larry Coryell – Miroslav Vitous: *Quartet – Dedicated to Bill Evans and Scott LaFaro***

1. *Some Day My Prince Will Come*
2. *Nardis*
3. *Solar*
4. *Some Other Time*
5. *Corcovado*
6. *Autumn Leaves*
7. *My Romance*
8. *Stella by Starlight*
9. *The Peacocks*

(Larry Coryell – guitar; Miroslav Vitouš – bass)

Digital Recording 13th of May 1987 at Calren Studios, March-Hugstetten, West Germany.

Jazz Point JP 1021

https://en.wikipedia.org/wiki/Dedicated_to_Bill_Evans_and_Scott_LaFaro • <https://www.discogs.com/release/8182129-Larry-Coryell-Miroslav-Vitous-Quartet-Dedicated-To-Bill-Evans-And-Scott-LaFaro>

■ **Mordy Ferber: *All the Way to Sendai***

1. *All the Way to Sendai*

2. 1369
3. *Song for Mitzi*
4. *Formerly With No One*
5. *A Minor Tune*
6. *Flowers Affair*

(Mordy Ferber – guitar; Tiger Okoshi – trumpet, flugelhorn [2, 4, 6]; Bob Mintzer – flute [1], tenor saxophone [5], bass clarinet [6]; Brad Hatfield – keyboards [1, 4, 6]; Teese Gohl – keyboards [2, 3, 5]; Gilda Bloclé – bass [1, 5, 6]; Miroslav Vitouš – bass [2, 4]; Marty Richards – drums; Nana Vasconcelos – percussion)

Recorded November, 30 and December 1, 1987 at Blue Jay Recording Studio, Carlisle, MA.

Enja 6030

<https://www.discogs.com/release/5773534-Mordy-Ferber-All-The-Way-To-Sendai>

• 1988 •

■ **Fredy Studer: *Seven Songs***

1. *Sans Titre*
2. *Ein Blindenbund und ein Spazierbund*
3. *Bellydance on a Chessboard*
4. *Hajime!*
5. *Sol y Sombra*
6. *I Don't Hear Anything*
7. *S.E.K.*

(Fredy Studer – drums; Charlie Mariano – soprano saxophone, bassoon; Rainer Brüninghaus – keyboards; Helmut Zerlett – Prophet synthesizer; Christy Doran – slide + electric guitar; Stephan Wittwer – acoustic + electric guitar; Rosko Gee – electric bass; Miroslav Vitouš – acoustic bass; Trilok Gurtu – tabla, percussion; Dom Um Romão – percussion; Nana Vasconcelos – percussion, voice; Tamia – voice)

Recorded between 12th of August 1982 and 27th of January 1988 at Soundville Recording Studios, Luzern, Switzerland.

veraBra vBr 2056

<https://www.discogs.com/release/3294794-Fredy-Studer-Seven-Songs>

■ **Vic Juris & John Etheridge Featuring Miroslav Vitouš & Marcello Pellitteri: *Bohemia***

1. *There Is No Greater Love*
2. *You've Changed*
3. *Con Alma*
4. *L*
5. *Georgeiana*
6. *Chips*
7. *A Keen Bat*
8. *Sim*

(Vic Juris – guitar; John Etheridge – guitar; Miroslav Vitouš – bass [1, 4, 5, 8]; Marcello Pellitteri – drums [1, 4, 5, 8])

Recorded April 21.-24, 1988. Release Date June 13, 2006.

Jazz Point jp 1023

<https://www.discogs.com/release/12007647-Vic-Juris-John-Etheridge-Bohemia>

■ **Alan Vitouš Featuring Miroslav Vitouš**

1. *Návrat (Return)*
2. *Zpěv železných pastýřů (Iron Shepherds Singing)*
3. *Hallo and Goodbye Waltz*

4. *Čas běží (Time Runs)*
5. *Tak povídej (So Talk)*
6. *Vzpomínka (Memory)*
7. *Tátovi (For Father)*
8. *Rozřešení (Resolution)*
9. *B. S. V. Z.*
10. *Otevírání (Openings)*

(Alan Vitouš – drums, percussion, vocals, recorder; Miroslav Vitouš – double bass, keyboards; Jan Štolba – tenor saxophone [track 2])

Recorded at the Smetana Theatre Studio, Prague in December 1988.

Panton – 810886-1511

<https://www.discogs.com/release/8475744-Alan-Vitou%C5%A1-Featuring-Miroslav-Vitou%C5%A1-Alan-Vitou%C5%A1-Featuring-Miroslav-Vitou%C5%A1> • <https://www.supraphonline.cz/album/697406-alan-vitous-featuring-miroslav-vitous>

• 1989 •

■ **Philippe Petit with Special Guest Miroslav Vitouš: *Impressions of Paris***

1. *Lilith and Jemy*
2. *Seven Years Ago*
3. *Swing 89*
4. *Christina*
5. *September on My Mind*
6. *On Manhasset Avenue*
7. *Memories of Charlie*
8. *Ballade New*
9. *Impressions of Paris*
10. *Mr Martin*
11. *Sagittarius Meeting*

(Philippe Petit – acoustic & electric guitars; Miroslav Vitouš – bass)

1989

EPM Musique FDC 5524

<https://www.discogs.com/release/8663539-Philippe-Petit-Impressions-Of-Paris>

■ **Stromboli: *Shutdown***

1. *Abacus*
2. *Labyrinth*
3. *Scanners*
4. *Around the Fires*
5. *Why*
6. *Sandonorico*
7. *Back in the Castle*

(Michal Pavlíček – drum computer, vocal; Bára Basiková – vocal; Roman Dragoun – synthesizer, background vocal; Zdeněk Zdeněk – synthesizer; Miroslav Vitouš – bass; Marcela Březinová, Naďa Nosková, Lešek Semelka – background vocal; Michal Horáček – speaker)

8. *Shutdown*

9. *Pictoresque Bells*

Recorded and mixed at the Smetana Theatre Studio and Hrnčíře Studio in June 1988 and from March to April 1989.

Panton 810811 – 1311 ZA

<https://www.discogs.com/release/2409700-Stromboli-Shutdown>

■ Rava – D'Andrea – Vitous – Humair: *Quatre*

1. *Mode for Versace*
2. *F. Express*
3. *Small Events*
4. *Autoscontri*
5. *Flee Jazz*
6. *Merano*
7. *Quatre*
8. *Two on Quatre* (not available on LP version)

(Enrico Rava – trumpet, flugelhorn; Franco D'Andrea – piano; Miroslav Vitouš – bass; Daniel Humair – drums)

Recorded and mixed at Psycho Recording Studio, Milano by Marty Jane Robertson (February /May, 1989).

Gala Records CDGLP 91030

<https://www.discogs.com/release/5125760-Rava-DAndrea-Vitous-Humair-Quatre>

■ Steve Kuhn – Miroslav Vitous – Aldo Romano: *Oceans in the Sky*

1. *The Island*
2. *Lotus Blossom*
3. *La Plus Que Lente / Passion Flower*
4. *Do*
5. *Oceans in the Sky*
6. *Theme for Ernie*
7. *Angela*
8. *In Your Own Sweet Way*
9. *Ulla*
10. *The Music That Makes Me Dance*

(Steve Kuhn – piano; Miroslav Vitouš – bass; Aldo Romano – drums)

Recorded at Ferber studio, Paris September 20 and 21, 1989.

Owl 056

<https://www.discogs.com/release/3196674-Steve-Kuhn-Miroslav-Vitous-Aldo-Romano-Oceans-In-The-Sky>

■ Michal Pavlíček featuring Miroslav Vitous: *Minotaurus*

1. *Prologue: Pasijae Birth of Minotaurus*
2. *Labyrinth*
3. *Minotaurus's Dance*
4. *The Girl's Arrival*
5. *The Girl's Animation*
6. *The Dance of Minotaurus and the Girl*
7. *Dead Girl*
8. *Minotaurus's Dream of the Girl*
9. *Awakening*
10. *The Dance of Minotaurus and the Boy*
11. *Wounded Minotaurus*
12. *Minotaurus's Hatred*
Arrival of the Crowd
The Massacre
Self Cognition
Self Destruction
13. *Ariadna's Thread*
14. *Death of Minotaurus*
Arrival of Theseus
Fraternal Dance

(Michal Pavlíček – guitars, guitar's synthesizers, drum computer, electric bass guitar, vocal; Miroslav Vitouš – double bass)

Recorded and mixed at the Smetana Theatre Studio and Fysio Studio from January to April 1989 and August 1989.

Panton 81 1017 – 2311

<https://www.discogs.com/release/4251511-Michal-Pavl%C3%AD%C4%8Dek-Featuring-Miroslav-Vitou%C5%A1-Minotaurus> • <https://www.supraphonline.cz/album/610726-minotaurus>

• 1991 •

■ Jan Garbarek – Miroslav Vitous – Peter Erskine: *StAR*

1. *Star*
2. *Jumper*
3. *Lamenting*
4. *Anthem*
5. *Roses for You*
6. *Clouds in the Mountain*
7. *Snowman*
8. *The Music of my People*

(Jan Garbarek – soprano and tenor saxophones; Miroslav Vitouš – double bass; Peter Erskine – drums)

Digital Recording, January 1991 Rainbow Studio, Oslo.

ECM 1444

[https://en.wikipedia.org/wiki/StAR_\(album\)](https://en.wikipedia.org/wiki/StAR_(album)) • <https://www.discogs.com/release/493928-Jan-Garbarek-Miroslav-Vitous-Peter-Erskine-Star>

■ *Quatre: Earthcake*

1. *Three*
2. *Merging*
3. *Ballerina*
4. *Earthcake*
5. *Akagera*
6. *Euroblues*
7. *Monasterio Santa Clara*

(Franco D'Andrea – piano; Enrico Rava – trumpet; Miroslav Vitouš – bass; Daniel Humair – drums)

Recorded in Charles Cros in January 7, 1991 – January 9, 1991. Label Bleu LBLC 6539

<https://www.discogs.com/release/2852867-Quatre-Earthcake>

■ Daniel Humair: *Edges*

1. *Blank for Now*
2. *Merano*
3. *Sensitive Details*
4. *Monitor*
5. *Mozambique*
6. *Genevama/game*
7. *Bunauara*

(Jerry Bergonzi – saxophones; Aydin Esen – piano; Miroslav Vitouš – bass; Daniel Humair – drums)

Recorded on May 1, 2, 1991 at Studio Palais des Congres.

Label Bleu LBLC 6545 (HM 83)

<https://www.discogs.com/release/6104086-Daniel-Humair-Edges>

• 1992 •

■ Miroslav Vitous – Jan Garbarek: *Atmos*

1. *Pegasos*
2. *Goddess*
3. *Forthcoming*
4. *Atmos*
5. *Time Out (Part I)*
6. *Direvision*
7. *Time Out (Part II)*
8. *Helíkon*
9. *Hippukrene*

(Miroslav Vitouš – double bass; Jan Garbarek – soprano and tenor saxophones; orchestra sounds from The Miroslav Vitouš Symphony Orchestra Sound Library)

Recorded February 1992 at Rainbow Studio, Oslo.

ECM 1475

[https://en.wikipedia.org/wiki/Atmos_\(album\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Atmos_(album)) • <https://www.discogs.com/release/990937-Miroslav-Vitous-Jan-Garbarek-Atmos>

■ Various Artists: *A Big Hand for Hanshin – The Rainbow Colored Lotus*

1. Keith Jarrett: *Paint My Heart Red*
2. Ralph Towner – Gary Peacock: *Nardis*
3. Charles Lloyd Quartet: *Little Peace*
4. Makoto Ozone: *No More Blues*
5. Richie Beirach – D. Holland – J. DeJohnette: *Alone Together*
6. Miroslav Vitouš: *Forthcoming*
(There are no bass overdubs, percussive effects are played in real time on the body of the bass.)
Recorded by Toshiyuki Hayashi at Tokyo Design Center, Tokyo, December 9, 1992.
7. Pat Metheny – D. Holland – R. Haynes: *Change of Heart*
8. Oscar Derrick Brown: *Dance of the Broken Doll*
9. Kiyoto Fujiwara – Allen Wong – Thomas Chapin – Peter Madusun – Shunsuke Fukuya: *Boy and Beauty*
10. Ryuichi Sakamoto: *Sweet Revenge*
11. Symbios: *Mbatu Mbatu*
12. Toninho Horta – Yuka Kido: *From Tom to Tom*
13. Sali Oguri: *I Fall in Love to Easily*
14. Chiara Nzavotunga: *Mbanza Mpuena*
15. Wayquay: *Navigate (See Your Course)*
16. Herbie Hancock: *Juju*
17. Seigen Ono – Eugenio Dale – Chikara Tuzuki: *Pesoa Quase Serta*
18. Norico: *An Illusion on the Sand*
19. Kalapana: *Naturally*
20. Jupiter Project Featuring Bingo Boys: *Nature's Calling '95*
21. Naoki Nishimura: *Tenchi Lament*

International Musicians' Found for the Great Hanshin Earthquake

Polydor K.K., POCP-7070/1(CD)

<https://www.discogs.com/release/18995743-Variou-The-Rainbow-Colored-Lotus-A-Big-Hand-For-Hanshin>

• 1994 •

■ Divadlo Vizita & Jaroslav Dušek: *Další nekonečný svět / Výhra čili výhra*

1. *Další nekonečný svět*
(Jaroslav Dušek – voice; Miroslav Vitouš – bass; Alan Vitouš – percussion)
2. *Výhra čili výhra*
(Jaroslav Dušek, Radomil Uhlíř, Oldřich Kužilek, Martin Zbrožek)

CD 1: Recorded Spring 1994, CD 2: Recorded 1984.

Black Point Music – BP 0140-2

<https://www.blackpoint.cz/divadlo-vizita-jaroslav-dusek-dalsi-nekonecny-svet-vyhra-cili-vyhra-2cd-2/>

• 1997 •

■ Fritz Renold: *Starlight*

1. *A New Kind...*
2. *Stella by Starlight*
3. *Lydia Meets Benny*
4. *None of Your Business*
5. *My Heart Feels for You*
6. *Palliladoodap*
7. *Suite for Maynard Ferguson*
Part I: *In Memory of Duke*
Part II: *In Memory of Bird*
Part III: *In Memory of Miles*
Part IV: *In Memory of Trane*

(Fritz Renold – alto saxophone, soprano saxophone; Franco Ambrosetti – flugelhorn; Randy Brecker – trumpet, flugelhorn; Billy Pierce – tenor + soprano saxophone; Christian Jacob – piano; Mark Soskin – piano; Mike Richmond – bass; Miroslav Vitouš – bass; Adam Nussbaum – drums; Danny Gottlieb – drums)

Recording Date: May 6, 1994 – February 16, 1997 at Hardstudios, Jazzfestival, Bern, Switzerland and Radio Studio Drs, Zurich, Switzerland.

Columbia CK 68978

<https://www.discogs.com/release/6709348-Fritz-Renold-The-Bostonian-Friends-Starlight>

■ Franco Ambrosetti: *Light Breeze*

1. *Versace*
2. *Silli's Nest* (Interlude 1)
3. *Deborah*
4. *Culture and Sensitivity* (Interlude 2)
5. *Contempo Latinsky*
6. *Elegia* (Interlude 3)
7. *My Foolish Heart*
8. *Virtuosismo* (Interlude 4)
9. *One for the Kids*
10. *Percussion Dreams* (Interlude 5)
11. *Giant Steps*
12. *Silli in the Sky*

(Franco Ambrosetti – flugelhorn; John Abercrombie – guitars; Antonio Faraò – piano; Miroslav Vitouš – bass; Billy Drummond – drums)

Digitally recorded at Avatar Studios, New York, NY on April 11 and 12, 1997.

Enja ENJ 9331

https://en.wikipedia.org/wiki/Light_Breeze • <https://www.discogs.com/release/6721758-Franco-Ambrosetti-Light-Breeze>

• 2000 •

■ **Aydin Esen – Miroslav Vitouš – Vinnie Colaiuta: *Living***

1. *Signal*
2. *Access Code*
3. *Inversions*
4. *Living*
5. *A & C*
6. *Nefes*
7. *Open Channel*
8. *Stick*
9. *Response 2.5*
10. *Kinds*

(Aydin Esen – keyboards, electronics, programming, sounds; Miroslav Vitouš – bass; Vinnie Colaiuta – drums, percussion)

Recorded July 4, 5, 6, 2000.

EmArcy 014121

<https://www.discogs.com/release/5229462-Ayud%C4%B1n-Esen-Miroslav-Vitouš-Vinnie-Colaiuta-Living>

• 2001 •

■ **Chick Corea: *Rendezvous in New York***

1. *Armando's Rumba*
2. *Blue Monk*
3. *Concierto de Aranjuez/Spain*
4. **Matrix**
5. *Glass Enclosure/Tempus Fugit*
6. *Crystal Silence*
7. *Bessie's Blues*
8. *Autumn Leaves*
9. *Armando's Tango*
10. *Concierto de Aranjuez/Spain*
11. *Lifeline*
12. *Quartet No. 2, Part I*

(Chick Corea – piano; Terence Blanchard – trumpet [5]; Steve Davis – trombone [9]; Steve Wilson – alto saxophone [9]; Michael Brecker – tenor saxophone [12]; Tim Garland – tenor saxophone [9]; Joshua Redman – tenor saxophone [5]; Gary Burton – vibraphone [6]; Gonzalo Rubalcaba – piano [10]; Christian McBride – bass [5]; Eddie Gómez – bass [12]; Avishai Cohen – bass [9, 11]; John Patitucci – bass [7, 8]; Miroslav Vitouš – bass [4]; Jeff Ballard – drums [9, 11]; Steve Gadd – drums [12]; Roy Haynes – drums [4, 5]; Dave Weckl – drums [7, 8]; Bobby McFerrin – vocals [1-3])

Recordings made December 2001 at the Blue Note, New York. Stretch 038 023

https://en.wikipedia.org/wiki/Rendezvous_in_New_York • <https://www.discogs.com/release/2524099-Chick-Corea-Rendezvous-In-New-York>

• 2002 •

■ **Amerie: *All I Have***

1. *Why Don't We Fall in Love*

(*Why Don't We Fall in Love* and its remixes contain a sample of *Condor! (Theme) / I Got You Where I Want You*, as performed by Dave Grusin from the soundtrack to the 1975 film *Three Days of the Condor*)

2. *Talkin' to Me*

3. *Nothing Like Loving You*

4. *Can't Let Go*

5. *Need You Tonight*

(*Need You Tonight* contains a sample of *Synthesizers Dance*, as performed by Miroslav Vitouš from the 1976 album *Magical Shepherd*)

6. *Got to Be There*

(*Got to Be There* contains a sample of *From the Beginning*, as performed by Emerson, Lake & Palmer from their 1972 album *Trilogy*)

7. *I Just Died*

8. *Hatin' on You*

9. *Float*

10. *Show Me*

11. *All I Have*

12. *Outro*

Recorded in Cue Recording Studios (Virginia), Lobo Recording Studios and The Hit Factory (New York), 2001-2002.

Columbia C2S 58997

[https://en.wikipedia.org/wiki/All_I_Have_\(album\)](https://en.wikipedia.org/wiki/All_I_Have_(album)) • <https://www.discogs.com/release/1414871-Amerie-All-I-Have>

■ **Thomas Agergaard Jazzpar Octet 2002: *Little Machines***

1. *70 Virginis*
2. *Free Duet Thursday*
3. *Little Machine*
4. *Orion's Belt*
5. *Little Dream*
6. *Bleeder*
7. *Free Duet Friday*
8. *Wings of Water*
9. *Free Duet Saturday*
10. *Star 47 Ursae Majoris*

(Thomas Agergaard – tenor saxophone; Géraldine Keller, Peter Fuglsang, Klaus Löhner, Hank Roberts – cello; Krister Jonsson, Miroslav Vitouš – bass; Jim Black – drums)

Recorded 2002, mixed and edited Feb. 2003 by Lars Palsig, Thomas Agergaard & Cim Meyer at the Danish Broadcasting Corporation (DR).

Stunt Records STXCD 20312

<https://www.discogs.com/release/13380932-Thomas-Agergaard-Little-Machines-Jazzpar-2002-Octet>

■ **Miroslav Vitouš: *Live at Jazz Goes to Town***

1. *Intro Improvisation*
2. *Hello Beethoven*
3. *H moll variace*
4. *Autumn Leaves*
5. *My Foolish Heart*
6. *Milestones*
7. *Bamboo Forest*
8. *Jewish Palm*
9. *Connector*
10. *Alice in Wonderland*

(Miroslav Vitouš – bass, electronics)

Recorded live at Aldis, Hradec Králové, October 25, 2002. – Unreleased.

• 2003 •

■ **Miroslav Vitous: *Universal Syncopations***

1. *Bamboo Forest*
2. *Univoyage*
3. *Tramp Blues*
4. *Faith Run*
5. *Sun Flower*
6. *Miro Bop*
7. *Beethoven*
8. *Medium*
9. *Brazil Waves*

(Jan Garbarek – soprano & tenor saxophones; Chick Corea – piano; John McLaughlin – guitar; Miroslav Vitouš – double bass; Jack DeJohnette – drums; Wayne Bergeon – trumpet; Valery Ponomarev – trumpet, flugelhorn; Isaac Smith – trombone)

Recorded at Universal Syncopation and Rainbow Studios, Oslo, edited and mixed March 2003.

ECM 1863

https://en.wikipedia.org/wiki/Universal_Syncopations •
<https://www.discogs.com/release/447180-Miroslav-Vitous-Universal-Syncopations>

• 2005 •

■ **Miroslav Vitous: *Universal Syncopations II***

1. *Opera*
2. *Breakthrough*
3. *The Prayer*
4. *Solar Giant*
5. *Mediterranean Love*
6. *Gmoong*
7. *Universal Evolution*
8. *Moment*

(Bob Mintzer – tenor saxophone [1, 6], bass clarinet [7]; Gary Campbell – soprano + tenor saxophone [1-5, 7]; Bob Malach – tenor saxophone [8]; Randy Brecker – trumpet [1, 6]; Daniele di Bonaventura – bandoneon [5]; Miroslav Vitouš – double bass; Adam Nussbaum, Gerald Cleaver – drums; Vesna Vaško-Cáceres – voice [8])

Recorded November 2004 – April 2005 at Universal Syncopation Studios (Italy).

ECM 2013

https://en.wikipedia.org/wiki/Universal_Syncopations_II •
<https://www.discogs.com/release/9000085-Miroslav-Vitous-Universal-Syncopations-II>

■ **Antonio Faraò – Miroslav Vitous – Daniel Humair: *Takes on Pasolini***

1. *Mama Roma (Cha cha cha)*
2. *Mama Roma (Stornello)*
3. *Una Vita Violenta (Serenata cha cha cha)*
4. *Medea*
5. *Porcile (Julian e Ida)*
6. *Porcile (Percorso malinconico)*
7. *Teorema*
8. *Stella*
9. *Oedipus*
10. *Una vita violenta (Irene)*
11. *Una vita violenta (Theme Song)*

(Antonio Faraò – piano; Miroslav Vitouš – double bass; Daniel Humair – drums)

Recorded in Cavalicco (Udine) on 10-12 May 2005 at Artesuono Recording Studio.

CamJazz CAMJ 7779

<https://www.discogs.com/release/2401320-Antonio-Fara%C3%B2-Miroslav-Vitous-Daniel-Humair-Takes-On-Pasolini>

• 2006 •

■ **Miroslav Vitous: *Solo Concert – Jeriko Jazzklubb, Malmö, February 2006***

1. *Opening*
2. *Autumn Leaves*
3. *Beethoven*
4. *Jewish Psalm*
5. *I You We*
6. *Untitled*
7. *My Foolish Heart*
8. *Opera*
9. *Stella by Starlight*
10. *Untitled Blues*
11. *Autumn Leaves*

(Miroslav Vitouš – bass; Henrik Frisk – saxophones [tracks 9 to 11]; Peter Danemo – drums [tracks 9 to 11])

Live at Jeriko Jazzklubb, Malmö, Sweden, February 11, 2006
 Live Jazz Lounge (Duration 01:11:54)

<https://livejazzlounge.com/2000s/2015/10/26/miroslav-vitous-solo-concert-jeriko-jazzklubb-malmo-february-2006/>

■ **John Abercrombie & Miroslav Vitous: *Sala Dei Congressi, Muralto, Switzerland, April 2006***

1. *Nardis*
2. *Days of Wine and Roses*
3. *I Hear a Rhapsody*
4. *Blue in Green*
5. *Alice in Wonderland*
6. *Gloria's Steps*
7. *Stella by Starlight*
8. *I Fall in Love Too Easily*

(John Abercrombie – guitar; Miroslav Vitouš – bass)

Live at Sala dei Congressi, Muralto, Switzerland, April 27, 2006
 Live Jazz Lounge (Duration 01:20:59)

<https://livejazzlounge.com/2000s/2020/12/11/john-abercrombie-miroslav-vitous-sala-dei-congressi-muralto-switzerland-april-2006/>

■ **Ramberto Ciammarughi: *New Music for Trio***

1. *Bye Bye Blackbird*
2. *Anabasys*
3. *Johannes B*
4. *B-Loose*
5. *Come Sempre*
6. *Impro Trio*
7. *In D*
8. *W on W*

(Ramberto Ciammarughi – piano; Miroslav Vitouš – bass; Gerald Cleaver – drums)

Recorded live in Umbertide on 6-9 June 2006 at Teatro dei Riuniti – Umbertide.

CamJazz CAMJ 7865

<https://www.discogs.com/release/15619114-Ramberto-Ciamarughi-New-Music-For-Trio>

■ Knut Rössler & Johannes Vogt: *Between the Times*

1. *Contemplation*
2. *Pré-luth modal*
3. *Kuna*
4. *L'Encyclopédie*
5. *Dialogue*
6. *Le colibri royal*
7. *Le rêve lucide*
8. *La mélancolie*
9. *L'Intention paradoxale*
10. *La vie éphémère*
11. *Canaries*

(Knut Rössler – soprano saxophone, alto flute; Johannes Vogt – baroque lute, synthesizer; Miroslav Vitouš – double bass; guest: Mani Neumeier – percussion)

Recorded by Werner Goos in Heidelberg in October 2006.

ACT 9463-2

<https://www.discogs.com/release/2401601-Knut-R%C3%B6ssler-Johannes-Vogt-with-Miroslav-Vitous-Between-The-Times>

• 2007 •

■ Miroslav Vitous Group w/Michel Portal: *Remembering Weather Report*

1. *Variations on Wayne Shorter*
2. *Lonely Woman*
3. *Semina* (in free parts)
4. *Surfing with Michel*
5. *When Dvořák Meets Miles*
6. *Blues Report*

(Franco Ambrosetti – trumpet; Gary Campbell – tenor saxophone; Miroslav Vitouš – drums; Gerald Cleaver – drums; Michel Portal – bass clarinet)

Recorded fall 2006 and spring 2007 Universal Syncopations Studio.

ECM 2073

<https://www.discogs.com/release/4314841-Miroslav-Vitous-Group-W-Michel-Portal-Remembering-Weather-Report>

■ Benjamin Koppel: *The Poetic Principle*

1. *A Dream Within a Dream*
2. *The Balloon Hoax*
3. *An Enigma*
4. *The Valley of Unrest*
5. *Bridal Ballad*
6. *Listener's Lure*
7. *The Man of the Crowd*
8. *What Is Poetry?*
9. *The Sleeper*
10. *The Purloined Letter*
11. *The City in the Sea*
12. *The Tell-Tale Heart*
13. *Metzengerstein*
14. *A Dream*

(Benjamin Koppel – baritone saxophone, soprano saxophone, alto saxophone, tuba; Miroslav Vitouš – bass; Anders Koppel – organ [1, 4, 7, 11, 12, 14]; Carsten Dahl – piano [2, 8, 13]; Thommy Andersson – bass [3, 9, 10]; Stephan Pasborg – drums [1, 2, 4, 6-8, 11-14]; Jacob Andersen – percussion [3, 10])

Diskografie jazzového basisty Miroslava Vitouše

pel – organ [1, 4, 7, 11, 12, 14]; Carsten Dahl – piano [2, 8, 13]; Thommy Andersson – bass [3, 9, 10]; Stephan Pasborg – drums [1, 2, 4, 6-8, 11-14]; Jacob Andersen – percussion [3, 10])

Recorded at Bach Recordings, Copenhagen on July 2007 by Troels Moller.

Cowbell Music 41

<https://www.discogs.com/release/2403953-Koppel-Vitous-Koppel-Dahl-Pasborg-The-Poetic-Principle>

• 2008 •

■ Ratko Zjaca: *Now & Then – A Portrait*

1. *Out of Body*
2. *Why We Are Here*
3. *The New Life*
4. *Welcome to Our Jungle*
5. *Great Ocean Road*
6. *Kandinsky Night*
7. *Then and Now*
8. *Katarina*
9. *A Friend for Life*
10. *The Gate*

(Ratko Zjaca – electric guitar [1-4, 6, 7, 9, 10], acoustic guitar [5], 11 string fretless guitar [8], effects [6, 8, 9]; Randy Brecker – trumpet [10]; Stan Mitrovic – tenor saxophone [3-5, 8, 10]; Bart Platteau – flute [7]; Simone Zanichini – accordion [6, 9]; Reggie Workman – bass [1, 2]; John Patitucci – bass [3, 4, 10]; Martin Gjakonovski – bass [6, 9]; Miroslav Vitouš – bass [7]; Al Foster – drums [1, 2, 4]; Steve Gadd – drums [3, 10]; Adam Nussbaum – drums [6, 9]; Ben Schroder – drums [7])

Recorded at Mannheim, New York City, Nisville Jazz Festival and Rotterdam in April, 2000 – September, 2008.

In+Out Record 77110

<https://www.discogs.com/release/8659197-Ratko-Zjaca-Now-Then-A-Portrait>

■ Joachim Kühn – Daniel Humair – Miroslav Vitous: *Remember Albert Mangelsdorff*

1. *New Time*
2. *Gillette*
3. *Gut Mut*
4. *Salinas*
5. *Boston Highway* (fade out)

(Joachim Kühn – piano; Miroslav Vitouš – bass; Daniel Humair – drums)

Recorded in Alte Oper, Frankfurt/M., Germany September 6, 2008. – Unreleased.

<https://www.alteoper.de/de/programm/veranstaltung.php?id=194001319>

• 2009 •

■ Underworld vs the Misterons: *Athens*

1. Alice Coltrane: *Journey To Satchidananda*
2. Mahavishnu Orchestra: *You Know, You Know*
3. Squarepusher: *Theme from Spirit*
4. Soft Machine: *Penny Hitch*
5. Roxy Music: *2HB*
6. Detroit Experiment: *Space Odyssey*
7. Moodyman: *Rectify*

8. Osunlade: *The Promise*
9. Underworld: *Of*
10. Laurent Garnier: *Gnanmankoudji (Broken Afro Mix)*
11. Miroslav Vitouš: *New York City*
12. Brian Eno & Karl Hyde: *Beebop Hurry*

Released 23 November 2009.

!K7 Records 243

<https://www.discogs.com/release/2046318-Underworld-Vs-The-Misterons-Athens>

• 2010 •

■ Miroslav Vitouš: *“Remembering Weather Report” – Le Mans, May 2010*

1. *Opening*
2. *Morning Lake*
3. *Autumn Leaves*
4. *Miro Bop*
5. *Stella by Starlight*

(Miroslav Vitouš – bass, samples; Franco Ambrosetti – trumpet; Gary Campbell – saxophone; Nasheet Waits – drums)

Live at Europa Jazz Festival at Le Mans, France, May 7, 2010

Live Jazz Lounge (Duration 00:45:04)

<https://livejazzlounge.com/2010s/2015/06/22/miroslav-vitous-remembering-weather-report-le-mans-2010/>

• 2011 •

■ Miroslav Vitouš: *Music of Weather Report*

1. *Scarlet Woman Variations*
2. *Seventh Arrow*
3. *Multidimension Blues 2*
4. *Birdland Variations*
5. *Multidimension Blues 1*
6. *Pinocchio*
7. *Acrobat Issues*
8. *Scarlet Reflections*
9. *Multidimension Blues 3*
10. *Morning Lake*

(Miroslav Vitouš – double bass, keyboards; Gary Campbell, Robert Bonisolo – soprano + tenor saxophones; Aydin Esen – keyboards; Gerald Cleaver, Nasheet Waits – drums)

Recorded March and May 2010, February and March 2011 at Universal Syncopations Studios.

ECM 2364

<https://www.discogs.com/release/8634522-Miroslav-Vitous-Music-Of-Weather-Report>

• 2014 •

■ Martin Kratochvíl: *Himalayan Echoes II / Soundtrack k TV seriálu České himálajské dobrodružství II*

1. *Nandá Déví*
2. *Garhwál*
3. *Mount Meru*
4. *Odkaz*
5. *Mahakali*
6. *Čchogolí*
7. *Talung*
8. *Ganesš Himal*
9. *Zajížďka / The Detour*
10. *Baltoro*

11. *Api*
12. *Om Mani Padme Hum*
13. *Bhagirati*
14. *Kapura*
15. *Baruntse*
16. *Říše snů / Realm of Dreams*
17. *Chogolisa*
18. *Gasherbrum*

(Martin Kratochvíl – piano; Miroslav Vitouš – bass; Tony Ackerman – acoustic guitar; Tomáš Bouda – electric guitar; Joe Kučera, Jan Martinec – soprano saxophone; Bohdan Mikolášek – sitar)

Ca. 2014.

(Black Point Music) 11313

<https://www.discogs.com/release/8156261-Martin-Kratochvil-Himalayan-Echoes-II-Soundtrack-K-TV-Seri%C3%A1lu-%C4%8Cesk%C3%A9-Him%C3%A1lajsk%C3%A9-Dobrodru%C5%BEstv%C3%AD> • <https://www.supraphonline.cz/album/210100-himalayan-echoes-ii-soundtrack-k-tv-serialu-ceske-himalajske/cd?trackId=2455100&v=1>

■ Polajka – Nikolaj Nikitin Ensemble: *Tales from My Diary*

CD 1: Nikolaj Nikitin Ensemble a Miroslav Vitouš

1. *Zjevení I.*
2. *Frýdecká panna Mária*
3. *Štěbetaly jak laštovičky*
4. *Naše noc*
5. *Naše večery*
6. *Mluva*
7. *Tak neskonalé úzko*
8. *Z II. řady*
9. *Nelze domluvit!*
10. *Lístek přivanutý*
11. Nikolaj Nikitin: *Conversations*
12. *Talkin'*
13. *Raising*
14. *After Ego*
15. *As I Said*
16. *Zjevení II.*

CD 2: Polajka

1. *Láska*
2. *Polajka*
3. *Tužba*
4. *Kouzlo*
5. *Neumrem ja na Zemi*
6. *Stálost'*
7. *Kvítí milodějně*
8. *Rozmarýn*
9. *Zpěvulěnka*
10. *V černým lese*
11. *Tíha*
12. *Ukolébavka pre Hanu Sofiu*
13. *Osamělý*
14. *Ty ukvalsky kostelíčku*

(Nikolaj Nikitin – soprano and tenor saxophones; Lukáš Oravec – flugelhorn; Pavol Bereza – guitar; Luboš Šrámek – piano; Juraj Griglák – bass; Marián Ševčík – drums; Miroslav Vitouš – bass)

Polajka: Róbert Pospíš – vocal; Martin Sillay – guitar; Boris Lenko – akordeon, piano; Roman Harvan – violoncello; Eva Šušková – vocal

Strings: Vladimír Harvan – violin; Eduard Pingitzer – violin; Jozef Horváth – violin; Július Horváth – violin; Peter Vrbinčík – viola; Eugen Prochác – violoncello)

2014.15 (45.55 + 39.31)

Hudobný fond (Music Fund Slovakia) SF 00822531

■ Vitouš – Kratochvíl – Ackerman – Kučera: *No Jazz*

1. *Nová známost*
2. *Motolice*
3. *Hoľomrás*
4. *Tichý úsvit*
5. *Masopust*
6. *Říše snů*
7. *Zajíždka*
8. *Štěstí*
9. *Business as Usual*
10. *Tyrkys*
11. *Opál*
12. *Jantar v rovnováze*
13. *Diadém*
14. *Loučení*

(Tony Ackerman – guitar; Martin Kratochvíl – piano; Joe Kučera – saxofon; Miroslav Vitouš – bass)

Skladby *Říše snů* a *Masopust* se ještě objevily na albu Martin Kratochvíl: *Himalayan Echoes II* (Soundtrack k TV seriálu *České himálajské dobrodružství II*).

Datum vydání: 1. 11. 2014

Vydalo Studio Budíkov

<https://www.discogs.com/release/9894647-Miroslav-Vitous-Martin-Kratochvil-Tony-Ackerman-Josef-Kucera-No-Jazz>

• 2015 •

■ Adam Pieronczyk & Miroslav Vitous: *Wings*

1. *Enzo and the Blue Mermaid*
2. *Bach at Night*
3. *I'm Flying! I'm Flying!*
4. *Full Moon Sky*
5. *Mustangi*
6. *The Halfny Wind*
7. *Pheidippides*
8. *Tulip*
9. *Hypnotic Minuet*
10. *Mandala of Melodies*

(Adam Pieronczyk – soprano + tenor saxophones, zocra; Miroslav Vitouš – double bass)

Recorded August 31st and September 1st, 2015 at Custom 34 Studio in Gdansk, Poland.

Fortune 0084054

<https://www.discogs.com/release/7848061-Adam-Pieronczyk-Miroslav-Vitous-Wings>

• 2016 •

■ Adam Pieronczyk & Miroslav Vitous: *Live at NOSPR*

1. *Lettera Mancina*
2. *Pheidippides*
3. *Full Moon Sky*

4. *Enzo and the Blue Mermaid*

5. *Gloria's Step*

6. *I Fall in Love Too Easily*

7. *Your House*

8. *Halfny*

9. *Tulipan*

10. *Mustangi*

11. *Gentle Giant*

(Adam Pieronczyk – soprano and tenor saxophones, zocra; Miroslav Vitouš – double bass)

Recorded live in concert March 1, 2016 at NOSPR in Katowice, Poland.

Jazz Sound JS 021

<https://www.discogs.com/release/14559234-Adam-Pieronczyk-Miroslav-Vitous-Live-At-NOSPR>

■ Miroslav Vitous: *Ziljabu Nights (Live at Theater Gütersloh)*

1. *Ziljabu*
2. *Morning Lake*
3. *Ziljabe*
4. *Gloria's Step Variations*
5. *Miro Bop*
6. *Stella by Starlight Variations*
7. Interview with Miroslav Vitouš by Götz Bühler

(Miroslav Vitouš – bass; Gary Campbell – tenor saxophone; Robert Bonisolo – soprano and tenor saxophones; Aydin Esen – keyboards; Roberto Gatto – drums)

Recorded live at Theater Gütersloh, 25. 06. 2016.

Intuition 71320

<https://www.discogs.com/release/9349979-Miroslav-Vitous-Ziljabu-Nights-Live-At-Theater-G%C3%BCtersloh>

■ Adam Pieronczyk & Miroslav Vitous: *Ad-Lib Orbits*

1. *Radio Telescope*
2. *Little Tower*
3. *Einstein*
4. *The Freedom to Rotate*
5. *The Train Station*
6. *The Ants*
7. *Cyprian: The Weightless Monk*
8. *Favourite Robots*
9. *Two Clowns*
10. *Open Range*
11. *Flamenco Spell*
12. *Movement*
13. *Puppet*
14. *The Moroccan Blue Note*
15. *Short Stroll*
16. *Oriental Nights*

(Adam Pieronczyk – soprano + tenor saxophones, zocra; Miroslav Vitouš – double bass)

Recorded July 20 and 21, 2016 at Universal Syncopations Studios.

PAO 11320

<https://www.discogs.com/release/10387862-Adam-Pieronczyk-Miroslav-Vitous-Ad-Lib-Orbits>

• 2017 •

■ **Anders Koppel: Past Present Future**

1. *Uventet besøg*
2. *Orgiet*
3. *Enhver*
4. *Romeo & Julie*
5. *Faustine*
6. *Indgang*
7. *Eva*
8. *Revolté*
9. *Opfindelsen*
10. *Everything Is Subject to Change*
11. *The Man of the Crowd*
12. *Pastorale Romania I*
13. *Baby Encore*
14. *Puerto Rican Ruble*
15. *The Hot Spot*
16. *Gaderne*
17. *All the Best*
18. *Knock on Wood*
19. *5 Samer*
20. *Verden af i går*
21. *Solnedgang*
22. *Farewell Heart My House*
23. *The Unanswered Question*
24. *Polly & Her Bee*
25. *Looking Forward*
26. *Earth Room*
27. *Tell-Tale Heart*
28. *Det er dejligt at se så mange mennesker gå på gaden og være så glade*
29. *My Name Is Problem*
30. *Heksemad*
31. *Gadedreng-hop*
32. *På en jernbaneskinne*

(Benjamin Koppel – alto saxophone [11]; Jens Haack – alto saxophone; Ulla Koppel – lead vocals; Marie Carmen Koppel – lead vocals; Kenny Werner – piano; Miroslav Vitouš – bass [11]; Stefan Pasborg – drums [11]; Peter Bastian – clarinet; Flemming Quist Møller – drums; Jacob Andersen – drums; Tupac Mantilla – percussion; Aske Jacoby – guitar; Jens Rogsted – bass; Hans Christian Mogensen – drums; Mehmet Ozan – percussion; Tine Rehling – harp; Sara Koppel – vocals; Trine Torp Larsen – vocals)

Nordsø Records NR 17 12 00022
Past – NR 17 12 00022 (rec. 1983-1991)
Present – NR 17 12 00023 (11 – rec. 2007)
Future – NR 17 12 00024
Cowbell Music (none) Denmark 2017
<https://www.discogs.com/release/10751765-Anders-Koppel-Past-Present-Future>

• 2018 •

■ **Miroslav Vitous & Emil Viklický: Moravian Romance (Live at JazzFest Brno 2018)**

1. *Sweet Basil*
2. *Highlands, Lowlands*
3. *Clarinet Theme from 5th Part of Sinfonietta*
4. *Hawk*
5. *I Fall in Love Too Easily*
6. *Love, Oh Love*
7. *Desire*
8. *Gone with Water*
9. *Footprints*

(Miroslav Vitouš – bass [1-3, 5-12]; Emil Viklický – piano [1-4, 6-12])

Recorded on March 23, 2018 during the JazzFest Brno in Goose on a String Theatre, Brno, Czech Republic.
Venus Records VHJD-147 (CD VHCD-1243)
<https://www.discogs.com/release/13119140-Miroslav-Vitous-And-Emil-Viklicky-Moravian-Romance>

• 2021 •

■ **Shinichiro Mochizuki – Miroslav Vitous – Shinya Fukumori: Trio 2019**

1. *Yukidoke*
2. *From the Sky*
3. *Alice*
4. *Soil and Water*
5. *Waltz For Debby*
6. *The Third Destination*

(Shinichiro Mochizuki – piano; Miroslav Vitouš – bass; Shinya Fukumori – drums)

Released October 2, 2021.
Unknown Silence UKSL 0009
<https://www.discogs.com/release/21001660-Shinichiro-Mochizuki-Miroslav-Vitous-Shinya-Fukumori-Trio-2019>

Dějství první: Jan Palach

Jan Palach (11. srpna 1948 – 19. ledna 1969) studoval na pražské Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (v té době já tam byl na katedře hudební vědy asistentem). Po jeho burčujícím sebeobětování 16. ledna 1969 (► Obr. 1) bylo zřejmé, že se Filozofická fakulta musí oficiálně vyjádřit, vlastně, že se k činu, který okamžitě vyvolal šok a solidaritu lidí na celém světě, musí nějak postavit celá Karlova univerzita. Ta se věci zhostila formálně projevem tehdejšího rektora prof. MUDr. Oldřicha Starého, DrSc., při rozloučením s Janem Palachem na nádvoří Karolina. Naši fakultu tam podobně zastoupil její posrpnový děkan prof. Jaroslav Kladiva.

Palachova alma mater ale cítila, že takový akt si žádá něco trvalejšího než pár projevů, a i jinde tento pocit převládá. Péči řady čestných a statečných lidí vznikl působivý projekt: elpíčko *Kde končí svět – Na paměť Jana Palacha* (► Obr. 2). Režisér Josef Henke a scénárista Václav Daněk vybrali příhodné, ryzí texty z děl především slavných českých básníků a spisovatelů, můj obdivuhodný kolega z katedry, skladatel Petr Eben zkomponoval a nahrál varhanní hudbu (možná improvizace?). Pásmo textů namluvili herci Antonie Hegerlíková, Radovan Lukavský, Václav Voska, Jan Tříska (můj spolužák z Nerudáku). Deska byla zázračně rychle vydána díky obětavému nasazení všech zúčastněných včetně zaměstnanců Gramofonových závodů v Loděnicích.

A co na to režim? Ta přízemní vulgárnost nám vyrazila dech; nezapomeňte, že to ještě nebyl ani rok od vypuknutí nadějeplného »pražského jara«, kdy jsme všichni mohli kratičce ochutnat po letech »třídní nenávisti« první doušky náznaků svobody a normálních lidských vztahů. Ale pak ruskými tanky zaštitěné reakční komunistické »načálstvo« se v mžiku vrátilo ke svému pojetí moci: celý, již hotový náklad desky věnované památce opravdového, čistého mladého člověka, s texty Aloise Jiráska, Karla Tomana, Jiřího Ortena, Vladimíra Holana, Jakuba Demla, Miroslava Holuba, Fráni Šrámka, Františka Halase, Gabriely Mistralové, s hudbou Petra Ebena, nechali ti ubožáci sešrotovat! (Vlastním exemplář, protože mi ho jako jeden ze svých autorských věnoval Petr Eben.)

Sousední katedru divadelní vědy vedl tenkrát prof. František Černý, tichý, skromný odborník na historii českého divadelnictví. Shodou okolností (doufám, že si pamatují správně) byl zrovna i proděkanem Filozofické fakulty. Jako takový byl požádán o pár slov pro nějakou redakci. Protože se poklonil památce studenta fakulty, kde pracoval, byl zbaven nejen funkce proděkana, ale zbavili ho trvale i odborného vedení katedry a veškerého dalšího kariérního postupu. Moskva pochvalně mručela...

Dějství druhé: Jirchářská palachiáda

Právě před padesáti lety, v předvečer třetího výročí Palachovy smrti, 17. ledna 1972, byl Spirituál kvintet pozván několika studenty zazpívat na evangelické bohoslovecké fakultě v Praze-Jirchářích. Před koncertem za mnou přišel Bohdan Mikolášek (*1948), syn evangelického faráře, tenkrát již známý písničkář a náš přítel. Nabídl mi, že vzhledem k datu by mohl zazpívat svoji krásnou píseň *Ticho*, věnovanou Palachově památce. Souhlasil jsem, a protože píseň *Ticho* končí výzvou, aby po ní nikdo netleskal, domluvili jsme, že necháme ticho chvilku působit a pak do něj zazpívá Spirituál kvintet *Jednou budem' dál*.

Jiří TICHOTA

Praha

**Jak jsme žili před půl stoletím
(svědectví ve dvou dějstvích)*****How we lived half a century ago:****An oral testimony in two acts**

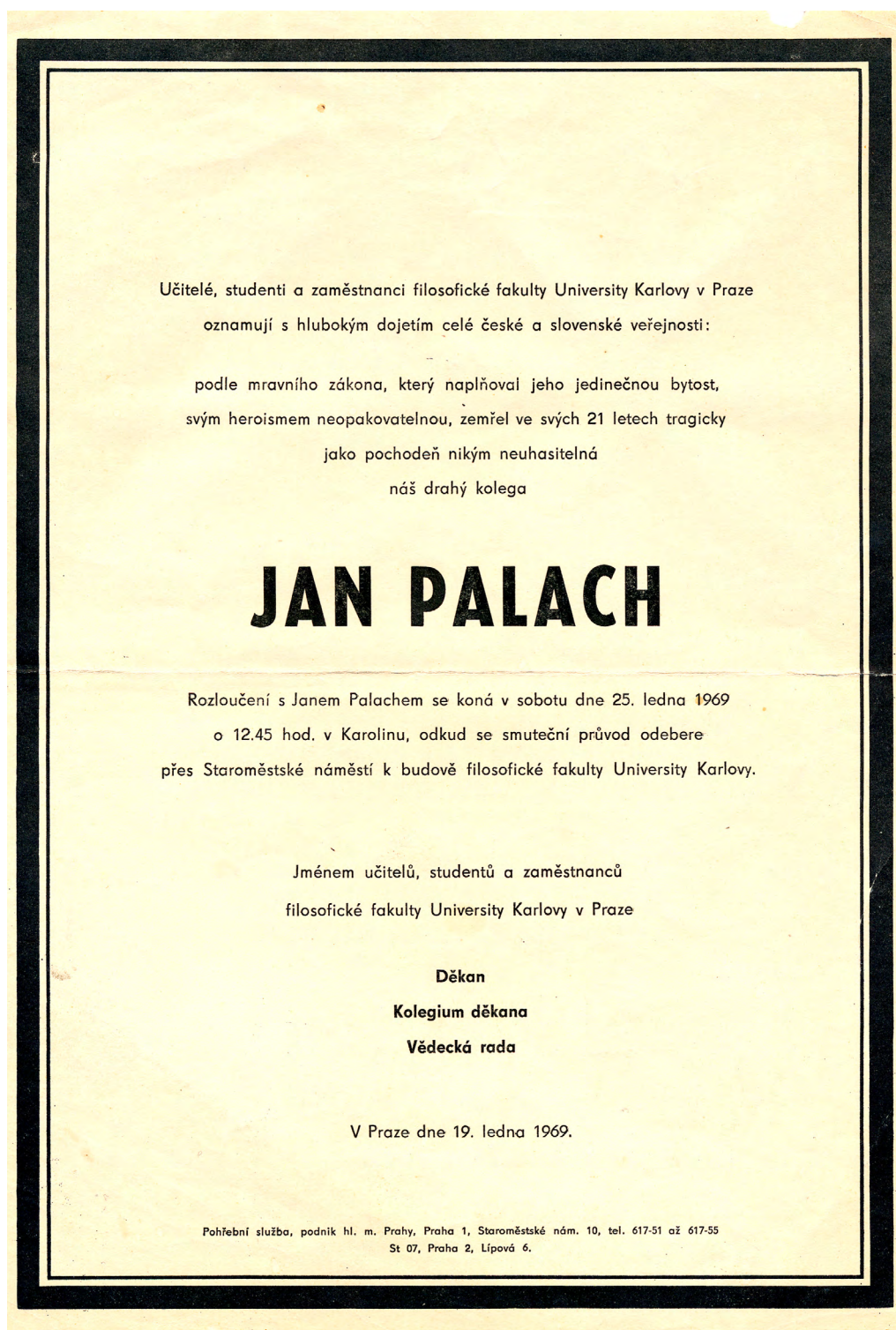
On 11 January 1969, Jan Palach, a student at the Faculty of Arts of Charles University in Prague, self-immolated in protest against the 1968 occupation of Czechoslovakia by the 'allied' troops led by the Soviet Union. This act provoked furious reactions from the tank-backed, pro-Soviet communist government. The first oral testimony discussed describes the immediate repressive reactions after Palach's death—the teachers from his *alma mater* were punished for merely mentioning him respectfully in public media. The LPs dedicated to Palach's memory, which included texts by notable Czech writers and poets and music by Petr Eben, were confiscated and scrapped in their entirety. The second oral testimony describes the events of 1972, when the band *Spirituál kvintet* performed at the concert of the Prague Protestant Theological Faculty on the eve of the third anniversary of Palach's death. At the concert, the singer Bohdan Mikolášek sang his original song *Ticho* ("Silence") in symbolic reminiscence of Palach's act. The concert was repeated the following day in another student club. Both concerts were secretly recorded by the Czechoslovak State Security (StB) and repressions followed. *Spirituál kvintet* was banned from public performances for six months, its frontman and the university assistant Jiří Tichota was recommended to be sacked from the Faculty of Arts, and the songwriter Bohdan Mikolášek was irreversibly banned from public activities. Moreover, other innocent people were ruthlessly punished: all students who participated in organizing the concert were expelled from the University, the Theological Faculty was not allowed to carry out any cultural activities, and its Dean was deposed. Mikolášek's girlfriend Jana, who was present at the concert only by chance, was expelled from the University, too. The Mikolášeks later emigrated to Switzerland, where they live and work to this day.

Keywords: Czechoslovakia; Prague Spring 1968; Palach, Jan; Charles University; Spirituál kvintet; Eben, Petr; Mikolášek, Bohdan; oral history

Number of characters / words: 7 579 / 1 169

Number of figures: 4

* Publikováno u příležitosti 54. výročí tragické smrti Jana Palacha.

Obr. 1:
Smuteční oznámení
o smrti Jana Palacha

Bylo to působivé, a tak mě napadlo pozvat Bohdana i na další den; to jsme hráli pro změnu v SAKSu, Studentském akademickém klubu strojařů na Karláku. Bohdan ochotně přišel a dojem byl opět velmi silný. Ještě další den jsem se do SAKSu vrátil, protože jsem tam zapomněl kytařové kapodastro. Na zamčených dveřích sálka visela cedule »Klub uzavřen«. Šel jsem tedy na sekretariát požádat o klíč a tam mi bylo řečeno, že mám okamžitě jet do Dejvic za »soudruhem proděkanem« strojní fakulty. To už jsem tušil problém Ale hysterická scéna, kterou zrudlý, prskající a zalykající se soudruh vztekle odeřval, překonala nejhorší představy. Nepustil mě ke slovu, zeptal se, kde pracuji, a když jsem špitl, že jsem asistentem na FF UK, zařičel: »Tak už nejste, to vám garantuju!«

Chápete – oba koncerty nahrál vyslaný fízl. Asi by dnes scénka působila komicky, ale to bychom ignorovali oběti. Pomsta komunistů byla ubožácky zbabělá a promyšleně protiprávní: ze studia na vysoké škole byli vyloučeni všichni studenti bohosloví, kteří nás na fakultu pozvali. Rozumějte,

Obr. 2:
Obálka LP desky
*Kde končí svět –
Na paměť Jana Palacha*

oni se vůbec ničím neprovinili, jen pozvali LEGÁLNÍ kapelu, která běžně hrála a za dodržování schváleného repertoáru si RUCILA SAMA. K tomu byla teologické fakultě okamžitě trvale zakázána veškerá kulturní činnost a věřte nevěřte – byl sesazen i děkan fakulty, který s celou akcí neměl osobně vůbec nic společného!

A ukázka vrcholné zlovolnosti na závěr: ze studia byla vyloučena i Jana – dívka, se kterou Bohdan Mikolášek chodil (► Obr. 3). Ta nás nepozvala, ba myslím ani neznala, ani na akci nijak

Obr. 3:
Bohdan Mikolášek
a jeho žena Jana
(označení šipkami)
ve švýcarské emigraci
(Jana Mikolášková
se zde uplatnila jako
evangelická farářka)

nevystoupila, jen přišla na oficiálně povolený koncert. Žádný spravedlivý soud by na ni nemohl nic nalézt, nabízela se skutečně paralela s gestapem. Jenže to už z komunistické historie přeci známe, u nás i ve světě!

Já tenkrát od vřešticího proděkana běžel za Bohdanem do jeho bytu, abych ho informoval. Druhý den byl předvolán k výslechu do Bartolomějské a tam mu ukázali

Obr. 4:
Spirituál kvintet
v době palachiády:
zleva shora Oldřich
Ortinský, Jarka Ha-
drabová, Karel Zich,
Jan Thorovský, Jiří
Tichota a Dušan
Vančura

FOTOGRAFIE, JAK VSTUPUJI do domu, kde bydlel: »Tak co jste domluvili?«!! Mašinerie, jako by šlo o teroristický útok! Mějte, prosím, přitom pořád na mysli: NEŠLO O NIC JINÉHO než o prosté ZAZPÍVÁNÍ PÍSNÍČKY *Ticho* o smrti mladého člověka, studenta (Jan Palach není ani jmenován), žádného zločince, ani nic protistátního! A píseň *Jednou budem' dál* jsme běžně zpívali, byla schválená.

Jako kapela jsme vyfásli celostátní zákaz činnosti na půl roku (> Obr. 4), Bohdan Mikolášek – asi jako autor *Ticha* a syn faráře – se trvalého zákazu činnosti a obtěžování zbavil až emigrací. Já prý »opakovaně, tedy úmyslně a bez povolení, změnil schválenou podobu koncertů...« Nakonec mě na fakultě udržel vedoucí katedry, kovaný soudruh, ale tohle i na něj bylo moc. Pomohlo mi i to, že Bohdan statečně zamlčel, že jsem ho na druhý koncert pozval já, řekl, že si chtěl udělat reklamu.

Totalita v celé kráse! Člověk, který na veřejnosti hlásá nebo zpívá věci prostořeké nebo zakázané, musí ovšem počítat s tím, že dostane po papule. Ale když najednou vidíte, že jste vstoupili do života nevinným lidem, kteří »kvůli vám« nesmějí dostudovat vysokou školu, či jindy pořadatelé jsou zbaveni zaměstnání apod. apod., to vám pak »úsměv nejde přes pysky« (pardon, Miky!).

Nemohu nezmínit, že vyloučení studenti se k nám dál chovali noblesně, jeden z nich, Bob Čejka, dostudovaný později, nás po listopadu jako vězeňský kaplan zval na koncerty pro potrestané až do úplného konce.

Takže, přátelé, patřím mezi otrlé. Zdejší povzdechy o tom, jak jsme si za komunistů žili, se mnou ani nehnu. Byl jsem u toho osobně od konce války, vím o tom vše. Pomsta závistivých, vlastizrádných, neúspěšných, zlých a i vzájemně se nenávidějících a požírajících. Že jim řada prostých a vlastně nevinných lidí věří, na tom nic nemění.

Pro paměť národa.

Praha, 16. 1. 2023

EDITORIAL BOARD

— REDAKČNÍ RADA

Editor-in-chief / Hlavní redaktor:

PhDr. Jiří K. KROUPA (Nadace pro dějiny kultury ve střední Evropě, Praha / Association for Central European Cultural Studies, Prague)

Assistant editors / Výkonní redaktoři:

doc. PhDr. Josef BARTOŇ, Th.D. (Katedra biblických věd a starých jazyků Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy, Praha / Department of Biblical Sciences and Ancient Languages, Catholic Theological Faculty, Charles University, Prague)

Mgr. Jan BAŤA, Ph.D. (Ústav hudební vědy Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Praha / Institute of Musicology, Faculty of Arts, Charles University, Prague)

Haig UTIDJIAN, Ph.D., CAS (GSMD), M.Sc. (DIC), B.Sc. (Nadace pro dějiny kultury ve střední Evropě, Praha / Association for Central European Cultural Studies, Prague)

Members of the editorial board / Členové redakční rady:

PhD Giuseppe DIERNA (Roma)

Mgr. et Mgr. Marek DOSPĚL, Ph.D. (Biblical Archaeology Society, Washington, DC)

prof. UKSW dr hab. Beata GAJ (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa / Cardinal Stefan Wyszyński University, Warsaw)

prof. PhDr. Marta HULKOVÁ, Ph.D. (Katedra muzikologie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, Bratislava / Department of Musicology, Faculty of Arts, Comenius University, Bratislava)

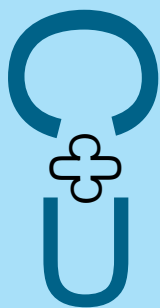
PhDr. Jaromír LINDA, Ph.D. (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského, Praha / The National Pedagogical Museum and Library of J. A. Comenius, Prague)

doc. Mgr. Jana SPÁČILOVÁ, Ph.D. (Katedra muzikologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého, Olomouc / Department of Musicology, Faculty of Arts, Palacký University, Olomouc)

Mgr. Martina ŠÁROVCOVÁ, Ph.D. (Nadace pro dějiny kultury ve střední Evropě, Praha / Association for Central European Cultural Studies, Prague)

English summaries revised by / Jazyková revize anglických abstraktů:

Šebestián KROUPA, PhD (McGill University, Montreal, Department of Social Studies of Medicine)

Clavibus unitis

12/1 (2023)

Content

Martin BUDAJ:	
České a slovenské preklady <i>Augsburského vyznania</i> a jeho <i>Obrany</i>	3
Pavel ČERNÝ:	
Varhanní tvorba českých skladatelů 1945-1989: Seznam skladeb, kompoziční styl, dobové nástroje	99
Jaroslav ČEČRDLE:	
Diskografie českého jazzového basisty Miroslava Vitouše	115
Memorabilia	
Jiří TICHOTA:	
Jak jsme žili před půl stoletím (svědectví ve dvou dějstvích)	147